

Glory be to thee.

Glory be to thee. As it was said.

Spontaneous prayer

Glory be to thee. As it was said.

The attention taken out
of Creation.

Remember with keepe
holy the Sabbath dayes.
Sate dayes spare thou day
loue and do all thyne
half to do. But the seventh
daye is the Sabbath of the
Lorde thy God. In it shalt
thou doe no manner of worke
thou and thy sonne and thy
daughter. Thy ox and thy
ass and thy donkey and
Cattel, and thy braine

Spontaneous prayer

he had opened his mouth,
taught them dayes. These
are the dayes in which
forthems is the kingdom
of God. These are the
dayes in which the
kingdom of God is
the kingdom of God.

Evening prayer

¶ Of this Article.

Benedicite.

O All ye workes of the lord
blesse the Lord, praise
him & magnify him for ever.
¶ Angels of the Lord, blesse
ye the Lord, praise him and
magnify him for ever.
¶ Ye heavens, blesse ye the
Lord, praise him and magnify
him for ever. ¶
¶ Ye waters that be above
the firmament, blesse ye the
lord, praise him and mag-
nify him for ever. ¶
¶ All ye powers of the Lord, blesse

¶

¶

Evening prayer

blesse ye the lord, praise him
and magnify him for ever.
¶ Ye sunne and moone blesse
ye the Lord, praise him and
magnify him for ever. ¶
¶ Ye stars of heaven blesse
ye the Lord, praise him and
magnify him for ever. ¶
¶ Ye hills, dales, and dells,
blesse ye the Lord, praise him
and magnify him for ever. ¶
¶ Ye fountaines of the Lord, blesse
ye the Lord, praise him and
magnify him for ever. ¶
¶ Ye trees and herbes, blesse
ye the Lord, praise him and
magnify him for ever. ¶

speynng place

magnific him for ever. **¶** And
O pe wunter and somer
bliss pe the Lord praise him
and magnify him for ever.
O pe hee and feastis,
bliss the lord spynne hym
magnify him for ever.
O pe frost and cold blisse
the tobe, praise him and
magnify him for ever.
O pe ice and snowe,
bliss the Lord, praise him
and magnify him for ever.
O pe nightes and dayes,
bliss the Lord, praise him
and magnify him for ever.

speynng place

Comene therein and see them
top for ever. **¶**
O praye by daye and night
for the Lord.
And take to thyself the name
of the Lord. **¶** O thou
as this day without synne.
O Lord have mercy upon
us, have mercy upon us.
O Lord let thy mercy light
ten upon us as our truste is
in the Lord.
O Lord in this hour of need
let me see the comfort
of the Lord. **¶** Amen.
G. ill.

Davenport Salb
BAPTISTÆ MAN-

tuani Carmelitæ Theologi
ADOLESCENTIA, SEV BV.

colica, brenibus Iodoci Badij commenta-

RIIS ILLUSTRATA.

His accesserunt Ioannis Marmellij in singulas Eclogas
argumentum, cum annotationibus eiusdem in
loca aliquot obscuriora.

*Accessit & index non illa verus, & indigestus, sed
notius omnino, ac locupletior multis opera
Barthol. Laurentis.*

Excudebant Gerardus Dewes &
Henricus Marsh, ex assignatione
Thomæ Marsh.

Anno Salutis. 1584.

¶ CVM PRIVILEGIO.

INDEX VOCABVLORVM AC RERVM DE QVIBVS PER HÆC BADIANA IN BAPTIST. MANTV-

ANI ECLOGAS COMMENTARIA MEN-
tio fit, copiosior solito, & fidelitius iuxta seriem
Alphabeti digestus.

Abditus	13	Esopi astutia	54	Avēmos	22
Abdus	69	Estimo	18	Angina	68
Abel	56	Agnati	8	Annosus	65
Abraham	ibidem.	Agrolii vna	4	Anser	60
Ac	6	Agrolii al. per e scribe		Anteus	33
Accipiter	51	tur sentimentum	38	Ante & post	20
Acernus 14. Aries. 32		Athenus	15	Antenna	62
Acta	43	Abena	71	Antiquum	3
Actaon	14	Alauda	55	Aones	40
Ad	80	Albion	53	Apella	18
Adam	35	Alcides	32	Appendix	12
Adigere	51	Alchimia vel Alkimia		Apo. inu. inuentu. me.	
Aditus	60	50		dicina	24
Admeri oues. quis ali-		Alea	59	Araris	30
qua: do pauperis.	80	Alexis	26	Area	81
Adorare	47	Alga	80	Argus	80
Adria	71. 81	Alger	71	Aristens	31
Adriani inepta sent.		Allia	33	A'p'us	18
40		Alma	12	Arma	47
Adulari	31	Alter & alius	34	Armus	67
Adulta seges	3	Altum	88	Arnicola	61
Adulter	44	Alueus	12	Artocopi	50
Edes	9	Amaror	6	Αρτοποιός	47.
Egerei	54	Ambages	5	89.	
Egon	63	Ambigo	ibidem	Αρτος	62
Egyptus	27	Ambire diuos	33	Artocrea	61
Egypti nomina	75	Amen	8	Arx	13
Enea Silij assertio.		Amicus	25	Astylus	68
8		Amma	16	Asphaltus	33
Enobardus	41	Amor	3	Assentator	43
Eolus	66	Amphion	30	Asiria	74
Air	18	Amphitruonides	32	Asraa	60
Erarium	40	Αμύνορα	11	Asus	33
Es	45	Anynt. cus.	11	Atthesia	
Esopi patina	43	Anas	64		

INDEX.

Aethesis	78
Ashos	34
Atrides	33
Ayticus	30
Auayus	31
Aucupium	53
Auelius	72
Auerso	24
Auerfor	ibidem
Auertor	ibidem
Augustinus	15
Anreolus	15
Aufter	3

B

Babylonia	7
Baccharus	74
Bacchus	72
Bacillum	40
Balare	76
Baldus	18
Ba'eares	53
Bαλω	53
Barathrum	60
Bardi & Bardus	55
Bardocucullus	ibid.
Batrachos	80
Belidps	32
Belus	ibidem
Benacus	12
Biblis	32
Bifidus	36
Bili	56
Bimestris	29
Bismum Pythag.	55
Boare	76
Bombyces	41
Bombycinus	ibid.
Boreas	35
Brucus	68
Bruma	68
Bryseu	32
Bufo	49
Bustum	23
Buxus	10. 13

C

Cacabus	72
Cacumen	58
Cacus	35
Caduceus	37
Cadus	68
Cacias	33
Can	56
Calais	36
Calamitas	19
Calces	24
Caldria	72
Caligo	50
Callus	19
Calices	4
Calypso	25
Camaldula	60
Campe	68
Campestris	61
Candidus	63
Canicula	31
Canu	ibidem
Canis ac Cani natura	7
Cantharus	61
Capella	66
Caprea	79
Capreolus	74
Carbo	17
Cardiacus	73
Cardinalis	40
Cardo.	6
Carex	72
Carmelus	64
Carmelita	75
Carpere	46
Carthusius	65
Casa	18
Cassis	28
Cassiopæia	66
Castor	33
Castrare	64
Catella	49
Catones	17

Catuli	50
Catus	6
Canla	26
Causari	9
Centauri	70
Ceraunia	30
Cereopitheticus	49
Ceres	10. 65
Chaones	69
Charibdis	23
Chriseis	33
Cicendula	20
Cicones	32
Cicula	45
Ciero	27
Cimes	62
Cineras	33
Circe	25
Circus	42
Cithara	40
Clayum	37
Clauiculus	15
Clavus	43
Clisumnus	70
Cloaca	64
Coardare	22
Codrus	42
Canacula	38
Cogere	26
Coinginare	49
Contus	13
Colluere	22
Compilo	53
Compita	10
Componere	7
Conor	25
Concinnus	37
Concstare	6
Condere	39
Considere	78
Consulere	47
Consulsi	20
Constita	49
Cordum	48

Cornicis

INDEX.

Cornicis omen	68	perbia	39	Facula	32
Corni omen	ibidem	Δορυαός	88	Fax	33
Coryli	59	Dryades	22	Faginus	77
Cos	72	Dryas	22	Fagus	78
Cosmas medices	49	Drys	ibidem	Falco	60
Cosmus	ibidem	Dumeta	25	Farrago	40
Crassi cuiusdam non		E		Fartores	49
Crassum dictum	40	Ebosos	32	Fasces	49
Creta	50	Effeminatum	33	Fascinare	6
Crimata	34	ΕΙΣΑΙ	12	Fasli	68
Crocodilus	34	Elysij campi	26	Fastidia	38
Crudus	40	Enucleare	4	Fata	14
Crumena	40	Epicadon	26	Faustus	13
Cuium	58	Epicuri sententia	18	Faxo	39
Cura	3	Epirophon	26	Feralis	28
Curare	25	Ebrus	56	Ferre	8
Cymbia	37	Ege	ibid	Fides	45
Cyprus	37	Ege	ibid	Fines	52
D		Erebus	86	Fiscina	ibidem
Damon	6	Erydaus	11. 30	Fistula	4
Dan	32	Erynnis	14	Fistulicen	55
Danaus	32	Eryphile	32	Flacius	27
Dauil	35	Eumetus, & Eumeta	21	Fluentini	67
Deos utriusque sexus		Eurotas	81	Fluvius	62
fictos esse	39	Eurus	73	Flusica	49
Deducere	62	Eurydice	38	Fanus	ibidem
Deglabrare	35	Examen	68	Fata	68
Deianira	32	Excandescencia	52	Fatare	12
Delphin	70	Excubare	22	Fatura	46
Demens	87	Exertus	74	Formago	72
Demoliri	16	Exhaustus	28	Formica	39
Dentale	9	Exilis	35	Formicarum Fabula	1-
Deplumare	52	Exollare	4	ibidem.	
Deucalion	34	Extare	87	Fortuna	45
Diana	6	Extemplo	60	Fortunatus	3
Dibapha	41	Extimus	18	Fossa fons	29
Dies genitalis	10	F		Frigidus	28
Discrimina	18	Fabella exorta	nobilis	Fuci	91
Disjunctare	23	tatis	46	Fulica	46
Divus	18	Fabula insignitara mer		Fuligo	60
Dolia duo in foribus		celum	45	Fulminare	33
Iouis	12	Facio	55	Funda	33
Domus	22	Facul	30	G	
Domitij cuiusdam su.				Galathea	28
				Galbula	

INDEX

Gabyla	55	Hyems	46	Iudaa	74
Galla	5	Hymen	5	Iunonis anis	36
Gallus	73	Hymenaeus	5	Iurgia	19
Ganea	31	Hypermetra	32	Iuriconsultus	20
Ganeo	32	I		Iunentus	30
Gargarus	63	Iacchus	10	K	
Gelida	3	Iactura	66	Kardia	68
Gemelli	88	Iberi	38	Kercos	14
Gener	9	Ibis	64	Kopos	ibidem
Genius	34	Ida duplex	57	Kosmos	40
Genethliaci	39	Ierichas	37	Kosmo	ibidem
Gerion	95	Ignis	3	Kreas	58
Gestire	65	Iliros	58	L	
Goliath	35	Illac	20	Lacertus	13
Gorgones	ibidem	Illarabilis	12	Lactens	59
Grado	18	Ilapich	45	Letamen	44
Gregorij Tifernatis ex		Immaturus	25	Lati	39
cellentia	29	Impendere	19	Latus	72
γεγεογα ibid.		Imperiosus	31	Lamia	67
Gurges	87	Implumis	38	Lamis	67
Gynaceum	70	Improbis	31	Lampyrides	10
H		Impromidis	45	Lanitium, vel Lanicium	38
Hamadriades	22	Incalescere	19	Lanj	49
Harcalus	18	Incestare	37	Lappa	68
Harpia	36	Inconsultus	20	Larus	13
Hebrus	24	Indefessus	46	Larus	67
Herubz somnium	57	Indigna	38	Latus clauus	7
Hedera	25	Indocilis	45	Lauerna	64
Helena	57	Indoctus	ibid.	Lauinia	32
Helias	60	Inepis	ibidem	Laureta	64
Heliscus	ibidem	Iners	4	Laxatus	43
Hercules	40	Infestus	12	Lego	39
Hernica	31	Influxus	72	Lena	31
Heroicum carmen cui		Ingerere	3	Leno	45
debetur	8	Insomnia	25	Lepor	31
Hic	12	Insomnis	ibidem	Leucosia	14
Hilarare	32	Instar	8	Leuitas	39
Hippodamia	32	Instauro	81	Lewis	31
Hippolytus	ibid.	Instita	15	Libra	16
Hippos	32	Insulsi	45	Librum	ibidem
Hircus sine cornibus	46	Internallum	67	Libetherides	30
Hispidus	63	Tor	78	Libethris	66
Hysrio	44	Jordanes	ibidem	Liber	60
Humor	13	Irrerire	51	Libs	43
		Iste	5		

INDEX.

<i>Ligo</i>	49	<i>Manus</i>	58	<i>Mulstra</i>	<i>ibidem</i>
<i>Limbos</i>	15	<i>Mapalia</i>	20	<i>Mulstralia</i>	32
<i>Linguosus</i>	57	<i>Maria cui visa</i>	55	<i>Multoties</i>	10
<i>L'quitur</i>	11	<i>Marisca</i>	68	<i>Mundus</i>	41
<i>Lites</i>	81	<i>Marius</i>	16	<i>Murex</i>	7
<i>Limens</i>	17	<i>Martialis sententiâ</i>		<i>Myrmix</i>	80
<i>Limor</i>	18	41		<i>Myrrha</i>	72
<i>Lixa</i>	49	<i>Martius</i>	39		M
<i>Lolium</i>	54	<i>Masculus</i>	43	<i>Naamam</i>	82
<i>Lotb</i>	35	<i>Matertera</i>	79	<i>Naiades</i>	22
<i>Luculus</i>	40	<i>Matrona Herculi vi.</i>		<i>Napea</i>	22
<i>Ludere</i>	28	<i>sa</i>	55	<i>Narcissus</i>	14
<i>Lumina</i>	36	<i>Medea</i>	32	<i>Nates</i>	35
<i>Luna</i>	45	<i>Medicorum licentia.</i>	50	<i>Nauici</i>	62
<i>Lupa</i>	43	<i>Meditare</i>	29	<i>Neara</i>	33
<i>Lupanar</i>	54	<i>Medusa</i>	34	<i>Nemea</i>	65
<i>Lupus ubi nullus</i>	50	<i>Melampodion</i>	63	<i>Nemus Aegeria</i>	51
<i>Luscus</i>	6	<i>Melampus</i>	<i>ibidem</i>	<i>Neoptolemus</i>	45
<i>Lustra</i>	57	<i>ΜΕΛΟΥ</i>	<i>ibid.</i>	<i>Nepa. 86. Nereides</i>	22.
<i>Lux</i>	10	<i>Melotus</i>	46	<i>Neronis sumptuositas</i>	4
<i>Lyans</i>	10	<i>Mercari</i>	85	<i>Nervi 75. Nernof</i>	57
<i>Lycaon</i>	54	<i>Mergus</i>	<i>ibidem</i>	<i>Nevae</i>	39
<i>Lycoris</i>	33	<i>Mesis</i>	<i>ibidem</i>	<i>Niclaire</i>	70
<i>Lycos</i>	51	<i>Menania</i>	79	<i>Nitredula</i>	10
<i>Limbus</i>	15	<i>Midas</i>	45	<i>Noctua ubi vel pluri-</i>	
<i>Lymphæ</i>	58	<i>Miles</i>	63	<i>ms. vel nulla</i>	53
<i>Lymphaticus</i>	8	<i>Milium</i>	68	<i>Nodus Herculis</i>	40
<i>Lymphicus</i>	83	<i>Milui</i>	64	<i>Nomus quis datus</i>	57
<i>Lynxer</i>	12	<i>Mimus</i>	44	<i>Noſter</i>	11
<i>Luo</i>	32	<i>Mineus alij Mintius</i>		<i>Nuga</i>	31
	M	<i>scribunt</i>	12	<i>Nugari</i>	28
<i>Macra</i>	80	<i>Minotaurus</i>	32	<i>Num</i>	25
<i>Macri</i>	<i>ibidem</i>	<i>ΜΥΕΙΟΙ</i>	30	<i>Numantia</i>	35
<i>Maga</i>	31	<i>Modus</i>	31	<i>Numerus</i>	58
<i>Magalia</i>	28	<i>Moror</i>	19	<i>Numina ruris</i>	62
<i>Magi</i>	54	<i>Molerebus</i>	69	<i>Nurſa</i>	65
<i>Magis</i>	57	<i>Monosyllabatum pri.</i>		<i>Nurus</i>	67
<i>Maius</i>	75	<i>milegium</i>	29	<i>Nympha</i>	66
<i>Mais aubus</i>	45	<i>Mos varia</i>	19		O
<i>Malus punica</i>	75	<i>Moses</i>	57	<i>Obba</i>	12
<i>Mantea</i>	6	<i>Mox</i>	13	<i>Obduſtus</i>	28
<i>Mantes</i>	62	<i>Mugire</i>	76	<i>Obmiſſus, & Omiſſus.</i>	11
<i>Manto</i>	83	<i>Mulstra</i>	37	<i>Otiſus, 78. Odire.</i>	21
<i>Mantus</i>	47	<i>Mulſtrale</i>	38	<i>Oenomaus</i>	32
<i>Manturia</i>	43			<i>Oenone</i>	57
				<i>Oenophilus</i>	

INDEX

idem	Oenophilus	10	Patina	Esopi	41	Populus	74
38	Oenophorum	10	Patulus		10	Populus cuiuslibet	60
10	Oestrum	68	Pauisiper		43	Post. 10. Posthabere	19
41	Ogdoas	70	Pauperies		7	ASC	59
7	Oivos	10	Pecunia		69	Pracox	29
80	Olympica	45	Pecunia		43	Pracordia	6
72	Olympus	33	Pedegressum		51	Prastigia	6
	Omasum. 49. Omen.	11	Pedes. 41. Pedica.		5	Primalux. & primus	
82	Onocrotalus	63	Pedum. 28. Pedastus.		61	11 dies	10
22	ovoc	ibidem	Penates. 46. Pensum.		74	Prodigus	53
22	Opera. 33. Operior.	56	Penula. 33. Peragere.		48	Propago. 83. Propiet.	13
14	Ophiusa	50	Perna		6	Proserpine	33
35	Ophilescere. 72. Ora	27	Perniciter		13	Prospectare	13
62	Ora. 46. Orem.	24	Pero		76	Proximare	10
33	Ordo potum	66	Perfusus		34	Pruina. 41. Puber.	64
65	Oreades	23	Pessumire		15	Pubescere	73
51	Oreides	23	Petaso		68	Pueri. 33. Puerpera.	67
45	oreyomai	4	Petuli. 45. Perna.		6	Pulex. 59. Plus.	51
22	Orexia	ibidem	Phadra		52	Purpurare	35
16. 4	Orexia. 14. Oritia.	36	Phaetira		27	Pyramis.	47
37	Oros	65	Philomela. sen. Philome			Pyrra. 52. Pyrrhus.	42
39	Orpheus. 26. Offa. 30.	31	na etymologia		3	Pythagoras	47
70	Ostentum	15	Philtra		25	Pythomissa	24
10	Ouidij opinio	28	Phylirides		59	Quam. 14. Quando.	3
ri-	Ouidij opinio	28	Phineus		36	Quasio de magnorum	
33	Ovidij opinio	28	Phlegeton		22	aduentu	53
40	Ovidij opinio	28	Phoeus. 75. Phoeus.		70	Quarulus	36
7	Ovidij opinio	28	Phoenes		77	R	
11	Ovidij opinio	28	Phorcynides		16	Rubula	53
31	Ovidij opinio	28	Phyllis		27	Ranarum fabula	46
28	Ovidij opinio	28	Phaenula		69	Rebecca. 32. Refert.	23
25	Ovidij opinio	28	Picenus		60	Referre. 5. Regis.	22
5	Ovidij opinio	28	Pietas		52	Rer. 17. Respicere.	20
5	Ovidij opinio	28	Pierides		22	Restaur.	86
7	Ovidij opinio	28	Pierius liquor		19	Rodope	30
6	Ovidij opinio	28	Pignora		49	Rima. 6. Rimula.	36
	Ovidij opinio	28	Pila. 49. Pilate.		30.	Rhompha. sen. Ropheia	
	Ovidij opinio	28	Pileolum		40	35	
	Ovidij opinio	28	Pithecos		48	Romuli fabula	41
	Ovidij opinio	28	Plorans		48	Rostrum. 5. Rulla.	9
	Ovidij opinio	28	Polo. 52. Polenta.		46.	Ruminare	9
	Ovidij opinio	28	Folo 29. Polymnia		30	S	
	Ovidij opinio	28	Pondo 21. Popina.		63.	Sambucus	70
	Ovidij opinio	28	Populare		29	Sacrum	
	Ovidij opinio	28	Populari		ibidem		

INDEX.

Sacrum offerre	92	Specimen	26	V	
Salax. 31	Salignus. 28	Spelaa	63	Valla documentum.	49
Solomon	34	Spicatus	10	Valsinus	69
Saltidicus	32	Spinera	76	Vates. 83. Vecordia.	82
Saltus. 20. Saltia.	77	Squarrosus	40	Vellera	48
Samson	35	Sterno. 40. Simula.	43	Vena	50
Sarcinula	60	Stipites. 69. Stiria	46	Ventriculus	9
Sarmenta 23	Sata. 13	Strina. 9. Stratus.	4	Ventrosus	86
Scidi a Scindo.	13	Striges. 18	Striz	Venus	19
Scipionis dictum	73	Strophades	36	Ver. 70. Vernus.	70
Scoroma	4	Styx.	28	Veribus. & Verulus	76
Scrutari nidos		Succida	68	Verna	31
Scorvilius	44	Sulfuris arx	39	Verona	71
Scilla. 32. Secare.	28	Super. 43. Supra.	5	Vertex	18
Secundare	36	Sarculus	22	Vessigare	32
Securis. 48. Securus.	18	Susarion	3	Vices	72
Segnis	44	Susplicere	55	Victus	38
Semivivus	32	Su arvus	17	Videns	10
Sensim	52	Sylvanus	23	Villa	53
Senectus. 65. Senes.	68	Sylvestris	25	Vim.	4
Sepes. 36. Sepire.	80	Syries	5	Vindemia	52
Septiforis	30	T			
Sepulchrum leue	23	Tabescere	28	Vimia. 10. Vipera	86
Sepultus. 4. Seres.	43	Tantalus	9	Virus	36
Serica	ibidem	Tarpeia	32	Vis	80
Sera. 60. Serra.	44	Taxus. 78. Teges.	72	Vita fungi	36
Serui error	41	Tela n. 26. Tempe	30	Vitis	49
Ser-attum	28	Tentans	29	Vitta	58
Serus. 11. Serosus.	65	Tesles. 8. Tethys.	63	Vittula facere	52
Simulare	28	Tetricus	17	Vlga 76	Vlva. 72
Sina. 27. Son.	35	Thalasio	5	Vmber	29
Sirenes	14	Thesius	55	Vmbria pars Thufcia	
Sirius. 31. Sirius	56	Thesylis	34	Vrendi cadauera mos	
Secer. 9. Socrus. ibidem		Tiberis	30	23	
Seg-na, alias Sagona.	52	Tibia	10	Vrna	23
Solifaffor	48	Tibicen	54	Vr. 69. Vires	10
Soluagus	24	Tityrus	11. 36	Vuidus	75
Sostitutus	44	Tonus	10	X	
Solus	3	Tragica vox	31	Xerxes	85
Solymi	81	Tricornis	87	Z	
Sonipes	53	Triua.	6	Zelus Helia, vide Hel-	
Sopitus. 28. Sopor.	3	Troia	78	has	
Soralle	61	Tumulus	22	Zelus	36
Sortiri digitis	4	Turgus	6		
		Tynaris	32		

FINIS.

BAPTISTA MANTVANVS

CARMELITA PARIDI CAE-

RESARIO. S. P. D.

Vdi, o Pari, anigma perplexum, q̄ Oe-
dipus ipse non solueret. Ego quinquage-
narius, & iam conuolvens, adolescenti-
am meam reperi, & habeo adolescentiam
simul, & senectam. Sed ne longa ambage
te teneam, nodum hunc dissoluo. Anno praeterito, quum
Florentia rediens, Bononiam peruenissem, intellexi ap-
ud quendam literatum virum esse quendam libellum
meum, quem olim ante religionem, dum in gymnasio
Paduano philosophari inciperem, ludens excuderam, &
ab illa aetate adolescentiam vocaueram. Carmen est
Bucolicum, in octo Eclogis finisum, quod iam distan-
quam abortiuum putabam, abolitum. Vbi id resciti,
Saturnina fame repente sum percitus, & cogitavi quo-
nam pacto possem proli meae inferre perniciem. Luna-
tibus ergo amicis, libellum mihi vendicaui, vt perderet
quem suspicabar erratis non posse non scatere. At vbi
intellexi, & alia quaedam exemplaria superesse, visum
est praestare hoc, quod vendicaram emendare, emenda-
tumque adere, vt eius editione, cetera, quae continent
multa nimis iuuenilia deleantur. Hoc igitur sic castiga-
tum duabus alijs Eclogis, quas in religione lusi, in cal-
ce subiunctis, tibi, o Pari, iuuenis antiquae nobilitatis,
& studiorum, ac omnium bonarum artium amantissi-
me, nostraeq; urbis decus, egregium, libentissime dono:
vt quando terrecis illis philosophiae ac theologiae lue-
brationibus, quibus assidue vacas, fatigatus fueris, ha-
beas iucundulam hanc lectunculam, quae, tanquam lu-
do quodam blandulo, sed liberali lassum legendo re-
paretur ingenium. Omnes autem, penes quos imma-
tura illa sunt exemplaria, quae dixi togatos, volo, vti
quid vnquam fuit eis dulce meum, confestim exurant,
nec villo pacto superesse permittant. Accipe ergo Pari
suauissime, libellum & auctorem, & ambobus, tanquam
rebus tuis tuo deinceps, vtaris arbitrio. Vale. Calendis
Septemb. Anno. M. CCCC. XCVIII.

A.

ANNO

ANNOTATIVNCVLÆ ALIQVOT IN SVB.

sequens in librum ex epistola quâdam Joannis Mureti, ad
Paulum Ruremundensem.

Sed ut (inquit) ex ordine à te quesitis respondeam, hæc accipe: In tertia ecloga, quod Tharcius Hebrus Orpheæ fleuisse dicitur, rectè ais, id tibi ex quarto Georgicon Virgili non constare, quam ibi non Orpheæ sed eius uxorem Euridicen Hebrus fleuisse idicatur. Adducendum itaq; fuit testimonium Ovidij, in secundo Metamorphoseos ita scribentis.

Te meste volucres, O-phœu, te turba ferax una,
Te rigidi silices, tua carmina sæpe secuta
Fleuerunt silvæ, positis te frondibus arbos
Tonsa comas luxit, lachrymis quoq; flumina dicunt,
Increuisse suis.

Hic enim per flumina, Thraciæ fluvij, & cum primis Hebrus, quod sequentia indicant, significatur.

Venio ad patinam Aesopi, cuius mentio fit in quinta ecloga. Qualis autem ea fuerit, docet Plinius in decimo naturalis historie, capite decimo-quinto, his verbis: Maxima tamen insignis est in hac memoria, Clodij Aesopi tragici histronis patina, sexcentis sextertijs taxata, in qua posuit aqua cantu aliquo, aut humano sermone vocales, nummis sex singulas emptas, nulla alia inductus suavitare, nisi ut in ijs imitatione hominis maderet, ne quesitus quidem suos reueritus, illos opimos, & voce meritos, dignos prorsus filio, à quo diximus deuoratas margaritas. Non fit tamen (ut verum fatear) facile inter duos iudicium turpitudinis, nisi quod minus est, frummas rerum nature opes, quam hominum linguas cornasse. hætenus Plinius tertio loco questum est, super illud sexta Eclogæ. Nec nemus Aegeria sonipes, nec vir bonus urbem. Cur Aegeria nemus, quod ab Aricia nō procul abest, equi defugiant. Huius rei causam apud Græcos Callimachus (teste Servio) tradidit, apud nostros verò Ovidius in 3. Fastorum inquit.

Vallis Aricina sylua præcinctus opaca,
Est locus antiqua religione sacer.

Hic la-

ANNOTATIVNCVLÆ.

Hic lætæ Hypopolitus loris distractus equorum.

Vnde nemo nullis additur illud equis.

Et ante Ovidium, Maro in septimo Aeneidos:

Vnde etiam templo Trimæ, lucis que sacris

Cornipides arcenter equi, quod litore curram.

Et Iuvenum monstis pauidi effudere marinis.

*Præterea cognoscere cupis, quem accipiendū censeam per
Nursiū senē in octava ecloga, cuius saxo iuga inclita dicū-
tur. Senex hic, dicitur pater Benedictus ingētellidus est, qui in
Nursia, vel civitate Piceni, vel provincie ortus, monasteriū
condidit primum in monte aliquo regionis illius, deinde cum
religionis fratribus in Cassiniū mōte migravit, ibiq; Apolli-
nis phano in diui Ioannis Baptiste sacellum cōmutato, virtu-
tibus, miraculisq; claruit, & tandem vita defunctus, ibiq; in
sacello prædicto sepultus, iuga illa mōtana, immortalī nomi-
nis sui memoria illustravit. Postremo rogas, quomā modo de-
fédatur latinitas orationis illius in Ecloga nona. Hec armē-
ta quibus caput à tellure lenatur Alius, & cui sit longa in-
tēnodia currum Miraris, enim antecedenti pluralis numeri
subiectum alterū pluralis numeri, alterū singularis relatiuū.
Scito igitur figuratam esse poëtæ locutionē. Teste namq; Pri-
sciano, libro 17. diuersi interdū nōmē cōstruuntur. Salustius
in Catilinaria: Interea seruitia repudiabat, cuius initio ad
eum magnæ copię cōcurrebant. Cuius enim singulare, ad rem
reulit. i. cuius rei seruitiorum, Tibullus: vos quoq; abesse p-
cul iubeo, discedite ab aru, cui tulit besterna gaudia nocte
Venus. Cui, subintellige turba, vel multitudine. Ita & hic,
cui gregi armentorum, vel armento. Hattenus Marmelius.*

ADELON.

*Totum hoc poemā cōstat dramatico genere. Nam auctor nus-
quā loquitur, nisi pastoralī personā assumpta, quam, ut inquit
Badius, interdum sub Cādidī nomine assumit. &c. Contendit
idem Badius pastorale decorum, sermonisq; Bucolici tenuita-
tem hic magis anxie obseruatam, quā in Marone. Quali-
tas carminis, hexametra, Bucolica stylus gractis, bucolicæ cō-
gruens, personæ ferē argumenti nomen sortiuntur,*

BAPTISTÆ
MANTVANI, CARMEN

lit. & Theologi, adolescentia,

in decem Eclogas diuisa.

Ad Paridem Cæsarium.

ECLOGA PRIMA, DE HO-
nesto amore, & felici exitu, inscripta,
Fausus.

Ioannis Murnelij Argumentum.

*Antiquos repeti vult Fortunatus amores,
Obsequitur Fausus, referens connubia læta.*

COLLOCVTORES.

FORTVNATVS, ET FAVSVS,

*Fausus, precor, gelida quando pecus omne sub
umbra*

Ruminat, antiquos paulum recitemus amores :

Ne, si forte sapor nris occupet, vlla ferarum,

Que modo per segetes, tacite insidiantur adul-

Seniat in pecudes : melior vigilantia somno. (ras)

Fausus, precor, &c.] Hæc prima Ecloga de honesto a-
more felicique eius exitu inscribitur, non sine ratione.
Nam licet nondum religionem professus, hæc veluti in-
genij sui præludia composuerat ad poemum haud dubie
natus auctor, tamen quia ne tunc quidem quidquid in-
honestum, aut concipere, aut edere voluisset, nunc cum
recognosceret, si offendisset, nimirum reieccisset, Proinde,
ne si de amoribus titulum quispiam seuerus religiosus
lectitans, aufugeret, inscripserit de amore honesto, quo re-
vera nihil est homine dignius. Hic autem amor honestus
describitur, quia affectione matrimoniali initus. Addi-
tur autem, & felici eius exitu, ut eos qui amare volent,
ad ho-

FAVSTVS, ECLOGA. I. 3.

ad honestū amorem inuitet, quippe cuius felix est exitus. Nam de lubricis & inhonestis tēre dicitur a compatriota eius, in consimili opere: Et quisquis amores, Aut metuit dulces, aut experietur amaros. Personæ, ut in præambulis diximus, etiā hic ab officio, & rebus designantur, Faustus, & Fortunatus. Nam utrinque in bonum sonat, ut, Fortunate senex, &c. Et, O fortunatos nimium, bona si sua norint, Agricolas. Et rursus, o fortunati, quorum iam moenia surgunt. Præterea Fortunatus & ille, deos qui nouit agrestes. Faustus autem, si ad vocem alludere lubet, videtur quasi satis aut fauore auctus, aut fauore stans. Ordo, quē non ubique quia opus non erit, repetemus, hic est: o Fauste, quando]. i. quādoquidem. omne pecus ruminat]. i. remādit prius in vētrem immissa. sub vmbra gelida]. i. temperie frigida. Persius autem dicit: Et paruula pecus omne sub ylmo est. Ergo precor, recitemus amores antiquos,]. i. honestos, quales erant antiquis. Vnde Phauorinus apud Gellium. libro primo capite decimo, ad iuuenem nimis antiquē loquentem. Sed antiquitatem tibi placere ais, quod honesta, bona, & sobria, & modesta sit. Viue ergo moribus præteritis, loquere verbis præsentibus. Antiquum etiā solet accipi pro charo, quod amici & vincti, & cætera id genus, ut quæque veterrima, ita charissima nobis esse soleant. Vnde Macrobius. in prim. Saturnalium. Hinc est quod mihi quoque institutione tua nihil antiquius æstimatur &c. Veruntamen hic potius accepero pro honestis, & antiquis congruentibus. Id autē epitheton decenter additur, quod sine eo Senilius vult amores lubricos dici. Nam qui honestatis, & religionis est, numero veritas efferni solet. Veruntamen amores etiā honestos dici testatur Cicero in officiis, sic dicens. Faciem honesti vides, quæ si oculis cerneretur, mirabiles amores (ut ait Plato) excitaret sapientia. Recitemus ergo amores antiquos. Ne si forte sopor.]. id est, profundus somnus, nos occupet,]. videlicet scitantes. vlla]. id est, quænis ferarum, quæ insidiantur modo tacite per segetes adultas, id est, maturas, famulat

BAPTISTÆ MANTVANI

In pecudes,] quod docet Maro in Culice. Vigilantia scilicet est, melior somno, generale Adagium quo sententiam confirmat.

*Fausi, Hic locus, hæc eadem, sub qua requiescimus, arbor,
Scit quibus ingemui curis, quibus ignibus arsi :
Ante duos, vel (ni memini male) quatuor annos.
Sed tibi, quando vacat, quando est iucunda relatu,
Historiam, prima repetens ob origine pandam.
Hic ego dum sequerer primis armenta sub annis,
Veste solo strata, sedi, iacuique supinus,
Cum gemitu, & lachrymis mea tristitia fata renoluens,
Nulla quies mihi dulcis erat, nullus labor, ægro
Pectore, sensus iners, & mens torpore sepulta.
Vt stomachus languentis eras, quem nulla ciborum
Blandimenta mouent, quem nulla inuitat orexis.
Carmenis occiderat studium. Nam nulla sonabas
Fistula disparibus calamis, odiosus & arcus,
Funda odiosa, canes odiosi, odiosa volucrum
Præda : nucum calices cultro enucleare molestum :
Texere fiscellam iunco, vel uimine piscem
Fallere, scrutari nidos, certare palestra,
Sortiri digitis, res iniucunda, voluptas
Magna prius, tanti dum mens erit inscia morbi :
Colligere agresteis vnas, & fraga perosus.*

Hic locus] sermo est, vt dixi merè pastoralis, & ita aptus ac proprius. Scit quibus ingemui curis,] Testimonio rem firmat, & ad tela Cupidinis alludit, qui altera manu tela, altera gestat flammas: vnde Maro Mantuanus, At regina graui iam dudum saucia cura, Vulnus alit venis & cæco carpitur igni. Nam vulnus telo fit, vnde saucia curis dicta. Nam cura secundum Seruimum dicitur, quod cor urat. Quocirca hic bene dicit: Ingemui,] .i. inuis, & in præcordijs, vel multum ingenui curis, quia res est solliciti plena timoris amor. Quibus ignibus:] quasi dicat, flagrantissimis, aut cæcis, vt ille. Et cæco carpitur igni: Ignis autē aliquando amor dicitur. Ignis. vt. si quos aut Phyllydis ignes, aut Alconis habes lau-

des. Aliquando amatus, vt: At mihi sese offert vltio
meus ignis.

Vel ni memini malè,] quod factum non cemet, quia
meminerunt omnia amantes. Quando,] id est, quādo
quidē. Iucunda] latu,] i. dum referatur, & recendetur,
vel vt referatur. Est autem posterius supinum, quod eo
modo cum nominibus adiectiuis construi docet Vallā.
Prima repetens ab origine.] Maronianū est. Sub pri-
mis annis] quia primus furor amorum grauisissimū est,
cum inexperit exerceat pectora. Veste solo,] i. per ter-
ram. Strata] i. extensa. Dicitur etiam solū herti flori-
bus. Sedi] i. resedi defessus. Dum sequerer] i. sequi de-
berē. Iacuiq; supinus,] quod amentis est. Sesus iners] i.
sine arte, & industria. Mens erit sepulta,] i. hebetata tor-
pore ex lāguore orto, vt stomachus lāguētis erat: quem]
scilicet stomachū. Nulla inuitat orexis,] i. nullus ap-
petitus, aut nullus vomitus, siue ructatio. Orexis enim
Græcum est, & idem est, quod appetitus. Ex vomitu au-
tem appetitus nascitur, vnde etiam apud Plinium in e-
pistola pro vomitu accipitur. Erant autē, qui Latine oris
exitum interpretantur. Nam os oris primam producit,
hæc autem corripitur, vt hîc, & à Iuuenale Satyra sexta.
Rabidā facturus orexim, & Sat. i. hinc surgit orexis,
hinc stomacho bilis. Carminis occiderat studium:]
cōmemorat ferē, quæ pastorem oblectare solēt, & pri-
mū fistulam, de qua Æneidos tertio, de Polyphemo
loquēs, ait Maro. Solamēq; mali de collo fistula pēder.
Disparibus calamis,] emphaticos quidē dicit, nec etiam
artificiosissimā, vt est disparibus calamis cōpacta, vt in
Buc. Maronis. Est mihi disparibus septem cōpacta ci-
curis, Fistula, & alibi, aut vnquam tibi fistula cera iuncta
fuit? Nam vtrālibi dicit: Pan primus calamos cera con-
iungere plures instituit. Odiosus & arcus.] Plus est quā
si eius studium occideret. Id autem pastorale studium
est, vnde illud, & figere ceruos. Etiam de venatu inel-
ligere potest. Funda odiosa,] qua se pubes rustica ad
futuram miliciam exercere solebat Nucum calices,] id
est, rectas Enucleare,] id est, nucleis euacuare, & nucleos

Orexis.

BAPTISTÆ MANTVANI

Enucleare
Exossare
Fiscella.

extrahere, sive exossare. Texere fiscellam, Id est, vas vimineum, Maro in Alexi. Quin tu aliquid potius, quomum nunc indiget, vñs, viminibus, molliq; paras intertere iunco, sit in fine Bucol. Dum sedet, & gracili fiscellâ texit hibisco. Est autem diminutivum à fiscina, de qua Georgicorum primo. Nunc facili rubea texatur fiscina virga. Vel vimine, Id est, tenui pertica, seu virga. Scrutare nidos] Maro: Parta mea Veneri sunt munera, Namq; notaui ipse locum, aere quò cògredere palubes. Cernere palæstra,] cursu & lucta. Sortiri digitis, Id est, unicare, qui Italorum est ludus. Erigit autem mutatorium vterq; quot vult digitos, & diuinat, quot sint ambobus erecti, & qui prior enuntiat, depositum sortitur. Agrestes vuas,] labruscas, & fraga humi nascētia. Virg. Qui legis flores, & humi nascentia fraga.

Marebam, ut pastus rediens philomela cibumq;

Ore ferens nati, vacuo sua pignora nido.

Cum sublata vider, rostro cadit esca remisso;

Cor super, & contra nidos super arboris alta

Fronde sedet, plorans infalices hymenæos;

Seu veluti amisso partu formosa iuuenca,

Quæ postquam latos altis mugitibus agros

Complevit, residens pallenti sola sub umbra,

Gramina non carpit, nec fluminis attrahit undam.

Sed quid circuitu pario tibi tædia longo?

Dum sequor ambages, & verba, & tempora perdo.

Summa hæc, vitales auras inuitus agebam.

Quod si forte volens cognoscere singula, dicas,

Fauste, quis in Syriis ausser te inpegerat ista?

Me mea (verum etenim tibi, Fortunate, fauebor)

Me mea Gallia suo sic circumuenerat ore,

Ut captam pedicis circumdat aranea muscam.

Namq; erat ore rubens, & pleno tingida vultu;

Et quamuis oculo pendè esset inutilis uno,

Cum tamen illius faciem mirabar, & annos,

Dicebam Trinia formam nihil esse Dianæ.

Meete

FAVSTVS, EGLOGA I.

5

Moerebam, &c.] Similitudinem affert, quæ res sit clarior, Pastu.
sed rustico non impertinentem. Pastu, nomen est, ut sit
è pastu seu pascua. Nam posteriora supina non ponunt
periti cum verbis de loco, quod tamen imperitorum præ-
cipit manus. Ore ferens,] Virgil. de apibus:

Ore ferunt dulcem natis immixtus escam.

Philomela] dicitur lusciniæ, ea autem quæ rula fingitur
propter amissam linguam, ut in Buc. Virgil. dici solet.

Philomela

Quas illi philomela dapes. Legunt autem alij philo-
mella, non simplici. l. quia melos primam corripit, ut sit
amatric dulcis cantus. Nihil enim artificiosius canit, ut
auctor est Plinius, dicens: Est luscinijs diebus, atque no-
ctibus continuus quindecim cantus, densante se frondium
germine. Mira profecto res est, quod tanta vox in tan-
tulo corpusculo sit, tam pernix spiritus, & musicæ per-
fectæ modularis sonus. Cantant inter se, & victa morte
quiescit, prius vita, quàm cantu deficiens. Audit disciplinam
attentè & corrigit: propter hæc paria illis, ac seruis præ-
tia erant. In Sthenichori poetæ adhuc infantis cecinit, &c.
Alij verò Philomena per. n. legunt, sic Rostro remisso,]
id est, non non amplius escam tenente. Negant autem
rostrum dici nisi si incursum. Super arboris altæ fronde,]
antiquè ut Maro: fronde super viridi, & gemina super
arbore fidunt. Nam nunc, super frondem, dicimus. Vo-
lunt præterea, super, dici, ubi res contingitur, supra, ubi
distantia est, plorans,] id est, cōquerens. Hymenæos,] id
est nuptias, in quibus Hymenæus à Græcis invocari so-
let, ut Thalassio à Latinis, quod in epithalamijs, id est,
carminib. nuptialibus videre est. Ut autem docent Do-
natus, & Servius. Hymenæum quidam Liberi, & Vene-
ris filium dicunt esse, qui primus certas nuptias institu-
it, ideoque per laudem cantari in virginalibus nuptijs
ob huiusmodi meritum. Alij virum fortem Atticum,
qui rapta prædonibus virgines, oppressis latronibus,
patriæ restituerit. Hic etiam inquit servius, apud Roma-
nos Thalassio invocatur. Cum enim in raptu Sabina-
rum plebeius quidam raptam pulcherrimam duceret, ne
ei auferetur alijs, Thalassionis cuiusdam nobilis esse si-
mulavit

simulauit, cuius nomine fuit puellæ tuta virginitas. De qua re Liuius lib. i. decados primæ certus est auctor. Plura tamen, & quædam his diuersa apud Plutarchum legas. Alij, inquit Donatus, quod Hymen dicatur, mēbrā quædam, quæ est munita virginitas, quæ primo distrumpitur. cōitu, Hymenæum dictum putant. Alij hymnum vocari virginalium nuptiarum. Ergo sic accipe hymenæom in nuptiis, quemadmodum in funere vel in sacris hymnum. Ter, in Adelph. Verum hoc mihi inora est, tibicina, & hymenæum, qui canat: hæc ille. Hic autem accipitur pro coniunctione quasi nuptiali. Seu veluti: Jalia similitudo rusticis cōgrua. Gramina non carpit,] Sic Mro: Vlla neque amnem libauit quadrupes, nec graminis attingit herbā. Dum sequor ambages,] i dubios, & longos verborū circuitus, & inuoluta, ab ambigo, quod est circumago. Maro, Non Hic te carmine ficto, Siue per ambages, aut longa exorlatenebo. Vitales auras] sic Æneid. i. Si velsit auræ Æthereæ, nec adhuc crudelibus occupat umbris. Quis auster,] quiuis ventus importunus. Maro, Darc lassibus austros: est autem meridionalis tepore corrumpens, vnde amoribus quadrat, Maro: Eheu, quid volui misero mihi; perditus austrū floris, & liquidis immisi fontibus apros, Corrupētem obsonia docet Iuuenalis. Et properat, velut vrgeat auster. Syrtis,] sunt loca arenosa, habētia vada breuia, in quæ si inciderint naues, euelli nequeūt, de quibus Maro Æneid. i. In bravia, & Syrtis vrget. Sunt autem in Getulia. Æneid. 6. Hunc ego Getulis agerem si Syrtibus exul. Hinc metaphoricos aut allegoricos pro inextricabilibus amorū nexibus. Nam qui amāt quod obtinere nequeunt, lupum auribus tenent, cū neq; tenere, neque dimittere cōpotes sint. Impegerat,] ab impingo, nam pangō etiā pegi facit. Istas,] tuas, & viles: Pertinet enim iste ad secundam personam, & ad cōtemptū. Maro: Aut quid petis istis? Me mea Gala] In Iuuenale etiam tenuis clientis vxor. Galla mea est inquit. Profer Galla caput &c. Suo ore,) formositate oris. Pedicis,] laqueis, & vinculis

lis pedū, sicut manicæ sunt manuum vincula : Geor. 1. Tū gruibus pedicas, & reſia ponere cēſis, Auritoſq; ſequi leporēs, ſum ſigere damas. Et Ænid. 2. manicas, atque acta leuari, Vincula iubet Priamus. Eſt etiā manica, manuum, & brachiorū tegumentum. Idem Et tunicæ manicæ & habent redimicula miſtre, Et pleno turgida vultu, Ter. Succi plena, ſed id vrbanius. Nam turgida, id eſt, inflata non ſuo pingui, non niſi ruſtico placeat, luſca, id eſt, altero oculo capta ſed dicit penē, vt nō merē luſcā, ſed paratā, id eſt, tremulis oculis putes. Nam & Venus parā dicitur, Dianæ Triuix, id eſt, tres vias habentis: in cælo, vbi Luna dicitur, in ſyluis, vbi Diana venatrix: & apud inferos, vbi Proſerpina: quod ſingitur, quia Lunæ lumen nunc ſuperis, nunc inferis, nunc nobis conſpicitur. Legi poſſet, ducebam, id eſt, iudicabā in animo meo: Nihil eſſe videlicet ad hanc noſtram.

Fort. Ludit amor ſenſus, oculos præſtringit, & auſert

Libertatem animi, & mira nos ſcīnat arte.

Credo aliquis demon ſubiens procordia, flammam

Concitet, & raptam tollat de cardine mentem:

Nec Deus (vbi perhibet) amor eſt, ſed amarus, & error.

Ludit amor ſenſus, interloquitur Fortunatus: ne durior ſit perpetuus tenor vniuſ, Ludit, eludit. Oculos præſtringit, Vnde præſtigie & præſtigiatores, qui Mercurium principē habēt. Fāſcinat, illigat quaſi fāſce, quodā incantamēto. Maro: Neſcio quis teneros oculus mihi fāſcinat agnos. Aliquis dæmō, id eſt, vaſer ſpiritus. Præcordia, i. mēbranulas cor cingētes, in quibus ſunt affectiōes, ſeu paſſiones animorum. Concitet, à cōcito frequentatiuo. id eſt, prouocet aut commoueat. De cardine) de ſtabilitate, & firmitudine ſua. Nec deus, Maro: nūc ſcio quid ſit amor, duris in coribus illum Iſmarus, aut Rhodope, aut extremi Garamantes. Nec noſtri generis puerum, nec ſanguinis edūt. Amaror, amarities, amaritas, & amaritudo, ab amaro dicitur.

Fauſt. Adde, quod optatis nec ſpes erat vlla poſiri,

Quamuis illa meo miſerata faueret amori,

Mon-

BAPTISTÆ MANTVANI

*Monstraretq; suos oculis ac nutibus igneis.
Nam quocumque esset semper comes aspera semper
Nupta sequebatur soror, & aurissima mater.
Sicque repugnabant votis contraria vota.
Non secus ac muri catus ille inuadere pernam
Nititur, hic rimas oculis observat acuis.*

Adde, &c.] Docet quomodo in Syrtis incidisse probe-
tur. Nō secus, [id est, nō aliter. Ac] i, quā scilicet repu-
gnat catus, [id est, felis animal tenera cantū,] id est, va-
strum & callidum, & corripit catus primam, vnde per t.
simplex scribitur. Horatius 1. carminum. Voce forma-
sti catus, & decore. Veruntamen multi pro animali per
et. duplex scribendū putāt. Perna,] a pede dicitur secū-
dum Varronem, quasi sit pes porcini cum carne, pr-
cipue priores pernas vocāt, posteriores verò petalones.
Rimas,] id est, fissuras, ē quibus mus exiliat.

*For. Qui satur est, pleno laudat ieiunia ventre:
Et quom nulla premit sitis, est sitientibus asper.*

Iterum interloquitur Fortunatus, cuius dictum si ad du-
rissimam matrem respicit, sensus est: matrem iam satura-
tam amoribus, non ignoscere filiae amare incipienti: Si
ad cautum illum inuideri muri, aut sorici famelico cum
fauir sit, quia tunc præcipue venatui intendit, eum con-
tra faciat canis.

*Faust. Tempus erat curua segetes incidere falce,
Et late albebant flauentibus hordea culmis:
Affuit (ut mos est) navis comitata duobus,
Collectura parens, que præterit horrea messor.
Ignorabat enim, vel dissimulabat amorem.
Dissimulasse puto, quoniam data munera nata
Nouerat, exiguum leporem, geminasque palumbas.*

*For. Pauperies inimica bonis est moribus, omne
Labitur in vitium, culpa scelerumque ministra est.*

*Faust. Farra legens, ibat mea per vestigia virgo,
Nuda pedem, discincta sinum, spoliata lacertos,*

Et decet aestatem, quae solibus ardet iniquis:
 Tecta caput fronde insorta, quia sole perusta
 Fusca sit, & voto facies non servit amantum.
 Iam tergo vicina meo laterique propinqua,
 Sponte mea delapsa manu frumenta legebat.
 Nec celare suas, nec vincere sementina curas,
 Nec differre potest, tantum levis quis in illa est.

For. Quisquis amat, levis est, nec femina sola, sed ipsi,
 Quos sapere, & praeferre alijs moria libus aiumt.
 Quos peroi latus fulgenti murice clauus,
 Tu quod vidi elato, regali incedere passu.
 Tu quoque sic affectus eras dementior illa,
 Forsitan & leuior, virgo data farra legebat,
 At farra dabas, dic, quae dementia maior?
 Perge, opus est verbis aliquando arcere soporem.

Tempus erat curua segetes incidere,] Graece & duriter,
 ut rustico competit. Nam Latine dicas, tempus inciden-
 di, auctoribus Servio, & Valla. Virg. tamen Aeneidos. 2
 dixit: Sed si tantus amor casus cognoscere nostros.
 Collectura parés,] Hic locus videtur sumtus ex Ruth.
 Pauperies inimica bonis est moribus,] id est rusticis
 visum, quibus nondum intellecta deorum munera, aut
 quia indigentem difficile est bene operari, aut reuera,
 quia per paupertatem coguntur mulierculę munera ac-
 cipere, quae diuitibus essent respuenda. Omne labitur
 in vitium.] Sic Comicus: Inopia, & cognatarum negligē-
 tia coacta. Et post, ita ut ingenium est omnium homi-
 num proclive a labore ad libidinem. Est quidem haec
 sententia rustico digna. Nam neq; paupertas vitium est,
 neq; in vitium impellit, si eam ferre nouerimus, quin
 munus deorū a Lucano recte dicitur, sed nondū inelle-
 ctū. Verū quia proclives sumus ad libidinem, nostro,
 non pauperatis vitio saepe peccamus, unde praenib. 30.
 aut egestate furor, & periurem nomen domini. Et tamen
 idem dixit: Paupertas & honestas a Deo sunt. Dicimus
 ergo paupertatem in spiritu, sanctam, sed difficilem
 eius usum, Pauperies propie accipitur pro damno, ut si
 qua-

BAPTISTÆ MANTVANI

quadrupedis pauperiem fecisse dicatur. Nuda pedem,] Græcæ pœtæ locutiones sunt. Maro Æneid. i. Nuda genu, nodôque sinus collecta fluête. Sunt autem oratoribus vitandæ. Spontè mea,] Sic & Booz ipsi Ruth fieri præcepit. Latus clauus,] vestis est senatorum Romanorum. Murex,] côchilij genus, cuius sanguine fit purpureus color. Dic, quæ dementia,] In prosa potius dixero, vtravél vtrius.

Faufi. Continuo afficiens agrè tulit aspera mater:

Et clamans, quò, dixit, abis? cur deseris agmen?

Galla veni. Namque hic alnos prope minor umbra,

Hic tremulas inter frondeis immurmurat aura.

O inuisa meis vox auri bus, ite precabar,

Ite (malum) veni sceleres, dispergite vocem:

Si quis pastor onas ad pingua pascua ducat,

Et vetes adductas præfens decerpere gramen,

Vel si iam passas potum compescat ad amnem,

Et sitibundo ori salientem deneget undam,

Nonne importunus natura inimicus, & exarsit

Illa mihi vox ipsa Iouis violentior ira,

Cùm tonat, & pluuijs terris irascitur àër.

Non potui, & volui frontem non flectere, virgo

Demissi in ciliium de subelaminis ora

Me afficiens, moris blandè subrisit ocellis.

Id cernens iterum, natam vocat improba mater.

Galla operi magis intendens, audire recusat:

Vi pede, sic animo sequitur, tum providus ipse

(Namq, dolos inspirat amor, fraudèsque ministras)

Nunc cantu, nunc sollicitans clamore metenter,

Velamenta dabam sceleri, quò credere possent

Et foror & mater, non audiuisse puellam,

Falcè repellebam sentes, ne crura sequentis

Leuia, ne teneras ausint offendere plantas.

*For. Quisquis amat, servit, sequitur caprius amantem,
Fert domita ceruice iugum, fert verbera tergo
Dulcia fert stimulos, trahit & bouis instat, aratrum.*

Con-

[Continuò aspiciens, &c.] Recitat argumentum amoris
 uorum. Siquis pastor, iudicat si similitudine, quam in-
 comodo fuerat matris reclamatio. Nam sicut pastor
 ouibus esset importunus, si eas à præsentibus herbis,
 aut fluminibus, cum famerent, aut sitirent, arceat, quæ
 Tantali poena dicitur: ita importuna visa est mater, quæ
 præsentia puellæ verabat frui. Iouis violentior ira,]
 Amatorie dicti. Audite recusat, id est, hic ut videtur
 dissimulat. Velamenta habet sceleris, id est, fraudi, quæ
 non semper scelerata est. Nam est in puella non audie-
 ti monitis matris. Sentes, id est, spinas & vepres.
 Crura sequentis, scilicet virginis. Leuis, non aspera. Sentes.
 nec pilosa. Teneras plantas, Maro: Ah tibi ne tene-
 ras glacies læcet aspera plantas. Quisquis amat, seruit,]
 ideo, Quidius. Dum licet iniusto subtrahere colla iugo.
 Fert, id est, patitur verbera, satyricus. Solea puer ob-
 lurgabere turba. Bovis instar, id est, in statum, & in mo-
 rem, quod Vallæ non approbat: vult enim instar, ad æ-
 quiparationem, non ad similitudinem pertinere.

Fert.
Instar.

Faust. Tu quoque ut hic video, non es ignarus amorum.

For. Id commune malum, semel insanimus omnes.

Faust. Hoc animi tam triste bonum, tam dulce venenum,

Quotidie crudele magis crescebat in horax:

Ve calor, in nonam diem lux assollit horam.

Pallebam ætoniso sinitis, lymphaticis, æmens,

Immemor, iustoniis, nec erat ardua morbi

Nosse genus, frans est animi mutabilis index.

Ve pater aduertis, mitem se præbuis vltra

Consuetum, quod & ipse suæ expertus amorum

Scires omnis, blandoq; loquens humaniter ore:

Dic, inquit, dic, Fauste, quid hoc, quod pectore voluit

Infelix puer, hæc facies testatur amorem,

Dic mihi, ne pudeat curas aperire parenti.

For. Sit licet in nato facies austeræ parentum,

Æqua tamen semper mens est, & amica voluntas.

Faust. Ve facilem pater affectum præ se tulit, vltro

Rem confessus, opem petij, promissis & ansæ,

BAPTISTÆ MANTVANI

*Quam brumale gelu borealibus ærua pruinis
Spargeret, agnati unanimes cum patre puellam
Despondere mihi, nec adhuc sine testibus illi
Congrediebar, eram medio sitibundus in amni
Tanta us: o quoties, misso cum bovis aratro,
Ut vacuis aliquando esset sola ædibus, ibam.*

Tu quoque, J Aeneas Syluius, qui & Papa Pius, asserit
ne nimen ad trigefimum peruenire ætatis annum qui no-
sumferit aliquando amoris ignem, Vnde proverbialiter
dicitur hic, semel infantuimus omnes, Quod Maro in
Geor. lib. 4. sic dicit, Omne adeo genus in terris homi-
nūq, ferarūq, Et genus æquorūq, pecudes, præ-
tæque volucres infurias, ignēq, ruunt, amor omnis
bus idē, &c. Hic, Jid est, ex his ære dictis, Limphaticus, J
x. furore pereirus, vbi qui limphas, Jd est, nymphas se-
vidisse in aquis credūt. Errant autē qui vinum lymptha-
ticum dicūt pro diluto. Amens, Jid est, sine mente. Terē-
tius. Nam hæc inceptio non amantium, sed amentium
est. Frontis est animi in utabilis index. Proverbiale, sed
quia ceperunt homines dissimulare, dicit Iuue. Fronti
nulla fides, ea dicata fertur verecundia atque pudori.
Frontis index. Sunt ergo index, & similia, cōmunia, Clē.
Hæc vocem stultitæ indicem. Ut pater aduertit, Jid est,
resciuit, agnouit, annotauit anim aduertendo. Mittem se
præbuit, talens præstandum docet Mino Ter. in Adel.
Vltra consuetū, Jid est, præter consuetudinem: quia so-
lent patres esse seneri in mores filiorum, vnde Menēdez-
mus Terentianus in Heauton, Cœpi non humaniter, ne-
que vt decuit animum ægrom adolescentuli tractare,
sed vi, & via peruulgata patrum quotidie accusabā, &c.
Causa autem quare pater inuicior fuit, addit, quod & ip-
se suos expertus, &c. Vnde & diuum Petrum tibi cōti-
git, vt sciret agnoscere, Dic mihi, ne pudeat, &c. Jex lo-
co Terentiano, Sic licet in natos, &c. J Cōfirmat vt vero-
simile quod ille dixerat, Agnati, Jid est, affines. Despō-
dere, Jid est, dispōderunt mihi puellam. Nec adhuc sine
testibus, Jid est, arbitris, & presentibus. Illi, Jid est, cū il-
la

FAVSTVS, EGLOGA. I.

In congredebam, id est, licet mihi esset desponsata, ta-
 men non licebat conuenire eam, nec cum ea loqui,
 cum sola esset, quo custoditam elus attestatur pudiciā.
 Est autem locutio Virgiliana. Nam Virgilius verba ad
 ceriamen pertinentia, cum datiuo construit, quæ alij cū
 ablatiuo, medianie cum, vt Placidōne etiam pugnabis
 amor, id est, cum amore. Cerrat tibi, id est tecum. In-
 felix puer atq; impar cōgressus Achilli]. i. cū Achille.
 Eram medio sitibundus in amne, Tantalus). i. Tantalū
 simili, de quo Horatius primo Sermonum: Tantalus ā
 labris sitiens fugientia capta Flumina. Quia enim de-
 orum secreta revelauit aut quia Penelopen filiū dijs e-
 pulandum apposuit, hac poena apud inferos damnatus
 dicitur, vt mento tenus, imō labiorum tenus habet dul-
 cissima flumina, quibus dum sitim restinguere conatur,
 delabuntur. Et naso tenus fragrantia poma, itidem dū
 apprehendere conatur, subinterfugiunt. Signantur autē
 auari, vt auctor est Horatius subdens ibidem. Quid ri-
 des? mutato nōmine, de te fabula narratur, congestis vn-
 diq; saccis, indormis inhians. & tanquam parcere saccis
 cogeris, aut pietis tanquā gaudere tabellis. Vt & dibus.]
 i. domibus priuatis. scilicet paternis. Vacuis) scilicet pa-
 tre, matre, sorore, & reliquis familiaribus. Esset sola,)
 scilicet domi. Ibam, scilicet ad eam.

Tantalus

Omnia causabar, Et inam dentale iugumq;
 Lora iugi, nullam deerant quacunque, petebam
 E socers lare, sola tamen deerat mihi virgo.
 Non deeram mihi, piscator, venator, & auceps
 Factus eram, & solers studia intermissa resumpsit.
 Quicquid erat præde, quicquid fortuna tulisset,
 Ad soceros ibat, gener officiosus habebat.
 Nocte semel media subeuntem limina furtim,
 (Sic etenim passus fueram cum virgine) furem
 Esse rasi intusfere canes : ego proinus aliam
 Transiliens sepem, vix ora latrantia fugi.
 His tandem studijs hyemem transigimus illam,

o BAPTISTÆ MANTVANI

Ver redijt iam sylua viret, iam vinea fronder,
 Iam spicata Ceres, iam cogitat hordea messor,
 Splendidulis iam nocte volant lampyrides alis.
 Ecce dies genialis adest, mihi ducitur uxor.
 Sed quid opus multis? nox expectata duobus
 Venit, & in portum vento raris acta secundo est.
 Tum Boue mactato, gemina conniui luce
 Sub patula instructis celebravimus arbore mensis.
 Adfuit Oenophilus, multoque solutus Iaccho,
 Tempestina dedit toto spectacula vico,
 Et cum multifori Tonius, cui tibia buxo.
 Tandem post epulas & pocula, multicolorem
 Venterculum sumpsit, buccasq; inflare rubentes
 Incipiens oculos aperit, ciliosq; leuatis,
 Multotiesq; aliis flatu à pulmonibus hansto
 Virem implet, cubito vocem dat tibia presso,
 Nunc huc, nunc illuc, digito saliente, vocavit
 Pinguibus à mensis iniuines, ad conspita cantu
 Salidico, dulciq; diem certamine clausit.
 Et iam tres hyemes abiere, & proximat aestas.
 Quarta dies rapidis, si qua est bona, praterit horis.
 Si qua placent, abeunt, inimica tenacius harent.
 For. Fauste vident, vicina pecus vineta subintrat.
 Iam, ne forte graui multa taxemur, eundum est.

Omnia causabar,] Pergit quò occeperat, docens Fau-
 stum amorum suorum exitum, optatis videlicet nuptijs.
 Omnia causabar, scilicet excusabam, seu acculabam &
 in excusationem intermisit operæ adducebam, vt in
 Mœri: Causando nostros in longum ducis amores. Stis
 uâ,] id est, manicam aratri, qua regitur. Dentale] id est,
 lignum ad quod inducitur vomer, vt dicit Seruius, ad il-
 lum. 2. Geor. Duplici aptantur dentalia dorso, Nullâ,]
 id est, partem à ruendo dictam. E lare, id est, domo. so-
 cieri, scilicet futuri, quia desponsatione facta, non dec-
 ram mihi] id est, officio meo, vt vtilitati mex. Studia
 intermissa. s. tempore languoris, vt prius dixit. Gener]
 est

est coniunx filia, & dicitur ad socerum & socrum corre-
latiue. Iam Ceres, id est, seges, aut frumentū. Spicata,)
id est, spicas habens. Lamprides sunt papilionēs quādam,
quę Nitedula, & Cicindela dicuntur. de quibus Sipōt.
sic: Cicindula à Græcis Lampyris dicta, quidam Nocti-
lucam, quod noctu luceat Nitedulamque vocant. Non
ante matura pabula, aut post defecta conspiciuntur, nunc
pennarum hiatu refulgens, nunc compressu obumbra-
ta. Huius animalis stellantes volatus, maturitatis hordei
signum rusticis præbent, mira benignitate naturæ. Ab
hac lichnus pensilis, quem vulgo lampadem vocant,
Cicendula appellatur, quæ nocte tota seruatur accensa,
& Lampyridos instar lucet. Mart. de Cicendula, Ancil-
lam tibi fors dedit lucernæ, totasque simul exigit tene-
bras. Scribitur autem Græcè Lampuris, sed pro. u. etiam
y. scribi à nobis solet. Quia ergo hordei maturitatem
denotant bene dicit. Iam cogitat hordeo mellor. Splen-
didulis, &c. Idies genialis, id est, in quo gignendis libe-
ris in geniali thoro opera detur. Ratis acta, id est res de
qua parum sperabatur optatum sortita est exitum. Ge-
mina luce) solis, & tardarum. Sub patula. id est, semper
patente. Oenophilus, id est vini amator. Oenopho-
rum autem vas magnum in quo vinum afferret Iuvena-
lis: Totum oenophorum sitiens, Lyæus Græcè dicitur
vinū. Iaccho. i. Baccho, hoc est, vino solutus, soluit ea
enim curas. Vnde Lyæus à lyo. i. soluo dicitur, Lyber
pater. Tonus, à tonando dictus, cantor, cui tibia buxo:]
Ex buxo enim ferè fiunt nunc fistulæ, olim ex tibijs græ-
um, vnde & tibia dicta. Multicolore m ventriculum id
est folliculum quem inflare solent varijs paniculis re-
ctum, vulgò musam cornutam vocant, eo quod obcur-
uam fistulam annexam habet. Buccas rubentes] ex vino.
Multoties, satis humilè aduerbiū, quo idonei abstine-
re dicuntur. Vtrem, id est sacculum illum ex corio. Pinguib;
à mensis iuvenes ad compita, id est, loca, quæ plures pe-
tere solent in quibus rustici choreas, & cæteros ludos
exercent. Cantu saltidico, id saltandi formam dictan-
te. Et proximat, id est, proximè appropinquat, aut in

Patula,
Oenophi-
lus.
Iaccho.
Lyæus.
Tonus.
Tibia,
Ventriculus

BAPTISTÆ MANTVANI

Rar. Aestas quarta,) quia estate pro messe duxerat, dies rapidis, & czt. Si qua,] id est, aliqua dies, id est, repestas est bona, id est lata, prospera, praterit horis rapidis,) i. velociter transcuntibus. Id enim videtur latis inimica tenacius harent. Generalis sententia, qua finem facit, plura tamen, vt videtur, dicturus, sed a fortunato ad coertionem pecoris auocatur. Viden') i. vide sine. Pecus vicina subintrat vinea) i. loca vitibus confita vicina. Eudum est,) id est ire nos oportet ad custodiam pecoris. Ne taxemur,) id est damnemur graui multa, id est, poena pro delicto danda.

ECLOGA SECVNDA, DE INSANIA AMORIS. INSCRIPTA Fortunatus.

Ioannis Marmelij Argumentum.

Quæ Padus exundans tulerit dispendia, primum
Insanum memorat mox fortunatus Amyntam.

FORTVNATVS, ET FAVSTVS.

*Vt tam seruus ades? quid te (iam septima lux est)
Desinuis? gregibus ne nocet hæc pascua vestris?
For. Fausie, Padus nostros qui praterlabitur
agros*

Creuerat, & tumidis ripas equauerat undis.

*Nos cura gregis omissa, priuata coegit
Publicaq; utilitas, ripam munire diurnis
Nocturnisq; operis, fluminaq; arcere fluenssem.*

*Fausie. Fert Padus exundans mala sæpius omnia, nosser
Tytirus est auctor, qui pascua dixit, & arua.*

*For. Forsitan id verum, quando extra tempora, & ultra
Mensuram, atque modum subito concreuerit æstus:
Nunc autem id poscit tempus: Nam liquitur altis
Nix hyberna iugis implent caua flumina montes:
Se exonerant, fluuiosq; onerant, sic flumina rursum,
Se exonerant, pelagisq; onerant, hominū quoq; mos est,
Quæ nos cumq; premunt, aliene imponere tergo.*

Cur

Cur tam serus ades? In hac ecloga damnabitur amoris
 insania, qua Amyntam pastorem deperisse memorabit
 Fortunatus. Non enim nomini congrueret. vt Fortuna-
 tus amores experietur amarus. Amyntas à Marone in-
 ducitur pastor æmulus, vnde dicitur inuidit stultus Amyn-
 tas. Amynticos autem dicitur vindicatio. Talis autem,
 proximus est ad furorem & insaniam. quum cæptis desi-
 nere cogitur. Vtrumq; deduci videtur ab ἀμυρομαι,

Amyntas.

quod est vleiscor, punio, repugno. Principium collo-
 quutionis est de inundatione Padi, quam Faustus accu-
 sat, quo minus affuerit illis dieb. cum pecore. Cur tam
 serus, id est, tardus, sed vtrumq; sic accipio, vt ad tēpus
 referatur. Virgilius, Tardi venere subulci. Nan lentus,
 piger, oleitās etiam mane venire possit, serus autem ves-
 pere duntaxat etiā si celer, & præcept. Iā septima lux,)
 septimus dies. Prima tamen lux, & primus dies differunt
 auctore Valla. Nā prima luce facio quod in prima diei:
 primo die, quod toto ipso die qui primus est. Gregibus
 ne nocēt) Quasi dicat minime: quū ager Mantuanus sit
 optimus, vnde Maro. Et qualem infelix amisit Mātua
 campū Padus) fluuius est maximus Italiz, in quē iuxta
 Mātuan influit Mincius, vnde de vtrōq; dicit Maro, in
 Tityro: Hic inter flumina nota, Et fontes sacros, frigus
 captabis opacum. Nōstros ergo agros, id est, Mantua-
 nos. Nos cura gregis obmissa, aut omīssa,) vulgares.
 Horatū secuti, deposito, b. dicimus omīssa, & omīsi, pri-
 ma breui Nocturnisq; operis). L. operationib; aut opera-
 rijs. Nā vtrūq; significat hæc opera. Fert Padus exūdās
 mala sæpius omnia) id est, portenta, aut indicia futuræ
 calamitatis. Noster). i. nostras aut compatiota noster. Omnia.
 Tityrus, id est, Maro: qui in primo Bucolicorū per Ti-
 tyrum intelligitur. Est auctor:) in fine primi Georgico-
 rū, post eadem Cæsaris, quam tot mala sequuta sunt,
 quā fluuiorum rex Eridanus, camposq; per omnes. Cū
 stabulis armenta tulit. Idem enim est Padus, & Eridanus Edrianus
 ab Eridano, seu Phaëtōte, filio Solis, qui in eo submersus
 dicitur, denominatus. Idem dicit Horatius. i. Carmi-
 num de Tiberi. Vidimus flauum Tiberim retortis Lit-
 tore

Serus.

Omnia.
Noster.

Edrianus

BAPTISTÆ MANTVANI

tore Hetrusco violenter vndis, Ire deiectum monu-
mēta regis, Templaq; Vesta. Qui pascua dicit, & arua]
id est, Bucolica, & Georgica. Prudenter Æneida tacet,
vt cuius lectio ad rusticum non spectat: Horatius autē
in sermonibus recitet, quia tunc nondum erat emissa.
Forſitan, Bene forſitan, ne potentis fidem priscoꝝ e-
dere cenſeatur, quæ verò inteinpeſtiuè ſiunt, niſiil por-
tendere videtur præter ſe. Nam liquitur,] id eſt, lique-
ſcit & deſluit. Virgilius Georgicorum primo. Verè no-
uo gelidus canis quum montibus humor, liquitur. Mō-
res nominatiuus eſt, quia montes implent cana flumina,
id eſt alueos fluminum. Se exonerant,] videlicet mon-
tes & onerant flumina, flumina ruſſus onus ſuum in ma-
re demittunt. Nam omnia flumina intrant mare, & ma-
re non redundat. Vnde ruſticè dixit. Pelagiſque onē-
rant. Quæ noſcunq; Timeſis, id eſt, incifio eſt, pro quo-
cūque nos. Dicitur autem Timeſis, non Timeliſis. Alio-
no imponere tergō,] Vnde de Pharilæis ſaluator, Mat-
thæi vigefimo tertio, Alligant autem onera grauia, &
importabilia, & imponunt in humeros hominum, digi-
to autem ſuo nolunt ea mouere.

Liquitur.

For. Sed iam contractum renocat ſuus aluenus amnem.

Fauſt. Decreſcente Paulo, diſchi mirabile, noſter.

Fortunate, lacus maioribus effluat vndis.

Vrbs nateſ, obſcure ſunt cellaria foſſe.

Lynce cadōſ adeunt, labens ad vina miniſter

Ridet, & in imis ferunt granis obba lacunis.

Multa, licet nati fuerint melioribus horis.

Multa, & magna ferent aliquando incommoda ciuit.

For. Commoditas omnis ſua fert incommoda ſecum:

Et ſorti appendix eſt illeſtabilis omni.

Fauſt. Haſtenus Eridanus: noſtros repetamus amores.

Quandoquidem nunc alma Venus monet omnia, celſis

Luce repet nitida, ſi illis vires, arua volucres

Cantibus exhilarant vernis, nunc omnia ſerant.

For. Tu tua luſiſti, ſed nos aliena ſequamur.

Namq; tibi notū referam paſtoris amores:

*Vt doceam Veneris nihil esse potentius igne,
 Pauper & infesto natus sub sidere Anyneas,
 Sex vitulos, totidemq; parens arato immencas,
 Armentisq; patrem ducens in pascua taurum,
 Venerat ad coitum, nitidis ubi Mincius, ondæ
 Aluit herbosos fugiens perniciem agros.
 Arx noua propter aquas pinnatis ardua muris
 Est Coitis, campo males fundata palustri.
 Hic igitur recubans, vitrei prope fluminis undas,
 Viuis ubi amplectens longis dumtaxat lacertis,
 In uada curuata ripæ super eminet umbra
 Piscibus insiliat tandem arundine, & hamo.
 Messis erat, solis rapidi violentia iustas
 Prosciderat campos, finem philomela canendi
 Fecerat, & neque lux passim mortemibus hædæ,
 Discere oues poterat, neque nox humore recedat.
 Dumque incubit aquis, striditque intendit manibus
 Taurus (ut auditum est) primum, & ex aqua ab æthere
 Mox canibus, demum furace a melle sylus,
 Abditus, ex tota confestim euasit agro.*

Sed iam contractum Non interrogatur, sed indicatue
 legantur. Suus aleus id est, proprius, aut debitus, aut
 hypallage, id est summi amnem. Detrescent Pado, di-
 ctu, id est, ut dicatur, vel dum dicatur, mirabile. No-
 ster lacus vicinus vrbi nostræ Mantuæ, scilicet Benacus.
 Mincius enim ex Benaco fluit. Lintre, id est scapha, aut
 alia nauicula. Grauis obba, id est lagena. Persius ses-
 silem vocat, eo quod lato fundo quasi sedeat, dicens
 Satyra quinta. Exhalet vapida læsum pice sessilis ob-
 ba. Melioribus horis. Vnde lunenalis. Distat e-
 nim quæ sidera te excipiant, modò primos incipientem.
 Edere vagitus & adhuc à matre rubentem. Sed in Mincius.
 Ethnicis, quàm Christianis consonantius. Verùm si Lymæ-
 non trahimur, aut compellimur inuiti, ducimur ta- Obba.
 men zelo, & incitatur. Appendix illætabilis, quia
 in hoc mundo non sunt solida, nec plena gaudia, quæ

BAPTISTÆ MANTVANI

Appendix.

Alma

nihil habeant amoris. Nam extremū gaudij luctus occupat. Appendix dicitur quod appēditur. Illætabilis, De qua non est lætandum. Sic Aeneidos quarto: Hinc Drepani me portus, & illætabilis ora. Multa sunt proverbialiter dicta, notatq; digna. Boetius dicit se didicisse, in foribus louis esse duo dolia, alterum boni, alterum mali, neminemq; nasci, qui non aliquādo ex utroq; bibat. Hactenus Fridanus, scilicet dictus est, i. in unda no Padis. Nostros repetamus amores. Quandoquidem nunc, scilicet in vere. præcipuē dū nix liquitur. Tunc enim Veneri potissima datur opera, Vnde Vernæ dicti quod ferē verno tempore gignuntur. Alma, quia diuā creatrix, ab alendo dicta. Nam propagatione conseruat genus nostrum, arua volucres Ma. Hinc volucrum concentus in aruis, Exhilarant, hilares, Græce, vnde hilarum Terentius dixit facit hilare verbū, quod est, hilarem, & lætum facio. Nunc omnia fœtāt, i. fœtus producūt. Tu tua lucisti, i. tuos amores feliciter cecinisti. Est enim ludere, res non graues canere, Vnde Virgilius in Bucolicis, Et ipsum ludere quæ vellem calamo permisit agresti, Et Ouid. Ille ego qui fueram tenerorum tutor amorum. In genio perij Naso poeta meo. Ita, Ma. in Culice. Lusus Oſtavi gracili modulante Ithalia. Atq; vt araneoli tenuē formamus orſū. Sed nos aliena sequamur. Non enim Fortunato vt dixi, infortunia amorum congrunt. Ea enim dicturus est. Veneri, nihil esse potētius igne). Mato Omnia vincit amor, & nos cedamus amori. Et ideo tempore, quo amant beluz, dicit Georg 3.

Tempore non alio catulorum oblita læna
Seuior errauit campis, nec tunera vulgo
Tam multa informes vrsi, stragem quæ dedere
Per siluas, tum læuens aper, tum pessima tigris.
Heu malē tum libre solis erratur in oris.

Et infesto sub sidere), i. molesto, & inferenti, quasi
vim, quod plus est, quam si, infausto, legendū sit. Ad
coz-

poitum) id est, ad artem sic dictum, duod esset an flus
entem Padi, & Mincij ex Benaco, vt dixi, nascentis.
Pernici(er), velociter. Axx noua, Icastellu, notat Pro-
ter aquas. Ji. iuxta. Virgilius Georgicorum tertio: Et
viridi in capto templum de marmore ponam. Propter
aquā, tardis ingēs vbi flexibus errat Mincius, & tenera
prætexerit arūne ripas. Est enim sic utilior nauigātib⁹
aduerso præsertim flumine. Sed quxrā, quū ille in lau-
dem Mincij uibit, tardis flexibus, cur hic dicat, fugiens
pernici(er) Sed dicemus id ad inundationem perripere
qua flumina tarda alias pernici(er) fiūt. Lōgis laceris, id
est, brachijs, qui a labrisce non putantur, nec resecātur
Arūne, (& hamo, id est, humata arundine, id est virg
ga tenui. Sciderat,) mutauit, fecitque. Prosciderat cā-
pos, finem phidomela,) & cæt. Nam scindo scidi prio-
rem corripit. Æneid. 3. Hesperium Siculo latus absci-
dit, aruaque, & ybes. Vbi Senius tamē videtur scire,
debere produci: Nam metri, inquit, causa syllabā cor-
ripuit. Verū non legitur correpta, quum contrā sæpē
reperiatur. Hora. 1. Caumi. Nequicquā Deus abscidit.
&c. Posset forē legi. Soluerat, aut quid simile. Neque
lux,) id est diurnū tempus. Neque nox humore,) i.
rore. Virg. Dumq; thymo pascētur apes, dum rose
cicadæ. Studioq; intendit inani, piscandi hamo, vnde
parum utilitatis cōsequitur, præsertim prætermilla aus-
todia armentorum. Ab cæstro,) Vespæ genus est, sic
Græcè à sono di. um. Mox,) id est, paulo post vexa-
tus à canibus, demum) i. tandem, aut vltimo. Abditus)
id est absconditus A milie,) id est, viro belligero hu-
millis cōditionis, vnde furaci addit. Non enim milie
dicimus equitem auratum, sed millesimū queng; id est,
quēlibet numero millenario, etiam vilissimū. Vnde
milites Romani potissimū pedites vocabant.

*Quod puer ut nouit, rumulum conscendit. & alta
Voce bouem clamans, longa rura omnia visit
Prospicit, ut frustra nisi se comperit, arcum
Corripit & pharetram, sequiturq; per inuia taurum,
Illi*

BAPTISTÆ MANTVANI

*Illos per caulas & per stabula omnia quarens,
Per colles, Benace tuos per confusa olivis
Iugera, per virides fœcis, & vitiibus agros,
Venerat ad sublimè iugum, quod subituris arcem
Sustinet, & longis aperit prospectibus illinc
Benacum, hinc campos longè, lateq; patentes.
Lux ea sacra fuit Petro, frondente sub ulmo
Mixa erat ex omni pubes post prandia vico,
Ducebatq; leues buxo resonante choros.*

*Fausi. Rustica gens, nula genus arte domabile, semper
Irrequietum animal, gaudet sudore peracto,
Mane sacra festa quando omnibus, etia) luce
Ipsa etia) ac famis impatiens epulatur, & implet
Ingluviem, audiso properat tibi ne ad ultimum,
Hic finis, hic saltu fertur bouis instar ad aras,
Quam rastris versare nefas & vomitio terræ
Calcibus obdatis, & inerti mole fatigat,
Ac ferit ac tota Baccho facit Orgia luce,
Pociferans, ridens, saliens, & poante siccoris.
For. Stultia, quid hæc saris? solaria rustica damnis
Rusticus ipse tuis madus es, tibi pessimus ipse.
Fausi. Dicta ioco fuerint, nostrum repetamus Amynthan.*

*Quod puer. J. Prosequitur historiã, aut argu. montu cœ-
ptam. Prospicit) porro aspicit Eneidos primo. Nauē
in conspectu nullum tuis littore ceruos prospicit errā-
teis vt, Jid est, postquã. Per caulas & per stabula omnia
quarens, per colles Benace tuos. Non longè ergo di-
stat, ita vt de eo intelligi posset, quod dixit: noster lacus
&c. Sulfuris arcem,) a sulfure denominatam. Bena-
cium,) qui vt Latius ex alpihus augetur. Sacra fuit Pe-
tro ad vincula, vt videtur kalendis Augusti. Buxo, Jid
est, fistula ex buxo. Maro, Tympana vox buxulque vo-
cat Bercynthia. Ipsa otij ac,) Sic Maro in fine Geor-
gicorū. Ignobilis otij, pro otij dixit. Nã vt hic otij scri-
bas, versus non patitur. Bouis instar, id est, in morem,
quod valla, vt dixi, improbat. Quam rastris, scilicet*

in cremiterio aut alio loco sacro aut area publica. Fa-
cit Orgia Baccho). I. celebrat Bacchanalia. Orgia au-
tem generaliter dicuntur omni festa. Calcibus) à nomi-
natio calces, sic enim scribendum præcipiunt, estq; in-
certi generis Virg. errata calce fatigat. Alibi male les-
ses Inerti mole), i. pondere corporis inertis. Tibi pes-
simus ipsi,) confessus enim fuerat suos amores, unde
posset in eum dici illud Horatianum Quam temere in-
nosmet lege in lancimus iniquam?

For. Continuis gressum, baculoq; inixus acerno,
Intermisit iter, donec miscesceret æstus.

Ah puer infelix, æstus te maior in umbra

Corripiet, nuda videas ne in fonte Dianam,

Claude oculos, blandis neu des Syrenibus aurem,

Sors illa Narcisso similis. Narcissus in undis

Dum sedare suum properat, fuit amplius, at tu

Exteriorem æstum fugiens intrinsecus ardes:

Quam melius fuerat, (nisi te sic fata iulissent)

Ad reliquum redyisse pecus, seruasse iuuenas,

Amisisti bonis æquo animo dispendia ferre,

Quam dum conaris nil perdere, perdere teipsum?

Faust. Sed post iacturam quis non sapit? vtile non est

Consilium post facta dare, quod opportuit ante,

Consilium post facta, imber post tempora frugum.

Continuit gressu) id est qua persequitur. Baculo acerne)
ex acere arbore. Acer enim prima breui, huius aceris
secundū Priscianum, fecit. Vnde acernus, a, um. Inter-
misit iter, quod habuit ad inquirendū cauū. Ah puer
infelix) acclamatio Fortunari. Sic illic: Ah Virgo in-
fœlix, quæ te dementia cepit. Nudam vidcas ne in fō-
te Dianā, Claude oculos, id est, avertito oculis tuos ne
videas vanitatem. Sed ad tabulam alludit. Adæo enim
quia Dianā imprudens nudā vidit, à canibus discerptus
est. Blandis neu des Syrenibus aurem.) Nā Syrenes, ut
aunt surda aure transire oportet, ut inquit diuus Hie-
rōnymus. Fuērant autem, auctore Scruio in fine tertij
Æneidos

Adæon.

Sincere.

BAPTISTÆ MANTVANI

Æneidos, tres in patre virgines, & in parte volucres. *Ampheloi* fluminis & *Calliope* Musæ filia. Harum una voce, altera tibijs, tertia lyra canebat. Et primo iuxta Pelorum in Capreis insulis habitauerunt, quæ illectos suo cantu, in naufragia deducebant. Secundū veritatē, meretrices fuerunt quæ transeunte quoniam deducebant ad egestatem, his ficta sunt inferre naufragia. Hæc *Vlysses* contemnendo deduxit ad mortē. Hæc ille. Harum nomina dicuntur *Parthenope*, à qua, quæ nunc *Neapolis*, .i. noua vrbs dicitur, olim fuit denominata *Leucosia* & *Lygia*. Dicuntur autem ab eo, quod est, *ἔστυ* quod significat connectere, & retinere, & aspiratio conuertitur in S. Harum canum ad *vlyssē* transtulit *Cicero* in carmine, cuius principium est. O Deus argolicum, quin puppim flectis *Vlysses*, &c. Sors tua *Narcisso* similis.] Is enim secundum *Ouid.* *Metamor.* quarto, cum superbia formæ clarus, ceteros contemneret amore sui in fonte visi exarsit, & cum sui compos esse non posset, in margine languens tandem in sui nominis florem cōverti meruit. Dum sedare sitim properat, in fonte videlicet. Sicit amplius] amore sui illic visi. Intrinsicus ardes, æstu amoris. Quam melius, id est, quanto. Sic *Virg.* in 7. Tam magis illa tremens, & tristibus effera flammis. Quam magis.] &c. Nisi te sic fata tulissent,] Imputat fati, sed tamen immerito, vt legitur apud *Aulum Gellium*, lib. 6, cap. 1.

Hei mihi, quid dan nane mortales numina cæli?
Esse aiunt etenim per nos mala, quoniam tamen ipsa
Vecordi præter fatum, sint mente dolores,
Multi ergo fati imputant. *Iuuenal.* Hunc ego fati
imputo. Et alibi. Fatâ regunt homines. Et *Manlius* libro 3. Fata quoq; & vitas hominum suspendit ab astris. Sic felix, aut triste venit per singula fatum. Verum fatum variè accipi solet: vt cunq; tamen accipiat. Dicemus non imponere arbitrio nostro necessitatem, etiam si fata viam inueniunt. Cōsiliū post facta est, inquit, imber post tempora frugum, bene ad suum institutum conuer-

Fatum.

FAVSTVS, ECLOGA. II. 15

conuertit, ne non rusticus puteiur. Vt autem Maro. Int.
quit. Dulce satis humor.

For. Vna puellares inter pulcherrima sternas,
Virgo erat, alba comas, alijs procerior, annos
Nata quaterquinos, vel circiser, ore nienti,
Vrbani certare potens, & vincere nymphis,
Aureolis radians guttis: ad tempora limbus
Ibat & ad pectus clausum velamen aheni
Cluiculo, mediam fulgenti fibula ferro
Stringit in angustum, nona candicat insissa lapsa
Linea rugoso, pedibusque allabiunt inis.
Hanc puer ut vidit, perijt flammâsque tuendo
Hauit, & in pectus cecos absorbuit ignes.
Ignes, qui nec aquis periri potuere, nec imbrî
Diminui, neque graminibus, magicisue suspiriis.
Oblitusque greges, & damna domestica, totus
Vruiur, & noctes in luctum expendit amaras,
Sæpe grauescentem verbis compescere flammam
Nixus, & insanum iuuenis cohibere furorẽ,
Dicebam, miserande puer, quis te Deus istas
Misit in ambages? sed non Deus, imò satanama
Pessimus ex illis, quos noctibus atque diebus
Ter tribus, in terras fama est ex æthere lapsos,

Vna puellares.] Non attendens ad interlocutionem
nec Faustinam, pergit Fortunatus, describens puellâ,
cujus amore exarsit. Nata quater quinos]. i. viginti, quæ
ætatis rusticis vxorẽ ad laborem expectantibus grata, cum
urbana iunior placeat: vñ in Eunuchis. Anni quot? se-
decim flos ipse. &c. Vrbani nymphis]. i. sponsis, aut
puellis pro nymphis habendis: Est autem datiuus, mo-
re Virgiliano Montibus in nostris solus tibi certat A-
myntas. i. tecum: & cum nymphis, sed durius additur, &
vincere quum sequatur nymphis. Nam subaudire o-
portet eas. Aureolis. i. parum aureis, sicut à Iureo lute-
olum deduxit Maro. Limbus]. i. vestis oblonga Ahe-
no]. i.

Aureolis
Limbus
Alieno,

BAPTISTÆ MANTVANI

no] laureo clauiculo, isphintre, Pulgenti ferro, ex v-
 su aut artificio, aut ex eo quod album ferrum vocant.
 Stringit in angustum] vt gracilior habeatur. Nam si
 qua est habitior paulo, pugilem esse aiunt. Noua in-
 sita linea] i. fasciā annexa stolæ. Sunt autem duo epi-
 theta, quæ Latina lingua refugit, nisi diuissim construi-
 antur, sed tamen hæc tolerantur, quia perinde est ac si
 dicar. In sita nota ex lino, quæ rusticè conuenit. Nam
 insita lanea, & serica stolæ matronali cõgruit Allabi-
 tur inis pedibus] i. ad imos pedes defluit. Horatius Ser-
 monum primo. Nil medium est, sunt qui nolint reigif-
 se nisi illas, Quarum sub suta talos tegat insita veste :
 est autem insita, tenuissima fasciola, quæ Prætexa di-
 citur, vt inquit Aeron ad ductum locum. Lapsu rugoso]
 id est, in plicas cõtracto. Hanc puer vt vidit, perijt. Na-
 fo : vt vidi, vt perij, vt me malus abstulit error. Flama
 māsque tuendo,] id est, inspiciendo: hic actiue accipi-
 tur. Ignē, ignes,] Bona, & artificiosa repetitio, qui nec
 aquis] &c. Vnde æditiuus apud Gellium libro deci-
 mo-nono, capite nono.

Quid faculam præfer phylyros, qui nil opu' nobis,

Ibimus, hæc lucet pectore flamma saris.

Istam non potis est vis sæua extinguere venti,

Aut imber cœlo candidu' præcipitans.

At contra hunc ignem Veneris, nisi si Venus ipsa,

Nulla est quæ posset vis alia opprimere. &c.

Sufarras. Neq; graminibus.] Id conqueritur Apollo apud Na-
 soneo. Hei mihi quod nullis anior est medicabilis her-
 bis. Magicæ sue sufarris,] id est, incantatiobus, quæ ob-
 scure remordente conscientia proferuntur. Quis te De-
 us] ex veteri consuetudine interrogandi. Nam hodie,
 cum vnum credimus Deum, inepta esset, nisi abusive,
 vt dixi ex poetico more inferos dicamus Deos, & amo-
 rem, aut virtutes & vitia. In istas ambages,] i. inextrica-
 biles errores. Sed nos Deus. Corrigit ergo quod dixit
 rat Deus, imo, inquit. Satanum] pessimus à nominati-
 o Satan, huius satanos, sicut Sitan Titanos. Pæan
 Pæanos.

FORTVN. ECLOGA. II. 16

Prænos. Peccant ergo qui etiam Satanas satana me-
dia breui proferunt. Ter iribus) .i. nouem noctibus, &
totidem diebus ex nouem choris Angelorum.

Dic age, si nosti quenquam, reminiscere, si quem
Videris hoc pacto discere, surgere in altum,
Dilatare domum, maioribus horrea acervis
Complere, his studijs extendere latius agros,
Multiplicare greges, acquirere pascua bobus &
Inter tot populos, quos habet latissima tellus,
Sunt qui nostra ferant mensis epulanda cruentis
Corpora, & humanos absumptos dentibus artus.
Sunt, inquam, quos tanta malis tot vexat Erinnyes:
Sed nullus est: iam immane genus, tam barbara nusquam
Gens, quæ femineos non execratur amores.
Hinc veniunt rixæ, veniunt & iurgia, & arma,
Sæpe etiam diræ multo cum sanguine mortis.
Hinc quoque deleis euerse manibus vrbes,
Ipsæ etiam leges, rubrisque volumina loris
Claustra vetans scelus hoc, & detestantur amores,
Vt leges audiuit, ad hæc respondet Anxytas.
(Cuius enim fuerat puer, & versatur in urbe)
His monitis prudens, & circumspectus habet
Niteris: & sensu tetricos anteire Catones.
Error hic, hæc passim sapiens dementia regnat.
Ipse sibi blanditur homo, solersque putari
Vult animal: tamen incantus sibi multa intendit
Retia, & in foueam cecidit, quam fecerat ante.
Liber erat seruire iugum, sibi condidit ipsi
Pondus, id est, legum (vidi ipse volumina) quas nec
Antiqui potuere paties, nec possumus ipsi,
Nec seruare atas poteris ventura nepotum.
Aspice quam stulta est hominum prudentia: caliam
Sperat, & esse sibi sedem inter sydera credit.
Forssan in volucrem moriens transibit, & altum

BAPTISTÆ MANTVANI

Spiritus assumptis transibit ad aethera penni.

Tunc ego, quid latras legum Deus auctor, & ipsis.

Non parere sapit magnam nimis impietatem,

Faufst. Grandia de magnis hæc sunt certamina rebus.

For. Quid fuerim reris, quamvis pamosus, & asper

Sim modò, tunc animo, tunc vi, tunc ore valebam :

Nec mihi sese alius poterat componere pastor.

Faufst. Nunc quoque si rectus vultu gradiare supino,

Alter eris Marins, graso ore videre Carbo.

For. Talia respondit sic obiurgatus Amymas :

Facto homini Deus invidit, concessa voluptas.

Visa bonum nimis excellens, & vota repressit.

Legibus inuentis, ut equi legat ora capistro,

Ne quocunque liber, flectas vestigia fessor.

Quæ mea sit, me cogit amor sententia fari,

Liberæque ora facit : qui non communicat usum

Coniugis, invidus est, liuorem excusat honestas,

Introducitur usu longi liuoris iniquo.

Nam dum quisque sibi retinet sua gaudia, nec vult,

Publica communis mos ac longeuus honestas

Factus, & hunc morem fecit dementia legem.

Inuida rei amor est, res inuidiosa voluptas.

Tunc ego non audens hominem contendere contra

Amplius, insano rediens ab amente, recessi.

Faufst. Cernis, ut hic malus affectus, sic lumina mentis

Claudas in errores, ut sponte feramur apertos ?

For. Cernis ut à summo lucentia nubila Baldo

Se agglomerent ? oritur grando, ne fortè vagantes

Tempestas deprendat oueis, discedere tempus.

De age :] Progreditur in derestationem amorum,
quo illum auertat, facitq; id quasi satyricæ, docens nul-
lum ex amoribus emolumentum, nullumq; per eos, di-
telsere. Sunt qui nostra ferât :] Tiranni qui sanguinē, &
iudicem pauperū absumunt : aut ad Cyclopas & La-
ringtonas alpexit : aut ad Ægyptos à lucentiale dam-
natos;

atos: sed verius ad auaros, qui quicquid pauperes sudore parunt, deuorant. Euerſa vrbes,] vt Troia, & alia, vt Horat. primo Sermionum (ſenu) multar.

Nam fuit ante Helenam cunus teterima belli

Cauſa, ſed ignotis perierunt mortibus illi,

Quos Venerem incertam rapientes more ſerarum,

Viribus editior exdebat, vt in grege taurns.

Tetricos,] ſeueros & rigidos, a tetricis moribus aſperis. Antea,] colluſio eſt, ſicut in deinde, proinde, deſe, fieri ſolet. Catones] duo nominati ſunt ſeueriſſimi, maior ille Cenſorius, & minor Vticenſis. Ipſa etiam leges] vt lex diuina. Non moechaberis, lex humana, vt lex Iulia in adulteros. De qua Iuuenalis. Lex Iulia dormis. &c. Quas nec antiqui potuere patres. Sic beatus Petrus. Act. 15. Nunc ergo quid tentis? Deum imponere iugum ſuper ceruices diſcipulorum, quod neq; nos, neq; patres noſtri portare potuimus. Sapientia,] bona implicatio, ſicut apud Iunem inter. Socraticos noſtiſſima ſolla cinados, quum, nihil ſit magis repugnans, quam Socraticum, & cinadum eſſe, ſed in prologo Andriae dicitur, multi faciunt nax intelligendo, vt nihil intelligant. Videntur ergo ſibi ſapientes, quum ſint dementes, iniquam in ſe ferentes legem. Horatius: quum temere in noſmet, legem ſancimus iniquam. Quam fecerat ante.] Sic Dauid incidit in foueam quam fecit. Forſitan in volucrem.] tanta eſt amantibus inſania, vt etiam que fidei ſunt, irrideant. Graphice ergo docet, quum non ſit ſui compoſ, quiſquis amat. Grandia de magnis.] Ne decori perſonarum immemor videatur poeta. Videtur enim altior hac diſputatio: quam vt ruſticis conueniat, inducit alterum interloquentem, quaſi minus habeat fidei, vnde Fortunatus more ſenum, qui ſe laudant, & ſua tempora, vt Neltor apud Homerum, vnde Flaccus in arte poet. Laudator temporis acti, Se puero dicit in adoleſcentia ſe fuiſſe praſtanti ingenio, & prudentia magna praeditum. Quid fuerim, reris] i. arbitraris. Quamuis pannofus,] id eſt, veſte multis panniculis conſuta, & craſſo panno: & a-

Reris
Pannofus.

BAPTISTÆ MANTVANI

spersum modo) i. pannis annisque oblitus, ut inquit co-
 micus. Nunc quoque si rectus vultu gradiare supino
 Alter eris Marius. Qui procerus erat, & ut Apianus do-
 cet, vultu leuero, qui ex vultus dinitate cum nihil lo-
 queretur, satis proferre visus, quam ingentem machina-
 retui eadem. Papyrius autem Carbo, illa tempestate,
 qua cum iuniori Græco conspirebat, adhuc inuenustus,
 sen imberbis erat. Vnde ait, raso ore videbere Carbo
 alludens, ni fallor ad Carbonem, quo nihil nigrius. Ut
 equi ligat ora capistro sellæ. I. qui infidetur quo. Me co-
 git amor. Non ergo sui iuris aut liberum se fatetur, sed
 amore coactum. Qui non communicat vsum coniugis,
 inuidus est. Vult, errore, & hæresi Nicolaitarum etiam
 coniuges debere communes esse, & per inuidiam suam qui-
 que datam, & legē Iuliam in adulteros latam, quæ res
 quia honesta vitæ, liuorem excusat honestas. Honesta-
 tem autem introduxit longus, sed iniquus, inquit, vius,
 quæ omnia sunt ab infano, & demere amore dicta. Vn-
 de quam vidit, non maritali affectione amauit. Inuida
 res amor est, I. inuidere faciens, quia nec cognoscit
 nec fere Venus potest. Liliētia subnigra, & demētia li-
 uore, qui est macula plumbei coloris, ex copressa facie
 Tibullius: Tum succos herbasq; dedi, quæ liuor abster-
 ter. Quem facit impresso muia dentis Venus. Et quia ta-
 lem inuidi contrahunt colorem, ideo, liuidi dicuntur, &
 liuor inuidia. Baldo J. à monte vicino. Est autem fu-
 turæ Eclogæ parascue, id est præparatio.

ECLOGA TERTIA, DE INSANI AMORIS EXITU, inscripta Amyntas.

102. nis Marmelij Argumentum.

Agricole dura, in sortem, miserique furor,
 Fortunatus & exitum deplorat Amyntas.

FORTVNATVS, ET FAVSTVS.

Illa hesternā ruens Baldi de vertice grando,
Fortunatē, fuit nobis innoxia diuis
Gratia, nostrarum quibus est custodia frugum.
Sed veluti ex illis veniens, aut Harculus oris,
Veronensem agrum, pecudes, & ouilia sic est

Demolita, casus & perferata tecta
Sic euerit, ut agricolis spes nulla super sit.
Agricola etenim pascus est substantia, & arua,
His subiecta malis, grandis thesaurus in arca
Cuius est, quem nulla queat continuare grando.
Nulla per uina, gelu nullum, nulle aeris ire.
Nescio qui tantos tempestatesque gubernat,
Id scio, sed neque si scio, fac scio, sed tamen ausim
Dicere, quid ruitane ideo militabor in ipsa
Numina si, ut perhibent, orbem moderantur ab alto;
Aestimo, non liberos hominum curare labores,
Aspice, quo tenuem uictum sudore paramus,
Quot mala pro grege, pro natis, pro coniuge pastor
Fert miser, infestis estate calidibus ardens,
Frigoribus riget hybernis, dormimus ad inbrem
Cotibus in duris, uel humi contagia mille:
Mille preueniunt morbi pecudes, discrimina mille
Solicitant, latro insidias intentat ouili,
Atque lupo, milesque lupus furatior omni,
Vt manus absuluo detrita incaluit usus.
Squaluit orbis, barba obriquit, curis aruit aestus
Vna repente rapis omnia turbine grando.
Hoc superi faciunt, quibus inclinamur ad aras;
Et quibus offerimus faculas, & cerea vota.
Nescio quae pietas, & quae clementia tantis
Cladibus inuoluat pastores, omnium egenos.

Illa hesternā ruens] Facto ex euen pastorib^o colloquio
prosequitur. Fortunatus infelices amores Amyntæ.
Stylus, quia pastoralis, facillimus est, quo circa breuissi-
mus ero. Illa grādo hesternā cuius meminit in fine pre-
cedentis Eclogæ, de vertice, id est, summitate, Vertex

BAPTISTÆ MANTVANI

enim dicitur summus, à qua vertendum est, cum alti-
 us ire nequeas, vt in capite, & monte. Baldus mons est
 Diuis, id est, sanctis. Harculus] rustici nomen, quasi bo-
 nus cultor, aut aruicola, aut reuarius. & xus enim dicitur
 iete. Demolita] .i. deiecit, prostrauit calamitatem
 inferendo. Casas] tuguria pastoralia, & pastoralia tecta.
 Agricolis etenim. Ordo est etenim substantia, id est,
 possessio & peculium, & agricolis pecus, & arua. Nul-
 la aeris ira, id est, tempestates, quasi ab iraro Ioue,
 qui & aer dicitur, illar. Nescio quis, &c.) Rusticè id di-
 cit, sed graphicè. Sunt enim rustici impatientes cala-
 mitatis, ita vt in diuersis sit. Qui sua amittit, & sensus
 amittit, Vnde & Aeneas amissa coniuge quanquā sum-
 mus alioqui deorum cultor ait Aeneidos secundo. Quē
 non inculcavi amens, hominumque Deūque? At quid
 in euerſa vidi crudelius vrbe? Et in Bucol. amisso nato,
 Atque deos, atque astra vocat. crudelia, mater. Virāne
 ideo multabor in ipsa, id est, anne ob id viuens puni-
 ar? id quoque de more rusticano. Nam illis durum nō
 videtur, quod differtur malum, vrpote post fati. Numi-
 na si vt perhibent. Epicurei enim negabant, vnde Ma-
 ro in Bucol. Nec curare Deum credis mortalis quen-
 quam. Lucr. Nec bene pro meritis capitur, nec tangitur
 ira. Horat. primo Sermō. Credat Iudæus appella, Non
 ego, namque deos didici securum agere æuum. Iudæum
 vocat appellam, id est, sine pelle præputij, hoc est cir-
 cumcisum. Secutum æuum, id est, seorsum à cura mor-
 talium. Vnde Epicurus iactabat se leuasse genus huma-
 num duobus summè malis metu, & superstitione deo-
 rum. Metu quidem, quia dixit vnum esse spiritus huma-
 ni, & belluini interitum & ira non esse metuenda, quæ
 post mortem eueniunt, & superstitione) id est, anxia re-
 ligione, cum dii non curent mortalia: sed vtrumque im-
 pium, & scelestum est, omnem pietatem, & religionem
 destruens. Extime,) pro existimo, id est censeo & iudico
 per. x. plurimi scribunt. Aestimo autem) id est, ætis præ-
 tium constituo, & liceor, per. x. & st. Discrimina) id est,
 pericu-

Baldus.
 Diuis.
 Harculus.

Apella.

Extimo;
 Aestimo.

Discrimina

peri
 stip
 lam
 teri
 incl
 An
 Mu
 nos
 uen
 dur
 mo
 Fan
 For
 Fan
 For
 Fan
 Fo
 Fa
 Fa
 F
 v
 r
 d
 t
 a

pericula Milesq; lupo furacior, miles dicitur, quicunq; miles,
 stipendium belli gratia suscipit. Vna grando) Vna ca- Grando,
 lamitas, quæ dicta est, quod calamos .i. culmos segetis
 terit, est autem in sermone multiplex pathos. Quibus
 inclinamur] adorâdo, & sacrificâdo, nutu. Sic Hiarbas
 Ænc. 4. Dicitur ante aras media inter numina diuûm,
 Multa Iouem manibus supplex orâsse supinis. Et iustia:
 nos munera templis Quippe ius ferimus, tamamq; to-
 uemus inanem. Incauit). i. callum, hoc est, umorê, &
 duritiem induit: pastores omnium egenos. Æncid. pri-
 mo: Omnibus exhaustos iam casibus, omnium egenos.
 Faust. Fortunate scelus nobis hæc omnia nostrum

Ingerit, ætherei sententia iudicis æqua est.

For. Quid scelus? an fuimus Christi vitæ insidiati?

Faust. Iurgia, furta, ira, Venus, & mendacia, rixæ.

For. Quid metuere boni? nec enim scelus obruit omnes,

Et tamen una omnes pariter pessundat Erynnis]

Faust. Hec nescis. malè de superis sentire nefandum.

His igitur, quæ scire nefas, nescire necesse est,

Posthabitis, curas iterum reperamus Amyntæ,

Quas sumus experti, quas ignorare negatum est.

Res vulgaris amor, studium cômune iuuentæ.

For. Mæror, & affectus alij de cardine mentem

Sepe leuans, animo sermo venit ager ab agro:

Faust. Intellecta licet, pro re, pro tempore fari,

(Sic habet Casmas sapiens) incognita nunquam.

For. Fauste, sapias: notos igitur reperamus amores,

Restat Amyntæos postrema in fata furores

Dicere, & in misero lachrymas impendere casu

Fortunate &c.] Ne approbanda videatur iententia
 Fortunati, castigat eum Faustus, dicens illud notum
 verbum. Omnia mala quæ patimur, peccata nostra me-
 ruere, Ætherei sententia iudicis æqua. Augustinus enim
 docet occulta quidem esse interdû diuina consilia, sed
 tamen nunquâ iniusta. Hoc Maro Æncid. 6. Aut æquus
 amauit Iupiter, & 10. Ænci. Rex lupitur omnibus idè.

BAPTISTÆ MANTVANI

Quod scelus, graphice exprimit rusticorum opinionem, qui se insontes putant, dum capitalibus criminibus vacant. Respondet autem Faustus: Quæris quod scelus iurgia) id est, cōtentiones quæ frequentes inter rusticos sunt, unde pro magno bono duxit Maro septem, dicēs, Hinc tibi quæ semper vicina ab limite sepe, &c. Ven) id est luxuria carnis. Quid meruere boni? Non respōdet ad hoc Faustus, aut quia festinat ad narrationem exitus amorum Amyntæ, aut quia non decuit rusticum, quæ Theologorum sunt, enodare. Unde dicit nefas esse de factis dei inquirere. Satis enim esse debet, quia deus id vult qui nihil iniustum velle potest. Ideoque vbi diuina est præceptio, nulla debet esse percontatio, vt Abraham nobis præclare ostendit, dicente Diuo Augustino. Nā, filium non dubitauit mactare, in quo tamen propaginis promissionem acceperat. At si quæras, cur boni cum malis puniantur, dicetur tantum temporaliter puniri bonos, vt plus mereantur, malos autem ad vindictam. Et ita præcōsa in conspectu domini mors sanctorum eius. mors autē peccatorum pessima. Nescire necesse est) Altiore te ne quæraris. Mitte arcana dei, &c. Posthabitis) id est, prætermisiss aut minoris habitis, vt: Posthabui tamen illorum mea seria ludo, &c. posthabita coluisse Sævo. Quas) id est, cuiusmodi sumus experti, quia hoc commune malum semel insaniuimus omnes. Mæror & affectus alij) i. affectiones & passionēs, & perturbationes. De cardine, id est, de stabilitate. Sæpe leuant, id est, amouēt. Animo sermo venit) eger ab agro) quia ex abundantia cordis os loquitur. Unde Flaccus in arte. Formatur enim natura prius nos intus ad omnē fortunatum habitum, iunat, aut impellit ad iram. Aut ad humum mærore graui deducit, & angit: post effect animi motus, interprete lingua. Sic habitus Cosmas sapien) Cosmas (vt opinor) Medices Florentinus ille ditissimus & memoratissimus pater Laurentij, & avus Petri Medici hic intelligitur. In postremo) i. inultima, fata) i. mortem vsque impendere) id est, impenit in misero casu) id est, in scælici exitu.

Posthabitis.
Quas.

Cardine.

Cosmos.
Medices.

Præteriens illac paruo post tempore, risa sum
 Insanire hominem video, & miseratus amantem,
 O iterum dixi, mens inconsulta, veneno
 Ebria fatali, populi iam fabula factus,
 Non respicias adhuc? & adhuc in amore sepultus,
 Te rapis atque tuos, pecus, atque mapalia tecum.
 Vt quondam moriens rapuit secum omnia Sampson.
 Quum senio curuatus eris, si forte senectam
 Fata tibi dederint, quis sustentabis inermem,
 Somnolentum, inopem, cum iam defeceris omne
 Robur, & ingenium, sensusq; recesserit omnis?
 Hæc tibi cuncta feret, nisi mors præuenierit ætas.
 Esto domi, vigila, observa, super omnia semper
 Prospice, quo tendas, & quò venisse dolendum est.
 Ire caue, discerne vias, hominemq; memento,
 Non ad delicias, non ad muliebra natum
 Blandimenta, l. ui tam perniciofa inuenta.
 Ipse ego, cui pecudes, cui lác, cui caseus, agrè
 Vitam ago, tanta agros omneis inuasit egestas,
 Tor duri rerum euentus, incommoda passim
 Tanta, tor aduersus totus conuoluitur orbis.

Præteriens illac) Principium narrationis. Illac) id est per locum illum. vbi dixi Amyntam amore languentem iacere. Paruo post tempore) Sic Maro: Respexit tamè, & multo post tempore venit. Vnde post, & ante, gratia excessus, ablatiuum regunt cum suo, si volumus, casu, vt post dictam diem parua tempore. Sine autem casuali, via dentur aduerbia, vt postea & antea. O iterum] bonus est versus, quia in principio carminis monosyllaba vocalia nō abijciuntur. vt: o viti. o ego neq; corripitur, sicut in terdū in medio, vt in Buc. Te Coridō, o Alexitrahit sua quemq; voluntas. Mens inconsulta] id est, imprudēs, cui nihil est consilij, aut pensū. Capitur enim inconsultus passim pro eo cui nō est datum consilium, vt Æncid. 3. Inconsulti abeunt, sedemq; odere Sibyllæ. Et tamè consulti videntur, qui consilium dent, sed reuera qui consu-

Post & ante

BAPTISTÆ MANTVANI

luntur scire. Id est, à quibus prudentibus consilium petitur. Vnde non solum iurisconsultus, sed etiā iure consultus dicitur, quasi in iure, aut de iure. Veneno ebria fatali, id est, amore, ad fata, (id est ad mortem) ducere. Est enim amor venenum, quia pervenas ite vnde Vulnus alii venis, nec tamen fato imputandum, sed nobis: vnde D. August. Super illud: Ego dixi, misere mei, sana animam meam, quia peccavi tibi, ait: Ego peccavi, non fatum, non fortuna, de hoc tamen plura iam diximus. Populo iam fabula, id est, argumentū fabulandi, non tamen dicit, iam fabula facta, quia ordo est, factus iam populo fabula. Resipiscis. Id est, iterum sapiis, & ad sapientiam redis. Pecus atq; magalia, id est, casas & caulas. Dicuntur etiam sic à Virgilio, ut raris habitata magalia villis, & magalia, sed prima lōgar ut Æneidos. i. Miratur mōlem Æneas magalia quondam. Rapiuit secum omnia Sampson] ut Iudi. 16. latè describitur, nota est historia. Senectā fata tibi dederint. Qui enim, ut Seneca dicit, ad extremum fari peruenierit, senex morietur. Posuerunt antiqui multiplicem mortem, ut fatālē, quæ quatuor cursus Saturninos explebat, id est centum viginti annos, ultra quos, fata, id est, deorum constituta, negabant posse viuere. Et naturalē, quæ tres explebat, id est, 90. annos. Tunc enim natura deficit, diciturq; mors merita, id est, pro merito in remedium tot malorum quæ sequantur, concessa. Et foruitam, ac violentam, quæ etiā in primo cursu contingere possunt, quæ omnes tangit Maro Æneidos quarto, ad finem.

Nam quia nec fato, merita nec morte peribat,
Sed misera ante diem, subitoque accensa furore.
Hæc tibi cuncta feret.] Vnde Flaccus in arte poet. Multa ferunt anni venientes commoda secum, Multa recedentes adimunt. De incommodis senectæ, vide Iuvenalis Satyram. 10. In qua dicit: Sed quàm continuis, & quantis longa senectus plena malis? Prospice quo tēda. Id est, ad quem statum. Persius. Est aliquid quo tendis: & quō, ad quem statum. Ordo est, & caue ire eō, quō venisse dolendum est, Esto domi, aut simpliciter dicit.

dicit, aut quod Persius. Tecum habita, & noris quā sit tibi curta suppellex. Leui]. i. facili, & incōstanti. Te durū rerum euentus) Licet ut Valla docet in plurali frequentius dicatur euentus genere neutro, tamen etiam euentus legimus, ut Aneid. 6. Quosque volutat euentus.

*Accipe rem non auditam, non tempore factam
præterito, sed quam lux hæc mihi protulit ipsi.
Ut mos, autumnō pecudes crescente torondi.
Manē foro exposui lanæ venalia, pondo
Sexaginta, hodiē grande as consistere putabam:
Vix vitam gregis eduxi, vix pabula possum
Mercari hibernis niuib. quo cætera patto
Sit victura domus, nondum mihi constat Amyntæ
Quisquis amat, dominæ munuscula mittat oportet.
Tu verò, cui vix sectum fortuna reliquit,
Sub quo luce habitat, sub quo pernoctat egestas,
Quid poteris cupide gratum donare puellæ?
Mittere mala decem satis esse solebas amanti.
Purpurei flores: & raptus ab arbore nidus,
Gramen odoriferum, memini quo tempore magnæ
Credebantur opes: ventum est a gramine ad aurum.
Regia res amor est: hac tempestate recessit
Mos uetus, & quædam mala lex inoleuit amandi,*

Acciperem non auditam) Continuat sermonem, quem ad Amyntam habuit, in quo quod Amyntæ dicit, omnibus dicit, qui simili capti sunt morbo. Recitat ergo argumentum pro re excogitatum. Non auditā,] quia falsa sunt sæpe audita. Vnde Plautus. Plus valet vnus ocularus testis, quàm auriti decem,] id est, vnus qui se vidisse dicat. quàm decem qui se audiuisse dicant. Autumnō torōdi) alibi in Maio tondentur. Sexaginta pōdo,) id est, libras. Mittere mala decem) Virg. in Bucol. Aurea mala decem misi, cras altera mitiam. Purpurei flores) Idem. tibi lilia plenis t cceferunt nymphæ calathis, sed id amasij poetæ vberius dicunt, & raptus ab arbore nidus. Idem. Parua meæ Veneri sunt munera

BAPTISTÆ MANTVANI

nera: Namque notavi Ipse locum aëtiæ quo congresser-
re columbes. Gramen odoriferū. Idē Tū casia atq; ali-
is intexens luauibus herbis Mollia luteola spargit vac-
cinia caltha. Credebantur opes. vnde: Qui posuit violas
addere diues erat. A gramine ad aurū. Ouid. Meli² nūc
omen in auro est. Regia res, Id est, regalis, quod potius
dicere, sed tamē & morbū regis vocant, qui regatē ex-
petit sumptum. Hac tēpestate, hoc tempore turbulēto.

Talia suadenti, toruo mihi resulit ore.

Si cupis optatam mihi, Fortunate salutem,

Da quod amo, nostro hæc una medicina dolori,

Cætera, quæ memoras, mihi sunt tormenta: remitti

Ex animo furor iste nequis, mea pectora imago

Virginis obsedit: mecum est, mecum lique, reditque,

Excubas, & dormis mecum, caput, ossa, medullas,

Cor complexa, potest cum sola excedere, vita.

At veluti quoties aliena ex arbore secto

** Surculus, inseritur trunco natura duorum*

Iungitur, & mixto coalescis corpore, virga.

Sic domine dilecta mihi se immersis imago,

Et fecit duo corda vnum, duo traxit in vnum

Pectora: sensus inest nobis, & spiritus idem.

O me felicem, si cum mea fata vocabunt,

In gremio, dulciq; sinu, niueisq; lacertis

Saltem animo, caput hoc languens, abeunte iaceret,

Illa sua nobis morientia lumina dextra

Clauderet, & tristi fletes mea funera voce,

Sive ad felices vadam post funera campos,

Sive ferar ardentem rapidi Phlegiontis ad undam,

Nec sine te salix ero, nec tecum misor unquam.

O Driades, florūque deæ, nymphæq; decentes,

O memorata Syluane pater, seruare precamur

Collibus in vestris, gelidisq; in vallibus omne

Syluarum rurisq; decus, circumdate salus

Sepibus, & prohibete pecus, ne floribus obsit.

*Ista precor domine servare in funera nostra.
 Tunc omnis spargatur humus, redolentia ferta
 Texite, quæ circa ramulum, superaque iacentem
 Componantur heram, tristes ad busta puellæ
 Pierides aderunt, & lamentabile carmen
 Ore canent, mælado, signatæque verba relinquunt
 Ista sepultura, religenda nepotibus olim!
 Hic regitur Virgo: cui nil quin diua vocari
 Debueris, deæras, nisi quia fuisset amanti.*

Talia suadenti] Recitat respōsum miseri amanti, solā
 puellam deposcentis, ut Charinus Terētianus: nihil a-
 liud volo nisi Philumenam. Bene dicit suadenti) & nō
 persuadenti). i. quia nihil efficit. Furor iste). i. quem tu
 cōmemorasti, & dixisti in me esse. Excubat). i. excubias
 agit, hoc est, vigilat mecum: Aeneid. 4. illū absēs absente
 auditque videtque. Id quoque Phædria optat sibi a-
 Thalide fieri in Eunuch. Me ames, me desideres, me sō-
 nies, me expectes, de me cogites, me spes, me te oble-
 ctes, mecum tota sis. &c. Caput ynde furor in amante.
 Ossa medullas] Aeneid. 4. Est mollis flamma medullas
 Interea, & tacitū viuit sub pectore vulnus. Vnde hic ad-
 dir. Cor cōplexa) Hinc animi dicitur cura, quod cor vrit.
 Surculum). i. iusta, quæ pullulat, virgula. Duo corda
 vñ] Vnde Cor. 6. Et erunt duo in carne vna. Hic autē

Surculum.

nō ex re sed ex affectione dicitur, qui, nondum adhæ-
 sit, qui autem adhæret, ut ibidem dicitur meretrici, v-
 nū corpus efficitur. Et spiritus) id est animus, quia Gre-
 cæ ἀνέμος spiritus, seu vētus dicitur. O me felice) gra-
 phice exprimit affectionē misere amanti, cui dulcedi-
 detur in cōplexu amatae mori. Virgil. in Bucol. Hic ip-
 so tecum consumerer ævo. Ista suā nobis &c. ex Tibul-
 lo fere sumptus locus, aut epistolis Ouidij. Tristū voce
 nennias canendo. Siue ad felices campos), i. lylsios de
 quibus Aeneid. 6. Devenere locos, & amana vireta
 Fortunatorū veniorū. sed etq; beatas &c. Hos paradisu
 vocamus. Phlegetō) fluvius infernalis ab ardore dictus.
 Nec siue te felix ero, nec tecū miser vnquā) Ex affectio-

Esam.

ne,

BAPTISTÆ MANTVANI

ne, ut dixi, loquitur, non ex debito consilio, itaque non est putandum, eam esse poetæ mentem. Quod dico propter imperitos, qui non discernentes, quando ex sua sententia, & quando ex alterius introducti loquuntur poetæ, indifferenter citant, quasi ita senserint. Maro autem sentit etiam amores perduare post fata: unde ait in eodem. 6. Curz non ipsa in morte relinquunt. Quin putauit easdem permanere affectiones, dicens, Quæ gratia currum Armorumque fuit uiuis, quæ cura nitentis Pascere equos, eadem sequitur tellure repositos. Iuxta quod dictum est: Qualem te inuenio, talem te iudico. Et ita quia æterna est damnatis peccandi libido (non enim in mutari possunt) merito est æternum supplicium. Sed ad rusticum redeamus Amyntam, cui insanus amor non persuasit, quod prophetæ diuinitus persuasum erat, dicenti: Non auertas faciem tuam à me, & similis ero descendentibus in lacum. O Dryades) id est, nymphæ arborum, & præcipuè quercu, quia Drys Dryos, quercus dicitur. Florumque deæ, quæ Napeæ dicuntur, Nymphæque) scilicet aliarum rerum, ut montium, quæ Oreades; & fluminu, quæ Naiades dicuntur, & mariu, quæ Nereides, & arborum quoque, quæ Hamadryades. O nemoru Syluanepater) unde à syluis denominatur. Hic quoque aduenisse dicitur ad Gallum amore perreuntem, à Virgilio in bucolicis.

Napeæ. Venit & agresti capitis Syluanus honore,
Oreades. Florentes ferulas, & grandia lilia quassans.

Vnde dicit: Seruate, precamur, quia nymphæ amare, & amari solent. Seruate, inquit, decus,) id est, ornatum florum & herbarum, ne floribus obsit Virg. Georg. 4. Nec oues, hæd sue petulci floribus insulent, aut erras bucula capo Decutiat rorē, & surgētes atterat herbas. ista) id est, vestra dono, dominæ nostræ. Sic enim, & Græci & Latini, & Barbari vxores vocant. Vnde Maro in Diris. Quod mea non mecum, domina est. Circa tumulū) Credebāt enim veteri superstitione beatas animas, quarū corpora molliter requiescerent. Vnde Persius. Nūc nō cinis ille poetæ felix? non leuitor Cypus nūc

nunc imprimit ossa? Laudant coniuges, nunc, non est manibus illis, Nunc non est tumulo, fortunataque fauilla Nascuntur violæ? Et Iuuenalis. Dij maiorum umbris tenuæ, & sine pondere terram, Spirantesque crocos, & in urna perpetuum ver, Qui præceptor est, & si voluere parentis esse loco, et Martialis: Sit tibi terra leuis, molliq; tegaris arena, Quid. Ossa quæta, precor tua requiescite in urna. Et sit humus cineri non onerosa tuo. Contra imprecatur Tibullus: O tu qui Venere, docuisti vendere primus, Quisquis es, infelix vigeat ossa lapis. Tristis ad busta puella Pierides? id est Musæ. Iuuenalis Pierides profit mihi vos dixisse puellas. Bustum dicitur quasi bene vstum: locus ubi urna condebatur: urna autem ab vrendo dicta, quod vstorum teneret cineres. Ideo autem Romani, qui tunc ut nunc faciunt, terra condere solebant corpora defunctorum, ceperant ea concremare. quia per bella, & inuidiam erua videbant aliquando ossa. Diuersitatem tamen hanc ex philosophis citam putant, ut qui ex terra porissimum sumpta putarent, terræ mandarent corpora: qui ex igne, & igni, &c. Lamentabile carmen Nænam funebrem, aut corpore nondum sepulchro epicedion, & eo sepulto epitaphion. In daphnide autem dicit. Maro: Et tumulo superaddite carmen. Relegenda nepotibus, id est minoribus, aut posteris.

Sepulchrum
leua.

Bustum.
Urna.

O virgo, si te tantus consumeres ardor,
Per centum Scillas ad te, per mille charibdes
Tranarem latus opem. Tu seuior hydra,
Me fugis, at culpe nihil est in virgine. Nam me
Nescit adhuc: si scires enim succurreres ultro,
Nec puto sub mihi tam ferrea pectora vultu,
Signa tamen vultus fallacia suo cune molli
Mens fera, sub blanda sunt corda immania fronte.
Alloquar, & faciam nostras intelligat igneis.
Si tamen illa meos vultus auerteris, ibunt
In lachrimas oculi, triste in suspiria pectus.
Oderis illa licet semper fugiatque sequentem:

BAPTISTÆ MANTVANI

Ista tamen quocunque ferar, me cura sequetur.
Ite proci! medica, non sum sanabilis, artes:
Ite proci! magico qui (quod nec credere dignum est)
Carminе pallentes animus renocatis ab Orco.
Ite proci! Vanis precibus qui fletere diuox
Creditis, aduersum est, & inexorabile calum.
Me rapit impiens furor & iuvat ire per alios
Solus agens montes, & per lustra legiote feracem.
 Origo) Nec. Sunt verba Amyntæ per apostrophē
 puellam absentem alloquētis. Per centum Scillas) nu-
 meras finitus pro numero infinito, Scilla autē, & Cha-
 ribdis, pericula sunt maxima in mari Siculo. Pingun-
 tur autem à Poētis esse monstra marina, ex puellis trā-
 sinutata. Nam Scilla Phorci fuit filia. Charibdis Imu-
 tier vorax. De Scylla dixi in Bucolicis. Quid loquar
 aut Scyllam. Nisi aut quam fama sequuta &c. de Cha-
 ribdi, & etiam Scilla Aeneidos primo. Dextrum Scil-
 la latus, laeum implacata Charibdis Obsidet. Et ita,
 quia ut dixit Horatius in arte: Dum vitant aulti vitia,
 in contraria currunt. Ducit enim in vitium viri fuga,
 si caret arte. Ideo de eo, qui vnum periculum vitans,
 in aliud incidit, dici solet. Incidit in Scyllam cupiens
 vitare Charybdim. Tu sauior hydra) quam hercules
 tandē exussit cū amputato vno capite illi semper bina
 repullulare videret. Erat enim, lacus quom exussit: &
 locum fertilem reddidit, sed serpens aquatica fingitur.
 At culæ) id amatorie. Nam semper amicas, aut pur-
 gant, aut non credunt peccasse. Vnde ille, Nec si mihi
 credere tantum. Signa tamen vultus fallacia) scilicet
 sunt. Iuuenalis. Fronti nulla fides, quis enim non vi-
 cus abundat Tristibus obscenis? Mens fera. Vnde
 notus, sed minus idoneus auctor. Omnis quæ nitido
 volucris plumescit amictu. Non est, si simulat, vera
 columba tamen. Sæpe sub ignota latet hirtus pelle Ly-
 cao, subq; Catone per perfidus ille Nero. Si tamē illa
 meos vultus auerterit) videtur hypallage, ut sit, si auer-
 teri suos vultus a me, Id enim indignabūdi faciūt Ae-
 neid.

neld. 2. Diua solo fixos oculos auersa tenebat. Sed si accipiatu'r auerto sicut auersor, & auertor accipi solent, pro eo, quod est per indignationem auertēdo contemno, sicut Seruius fieri posse asserit, qui dicit auerto & auertor in vna significatione declinari posse: dicitur recta locutio, & non figurata, qualis est illa apud Boëtium: Heu, heu, quam turda miseros auertitur aure. &c. Vnde est frequentatiuum auersor, quo frequentius utimur. Ouid in falsis. Officioq; leuē non auersatus honorem. Medicae artes. Vnde Apollo apud Ouid. Metamorph. primo dicit: Inuentum medicina meū est, opifexq; per orbem Dico, & herbarum subiecta potētia nobis: Hei mihi quod nullis amor est medicabilis herbis, Nec profunt domino, quae profunt omnibus, artes. Ite procul. &c.] quia Romanis etiā erat odiosa professio. Vnde Aeneid. 4. Magicas inuisam attinger artes, quod nec credere dignum est. Vnde de Pythonissa quae Samuelem exierat dubitant theologi, an Samuelem reuera, an nequam spiritum in illum transfiguratu, quod Augustinus potius asserere videtur. Animus reuocans ab Orco. i. ab inferno vigente. Vnde Orcus quasi virgus à quibusdam dictus videtur. Sic in Bucol.

Has herbas, atque haec ponto mihi, lecta venena

Ipse dedit Maris, nascuntur plurima ponto:

His ego saepe lupum fieri, & se condere syluis

Moerim, sepe animas inuis excire sepulchris,

Atque satis alio vidi traducere menses.

Vanis precibus. i. impis: sed, ex amentia amantium Epicureo ratiō dignum. Soli uagū non in sole, sed solum vagantem. Soli autem sibi videntur amantes, dum sunt sine amato. Perlustro per latibula, aut latebras. Ignota] scilicet hominibus, hoc est inuisa. Aeneid. quarto de Didone. Semperq; relicta Sola sibi semper longam incommitata videtur ire viam, & Tyrios deserta quærere terra, Eumenidon veluti. &c. Id autem tunc erat illi, & est, nunc futuræ mortis indicium.

Talia iactantem, verbis conabor amicis

Flectere, sed vulnus mihi insanibile curat.

Ille

BAPTISTÆ MANTVANI

Illum per campos nox impestiva silentes,
 Illum exorta dies inter dumeta videbas
 Insomnem semper, rard sylvestria poma
 Carpentem, & potu contentum simplici unda.
 Post longos gemitus, exhaustaque lumina fletu
 Assiduo, post lamenta, & commissa frequenti
 Pectora singulam, moriens finis amoris.
 Exanimatum corpus tumuli sine honore relictum,
 Nocturnæ obsumpsere ferae, volucresque diurnæ.

Faust. Hen funesta tuæ, fatalis machina, passim
 Corda venenatis penetrans humana sagittis.
 Aequiparans hominem pecudi: quæ pocula Cyrcæ?
 Quæ peiora unquam potuit dare phalstra Calipso?
 Quæ styx? quis Phlegis? grauior? quæ maior Erinnys?
 O stulti, quicumque deum dixistis, Amorem.
 Num natura nocens Deus est? ubicunque locorum
 Sis Deus, est homini clemens, innoxius, æquus.

Fort. Heu miserande puer, senera sublate, inuenta,
 Quæ tibi nascenti luxerunt sidera? quæ iam
 Noxia pars cæli est, ut te, nil tale merentem,
 Læserit, & primis infortunatis ad annis.
 Nec tamen omnino cælum tibi defuit, omne
 Carmen, & anguis quicquid modulamur auenæ
 Doctus eras: nisi te mors immatura tulisset,
 Dignus eras hederis, dignus Parnasside lauro.
 Nec melius cecinit pugnas, ac tristia bella,
 Hordea, & agrorum cultus, & pascua nosfer
 Tityrus à magno tantum dilectus Alexi.
 Namque tui præcox animi solertia, nobis
 Cognita iam pridem, magnam producere frugem
 Ceperat, & specimen tulerat virtutis & artis.
 Non vulgare tui poteras iam gloria dici
 Ruris, & ætatis decus indelebile nostræ.
 Te Padus, & nosfer lugubri Mincius ore,
 Cum nymphis fletuere suis, ut Thracius Hebrus,

Orphea,

AMYNT. ECLOGA. III.

24

Orphea, te tristes omnium flere magistri.
Vt Daphnim luxisse ferunt: te pascua & agri.
Undique & audita est totis querimonia campis.
Spargite Pastores iunuliam redolentibus herbis.
Atque sacerdotum cantus ac iura quotannis
Dicite, & eternam requiem cantate poetæ.

Fausi. Tu tamen arua senes patriæ melioris, & alium
Incolis Elysium, nos hic te flemus Amyntia.

For. Flendum hodie nobis fuerat. Nam tristia nocte
Nescio quæ mæstis cernebam insomnia formis:
Sed iam vesper adest, & sol se in nubem condens,
Dum cadit, agricolis vicinos nunciat imbreis:
Cogere & ad caulas pecudes conuolare tempus.

Talia iactantem) Fortunati est in sua persona loquens;
& impietatem, atq; amentiam Amyntæ damnantis. Aeneidos primo. Talia iactamus, &c. Verbis amicis, id est,
quæ amicos decent. Est enim amicus, a, am, adiectiuum:
Vnde amicitior & amicissimus leguntur. Conabar id verè,
quia sine affectu conamur. (Sed nihil). i. nulla res,
curar) id est, purgat vulnus insanabile. Nullum tamē est in
moribus tale ante suprema fata. Aut vulnus insanabile
nihil id est, nihili curat verba. Inter dumera, vbi dumī,
& vepres crescunt. Insomnem) id est, nullū somnum ad-
mittentem quod miserē amantium est. Aeneidos quarta:
to: At non infelix animi Phœnissa, nec vnquam solui-
tur in somnos, oculisue aut pectore noctem accipit. Sy I-
vestria) poma in syluis nascuntia. Exhaustaque lumina)
id est, oculos exhaustos. Moriens finiuit amores, Vnde
& comicus. Hanc nisi mors mihi adimet nemo, Dixit
tamen Maro. Curas non ipsa in morte relinquens. Sine
honore tumuli) id est, insepultū. Fatalis machina, Allu-
dit ad equum Troianum, de quo Maro Aeneidos secun-
da: Scandit fatalis machina muros. Fatalis igitur machi-
na) id est, instrumentū ad exitium fatale ducens. Aequi-
parans hominē pecudij, Vnde fictæ sunt transformationes
ves, quas Circe in socios Vlyssis exercuit. Psalmista Ho-

D

mo,

BAPTISTÆ MANTVANI

- Calipso.** mo, quum in honore esset, non intellixit, &c. Philtra) id est, amatoria pocula, ad amorem inducentia. Circe autē & Calypso ex Odisea Homerica notissima sunt, ad quas Ulysses appulsus dicitur, &c. De Circe quidem Solis filia ad principium septimi Aeneidos plura videbis. Calypso autem autōre Hesiodo Oceani & Tethyos, aut Homēro iudice, Atlantis filia, insulam à se denominatam, in mari Ionio tenuit, ad quam Ulysses ut à Circe discesserat, naufragus peruenit, & amatoriē ille lectus, septem annos permansit, vixq̃ diuelli potuit. Philtra autem dicuntur, quia philos amator dicitur, pocula, aut carmina, aut alia ad amorem inducentia. Quæ Strix) infernalis palus à tristitia dicta. Phlegeton) fluvius ab arbore denominatus. Erynnis) dicitur furia. Num) id est, nunquid nauia nocens. Physicē hoc dicit, Nam virtutes naturales, deos dicebant. Vnde Plinius lib. 2. naturalis hist. Fragilis & laboriosa mortalitas in parreis ista digessit, fragilitatis suæ memor, ut portionibus quisq; cole et, quo maxime indigeret, &c. Vim ergo amoris cupidinē genere masculino, quia deum dicebant. Quæ tibi nascenti luxerunt sydera) iterum fatale putat. Vnde ubi de fatō loquuti sumus, cōlūm defuit) id est, benigna influentia cœli. Doctus eras. Quemuis ergo, sui temporis doctum deslet, sequutus Maronem in Daphnide. Mors immatura) .i. ante maturitatem veniens. Id enim dicitur immaturum, quod nondum est maturum. Præcox autem, quod ante tempus maturum, quasi præcoctum, & præcoquum. Illud autem inquit Quintilianus, præcox ingenium, haud temere ad frugem peruenit. quia præcoci ingenio prædicti, aut citō moriuntur, aut studia deferunt. Dignus eras Hedera. hederis) quibus coronantur poætæ, eo quod sunt in tutela Liberi patris, qui eis coronatus ex India rediit. Horatius: Me doctarum hederæ præmia frontium dijs miscent superis. Persius: Quorum imagines lambunt hederæ sequaces. Iuvenalis. Ut dignus venias hederis, & imagine mæcta. Virgilius in Bucolicis: Atq; hanc sine tempora circum Inter viscrices hederam tibi serpere lauros

lauros. Et iterum: Hedera crescentem ornate poetam.
 Dignus Parnassid lauro,) id est, in Parnaso monte Pho-
 cidis Boeotiae n. versus, Musis & Appolline sacro nascente. Parnassus.
 Est ergo Parnassus Patronusque a patria sumptus. Sed hic Parnassus.
 pro nomine patrio ponitur, quasi si sit Parnassica. Nec
 melius cecinit pugnas) ut in Aeneid. Et agrorum cultus
 ut in Georg. Et pascua) id est, pastores, ut in Bucolicis
 Nam etiam pascua in Georg. dicit. noster, id est, nostras
 hoc est Mävanus. Tityrus.) id est. Virg. qui se per Tity-
 rü in primo bucolico carmine significauit, a magno A-
 lexi) id est, augusto. Praeco solenia, quia ante barbä.
 Et specimen tuleras, scilicet praeterea, aut abstuleras speci-
 men) id est ornamentum. Nö vulgare) egregium. Cum
 nimphis fleuere) sic maro de Daphnide in Daphnide.
 ut Thracis Hebrus) scilicet fluius. Orpheä) scilicet,
 fleuit ut quito Georgicorum innuit poeta, ut Daphnim
 de quo in Bucolicis Virgilius latet. Spargite pastores)
 Sic in Daphnide, Spargite humum folijs, inducite fons-
 tibz umbras Pastores) mandat sibi Italia Daphnis.
 Et tumultum facite) Et haec pro epicedio sunt, quod canitur
 ante inhumationem. Sequentia epetaphij, quod post
 inhumationem canitur, vicem habent. Tu tamen ar-
 ma tenes) Hoc quidem videtur minus quadrare superi-
 oribus. Nam quum furor & amentia, atque impietas in
 superbo, & vilipensio legum in Amynta, dixerit, & ita
 mortuü, nec penitus significauerit, nö videtur con-
 grue dicere, & altu incolis Elisi) id est paradisum. Sed
 purgari potest tñ quod pastoribus haec dicuntur, tum
 quod afferendo Elysiu incolere tacite poenitentia egisse
 significat. Cerebä in somnia) Phantasmata nocturna,
 quatu futurę lachrymationis prognostica, id est, perstitione
 rustica. Vicinos nuntiat imbres) Georgicorum primos.
 Sol quoque & exorietis, & quum te conder in undas,
 Signa dabit, solem certissima signa sequentur, &c. Sed
 Illic de ortu dicit, quod hic de occasu. Addit enim.
 Ille ubi nascentem maculis violauerit ortum,
 Conditus in nubem medioque refulserit orbe.
 Suspecti tibi sunt imbres,

BAPTISTÆ MANTVANI

Cogere, & ad caula:] id est ouilia. Virgilius in Sile-
no. Cogere, donec oues stabulis, numerumque referre
iussit. Tempus cogere.] pro cogendi Græca loquutio, ut
Etiam tempus equum fumania soluere colla.

ECLOGA QVARTA, DE

NATVRA MVLLERVM, IN

scripta Alphus.

Ioannis Marmelij Argumentum.

Amisum memorat capium, puerique furorem
Ianus, & ingenium notat hinc Alphus muliebri.

ALPHVS, ET IANVS.

Nunc caper (video) macer est rursus esse solebat
Acer, & elatis in caelum cornibus ire: (bam
Nunc desectus humi flaccidus piger atribus, her-
O facis, & summis attingis gramina labris.

Ian. Languet, & ex isto languore facies surgit.

Quæ quoties memini, risum ciet, edita nondum est.

Edita quon fueris, totus mirabitur orbis.

Alph. Iane, soles narrare sales lepidissime, & ore
Suauiloquo, dic ergo, tuum cur langueat hircus?

Ian. Res non ficta, deus testis, sed facta recen-
ter.

Ad dulce id facinus non est narrabile gravis.

Quid pretij sperare licet? quæ dona repono?

Alph. Iane, ubi congeffit rudos philomena, docebo.

Ian. Qui leuiter spondet, promisso eludit inani.

Alph. Qui non credit, inopi fides. sed pignore tuius

Te faciam, duo vela mea de promptu pharetra.

Iane, ciper] Principiū huius Eclogæ, ex macie capri, rap-
tat occasionē faciet narrationis de pastore merchan-
] qui captus amore puellæ, in foueam, scilicet positā incidit:
vbi inuenus, & à vicinis rusticis extractus, turore amo-
ris non destituit, cuius occasione, graphicè mulierū in-
genia describuntur. Macer est, qui solebat esse ater, & e-
latis, &c.] Vnde, quod in Hecyra de hominib; dicitur es-
tiam

ALPHVS, EGLOGA. III. 27

tiam quibusdam belluis compeire profecto hoc ficeft
vt puto omnibus nobis: vt res, dant sese, magni atq; hu-
miles sumus. Flaccis auribus Jid est, auriculis laxis, & pe-
dentibus, quia mollibus. Herbam olfacit Jid morbi in-
diciu est. Risum ciet) .i. excitat, a Cileo secunde cō-
lugationis. Est enim presentis temporis. Totus mirabi-
tur orbis rustica facti in di & garrulitate hoc dicit. Nam
si ex persona poetæ dicatur, verè illi dici posset: Partu-
riunt montes, nascetur ridiculus mus. Quid enim mirū,
si rusticus imprudens in fonte, in cecidi: Iam, soler nar-
rare sales) .i. non inuitos apoloγos. Vbi cōgessit) La-
tinius Maro: Namque notauit se loci, aeris quo cō-
gessere palumbes. Nam quæ ferro, aut tendere ad locū
significat: vt conuenio, confuo, congero, aduerbiū ad
locum desiderant, & non in locos. Potest tamen dici. V-
bi cōgessit) id est concinnauit, & construxit, postquam
allata sunt materies. Qui leuiter spōdet) Proverbiale est,
Nam ferè vlu venit, vt qui cito promittunt, difficulter
promissa exhibeant, & e conuerso. Qui nō credit, Alio
diuerbio ex arte Rhetorica respondet. Qui nō credit in-
ops est fidei, quia qualis quisq; est, talem iudicat quem-
libet, & ira, qui fidus non est, hominem fidum existimat.
Deprome) id est, exime. Daotela Jid est duo spicata, aut
duas sagittas, quæ sunt pastoribus apta. Virgilius, Cum
Daphnidis arcum fregisti & calamos:

Iam. Incipiam, nymphe Parnasside, ora mouere,

Et memorare mei dira infortunia capri.

Ac philomenos Alpho concedere nidos.

Conductus mercede puer, praefectus ouili.

Affidue pascebat ovis, capra, atque capellæ.

Servitum nobis pueri fuit, velle, donec.

Virgine conspecta, quæ tum huc veniebat aquarum.

Tabulis, ex illo vecor, iam tempore factus.

Trigidiis curare gregem, contere caulas.

Capit, & exhausto subuocare cuncta cerebro.

Quam sopitus erat, poterat vigil esse videri.

BAPTISTÆ MANTVANI

Nugabatur enim quando vigilabat inerti
 Corporis officio, soluebat somnia mente.
 Hunc ergo in saltu ludens per cornua caprum
 Viminibus validis inter duonera ligarat,
 (Quarta dies hodie) tentans an vincula possit
 Vincere cervice, ac prædare robore frontis.
 Quæsitum interea, nidos nemus omne pererrat,
 Corda subit virgo, dilecta: ecogitas ora,
 Ora, sinus, & que feri pudor, omnia voluit.
 Lux fugis interea, captræ dicit æmulator, alia
 Nocte recordatus surgit, pauidusque per umbras
 Dum graditur, rursus in fossam: que fronte saligna
 Captandis obducta feris, & stramine sicco,
 Instar eras pueri fundo irremediabilis alto.
 Est caper in vincula, puer est in carcere, puer
 Nullus omnes curas, tantæ terribis lacerat horæ.
 Miror, quæ res fero, ac numero, captumque requirens,
 Obstupescō, puerum clamo, magalia lustrō.
 Vera loquar: Magici ne forte liquoribus unctus,
 Extinui, ascensu, migrasset in æra capro.
 Namque strige, tali fama est ope, nocte vagantes,
 Al qua dam longinqua procul conuicia ferri.
 Antonius tandem pecudes ad pascua duco.
 Dūmq; nemus subeo meditans mecum, ecce per umbras,
 Ecce procul caper in dumis strepit atque reluctans
 Cornibus aduersis contra sua vincula pugnat.

Incipiam) Sic Æneidas secundo. Incipiam Fracti bello
 &c. Nymphæ Parnassides iudicet, Musæ Parnasū frequē
 tare solitæ. Ora mouete. Virg. Pandite nunc Heliconæ
 dex, cantusq; mouete. Sed quia præcipitur ab Hor. in
 arte. Nec deus intersit, nisi dignus vindice nodus inci-
 derit: videbitur quibusdā non apta inuocatio: quia non
 debet deus inuocari, aut induci difficultatē dissoluere,
 nisi res, tāta sit, vt opibus humanis fieri, aut geri neque-
 at, Verum potest aliquando ridiculæ, aliquando iuxta
 alium

estimationem inuocantis inuocationem faciunt. Vnde Iuuenal. descripturus rhombū, dicit Satyra quarta. In-
cipe Calliope, hec hic confidere, nō est. Cātandū, res
vera agitur, narrare puelle Picrides: prosit mihi, vos
dixisse puella. Hoc autē ridiculē dicit, hic verō loqui-
tur rusticus, cui quā dicturus est, res sumā difficultatem
habere visa est. Vnde prius dixit. Totus mirabitur or-
bis. Philomenas] quos philomena cēgessit. Cōdu-
ctus] ergo mercenarius. Seruiliū] .i. famulatus. Tabu-
it] id est, lenta tūbe exhaustus est. Vecors] id est, prauū,
aut peruersi cordis. Frigidus id est, negligentius, sicut
in re diligēt dicit per contrariū Maro: Fernet opus. Ex-
hausto cerebro nimia solitudine effero. Quā sopitus
erat] .i. somno obrutus, poterat videri esse vigili. Nuga-
batur enim] .i. serū inaniter loquebatur. Horatius: Ne-
scio quid meditant nugatū, peritus. Nugari solitos Lu-
dens] .i. ad ludū, vt curam animo premieret. In saltu, in
pascuis vbi pēudes saltant. Tētam] .i. penicillū faci-
ens. Quasiū perierat] .i. penetrando] .i. quē sitū, non
enim constanter prius supinū sine motu, saltem laten-
te. Et quē fari pudor] scilicet est, id est, gremiū, & intra
gremium pudenda. Fronde saligna, id est, salicum to-
lix. Obducta, id est, obstructa in superficie, captandis
feras] id est, ad captandas feras. Iam tertiā luxerat ho-
ra, scilicet posterioris dici. Refero Recenseo, at separo
magistra, i. casus, & tugūria. Striges] sonilega, & magica
vtētes, ad quā dā longinqua] Id enim sibi persequere
demonibus illuxit. Ecce] quasi diceret. vrater spem.

Terruit incantum subito feralis imago.

Et nil tale ratum firmato je Jore tandem

Nosco animal, subiensq; rubor, seco vincula rursus

Sed domum rediens, video per pascua longe

Tu hanc exultantem visu iuuenaliter alto.

Reprope constitimus, meq; agnoscere, salutam,

Extrius ecce, aiunt, puer hic, o Iane iuporum

Brutus ē foueis, dum nocte perambulat agros,

Incidit in casses, & sic iumentus vterque,

8. BAPTISTE MANTIVANIA

Et caper, & pastor. Capar hanc incommoda passus,
 Lauguet adhuc. Puer imprudens, infansior hircus est.
 Virgo superbiuit mox, ut se audiuisset amari,
 Et pueri simulans curam ignorare pudorem
 Fingit, ut ad formam faciat pudor ora, sinumq;
 Ornat, & in terram versis insedit ocellis.
 Callida vulpina rem simplicitate gubernat.
 Hæc studiâ, hi casset, hæc sunt mulieribus arma,
 Ille sua sperans Galathæa aliquando potiri,
 Contempta mercede, suos s' elatur amoris.
 Propterea planstro, siua, bobusque relictis,
 Ad pastoris opus redeo: subiecta furori
 Ipsi iuuentus in leuissas, rura omnia vexat.

Fera.

Terruit lacertum) Rem prosequitur. Feralis id est ter-
 ribilis, ut fera, id est, mors. Nā si dicatur iatago feralis,
 .i. ipsius ferax, non videtur ratio carminis stare. Nam fe-
 ra primā corripit, feralis producit, Aeneidos, quāto So-
 laq; culminibus ferali carmina bubo, Incertum, & mil-
 tale ratū Firmato pectore tandem nosco animalis scilicet
 vbi propius accesserat. Seco id est, & bupō vincula, qui-
 bus in vepribus alligatus erat. Incidit in calles. In foueā
 in laqueos. Ouidius incidit in calles præda pentheoncos.
 Virgo superbiuit) Principiū principalis narrationis. Et
 pueri simulans curam ignorare) Nō simulās curam, sed
 simulans se ignorare curam, amorum. Nā simulamus
 id, quod non est, esse: dissimulamus id, quod est, nō esse.

Seco.

Simulare.

Dissimulare

Galathea.

Leuitas.

Pudore fingit, id est simulat & fallit præ se fert. O-
 ra sinuq; In quibus est muliebris species. In terrā ver-
 sis Id enim pudicas decet. Vnde Aeneidos primo. Tū
 breuiter Dido vultum dimissa profatur. Hæc sunt mu-
 lieribus arma. Mulieribus natura antepenultima corripit,
 sed necessitate producit, Lucanus. Si quis Deum
 soboles, si qua est muliens origo. Sua Galathea) puella
 lactea, sed rustica, Vnde Maro, nāq; fatebor enim dum
 me Galathea tenebat. Nec spes libertatis erat, nec co-
 ra peculi, Cōtempna mercede scilicet quam à Iano acce-
 perat.

ALPHVS, ECLOGARVM. 29

perat, ista) scilicet villis. Leuitas, id est, inconstantia pro-
pter amores, & leues mores.

*Alph. Quod nequit ingenium, casus facit, o supor, o sors
Ingeniosa, o res visu celebranda bimestri.
Iane, vides seruanda tibi philomela labora.
Sed quod iam vafro memoras de virginis astu,
Retulit in mentem, que psallere sepe solebat
Carmina famineis olim de fraudibus Vmber.*

*Ian. Dic Vmbri, dic, si quid habes, meditare parumper
Et verba & numeros. Vmbri est memorabile carmen.*

Alph. Est ut ais, sed non gratis memorabile carmen.

Quas reseres grates, & quid mercedis habebis?

Ian. Accipe promissis absoluo, & spicula reddo.

Alph. Dum vado ad ventrem post haec correcta leuandum.

Iane, meum tu coge pecus, ne visibus obsit.

Ian. O aries aries, qui tortis cornibus atrum

Dæmona praesentas, semper vineta subintrat,

Non sepies, donec fossa tibi lumina fronte

Erueo: Non sunt porrecta in iugera centum

Pascua sat, nisi pampineos populeris & agros.

Quod nequit ingenium, casus facit] inter loquitur Al-
phus ne vnus sermo fastidio sit. Sensus autem est: Mul-
ta, quæ per ingenium excogitare nequeas, casu in mētē
veniunt. Risu bimestri] id est, duos menses durante. Tibi
Philomena laborat,] id est, nidificat. Vnde Maro: Sic
vos, non vobis, nidificatis aues. Fœmineis de fraudibus
Vmbri] homo ex Vmbria] Sunt qui Antonium Căpa-
num intelligant. Dic Vmbri, Ordo est: Dic inquam, si
quid habes Vmbri, i. de Vmbro, aut de carpinibus eius
Virg. Quin age, si quid habes, in me mora non erit vlla.
Et iterum: Si quos aut Phyllidis ignes, aut Alconis ha-
bet laudes, aut iurgia Codri. Meditare] exerce, experire.
Virg. Syluestrem teuui musam meditaris anena. Et
verba & numeros idem. Numeros memini, si verba te-
nerem. Non gratis] id est, non sine mercede. Promis-
sis] scilicet palumbinis pullis, & spicula, i. sagittas. Dum
vado

Bimestris.

Vmber.

Meditare.

BAPTISTÆ MANTVANI

Populeris.

vado ad ventrem. Hoc profectz nimis rustice, tamen
 rustico congruit; facit tam-n poëta ad exprimendū mo-
 rem rusticum. Tu coge id est compesse id vnum ne di-
 uagetur. Virg. Tytæ tu coge pecus Ne vitibus obsit;
 depascendo pampinos, aut vinas decutendo. O aries,
 aries) alloquitto rustica ad pecus. Sic maro ad arbores,
 Et vos, o lauri carpam, & te proxima myrte sic posite
 quoniam suaves miscetis odores. Non abiicitur autem,
 nec corripitur, o, quia vox monosyllaba in principio car-
 minis posita. Aërum demona). i. spiritum male callidū,
 qui cum pingi verè non potest, cornutus tamen pingi-
 tur. Non sapiens). i. sed non eris sapiens, & fugians malo-
 rum, donec ego enero tibi lumina. i. sculo, & hac frôte
 fossa). i. perforata, & excavata euulsis oculis, populeris).
 i. deprædis, spoliis, agros pampineos). i. v. neas in quibus
 vites sunt, quarum frôdes pampinos vocamus. Dis-
 citur etiam populo. Virg. in Æneid. i. Non nos aut Ly-
 bicos ferro populare penates Venimus.

*Alph. Iane, recordatus redeo, sed plurima forsā,
 Nondum tota tibi referam, cognouerās Vmber
 Omnia quæ fas est homini perdiscere, callos,
 Sydera tellurem, ventos, mare, flumina fontes,
 Viderat & Rhodopen, atque alia Cæcæ, & ossam,
 Gallicæ regna, Ararim, Rhodanum, Tiberimq; Padumq;
 Atticæ Romanis referebat carmina verbis,
 Ore utroq; potens, & lingua primus utraq;
 Hunc unum nobis inuidis Græcia, & ipsi
 Archades, & Thracum saltus, & Thessalæ Tempe.
 Candidus illius semper documenta secutus,
 Non procul hinc hæc: ille tenet, nos ille docet,
 Sed iam sepius forem flatu experiamur æuana,
 Ante tamen nymphæ præcor, vi Libethrides adfuit:
 Præsertim quæ plus meminisse Polymnia feror.*

Iane, &c] purgato alio redi ad narrationē. viderat) hæc
 peraphrasi videtur Gregorium Tifernarem dicere, quia
 ea tēpestare vixerat. Nā γηνυογεω significat vigilare
 vigilare est multa videre. Viderat ego Rhodopen). i.

Thraciâ, vbi Rhodope mō. est, atq; alci ceruantiā] mō-
 tes Epiriâ fulminibus dictos) & Of. 5. mōrem Thessa-
 liaz. Aram] qui a Lugdunēfibus nūc Sogona dicitur.
 Vtēq; aut, tam Aris, seu A. aris, quā Rhodanus, Lug-
 dunum confluit, ad cuius cōfluentem erat olim illa ara
 de qua Iuuenalis: aut Lugdunēfem rhetor dicitur ad
 aram: Tiberim] fluium Hetruriz, qui Romā perfluit.
 padū, fluiorū regē in Italia in mare Adriaticum ex al-
 pibus inferioribus incidentē. Vnde Homerus Eridanū,
 qui & padus dicitur ex inferis, ad superos rēdere dicit.
 Attica]. i. Græca, & potissimū Attica, quia Attica lingua ē
 quingræcorū linguis cultissima (est Romanis] i. La-
 tinis verbis. Nam abter ea non intellexisset rusticus. O-
 re utroq;) & Græco sermone, & Latino. Et primus]. i.
 peritissimus utraq; lingua. Hunc vnū nobis inuidit Græ-
 cia] i. inuide nobis esse cōspexit, quum similē non ha-
 beret quod in vita Anonij Cāpanieriam de Turcis cō-
 memoratur. Verū hic ticeat ut intelligā & ipsi Ar-
 cades. Ipsi] emphasim habet quasi dicat, peritissimi mu-
 sici, & cātare pares, & respondere parat, & Thraci] s. Ius.
 vbi Orpheus, Amphion, aliq; complures versati sunt
 vates. & Tēpe]. i. antenissima loca Thessaliaz, in quibus
 etiam musicus chorus versatus est. Candidus illius &c.
 Per Candidū credo poetam intelligi, cuius exterior ve-
 stis, vt Camelatis ceteris, & meus tera candida, est. hec
 i. documenta vmbis. Sed iam sepiphore]. i. septē fo-
 ramina habens, Virg. & mihi disparibus: epē cōpacta
 cicuris fistula. Libethrides nymphe]. i. Musæ, aut Li-
 bethrū locum quendā in Thracia, aut Libethrū fontē
 in magnesia regione Thessaliaz adiuncta incolētes. ma-
 ro: Nymphæ nostri amor Libethrides, &c. præsentim
 quæ plus subaudi ceteris aliqui dixisse plurimū pro-
 limnia πολυ. i. multum μνέα. i. memoria, vt a me-
 moria dicatur, cuius filiz musæ sint, aut πολυμνία
 multarum laudum. Horatius, nec Polyhimnia Lesbō.
 aut refugit tendere barbiton.

Feminarum senile genus, crudele, superbum,

Rhodope.
Ceraunia.

Ossa.
Aris.

Tiberis.
padus.
Eridanus.
Attica.

Tempe.

Libethride.

polymneia.

polyhimnia

Leg

BAPTISTÆ MANTVANE

*Lege, modo, ratione caret: confinia recti
 Negligis, extremis gaudes, facis omnia voto
 Precipit; vel lenta iacet, vel concisa curris.
 Fœmina semper hyems, atque intractabile frigus:
 Vt canis Ardentes contristat fidere terras,
 Temperiem nunquam, nunquam mediocria curas,
 Vel se ardentem amat, vel se capitaliter odit.
 Si gravis est, meret toruo nimis hernica vultu,
 Si studeat comis fieri, gravitate remissa
 Fit levis, erumpit blado lascivia risu,
 Et lepor in molli radias meretricius ore.
 Flet, ridet, sapit, insanit, formidas, et audet,
 Vult, non vult, seclumque sibi contraria pugnat.
 Mobilis, inconstans, vaga, garrula, vana, bilinguis,
 Imperiosa, minax, indignabunda, cruenta,
 Improba, avara, rapax, querula, inuida, credula, mendax
 Impatiens, onerosa, bibax, temeraria, mordax,
 Ambitiosa, levis, maga, Lena, superstitiosa,
 Desidiosa, vorax, gane studiosa, palatum
 Dosta, salax, petulans, et dedisa mollitie,
 Dedisa blanditijs, curande dedisa forme.
 Ire odique tenax, in idonea tempora differre
 Viciscendi animos, infida, ingrata, maligna,
 Impetiosa, audax, fera, litigiosa, rebellis,
 Exprobat, excusat tragica sua crimina voce,
 Murmurat, accendit rixas, nil fœdera pendit:
 Ridet amicitias, curat sua commoda tantum.
 Ludit, adulatur, defert, sale mordet amaro:
 Seminat in vulgus nyctas, audisæque lingua
 Auget, et ex humili tumulo producit Olympum.
 Dissimulat, simulat, doctissima fingere causas.
 Ordiriq; dolos, fraudiq; accommodat ora;
 Ora omnes facili casus imitantia motu.*

Fœmineum servile genus.] Multa in muliebri sexū
 superciliosè dicuntur, quæ omnia in malas dici pos-
 sunt.

sunt sed rarissime sunt bonæ, secundum Lucellum qui di-
 cit: *Hen facul est homini inuentu, bona scemina nul-*
quam: vbi facul, pro facile antiquè dixit. Et Sufarion
 Megarenfis antiquæ comædiæ princeps. Audite popu-
 lus Sufarion, hæc dicit filius Phyllimi Megarenfis tri-
 podiscius: *Malum sunt mulieres, sed tamen, o popula-*
res, non adest inuenire domum siue malo. Multa tamen
 etiam in sanctis litteris in bonarum commendationem
 dicuntur. Sed mulierem fortem quis inueniet? *Modo*
id est, moderatione, de qua Horatius, i. ser. Est modus in
rebus, sunt certi deniq; fines, Quos vltra citràq; nequit
consistere rectum. Extremis gaudet] quæ ambo mala
sunt: quia vni virtuti duo vitia opponuntur, alterum
per abundantiam, alterum per defectum peccans. Aut
canis] id est, canicula, aut syrius. Odit] præteritæ est
voëis, & ita producitur, nec reperies apud idoneos odio
nisi semel in Cicerone odus. Nimis hernica] .i. aspera,
vt Hernici montes in Italia asperrimi. Grauitate remis-
sa, sit leuis] quia dum vitant stulti vitia, in contraria
currunt: Ducit enim in vitium, vitij fuga si caret arte.
Lepor meretricius] .i. suauiloquium, & blanditiæ mere-
tricibus, dignæ. Sibi contraria] .i. inconstans, Vnde ad-
dit: Mobilis, inconstans.) *Æneid. 4. Varium, & mutabi-*
le semp. Fœmina. Imperiosa] .i. affectatrix imperij.
Indignabunda] fastidiens frequenter. Cruenta] cruo-
ris, & sanguinis appetens, & maxime, vt Iuuenalis do-
cet, vindictæ. Improba] id est, improbanda. Auara]
quia rapax, sed tamen iuuiliter expedit. Iuuenal. Pro-
diga non sentit perentem fœmina censum. ac velut
exhausta redituus pullulat arca, Nummis, & è pleno
semper tollatur acervo. Non vnquam reputat quanti
sibi gaudia consent. Rapax ergo, vt expendat. Quæru-
la] quia vt dicit Iuuen. Aut odit pueros, aut ficta pell-
ice plorat. Maga] .i. sortilega, magicæ arti intendens, vt
Iuuenalis docet: Hic magicos affert canus, hic Thessa-
vendit Philtra, quibus valeant mentem vexare matrit.
Lenam etiam filiam venditrix, Iuuen. Scilicet expectans
vt tradat mater honestos, aut alios mores quam quos
habet,

BAPTISTÆ MANTVANI

habet, vtile, porrò Filiolâ turpi vetulâ producere tot-
 pem Superstitiosa) quod idem Iuvenem: sexto docet, vt
 cetera fere q. i. hic habetur. Ganeæ] sic & alij Chri-
 stiani poëtæ, sed Ganeo primam producit. Satyricus,
 Oculas Ganeo pulres. Palatum docta), i. delicata. Sa-
 lax] id est luxuriosa. Tragica voce] id est quale videntur
 tragici, dum infortunia regum lamentantur. Litigio-
 sa] qua nulla fere causa est, in qua non scemina litem
 moueri. Ni) i. nihil pendit foedera. Ludit], i. illudit. A-
 dulatur, defert] i. collidit reprehensione. Seminat] i.
 dispergit in vulgus Nugas] i. res frivolas. Ex humili
 tumulo producit. Olympu] i. nil sibi non promittit
 posse efficere. Ora omnes) Ordo: accommodat, inquam,
 ora imitantia facili motu omnes casus] i. euenta om-
 nia, hoc est, scit se accommodare rebus, & ridere cum
 ridentibus, & flere cum flentibus, imo interdum verum,
 que simul.

*Non potes insidias euadere, non potes astum
 Vince e, tantæ artes, solertia tanta nobendi.
 Et quenquam videas oculis presentibus, audet
 Excusare nefas: potis est eludere sensus,
 Sedulitate animi, nihil est quod credere possis,
 Et nihil est quod non si vult te credere cogat:
 His faciens exempla fidem. Quæ crimina non sunt
 Fœminea tentata manu? Dedit hostibus arcem,
 Decepta ornata brachi Tarpeia sinistra,
 Scexit in natos manibus Medæa cruentis.
 Tyndaris Aegæis oneravit navibus undas.
 Scylla hosti insequitur, patri furata capillus n.
 Fratrem Biblis amari, subicit se Myrrha parentis
 Contributus nati longæque Semiramis ardet:
 Causa neis nati coniunx fuit Amphiarso.
 Occidere viros nō Turnis Belides armis.
 Orpheæ membra tim Cicones secūdere poëtam.
 Cognita luxurie perulantia Pasiphaeæ:
 Phœdra pudicitiam contra crudeliter ansæ est.*

Dece-

Decipit Iudaea virum Rebecca suamq;
 Progeniem, velans hircino guttura tergo.
 Porrigis Alcida coniux fasale venenum,
 Decipit Hyppodame patrem. Laninia Troes
 Implicat ancipiti bello Bryseis Achillem
 Depulsa è castris, demens Chryseide factus.
 Fulminat Atreides, et sentit Apollinis iras.
 Essa genus nostrum felicibus expulit aruis.

Non pote:] Eandē rem prosequitur, alium] .i. astutiā,
 Nihil est quod credere possi, quia & quanquā videas
 oculis, &c. Iuuenalis nihil est audacius illis. Deprensas
 iram atq; animos à crimine sumunt. Quē crimina non
 sunt, & ita omnia sunt. Tarpeia virgo) vt armillas, quas
 in brachijs hostium vidit, haberet, tradidit illis arcem
 Capitolinam. Vnde armis brachiorū obruta, intente.
 Dicitur autem hic brachi pro brachij: quia aliter versus
 non statet. Scijit in natos) virg. Sauius amor docuit na-
 torum sanguine matrem cōmaculare manus: nam me-
 dea ab Iasone spreta omnes cōmunes liberos prater
 Thessalum trucidauit. Tyndaris, .i. Helena Tyndari (vt
 putabatur) filia, à Paride raptā, aut ipsum secuta nulle
 carinis a Graecis reperiata est. scylla) nisi megarēsum re-
 gis filia, à bseillo purpureo capillo, quē pater sacratum
 habuit, ad minoa hostē pertulit: biblis) vt Ouid. meta.
 9. docet, exardet amore Cauni fratris, à quo sorora, in
 fontem sui nominis cōuersa est. Subicit se Mirrhina pa-
 tenu] scilicet Cinara de quo lib. 10. meta. quā etiam in
 Myrham arborem illie conuersa dicitur. Est autem in
 verbo subicit, syncopa nam si (vt debet) subijcit scri-
 beretur, esset positio breuis. Fecerunt tamen id alij
 quoque, Semiramis) regina B. ylonia, & regni asy-
 riorum moderatrix exarsit amore Nini filij, quem diu
 simulauerat, vt Iust. docet lib. 1. Causa necis vati
 coniux fuit] id est, Eriphile, De qua in Thebaide
 Statij multa leguntur. Belides] Beli neptes, filij
 Danaī fratris Aegypti regis, quā quinquaginta nupsē-

Scylla

Biblis

Semiramis

Belides

runt,

BAPTISTÆ MANTVANI

- rūt, totidem patruelisbus) .i. patrui Ægypti filij coacti
ab eo : sed à patre, qui ab oraculo habuit sibi cauendū
à tali genero, persuasæ, prima nocte omnes maritos suos
interfecerunt, præter Hypermetram, quæ Lino per-
percit, à quo Danaus obtruncatus, Cicones] Mulieres
Thraciæ, vt auctor est Virgil. in fine Georgicorū. Pas-
phae] vxor Minois regis Cretenſium, amore tauri in-
censa, se in ligneam vaccam à Dedalo effictam includi
fecit, sic cum tauro concumbens, & postea cum Mino
Minotaurum genuit. Ordo est, perulantia luxuriæ Pa-
siphæie] .i. ipsius Pasiphæes] scilicet, est cognita Phe-
dria, Pasiphæes, & Minois filia, Hyppolitum priuignū,
cui desponsato, sed non tradita à Theseo fuerat, inter-
pellauit de stupro. At cum ille renuerit, ne patri iniuri-
us sit, detulit ad patrem, quasi ille interpellasset ipsam,
vnde credulus pater à Neptuno, siue à patre Ægeo im-
petratis phocis, marinis belluis equi Hyppoliti in furo-
rem versi, ipsam dissoluerunt: vnde Hyppolitus ab hip-
pos, quod est equus, vel equa, & lyo .i. dissoluo, dictus
præsagio quodam videtur. Nam ab Hyppolita matrē
id nomen prius habere potuit. Decepit Iudæa Rebec-
ca virū] scilicet Isaac, cuius oculi caligauerūt suamq;
progeniem] .i. filium chariorem Iacob velans hirci-
no tergo .i. pellibus hircorum, aut caprorum, vt pilosus
perciperetur, vt erat Esau. Coniunx scilicet Deianira,
Fatale venenum] .i. tunicam sanguine venato Nessi
intectam dedit. Alcide] .i. Herculi Alcei nepoti puta-
tuo. Nam amphitryonides dicitur, cum louis sit fi-
lius. Hippodamia, Oenomai Helidis, & Pise regis filia,
patrē decepit, quia Penelopi in patris perniciem nupsit.
Erat enim infatis tunc patrem decessurum, quando illa
nuberet. Nupsit autem superata in cursuli certamine,
dolo tamen Myrtili aurigæ. Dicitur etiam Hippoda-
mia, quasi equorum domatrix. Lauinia] filia Latinj,
Turno desponsata à matre, amata & Anæ per oracu-
la, & patris assensum. Troianis multis] exitij causa fuit,
Bryseis, quæ Achilli sorte obuenerat, quum abducta
Chryseide, quæ Agamemnoni obuenerat, hanc Aga-
memnon

ALPHVS. ECLOGA IIII. 33

memnon quam vi abſuſiſſet, effecti vt achilles iratus ar-
mis abſtineret, multos gregoru interrimi ſineret, donec
Patrocli amici necem vlcifci vellet. Atides] S. Atrei ſi-
lius, ſaltem putatus agamemnon. fulminat] ira & a-
more aſtuat, factus demens Chryſeide]. i. per amorem
Chryſeidis, filia Chryſei ſacerdotis apollinis, qui cum
inſulatus in exercitu graecoru filiam expetiri veniſſet,
nec obtinuiſſet, ſua peſtilentia ab apolline impetra-
ta, tandem eam abduxit. Sentit ergo iras apollinis]. i.
peſtem qua totus exercitus mulſtabatur. Foelicibus a-
rui] paradysi.

Credite paſtores, pſt ruſtica numina iuro,
Pascua ſi gregibus veſtris innoxia vultis,
Si vobis onium cura eſt, ſi denique vobis
Grata quies, pax, vltia ſenes prohibete puellas,
Pellanturq, procul veſtris ab omilibas omnes,
Theſſyſ, & Phillys, Galathea, Neera, Lycoris:
Dicite, qua triſtem mulier descendit ad orcum,
Es redy: poſuit ſi non male ſana fuiſſes
Euridice reuſhi, per quas ſcenderas umbras,
Rapta ſequi renuiſ ſeſſam Proſerpina matrem:
At plus Aeneas redy, remeanit & Orpheus,
Maximus Alcides, & Theſeus, & duo fratres,
Knus equis, alter pugnis bonus, atque paleſtra:
Ea noſter deus, vnde ſalus, & vltia reſurgit.
Hae ſunt, Paſtores, Hae ſunt myſteria vobis
Advertenda, animi fugiunt obſcena viriles,
Famulas loca delectant infamia mentes.
Viſſet in ſcopulos vento conſortus, & vnda,
Nauis ſcit incautus monſtrare pericula nauis:
Sic ſenior longa ſactus prudens uſu,
Præteritos meminit caſus, aperitq, futuro
Temporis euenus, viſa q, pericula monſtrat.
Si fugiunt aquilam fulcie ſi reſia cerni,
Si agna lupum, ſi dama canem, muliebria cur non
Blandimenta fugis, tantum tibi noxia Paſtori

Credite paſtores) Conuerſit ſermonem ad paſtores

E.

quo-

BAPTISTÆ MANTVANI

quorum docendi gratia hæc de feminis dixit. Per tu-
sica namina) Id antiquè, nisi ad deum, & sanctos, qui-
bus arua custodiæ sunt, referamus. Thestylis, &c.] Ha-
runi n. meminuit Virgilius in Bucolicis dicens. Thesti-
lis, & rapido sessis messoribus æstu, Allia serpillumque
herbas conamdit olentes. Et iterum. Lampadem à me
illos abducere Thestylis orat. Itè Phyllida mitte mihi,

Thestylis.

meus est natalis, Iola, & Phyllida amo ante alias, nam
me discedere fleuit, lumen nato me Galathea petit lasciu-
ua puella. Et huc ades o Galathea, &c. Item ille Ne-
ram dum fouet. Item: Tua cura Lycoris, perq; niues ali-
um perq; horrida castra secuta est. Dicite, ingeniosa
excogitatio. Raptè leguntur mulieres ab inferis, & verè
raptè, sed non rediit. Erudice] Orphei coniux, cum
eam Artificus pastor insequeretur, a serpente, qui in her-
bis delituit extincta, ab Orphæo citharæ beneficio re-

Erudice.

dèpta ab inferis fuit, ea lege, vt ea non respiceret, quod
tamen fecit vnde reatū coacta est, quod quarto Geor-
gicon, ad finem graphice describitur, & à Boëtico non
segniter. Proserpina] Cereris filia, à Plutone surrepta, &
à Cererè matre inuenta, redempta fuisse) si nihil apud
inferos gustasset, sed granum pōm gustauit, vt non re-
diret. Vnde Georgica. Nec repentina sequi entar Pro-
serpina matrem. At pius Aeneas rediit, postquam illuc
duce Sybilla patris videndi gratia descendisset, vt è. Æ-
neid. latè dicitur. Remouit & Orpheus) iuncta tamen
coniuge. Maximus Alcides] id est, Hercules, vt Pina-
thoum redimeret. Virgilius. Quid Thesea magnum.
Quid memorem Alciden? Et duo fratres) vnus scilicet.
Castor, tamen Virgilius. ponens nomen pro nomine,
dixit. Demetrius Pollucis habentis. alter pugnis) scilicet
Pollux. Fratres gemini in cœlum translati, ubi Gemin-
nos constituunt: lignum tam latum vt eum alterum oc-
cidat, alterum oriri incipiat, vnde tabulæ locus est, vt
alter mortalis, quippe à Tyndaro genitus, alter immor-
talis ab Ioue satus dicatur, sed mutua charitate iua de-
nunt, vt immortalitatem communicarent, & altero
moriēte, alter reuiuicat, vnde sexto Æneidos. Si fra-

trum

ALPHVS. EGLOGA IIII. 34

trem Pollux alterna morte redemit, itaq; reditq; viam
torques. Melius autem legitur alter, quam alius, quia al-
ter de duobus, alius de pluribus dicitur. Et noster deus]
dominus noster Iesus Christus, qui descendit ad infer-
na, & tertia die resurrexit a mortuis. Avertenda] con-
sideranda. Animi viriles fugiunt obscena] natura inter
quidem vsque adeo, vt qui non fugiunt, esse minati di-
cantur, aut muliebres. Vnde est illud Ennii apud Cicero-
nem in .1. de officijs. Vos etenim iuuenes animos ge-
ritis muliebres. Illaque virgo vni. Vcmines loca de-
lectant infamia meores] id quidem de cupidos verum
est. Senior] Vult sibi in ea re experto fide adhiberi, si-
cut nantis veteranis de periculis marinis creditur. Philo-
cor] aues sunt marinx. Doceant beluas praeclatiores ei-
se in fugiendis nocuis, ac insidiosis, quam nos simus.

Alter:
Alituz

Fulcia:

Est in eis pectus crocodilli, astutia hyenae.
Cum flet, & appellat se blandius, insidiatur.
Famineos Pastor fugito (sunt resia) vului.
Non animi, non virgini non viribus ullis
Fidit, non chrypsocentus minimine Perseus.
Vlter saxifica calubros impune Meduse.
Monstra pascuntur multis domibus gigantes,
Exertere vrbes, locum imposuere marinis
Fluctibus, Imperia flumina, & montibus assida.
Saxa coronantur multis certamina, sed qui
Cuncta subegerant, sunt a muliere subacti.
Rex, qui Pastor ei de funda, pollaq; leonem
Inchyus, & natus qui templa Sidonia sacra
Primum, & excellens iuncto robore Sampson.
Flamineum subierit iugum, minus efficit ignis,
Saxa minus, quam haec iunxit, minus busto minus mori.
Nec forma consensu sua splendore decorata
Auger mille modis, matrem fronti in ligas arua,
Purpurat arte genas, & collocat arte capillos.
Arte regis gressus, & lumina temperat arte.
Currit, ut in latebras ludens perducatur amantem.

Ej.

Vult

BIAPPISTAE MANTIVANI

*Vult dare, sed cupiens simplex, & honesta videtur,
Denegar. & puenar: sed vult super omnia vincere.
Pecunia cunctis res mira, similis venter est,
Qui trahit expellens mondas nubila flatus.*

- crocodilus.** Est in aspicuas crocodili. crocodilus est animal ter-
restre, & aquaticum, crescit ex initio ad decem, & septem,
& amplius cubitos, quibusdam Aegyptiorum crocodi-
li sacrosancti sunt, quibusdam non sunt, sed velut ho-
stes exagitantur. Vnde Iuven. Crocodilon ad ora parit
has. Est autem bellua haec, quae omnia parit instar anseri-
porum, contra fugaces terribilis contra insequentes ho-
tem fugax, hebetes oculos habet in aqua, extra aquam
peccerrimus visus est, eo quod hominem emittit lachrymas,
mox appropinquantem deuorat, unde fides est proce-
bium: Lachrymae crocodili, de his, qui sunt specie ple-
tatis homines, collunt, Graphice ergo dicit: Est in eis
pietas crocodili. Hyena autem animal est, in Africa
praecipue nascens, viranq; et naturam esse nonnulli exi-
stimaunt, & alternis annis marem, alternis foemina. Hoc
Aristoteles negat, Collum ei & iuba continuatur spinarum
potrigitur, flectique nisi circumactu totius corporis, non
potest. Humanum sermonem inter pastorem stabula as-
similare dicitur, porcumque aliquis effrere, quem foras
euocatum dilacerat, vocationem etiam hominum imita-
ri ad sollicitandos canes, quos inuadit. Sacer praeterea id
animal sepulchra eruere, vt corpora inquirat. Haec Si-
pontinus, ob quae recte dicitur, alutia hyena. Egidio li-
confidito. Non elypeo, scilicet crystallino ipsius Palla-
dis, cuius nummi ne proiectus Perseus, Medusam inter-
emit, & totius sanguine natus fingitur Pegafus equus alla-
tus. Erat autem Medusa vna trinum Gorgonum, quae vni
habuisse oculum, quo vicissim videretur, dicitur: hoc
est vnionem seu margaritam. Erat autem pulcherrima,
vnde se inspicientes in speculum traxit, & ita in saxa ver-
tere dicta est. Hanc enim visam Neptunus, ardens amo-
re, in templum usque pallidis insequutus, illico oppres-
sit. Vnde irata dea ipsius capillos, quibus Neptuno fla-
cuerat

enera, in angues mutauit, deditq. vt omnes eam inspi-
cientes in lapides verterentur. Perseus autē dicitur Da-
niet, Acrisij regis Argiuorum filiz, ab Ione oppressa fi-
lius. Monstra peremerunt multi (vt Hercules, Theseus,
Perseus domuere gigante) vt dii in bello gigante, &
Hercules Antaeum in Libya Gerionem in Hispania,
Cacus in Italia, & alios alibi. Buerere vires vt Sci-
pio Carthaginem in Africa, & Numantiam in Hispania,
Græci Troiam, & alij alia. Legem imponere ma-
rinis fructibus, vt Cæsar, & Augustus Lucius Iacui.
Xerxes, qui pontum super mare extruxit & cum diru-
tum videret, flagellis cædi iussit. Ex montibus aspris,
vt idem Xerxes, qui Athon montem æquauit solo, &
pro parte nauigabilem fecit, Iuuen. Vellicatus Achos.
Dicitur autem aspris, per syncopem pro asperis. Sed
qui cuncta subegerunt. Iuuen. & Nunc patimur longæ
pacis mala, scilicet armis. Luxuria incubuit & victum
vliciscitur orbem. Rex qui pastor erat) David funda,
qua Goliath strauit, spolioque leonis) quem se adhuc
pastorem interemisse dicit, inelytus, & notus] id est, filius
eius Solomon, qui templum Sionia] id est Hierosolymita-
na. Nam Sion principalis pars Hierosolymæ est. De
his in libris Regum & de Sampson lib. Iud. dicitur.
Romphea) framea, qua angelus à paradiso terruit A-
dā, & Eua, Plebeij ac triuales sunt vesiculi:
Adam, Sampsonem; Loth, Dauidom; Solomonem;
Femina de cepit, quis modo totus erit? Proderem ligas
auro] quod crinale vocant, aut de crinale anteo, seu au-
rato. Purpurat] id est purpurea] fact, hoc est, rubicun-
da] arte] scilicet fucatoria. Lumin] id est oculis] cur-
rit vt hi tatebras ludens perducit amantem] unde per-
erit, Malo me Galathea] perit] lasciuia poella. Ut fugib
ad salices; & se cupio ante videti. Aut ad eam respicit;
de qua] Prouerb. 7. mirram in odorem graphice] loquitur
Solomon, omitto verba, quia in manibus situm vult dal-
re] scilicet stuprum, & copiam suis] scilicet vult super omnia
vincit, vt vim sibi illam dicat. Cæcitate] videri] Cæcis
ad eam trahit ad se nubes, quas alij venti propellunt.

Xerxes

Sion.
Romphea.

Purpurea.

Quis

BAPTISTÆ MANTVANI

Quisquis es, (expertus moneo) tentare recusa
Dum licet, hic fragilis quot habet fastidia sexus,
Immundam naturam animal sed queritur arte
Mundities, id luce opus est, ea somnia nocte.

Deglabrat, atque lanat, pingis, struis, ungis & ornati
Tota dolus, tota ars, tota histrio, tota venenum,

Consilio speculi gerit omnia, labra mouere

Discit, & inspecto vulsum componere vitro:

Discis blandiri, discis ridere, iocari:

Incedens humeros discis vibrare, natesq;

Quid sibi vult nudum pectus: quid aperta superni

Romula, quæ hispidam deducit ad ubera vallem?

Nempe nihil, nisi quod virus penetrabile sensum

Plus premat, & frigida rapiant præcordia flamma.

Hi iuuenum scopuli, Syrces, Scylle, atque Charybæes:

Hæ immunda Phœniæ volucres, quæ venire solent,

Proluvie feda, thalamos, cenacula, mensas

Compia, semper, vias, agros, mare, flumina, montes

Incessant: selenitæ sunt Phœcinides ore

Monstrifico, extremis Lybiæ quæ in finibus olim

Aspectu mutare homines in saxa solebant.

Quisquis es (expertus moneo) parenthesi es, cen-
tare] i. tentare & periculum facere recusa, dum licet,
indigno subtrahere colla iugo. Et iterum. Principijs oblat-
sero medicina paratur, Cum mala per longas conualu-
ere moras, Fastidia] i. superbos contempnis. Immu-
dam naturam animal] si animo vituperandi hoc dicitur,
ineptiet. Nam si natura immunda, & cura, ac ars mu-
da sunt, huc ventent laudande quod ante naturam cor-
rigunt: verum animo dehortandi ab eam ille cebricus &
tucara venustate, id dicit. Id luce opus est] i. nihil aliud
faciunt noctes, & dies, siue noctu & in interdium. Deglabrat
id est leuem & glabrâ facit culem, rugis & pilis amoris,
Sriat] intricas colligit capillos. Tota scilicet ens aut
existens dolus, tota histrio] ludicra & scurrilis tota ve-
nenum] quia viritq; videndo femina, & tractu inficit,

Vnde

Vnde quidam. Est tactu viscus mulier, visu basiliscus, Humeros dicit vidrare) id nimium petulantes faciunt, quæ humeros agitant sicut in amplexu. Nam honestæ matres student esse dimissis humeris. Natæque d. clu- nes, Saryicus. Tremulo descendunt clanc puellæ. Ri- mula). i. scissura vestium in sinu inter mamillas, quæ bi- fidam). i. in binas parte diuisam. Virus) id est, vene- num, quo visa inficit. Flamma Strygi) id est infernales, potius dixissem Phlegreonte. Præcordia, sunt tenues membranae circa cor, quæ dicuntur affectionum, siue passionum sedes. Hi iuueauni scopuli, syres) i. bre- uia vada arenosa, in quæ qui incidit, difficile exua- dit. Allegoricè ergo summa pericula intelligit, sicut sunt Scylla, & Charibdis, in mari Siculo. Immanidæ phineivolucres) i. Harpyæ, de quibus Æneid. 2. Exer- piunt Strophades, Graio stans nomine dicta insula in Ionio magno quas dira Celeno, Harpyæ, colunt alia phineia postquam Clausa domus, mentisq; mentis liquo- re priores, Tristius haud illis monstrum, nec sauior vlla pestis & ira Deum Strygis sese extulit undis. Virgi- neus volutum vultus, sed distipa ventris proluens, mæ- cæque manus, & pallida semper Ora fame. phineia aq- tem rex Arcadiæ liberis novercam subinduxit, colque ut illi complacere, exacuit, ob quam rem irati dii, ei o- culos sustulerunt, & immiserunt Harpyas, quæ illicet- bum abriperent quod & diu fecerunt. Sed quia ægri- nantia hospitio suscepere, miserunt ad eum Zetam & Calaim Boreæ regis ac venti Thraciæ, ac Oridiæ ab eo rapere filios iuuenes alatos, qui eas ad Strophades usque pepulerunt. Crenacula) alioq; domus, aut pro- locti, in quibus cœnatur. Incestare). i. pollucere, & non casu reddere. Æneid. Et totam incesta funere classum. Hæ sunt phoreynides), i. Gorgones. Quid, Finibus ex- tremis Libies, vbi fœnida tellus, accipit Oceanum de- misso sole calentem. Squallebant latè phoreynidos a- ruia Medusæ.

Bifida.

Virus.

Præcordia.

Harpyæ.

Carmina docti loqui celsum recitauimus Umbri, Et os

Que si vltis tibi nimium proluxa, memento

E. iii.

Ipsius

BAPTISTÆ MANTVANI

*Ipsius id rei visum, non carminis esse.
Non longum est carmen, mulierum amentia longa est.
O memorande senex, quod se verus Umbria tantum
Iactat, & ipse tuae Tiberis conterminus urbi.
Marta non abs re tantum se Roma vocabat.
Ipsa tuas artes, & non triuialia nōrat
Carmina: te vita functum fletere Latina.
Naiades, & Graia, tua molliter ossa quiescant
Semper, & in summo mens aurea viuat Olympo.*

Carmina doctiloqui] Hunc, vt dixi, licet aut Antoni-
um Campanum intelligere, aut Franciscum Petrar-
cham, aut alium quemuis ea tempestate doctum.

Ipsius id rei] contra artem producit syllabam. Nam
quintæ declinationis nomina, non produunt e ante i,
nisi præcedat i & ita rei, speci, fidei, plebei penultimam
corripunt. Possumus versum emendare sic ipsius esse rei
vium, non carminis, illud, non longū est carmē] Vnde
Martialis: Non sunt longa, quibus nihil est quod de-
mere possis, Marta roma) aut bellicosa olim, aut mar-
tem auctore habens, vnde Iulius in præfatione, Si cui
populo licere oportet cōsecrare origines tuas, & ad de-
os referre auctores, ea belli gloria est p. r. vt cum suum
conuitorisq; sui parentem Martem potissimum ferat,
tam hoc gentes humanae patiantur æquo animo, quam
imperium patiuntur. Et non triuialia) non vulgaria
virg. Non tu in triujs indocte solebas Surditiā aserū
stipula disperdere carmē? Te vita functū). i. defunctū.

Naiades.
Graia.

Latine Naiades]. i. fluuiorū, & fontium Italicorū nym-
phæ: propter sermonem latinum. & graia] id est, Gre-
cæ, propter Græcū. Tua molliter ossa quiescant vnde
prius, vbi de sepulchro tenui loquuti sumus, disseruimus,
hoc ad veterem pertinet superstitionem: Nam verius
Mar. dicit: Facilis iactura sepulchri, & Seneca. Quid
refert, humi an in sublimi purescant. Mens aurea]. i.
pulcherrima. viuat Olympo] id est, cælo: hoc catholi-
co viro dignum est: Olympus autem Macedonia mons
altissimus, pro cælo a Græcis potissimum pont solet.

Olympus.

17
E CLOGA QUINTA, DE CON-
SVETVDINE DIVITIVM, ERGA
poetas, inscripta, Candidus.

Ioannis Marmelli Argumentum.

Otia Sylvanus, miratur inertia xani,
Candidus abiectos queritur nunc esse poetas.

SYLVANVS, ET CANDIDVS.

Andide, nobiscum pecudes aliquando solebas

Pascere, & his gelidis cauias inflare sub vna

Et misera sale simul, & certare palestra, (bris)

Nunc autem quasi pastores & rura perosus,

Pascua supito fugis, & trabis otia cantu.

Cand. Vos quibus est res ampla domi, quibus ubera videntur

Plena ferunt, quibus alba greges multitrails complent

Cymbia lacte nudent, & pinguis prandia fusi

Carmina laudatis, si quid concinnis exis,

Plauditis, ac læti placidas extenditis aures,

Pro numeris vanas laudes, & inania verba

Redditis, interea pastor fuit, esurit, alget.

Syl. Nonne potest curare greges, & dicere versus

Cum vacat, & possis vitam traducere curis?

Cand. Omnium operam gregibus pastorem impendere oportet,

Ite gredire, lupos arcere, mapalia sepe

Cingere, mercari paleas, & pascua, vestrum

Querere, nil super est vbi, laudabile curamen,

Omnem operam, totumque caput, Sylvane, quibus

Grande vitumque opus est, & nostris viribus impar

Quam cecini siccis, sitientis pocula nemo

Porrigit, irridet alij: tibi penula, & caput,

Candide, erita, genus nudum, hispidi barba,

Imo sylvæ implumes, & esurientes montibus ædes,

Irascor, doleo, indignor, fore annua victus

Lanuginem, fœnus, & mares, nos vendimus omnes

Sed qui hac pascua, gremium nobile, abiecit, & fœtus

Cand.

BAPTISTÆ MANTVANI

Candide, nobiscū, &c.) Argumentū huius Eclogæ, est detestatio tenacitatis diuitum in poetas, quorū ingratitude. & avaritia, aurea vena in poetis extinguitur. Per Cādidum autē, mihi verisimile sit, poetā posse intelligi, per Sylvanum quēvis diuitē anarū. Inducit tamē utrumq; pastorem. Vnde dicit: sub his vmbriis) quasi dicat, sub quibus sumus, nec quicquam apud Sylvano, quā esse in Sylvis. Est autem fere eadem farrago, quæ in Iuue. Sat. 7. Et miscere sales) id est, lepores sermonis. Soporito) i. oppresso, & neglecto cātu, quæ res doluit Sylvano. Nam diuites anari, licet nihil conferūt in poetas bonos, admirantur tamen eos, & oblectantur eorū carminibus, vnde Iuuenalis in dicta satyra. Spes nulla vltior, didicit nam diues auarus. Tantū admirari, tantū laudare disertos. Vt pueri Iuq; onis auem) i. pauonē admirantur, & laudant, quia laudato nihil porrigūt, sed si possunt plumas auferunt, Plena se runt) Maro significantius distenta dixit. Alba mulctralia) id est, mulctras hoc est, vasa in quæ mulgetur, lacte albicācia. Cymbia) id est, vasa, incurua in morem cymbarum facta. Carmina laudatis) sicut iam Iuuenalis dixit. Si quid concinuis) i. modulāuis, & vt Persius. Si quid tamē aptius exit. Plauditis) i. appauiditis: vanas laudes, quia nihil cōmodi afferentes. Nam probitas laudatur & alget. Alget, quia nudus, & ita algore conficitur. Iuuenalis: Tædia tunc subeunt animos, tunc seque suamque Terpsichorem odit facunda, & nuda senectus. Et post, neq; enim cantare sub antro Pierio Thyrsūmus potest cōtingere. Sana paupertas, atq; æris inops, quo nocte, dieque Corpus eget, satur est quum dicit Horatius, ohe, &c.) Omnē operam gregibus: Iuue: Pectora nostra duas non admittentia curas: Magnæ mentis opus &c. Mapalia) i. casas, & tuguria. Sepe) sepimento. Est ablatius à nominat. sepes. Nil superest otii) pro otij enumerat autem negotia pastoralia, volens à consimili etiā alia intelligi. Tibi penula) i. vestis exterior attrita. Syluæ implume) i. folijs spolitate. Fert omnia victus) i. aufert, Sicut Maro, Omnia fert ætas, animum quoque. Victus autem)

Mulctra.
Cymbia.

Concin-
uius.

CANDIDVS, EGLOGA. V. 38

autem Jid est, necessitas edendi vt viuas, aut victus Ji ci-
bus, quo vilias. Fert Jid est, absumit. Lanidū Ji. lanā foe-
tusq; mares, id est, ariates, & hredos aculeatos reliquos.
Non vendimus agnas quia ad futurā propagationē re-
cipiūt eas. Lac pascūt Ji. sugunt, & absumūt dū pascūtur.
Premiunt nihil Ji nō sit caseus mollis. Maro & pressi co-
pia lactis. Vbera siccant Jex Marone est, vt alia multa.

Paniset ingenij, si quid mihi panitet aris,

Panitet & vicia postquam mihi nulla secundant,

Et tot syderibus, quot sunt in nocte serena.

Haec lenis, vt nō sit, gratis cantauimus, et as

Indigna paucorum, merces fuit: altera longē

Conditio senij, quod nunc subit: omnium egenos

Reddit & extinctus lucri spem viribus aufert,

Mox eris vrendum parvis, modō querere tempus.

En formica brevis, sed prouida destitit condit

In brumam noua ferra cauis aestate latebris,

Nunc renascantur fruges, secat ore sepultas.

Syl. Scire genesiacois fatalia sidera dicunt,

Hi sub mercurio rates, & sub Ioue reges

Magnatesque locant, istis dat Iupiter aurum,

Atque magister utus, dat Maia filius illis

Ingenium, linguam, citharas & carminis artem.

Hæc una fors, quid quaris opes? Deus omnia in omnes

Diuidit, vt melius nobis videt esse futurum,

Sorte tua contentus abi, sine cætera nobis.

Cand. Sunt tibi diuinit, mihi carmina, quid peris ergo

Carmen, & innadis paruis, Sylvanæ alienas?

Syl. Non tibi surripio carmen, nec Apollinis arma:

Sed dare dulcisonis aureis consentibus opo.

Cand. Si gaudere meis igitur consentibus optas,

Nos gaudere tuis opibus, Sylvane, decorem est.

Syl. Ille meis opibus gaudet, qui diligit, odes

Inuidus, atque animo bono fert aliena molesta.

Cand. Sic quoque tu nostris absens gaudere tamenis

BAPTISTÆ MANTUANÆ

Sas poter, hæc artis sat sint tibi gaudia, nostra
 Carmina sunt ætæ conuivia; cæsus oris
 Si cupis auditus, fac nos gaudere palato.
 Hoc amor, hoc pietas, hoc vult Deus, omnia non dæ
 Omnibus, ut nemo sibi sit satis, indigeat
 Alter ope alterius, quæ res coniungit in unum
 Omne genus, Gallos, Mauros, Lælos & Iberos.

Iudigna. Pœnitet ingenij) Prosequitur Candidus querelas lu-
 as. Penitet ingenij) id est, habere ingenium ad carmē
 aptum. si quid mihi) scilicet est ingenij. Multa secū-
 dant) id est, prospera sunt, vrventus, & fluctus secundus)
 id est, sequens, & a tergo veniens nauigantibus. Quot
 sunt, id est, apparent. Non enim plura sunt, gratis, i. si-
 ne mercede, sed atas) scilicet, iuuenilis. Indiga) i. indi-
 gens paucorum, non enim subiecta est morbis nec tan-
 to eget munimento contra frigora. Quod scilicet se-
 niuna nunc subit) id est, subrepat, non animaduertenti-
 bus nobis. Omnium egenos reddit: Vide Iuuenalem.
 Extinctis lucrī spem viribus aufert. Mox erit vtrūq;
 partis) id est, acquisitis in iuuentute nūc quærere, pro quæ-
 rendi) id est, acquirēdi, tempus libandi est. En formi-
 ca) Salomon Proverb. sexto. Vade ad formicam, o pi-
 ger, & considera vias eius, & discē sapientiā, quæ quū
 non habeat ducem, nec præceptorem, nec principem,
 parat in æstate, cibum sibi, & congregat in messe quod
 comedat. Et 30 Formicæ populus infirmus, qui præ-
 parat in messe cibum suum. Horatius primo Sermo-
 num: Sicut paruula, Nam exemplo est magni formica
 laborantis, Ore trahit quodcūque potest, arque addit
 aceruo: Quem struit, haud ignara, ac non incauta futu-
 ri. In brūmam) id est, ad breuissimum diem, ut eam in
 solstitio hyberno. Ordo est. Condit) i. abscondit, æsta-
 te) id est, per æstatē cauis latebris farra noua. Neue) pro
 neque, & ne renascantur) id est, germinet, secat ore) i.
 germen auferēdo dirumpit. fruges sepultas) id est, abs-
 conditas in terris. Genethliacos) id est, de geneth & na-
 tiuitate iudicantes, qui inspecto natiuitatis horosco-
 po,

Burmam.
Neue.
Condit,

CANDIDVS, EGLOGA. V. 39

po, futuram vitam prædicant. Hi) scilicet, genealogici,
 & mathematici, locant sub Mercurio] id est, hora nas-
 cendi, qua Mercurius dominatur. Vates] id est, propheta-
 tas & poetas, & omnes prudentes, cautos ac ingenio-
 sos. Et sub Ioue reges magnatesque] Vnde secundum
 Homerum in Illiade. Honor autem ab Ioue est. Maiz
 filius] id est, Mercurius. dat illis] scilicet vatribus sub se
 nati ingenium, & ita vult eos contentos esse debere
 sua sorte, dicens. Sorte tua contentus abi: sine] id est,
 derelinquere] id est, diuitias & opes nobis] id est,
 qui ingenium & carminis artem non habemus. Quid
 petis ergo carmen? id subtilis obiectio. Non tibi, surri-
 pio carmen. Callida quoque responsio. Nec Appolli-
 nis arma] cytharam scilicet, cuius est inventor, ac cæ-
 tera instrumenta musica, quia in medio residens com-
 plectitur omnia Phœbus, est enim princeps musicorum.
 Horatius, Lyra solers & cantor Apollo. Vnde secundum
 Plinium Heroica carmen oraculis Apollinis debemus
 Erideo Augustus illi ædem consecrauit, ad quam car-
 mina Phœbo digna ferantur, de qua Reslinus. Ad sacra
 vatam carmen aucto nostrum, & Ioue. musarum & A-
 pollinis æde relicta, &c. Si gaudere] Rursum acris ob-
 iectio, & subtilior purgatio, sed subtilissima rursum re-
 iectio) Carmina sunt autem conuicia, cæcus oris] Pul-
 chrum & prouerbiale id est. Quæ res coniungit in v-
 num] id verè dicit. Nam propter egestatem, & mutua
 auxilia sunt inter varias nationes commercia, Iberos]
 id est, Hispanos.

Sydera inuigamus, facio mihi Iupiter adsit,

Et tibi Mercurius noster dabit omnia saxo,

Pileolum, virgam, cytharæ, nodum Herculis, alas.

Syl. Vana supernacuis incutias plerumque verbis.

Cand. Vana inquit? quæ diuina tuis inferas videntur

Diuini, si vis nostras audire cantatas.

Erue sopitam de solitudine mentem.

Puls hilares animos tranquillâ quæ pectora carmen.

Torpeo, ut esuriem patiens ex frigora milui.

Laududum squarrosa cutis, suis occupat ora.

Nec pecus in stabulis, nec in agro farræ, nec aurum

BAPTISTÆ MANTVANI

In loculis, & vis possis me vivere curis?
 Non facis ad nostros talis medicina dolores.
 Fac alacrem, tege, pasc, graui succurre senectæ,
 Inuenies promptum versu, & cantare paratum.
 Plena domus curas abigit, cellaria plena,
 Plena pecus, pleniq; cadi, plenaq; lagena,
 Horrea plena, pteges lani, grauis ere crumenæ,
 Tunc induat hybernos noctis vigilare Decembres
 Ante focum, & cineri ludos inare bacillo,
 Torrere, & tepidis rostas operire fauillis
 Castaneas, plenosq; sitim reslinguere vitro,
 Fabellasq; inter nentes ridere puellas.
 Tyrrus (ut fama est) sub Mæcenate venisset,
 Rura, boues, & agros, & Maris bella carebas
 Alius, & magno pulsabas sidera cantu
 Eloquium fortuna dabat, nos debile vulgus,
 Pannosos, macie affectos, ferrugine pastos,
 Agnæ fugiunt Muses, contemnit Apollo.

Faxo.

Filicolum.

Sidera iungamus id est, Iouem cum Mercurio. id est, I
 communica mihi dona Iouis, & communica bo tecum
 dona Mercurij. Faxo). i. faciam vt Mercurius noster Ji.
 poetarum pareat, & ingenij largitor, det tibi pilicolum,
 id est, galicolum, qui Mercurio assignatur, quod semper
 ferè radijs solaribus quasi galicolum lectus sit. Virgam Ji.
 caduceam Vnde Maro Aeneidos 4. Tum virgam capit.
 hac animas ille, euocat orco Pallentes, alias sub tristia
 Tarrata mittit: Dat somnos, adimitq; & lumina mor-
 te resignat. Illa fretus, agit ventos, & turbida trahat Nu-
 bila: Id autem ex vltimo Iliados sumptum videtur, qui
 locus sic versus est Tū virgā capit, hac oculos deus ex-
 cūat ipse, Hac dulces suadet somnos, & lumina claudit.
 Macrobi. lib. 1. Satur. dicit caduceum duobus draco-
 nibus ornatum fuisse, mare & fœmina in nodum obli-
 gari. Inuicem parte media voluminis sui Vnde Mart.
 lib. 7. Cyllenos, cœliq; decus, sacunde minister, Au-
 rea cui toto virga dracone viret, Citharas (quia terra-
 chordum

CANDIDVS, ECLOGA V. 40

thordum inuenit, id est, quatuor chordarum, quum Apollo septem chordarum inuenisset. Vnde Horat. lib. 1. Carminu. Cuius lyrae q. parentem. Nodum Herculis) id est, inextricabilem, qualem Hercules inuenit, qui nec principium nec initium habere videbatur, qui tamen dissoluerit, diues erat, hunc in caduceo iam ex draconibus confectum diximus. Alij Herculaneum nodum dicunt non ab Hercule inuentum, sed à Mercurio. Verum ab Hercule dissolutum, non quidem arte, sed vi, quod, & Alexandrum Magnum fecisse dicunt. Vterq; tamen, & Mercurius mercium, ac mercatorum deus, & Hercules, diuitias, quibus fauent conferre dicuntur. Vnde Horatius, Diues amico Hercule. Et Persius. O si sub rastro crepet argenti mihi seria, dextro Hercule: Antiquitas enim (vt scribit Diodorus) fabulata est Herculem dixisse, postquam ad deos translatus erat, qui sibi decimum bonorum dicarent, vitam scelericam ducturos, quod Lucullus ditissimus, & alij Romanorum plurimi fecerunt, vsq; adeo vt ex decimis illi templum egregium trans Tiberim ædificarint. Per nodum ergo intelligam difficultatem acquirendarum diuitiarum, quas vterq; confert: Mercurius quidem, vasa mente & ingenio cauto: Hercules vi, qua aurea mala abstulit, Alas) quibus à dijs ornatus mittitur, vt Aeneid. 4. Hic primam paribus nitens Cyllenius alis, Constitit &c. vult hilares animos. Vnde Ouid. Carmina prope iuuat animo deducta sereno. Squarrosa curis) Squarrosi dicuntur quorum cutis exurgit ob assiduam illiuem. Lucillus: Verorum ac rapidum squarrosa incondita rostra. Promptum versu id est, ad versum. Videri potest datius antiquus. Plena domus) scilicet diuitiarum, curas abigit, quod tamen multis contareuenit. Nam vt didit Iuue. Crescit amor nummi quauis ipsa pecunia crescit. Horrea plena) Legā melius, hostea plena. Greges læti) id est, pingues, qui lætitiā afferunt dominis, aut bene curati, & ita reuera læti. Grauis ære crumena) id est, marsupium, vt quidam dicunt. ære pecunia, quia ærea primum fuit. Vnde ærarium quæ-

Cithara.

Nodus.
Herculis.

Lucullus.

Squarrosa

BAPTISTÆ MANTVANI.

Crumen:
Aerarium.
Bacillum.
Farrago.
Aonia.

quem fiscum nunc appellant, Ludos inarare) id securi faciunt rursus diuina facientes quem fiscum ite ge-
ant. Bacilio) paruo baculo, & dicitur in non inatuo
hoc bacillum. Tityus Id est Virgilius. Farragine) pul-
mentario ex farragine effecto. Aonia) quæ in Phocidis mō-
tibus, quos Aones olim habitauerunt, frequētes sunt.

Syl. Si sperata mihi dederit fortuna quod opto.

Cande. presenti te sollicitudine solvam.

Cand. O vitam, Sybarite, fores tibi tanta voluntas,

Quanta est hæc etiam tibi tempestatis facultas.

Non ego dimittas Cosmum, non Serica posco

Pallia, non Tyrias chlamides, non prandia regum;

Non patinam Aesopi fameo, chryseumne Minerva;

Nal opus est regum baribus, cui ferrea nonem

Tradidit, aut si quis non fallitur, aenea harba;

Hæc me iam pridem memini dedisse sub Umbro.

Postulo vestium, pæro victum sub lris paruo,

Certior istud epistoto non desore vixit.

Sint tibi Pythagoræ mensæ, Cotrigæ supellex.

Sæpe alios, quæ spem dederint inuenimus ore

Magnificos, sed re modicos, tibi sciamus vni.

Tu mihi si fueris mendax præciditur ornis

Spes, ut solstitio siam philomela reuerso.

Mutus ex clinguis suspendere possibus arma

Tempus eris, clausoque abigi spes æcniæ circo.

Si sperat, &c.) Graphice ostendit quod Ouidius di-
cit, quia pollicitus dices quilibet esse potest. Non ego
dimittas Cosmum) Alii Cosmum legunt, illius Florentini
diuissimi. Sed & Cosmi multi fuerunt diuites, congruū
quod est diuitibus nomen. Nam, κόσμος, dicitur ornamē-
tum & mundus. κόσμος idem quod orno. Vnde, & La-
tini mandum pro ornamēto accipiunt, dicentes mun-
dum muliebrem, quæcumque ad mulieris ornatum faci-
unt. Non serica posco pallia) Seres populi sunt circa In-

diem,

CANDIDVS, ECLOGA V. 41

diam, apud quos sunt arbores langierz sine vermibus,
quarū frondibus tantū depectunt aqua perfusa, ex quo
vellere vestimenta conficiuntur, quæ serica appellantur,
vt auctor est Plinius. Vnde, & Mar. Velleraq; vt so-
lijs depectunt, tenuia Seres. Errat autē Seruius qui Se-
rica à bombycibus conāci vult, quoniam bombyces non
apud Seres, sed in Arabia & insula Coo peculiariter
proveniant. Qui quidē bombyces vermiculi sunt, telas-
que aranearū modo texunt, ad vestem luxuriq; scēmi-
narū, quæ bombycina appellantur. Ioue. Quam de-
licias pannus bombycinus vrit. Nō Tyrias chlamides)
id est vestes ex purpura dibapha, id est bis tincta, vt a-
pud Tyriū fiebat & idcirco in magno erat pretio. Non
prandia regum) id est, prædiuitū. Persius, in luxur, &
prandia regum. Non patinā æsopi) id est, quales pro-
curauit æsopus, non fabulator ille Phrygius, sed Ro-
manus histrio, qui filijs ex quaestu hystriionico ducētes
sestertium reliquit, quas opes filij absumpserunt. Vnde
Horatius secundo sermonū: filius Æsopi, detractam ex
aure Metelle, scilicet ut decies solidū exorberet, aceto.
Diluit insignē buccam) id est margaritam, seu yvionem
prætio decies sestertia, aceto liquefecit, & absorpsit. Et
ita filius huc notaretur, qui etiam æsopus dici potuit.
Literæ enim omnes diffamant patinam æsopi: Vnde
& Bersaldus: iam patina æsopi de lat, iam luxu Api-
i & Ptolemæorum prodigia luxurles. Clypeūq; Mi-
neræ) id est, quanti æstimata est a gis in pectore Mi-
neræ, quæ prudentiam denotat, qua pectora sapientū
manantur. Nil opus est regis laribus) id est domibus
aut edibus, cui ferreæ, &c. Quidam? Pyrrum intelli-
gent, qui (vt Seruius tradit) quum à patre vocaretur
Neoptolemus, postea dictus est Pyrrhus, à colore pilo-
rum, quia subritus erat. Ego autē intelligo de Nerone,
aut maioribus eius, qui æneam disci iam habere barbā,
atque Aenobarbi vocari. De qua re nō dicit Sipsitintus
Aenobarbus, hoc est, fruilā quasi æneam barbā habēs:
fuit cognomē Dominorū, ex qua familia Nero fuit. Au-
torem autē originis pariterq; cognominis habuerunt L.
Domitii

Bombyces.

Bombycina

Dibapha.

Æsopi
patinā,

Pyrrhus

Aenobar-
bus.

BAPTISTÆ MANTVANI

Domitium, cui rure quondā reuertenti iuuenes gemini
 augustiorie forma apparuerunt, iusseruntq; nunciari se
 natui, ac populo Romano victoriā, de qua adhuc in-
 certū erat, atq; in fidem maiestatis adeo permulisse ma-
 las, vt ē nigro rutilum æriq; assimilem capillū redde-
 rent, quod insigne mānsit, & in posteris eius, ac magna
 pars rutila barba fuerunt. Vnde C. Domitium Nero-
 nis atauū, qui tribunatu suo pontificibus offensior fu-
 erat, quod aliū quā se in patris sui locum cooptasset,
 ius sacerdotū surrogandorū à collegijs ad populū trā-
 sulerat, ac in consūlatu Allobrogibus Aluernisq; supe-
 rat; elephantū vectus fuerat, turba militū quasi inter
 solēnia sacrificij prosequēte, Lucius Crassus orator dix-
 it non esse mirandū, quod æneam barbā haberet, cui os
 ferreū, cor pī ambēum esset. Hac ille. Quia ergo Nero-
 nē constat palatiū sumptuosissimum extruxisse, estq; de
 Aenobarborū familia de illo intelligendum; putē. Vn-
 de dicit Suetonius in eius vita, quod nō in alia re dam-
 nosior, quā in ædificando fuit. Nam domum à palatio
 Exquillias vsq; fecit, quā primo transitoriam, mox in-
 cendio absumptā restitutamq; aureā nominauit. De cu-
 ius spatio, atque cultu sufficeret hæc retulisse! Vestibu-
 lū eius fuit, in quō Colossus ducentorū viginti pedum
 itaret. Ipsi effigē tāta laxitas, vt porticus triplices mili-
 arias haberet, item stagnū maris instar circumseptū ædi-
 ficijs, ad vrbiū speciē. Et reliqua quæ prosequitur. Tran-
 quillus ibidem. Dubitat autē an ferrea barba illi nomē
 dederit, vel quod ferreus, i. durissimus esset, vel quod os
 ferreum dictus est habuisse Domitius, vel quod rustico
 congruit de nominis causa dubitare, sicut illi: In medio
 duo signa, Conon, & quis fuit alter? Descripsit radlo
 totum qui gentibus orō ē, hæc me iampridem memini
 didicisse: Valla diceret non esse dicendum, iampridem
 didicisse, quia persisterem actionem, & præsens tempus
 eslagitant iampridem, iamdudum, iam olim, aut olim
 iam. Verū n licet durius, posset dici, iampridē memini;
 At Agnitiū negabit rectē dictū Memini dixisse. Vult
 enim memini cum præsenti consituendum, sed Valla
 contra

contrà sentit, in Rauden. Vnde, Persius. Nec me in bi-
cipiti somniasse Parnassio memini. Sub Vmbro) de quo
prius dictum est. Id autem addit, ne contra decorum peo-
ritior haberetur pastor; aut vi p[re]ceptor[um] su[us] ingratus
non sit, quem nescio an Siphontinum dicam, à quo plu-
rima sumptis, viderur. Sint mihi Pythagoræ mentis] Pithago-
qui carnibus abstinuit, & ventri indulgit non omne le- Pithago-
guimen, quia etiam fabis abstinuit, sed herbis vescatur ras.
crescētibus in hortis, vnde epulū possit centi dare Py- Cod. na.
thagoreis. Codriq; supellex] pauperis Poetæ ac Phi-
losophi, de quo Iuu. Sat. 3. Lectus erat Codro pocula
minor vrce collex, Ornamentū abactū nō, & paruos
infra Catharus, & recubās sub eodē marmore Chiron;

Iamq; vetus Græcos seruabit cista libellos,

Et diuina opici rōdebant cārmina mures.

Nil habuit Cōdrus quis enim negat, & tamē illud:
Perdidit infelix totū nil, Hæc ille. Ore) i. pollicita-
tionib. Magnificos sed re) i. exhibitione pollicitorum.
modicos. Tibi fidimus) i. confidimus. Ego siam philo-
mena reuerso solutio) quia mutus, & linguis) i. nihil
canā, sicut nec philomena, quæ in vere p[re]cipue canit.
Suspendere polibus arma tēpus erit: Arma) i. fistula &
plectra, & cetera instrumenta musicalia; alludit tamē ad Arma.
arma pugili, qui ad postem Herculis figebāt arma sua,
quando essent emeriti, aut amplius exercere nollēt, si-
cut & ceterorum officiorum dijs, sua, quicūq; amplius
vti nollent suspendebāt arma. t) tēpus erit abigi. Spec- Circus.
tacula) id est spectatores. Circo) id est, theatro clauso.

Syl. Candide, vidisti Romam, Sanctiq; senatus

Pontifices: ubi tot vates, ubi copia rerū

Tantarum: facile est illis discescere campis.

Cand. Deciperis, me velle pugnis discescere, vesci

Et lupus arme animal crudis existimare escis.

Tuq; putas alios, quo in pede claudere possiam.

Non ego dici ari capio, sed vivere paruo.

Fac habeam cāmem sine sollicitudine victum,

BAPTISTÆ MANTVANI

Hoc conspectus eam, Romana palatia vidi.

Sed quia Roma prius mihi prodierat, Syluane?

Occidit Augustus, nunquam rediit, ab Orco.

Si quid Roma dabit, nugas dabit, accipis aurum,

Verba datur, heu: Roma nunc sola per arua regnat.

Exilium virtus pasitur, sperare libemur

Vndique, & in tota valet spe pasitur orbe.

Syl. Dic pugnas, dic gesta virum, dic praelia regum.

Vertere ad hos qui sceptrum tenent, qui regna gubernant

Inuenies, qui se de sordibus eruant istis.

Cand. Inueniam qui me derideat, & subannet,

Tempestate ista reuerentia tanta poesi,

Quanta lupinari, quid me, Syluane, laceffis?

Syl. Non decet obscenis vatem prorumpere verbis.

Cand. Non possum non vera loqui, si vera taceas

Fortè velis, leuibus me parce laceffere dictis.

Syl. Vixile consilium præfata, laceffare non est.

Candide vidisti Romam? Diserte describis morem a-
uarorum, qui ne iumenti alio, minuit opem imploran-
tes. Sanctique Senatus pontifices id est Cardinales, si-
cut canitur clare: Senatus apostolorum, queni cardina-
les representant. Facile est illis discescere campis? ubi
scilicet tot diuites sunt. Deciperis, me velle putans di-
tescere. Non enim quero discescere, sed victum, & vo-
litum, quibus edentis quis sit vesci. Ordo est: Et lu-
puse existimat, i. cæset & iudicat omne animal vesci cru-
dis) i. incoctis escis, scilicet carnibus, quibus ipse vesci-
tur. Tūq; si, & tu puras alios claudere passum id est, in-
grad leo pede, quo tu) i. moueri ea affectione, qua tu.
Per pedes enim sæpe intelliguntur affectiones, hoc est,
quia tu cupis discescere censēs omnes id cupere. Tenuem
sine sollicitudine victum) Non ergo affluentiam petis,
sed securitatem, quam tamē Saluator sine sollicitudine
à se sperandam docet, vetans, ne solliciti simus, quid bi-
bamus & comedamus. O Syluane) Spondaicus versus
non ineptus, quia, & languorem animi loquentis, & pon-
das

CANDIDVS, EGLOGA. V. 43

dus rerum habet. Augustus id est, beneficus in Poëtas. Augustus
 Virgilium, Horatium, Tuccam, Varrum ceterisque Nugæ.
 principes. Nugas) pollicitationes inanes. Sola pecu- Pecunia.
 nia regnat. Horatius: Et genus, & formam regina pec-
 cunia donat. Quid. Dactylus honores. Censuræ ami-
 citias, pauper ubique iacet. Iuvenalis. Quantum quis-
 que sua nummorum seruat in arca, Tantum habet & fi-
 dei. Et rursus Horatius. Hos iunt sapere & bene viuere,
 quorum Conspicitur nitidis sandata pecunia vil-
 lis. Et iterum Iuvenalis de Romanis loquens.

Quandoquidem inter nos sanctissima diuitiarum
 Maiestas, et si funesta pecunia templo
 Nondum habitas, nullasque nummorum creximus a-
 ras. Vi colitur pax arque, &c. Exilium vixus patitur.)
 Idem Iunc. Aude aliquid breuib. Gyris & carcere
 dignum, si vis esse aliquid, probitas laudatur & alget,
 Criminibus debetur honos, &c. Vires spe pascuntur
 omnes, quia nihil recipimus. Dic pugnæ, digesta vi-
 rum.) Aliud subterfugium avari. Vertere) imperatiue à
 vertor, i. sis cōuersus, & verte te ad hos) ad eos quos te-
 nēt sceptrā) i. ad reges, & subsannet) iterū spondajcus.
 Versus continenti ratione cōpositus. Quanta lupanaria) i.
 prostibula, aut prostitutis: Lupas vocabāt olim prostituta-
 tas: vnde & prostibula lupanaria Hinc fictū volūt Ro-
 mu) si à lupa nutritū. Nō decet) per alium, te castigat lo-
 culbus dictis. i. nō paruis, aut modicis, sed vanis, aut cō-
 tumeliosis, sicut mulieres leues, quibus pōturata est pu-
 dicitia: dicētur & mores leues qui incōstātes. Me parce
 lacessere) Parce) i. abstine vt Aneidos primo. Parce
 metu Cytherea.

Cand. Consilijs locuples ego, sed pauperimus auri;

Qui pugnæ, qui gesta virum, qui prælia regum

Dicet inops vates, cui nec quo fistula possit

Apertius intidi, fieriq; foramina culcere

Aspice, ut excussis laxata manubria clauis,

Et denudata acies, veterque simillima ferra,

Hos leue, sed mensa graue & intolerabile damnum.

BAPTISTÆ MANTVANI

*Vile consilium firmas, sed inutile mentem
Frangis, & extenuas vires, animalumque resundas.
Magnates dare parua pudes, dare magna recusant.
Adde quod & nostri curant ita carmina reges,
Vt frondeis aquilo, mare libi, vinea pruina.
Ipsi ad delicias reges, & ad otia versi,
Quod celebrant, laudari optant, hinc carmina manant.
Perdita de studio Veneris, de schirillitate,
De ganea, de segnisie, de infamibus acti.
Que casum, capitale nefas, celebrare poetam.*

Manubria
laxata.

Serræ inue-
tio.

Libs.

Consilij locuples ego, sed pauperrimus auri) Horat. e-
tiam genitino cōstruxit, dicens: Horum Semper, ego o-
ptarim pauperimus esse bonorum. Qui) i. quomodo. au-
quo) id est quare dicit inops vates pugnas, &c. Cui nec)
i. est culter, quo fistula possit aptius incidere] & i. quo for-
mina possint fieri. Aspice vt manubria) i. cultorum i.
capuli quibus capluntur, & tenentur in manib. i. sine.
Laxata) i. laxa & dissoluta. Clavis) i. clauiculis quibus
compinguntur. Excussis, hoc dicens ostendit cultrum
suū, Et aspice vt) id est, qualiter, Acies, scilicet cultri) i.
acuta eius pars. Sit dentata) i. in modum serræ, in den-
tes efficta. Vnde addit: veteris; simillima serræ, quā De-
daluin inuenisse quidā volunt, ad similitudinē maxillæ
serpētinz. Hoc damnū) scilicet de iuramētis, & vestitiū.
Est leue) id est, tolerabile. Sed mentis) id est, victus est
grauē & intollerabile. Magnates dare parua pudes) quia
vt dicit Horatius: Magnos magna decet, Sed hæc vstra
mente scimus nonnullos vsos, dicentes, petētibz mag-
na, indignos esse, qui magna recipiāt, & exiguum qui-
dam oranibz se non decere tam exigua nūvera con-
ferre. Vt frōdes aquillo) qui eas nihili facit, vt libi vētus
libicus cur art mare) in quod sæpe seuit. Et vt pruina) i.
ros congelans, aut gelu matutinum: Curant vinea) i.
vites. quod etiam nihil est, quia etiam congelantur. Ip-
si ad diuitias. Ordo est. Ipsi reges) id est, præpotentes.
versi ad delicias) id est, delectationes & illecebras car-
nis, Et ad otia,) i. desidiam. Optant laudari quod ce-
lebrant

lebrant) i. oblectamenta sua. Studio Veneris] id est, amoribus impudicis. De scurrilitate) i. inhonesta dicacitate. De genea) i. caupona, & gulacitate. De segnetie): delidia, dicuntur enim legnes seorsim ab igne, qui Actiuissimus est, tepidi & ignavi. De infanibus actis) i. priuatis, quæ gesta fere sunt publica. Melius autem (auctore Valla) facta, quæ actus in hac significatione dicimus. Quæ castum capitale nefas, celebrare poetâ) Id est sancto & catholice sentit in eo opusculo contra impudicè scribentes, unde explodenda est Catullana sententia. Nam castu esse decet piû poetâ ipsum: versiculos nihil necesse, qui tum deniq; habent salê & lepôrê. Si sunt molliculi ac parû pudici. Cui tamen multi gentiliû subscripserunt. Vnde ad vocatiâ poetam Adrianus imp. Lasciuus versu, me te pudicus eras, Et Ouid. de se, Crede mihi mores distant à carmine nostro: Vita verecunda est, in usa iocosa mihi. Et Mart. lasciuia est nobis pagina, vita proba.

Ad a.

*At qui dura manu gesserunt bella potenti,
Fortiter vsentes ferro, non mollior auro,
Dilexere graues musas: heroica facta
Qui faciunt reges, heroica carmina laudant.
Vt cessere viri fortes, & mascula virtus,
Dicendum alii loqui nihil inuenere poetæ.
Occidit ingenium vanum, ruit ælia poetæ.
At si forte aliquis regim gerat aspera bella,
Et decus armorum studiis belloq; parauit,
Nil genus externum, venturæque secula curat:
Luce sue gentis satur, & presentibus annis
Barbarus est, neque carmen amat, vel auarus in auro
Mergitur, atq; Mide curis flagrantibus ardet,
Est & apud reges rudis, inuida, rustica turba,
Mimus, adulator, leno, assentator, adulter,
Histrio, scurra, quibus virtus odiosa poetæ
Mille modis abigunt, ut quando cadavera corni
Inuenere, fugant alias volucresq; ferasq;*

At qui dura, &c) At particula aduersatiua, locum habet

BAPTISTÆ MANTVANI

ubi contraria nescimus iam dictis, ut dictum de Aenea in fine tert. Factoq; hic sine quiescit, subdit de Dido ne princeps quarti: At regia graui iamdudum saucia cura. Pulchrè ornat carmen epulietis, quæ sic cõsumuntur. At qui gesserunt potèti manu dura bello forte &c.) Dilexere grauis Masas Reges qui faciunt heroica facta laudant heroica carmina. Vt] i. postquam. Viri fortes cessere] id est, è medio sublatis sunt, quia fortes cedere nesciunt & mascula] id est, virilis virtus: At si forte, bene occurrit argumèto, quod iam cuius in promptu est. Nam si heroica gerentes, heroicis gaudent carminibus quaras cur ad illos non abeat, illosque canat Cand. Ad quod responderet raros quidè esse qui heroicè viuât, & si qui sint, eos nò habere curâ de æterno nomine. Midæ curis] id est, auaritia, qua ductus petijt a dijs vt quicquid contingeret, aurû heret, quo impetrato, inedia absamp-tus est. Nam & cibus, & potus in aurum versus est. Est & apud reges, &c.] Alia causa, cur apud reges nò sit potèns locus, quia illic sunt literarû, & probitatis hostes, utpote rudis, & rustica turba, cum poëtæ sint pauci, vrz bani, & eruditi. Mimis] gestu corporis motû imitatur, cum poëta grauis rem more philosophorû serere nar-ret. Adulatur] cum poëta sit leuerus, Lenò] cum verus poëta, sit turpitudinis omnis hostis, & expulsor. Assen-tator] cum poëta sit virtutis laudator. Adulter] scû nihil minus sit magis contrarium, quàm adulterium: tû quæ-cunque poëtis optantur casta sunt, vt Pierides, Miner-ua, Daphne, Iones. Histrio] cum poëtæ suæ dignitati consulant. Quibus] scilicet omnibus virtus est odiosa, Poëtæ mille modis abigunt] quasi à præda inuenta, vt quâdo cadauera cornu inuenerè. Aprior esset similitu-do, si honesti a rebus honestis abigantur per inhonestos, vt apes à floribus per araneas.

*Sunt etiam vates quidam sine lege petulci:
Qui sine lege alii, sine præceptoribus audent,
Quicquid amant i. ges, & amant infamia solent
Scribere: Nam vate: etiam dementia vexat.*

CANDIDVS, ECLOGA V. 45

Hi se nescio quia mentis leuitate poetæ
Esse volunt, postquam triuialibus ora cicutis
Applicuere sibi, applaudunt, sua carmina iactant,
Insulsi, illepidi, indociles, improvidi, inepti.
Qui solens huius vacuas præbere ambagibus aurei,
Id vitium commune puta, doctis que resistis
Vatibus, à vero indoctus discernere falsum.

Syl. Candidè, per superos, per Olympica numina iuro,
Me tibi (si vanti verè iant ad vela secundi)
Lasium auxilium: meliora in tempora viue:
Nec paulisper adhuc mecum sperare reuoca.

Can. Si mihi sic opus est, tibi sit, Syluane, quod opus est.

Syl. Opto equidem, dictumque fides non sera loquetur.

Can. Vade malis ausibus, nunquam rediturus, auere:
Et facis subito, quicquid traxeris, aurum,
More Mida, quando virius tibi vilior auro.

Sunt etiam vates] docet tentam causam, cur poetis non sit apud reges locus, quæ est, quia multi versicolorum ineptorum factores & turpes vitæ homunciones, sacrum poetarum nomen indignissimè sibi usurpant, quod ægerimè patitur Horat. dicens in arte: descriptas seruare vices operumque colores. Cur ego si nequeo ignoroque? Poeta salutor. Petulci] .i. petulantes, audentes, quæ non possunt. Nam Vates etiam dementia vexat, Non equidè graues sed leues & futiles Triuialibus ora cicutis. Cicuta est herba fistulosa qua pastores canere solebat. Maro: Est mihi disparibus septem cõpacta cicutis fistula. Idem: Non tute in triuijs indoctè solebas, Stridenti miserum stipula disperdere carmen, quod in cõpitis, & triuijs ab indocta rusticorum pube in cõpitalibus, & ambarualibus cantari solebat. Sibi applaudunt] sibi placentes, sua carmina iactant, existentes insulsi] .i. sine salibus sermonis. Illepidi] .i. sine lepore ac verustate sermonis, indociles] quia discere nolunt, & ita incorrigibiles. Improvidi] quia non videntes se ad interitum tendere, & alios ducere. Inepti] .i. amusi, &

ab om.

BAPTISTÆ MANTVANI

ab omni aptitudine tum verborum, tum factorum ab-
horrentes. Ambagibus] .i. verborum inculcationibus,
cū artem veram non habeant. Id vitium cōmune pu-
tat, & ita reijcit bonos propter malos, a vero indoctus]
Id est, nesciens discernere fallum. Candide per superos]
Videns Syluanus Cādidum virtutis amatorem verum-
que poetam, pollicetur operam cū iuramento, nihil
tamen confert in eum. Per olympica] .i. per cōlestia.
Nam, prouerbiale] .i. si res prospere mihi succedant, &
ueniant mihi, quę opto, mellora in tēpora vine.] virg.
Æneid. .i. Durate & vosmet rebus seruate secundis.
Fides. Paulisper] per paululum temporis. Fides non sera].
.i. non, tarde faciens quod dixi. Nam fides videtur, auctore
Cicerone, dicta, eo quod fiat dictū, siue quod dictū &
conuentū est. Candidus autem non contentus pollina-
cionibus, imprecatur in abeuntē omnia mala dicens,
Vade malis auibus]. .i. malo auspicio: quasi dicat in rem
malam, nunquam rediturus. Auare] hoc autem vide-
tur dicere in absentem, quasi obmurmurando, postquā
se nihil recepturum sperauit. Et facias subito quicquid
tractaueris aurum, More Midæ] de quo iam diximus.
Quando] .i. quandoquidem, virtus tibi vilior auro] sci-
licet est, cū tamen Horatius in epistolis contra dicat.
Vilius argentum est auro, virtutibus aurum.

ECLOGA SEXTA, DE cuium & rusticorum discep-

tatione, inscripta Cornix.

Ioannis Marmellij Argumentum.

Cornix enarrat discrimina ruris & vrbis,
Et pergit varios stultorum carpere mores.

CORNIX, & FYLICA.

N Ingis hyems, nūq̃ boreas, à culmine pendet
Siccia, depositis bobus requiescit arar;

Dormit

Dormis humus, clauso pastor truncatus ouili,
Cessat inerti sedes ante focum fumosa Neera,
Atque polenta coquit, prius inuoluerabilis æstas,
Nunc laudatur: hyemis æstu leuata molesto,
Displices optatum damnat presentia frigus.

Ful. Omne bonum præsens, minus est: sperata videntur
Magna, velut maius redolis distantia lumen.

Corn. Delicias habet omne suas, & gaudia tempus.

Aspice ut impexi, tritaq; in veste ligati,
Cede suum pueri exultant, inflatur in utrem
Inmisit vesica fabis, sonat, & micat, æta

Nunc pede, nunc cubito, stricto nunc obuia pugno,

Si cadit, attollunt, cursu labor atq; recursu

Briam abigit glaciale gelu, pila rustica vincit.

Nos tamen hic melius tepido sub stramine foci

Transigimus tempus, dum lac cæci igne recoctum.

Ful. Pauperiem declarat hyems, improvida certe

Turba sumus iuuenes, securi ætate vagantur

Immemores hyemis: nostrum æs, sibiricus omnis est.

Us redi: è Scythia Boreas, nidusque volucrum

Frandibus ostendit nudata cadentibus arbor,

Frigemus nudi scapulas, dorsum, illa plantas,

Stultitiam declarat hyems, sapientius urbes

Congeriem mammum accumulant, & ad illa vulpes

Melotasq; trahunt, maculosaq; tergora lyncis.

Ningit hiems] Contentio est inter Cornicem pasto-
rem, qui panes rusticorum agit, & Fulicam, qui vi bano-
rum, de præstantia fortunæ, utroque occasione, cu-
ius multa quasi saryricè dicuntur in mores potius ciui-
um, quàm rusticorum. Videntur autem tam Cornix
quàm Fulica pastorum nomina: Vterque enim se ru-
sticum proficitur & masculino genere nominat, Hyems,
id est tempestas pluuiosa, & nigra. Boreas) ventus fri-
gidus à septentrionali plaga, quæ frigida est, flans. Mu-
git] mugitum imitatur flatu, alto. Stria] id est, glacies
concreta. A culmine] à tecto. Dormit humus] sopitur
nunc,

BAPTISTÆ MANTVANI

Næra. niue, & non exercetur. Pastor tunicatus, quia otiosus, unde dictum est à poeta, nudus ara fere nudus, hyems ignava colonis. Næra) coniux rustica, fumosa, quia fere ligna viridia aut male sicca comburunt. Atque polenta coquit) Ovidius. Quod coxerat ante polenta. Reperitur tamen & foemininum, cum hoc solum inter latina primæ declinationis reperitur neutrum. Omne bonum præsens minus est) i. minoris aestimatur, quia nemo contentus sua sorte; vnde Hor. in principio Ser. Qui sit Mæcenas, ut nemo, quam sibi sciret, securatio dederit, seu fors obierit, illa, contentus vivat, laudat diversa sequentes? Veruntamen id contra usum venit, ubi minime opus, quia bona terrena eò quod præsentia sunt, plus nos delectant, quam cœlestia quæ futura sperantur. Aspice ut impet) Docet exemplis non rerum, sed animorum esse discrimen. Nam pueri nudi etiam in hyeme oblectantur varijs: ut cede suum] id est, porcorum, ut vesicam habeant, cuius agitatione hiemale frigus superent, & rustici pilam magnam ventro inflatam manibus pedibusque agitant, glaciale gelu non curant. Pauperem declarat hyem] id est pauperatem. Est tamen interdum daninum, ut Si quadrupes, pauperiem fecisse dicatur. Nos iuvenes, sumus, turba improba] quia securi ætate vagamur. Nostrum æs] i. pecunia nostra, est tibi cinis] scilicet canentis ad choream instituendo. Congeriem nummum] i. nummorum per syncopen, & ad illa] scilicet fouenda, & cooperienda, trahunt) i. contrahunt. Vulpes] i. pelles vulpinas, & μελᾶτας] i. pelles oninas, græcum est, cætera nota sunt.

Corn. Desipiunt omnes, nec nos in crimine soli,
Imò ipsos vexat gravior dementia ciues,
Verùm illis mater, nobis fortuna noverca.
Nos premis infelix fors, est dementia, fac sim
Fortunatus, ero locuples, ero primus in urbe,
Audiatur assurgens omnes, me vertice nudo

Vilius

Vulgus adorabit, me plebs, me consulit omnis

Turba, magistratus etiam, populusque, patresque.

Ful. O cornix, Cornix, non est fortuna, sed ipse

Quo sapiunt homines, animus fortuna potenter

Non facis, imò Deus: arsam recitabat Amyntas.

Corn. Est fortuna Deus, sed quid recitavit Amyntas?

Dic precor, in causis erat ingeniosus, & acer.

Ante tamen patulum pecus, & praesepia vixit.

Vade, edis, calor est post frigora dulcior, esto.

Ful. Attingit nix alia genus, vix lecta refectum

Tanto operi sublimis, ac ex in vertice summi

Pyramidem fecit, metaque assurgit arcta.

Corn. La perote, cordum, stipulisque foramina clande

Si patris hias, & rediens letamini mors

Limina nulla tibi gravius, quam frigora, pestis.

Lamne ades, ob quem hanc solito proberantia maior

Ful. Sollicitum me reddit hyems in frigore, & igni

Maxima strenuitas feno recubare calente

Abcondi, caso accubiti post frigora dulces.

Corn. Incipe & enarra discrimina ruris & urbis.

Desipiunt omnes.] id graphice docet Horat. i. Sed nec mirum, quia stultorum infinitus est numerus. Nos] scilicet rustici, unde se rusticos afferunt. Verò illis reaver] id lepide, & plinius de natura dicit, quæ nobis multa contulit magna, & laua mercede, ita ut non sit facile existimare, parens ne melior, an filius, or nouerca fuerit. Infelix fors est prauitas, & tenuis fortuna est dementia] id est, reputatur dementis quicumque pauper, unde Horatius in Epist. Hos solum aiunt sapere & bene viuere, quorum conspicitur nitidis fundata pecunia villis. Assurgens] id est, reuerentiam, & honorem assurgentes impedit. Vultu adorabit] id est, oris gestu honorabit. Nam adorant us etiam statuas, ac crucem domini, sed oramus tantum rationem habentes & sensum. Consul] id est, consiliumpellet. Non est fortuna] id verè

Demere quis.

Adorare Orare.

Fortuna,

luce

BAPTISTÆ MANTVANI

Iuuenalis, Sed nos te facimus, fortuna, deam. Est fortuna Deus) id ex falsa opinione, & rusticè. Nam cum deam neget nostra fides, etiam fortunam Deum dicit. At id faci poëta, quod nomina putabatur utriusque sexus. Vnde de Venere Æneidos. 2. Descende, ac ducente deo. Et de Alestro, aut Iunone. 8. Nec dextræ deus erranti affuit, vnde in Cypro erat barbata Veneris simulacrum. Vnde dictum est: Pollentemq; deum Venerè. Videtur autem Cornix dominus, aut saltem maior quam Fulica, quem mittit ad caulas, qui abiturus dicit. Attingit nix alta genu In vertice furni] vbi minime consistere posse videtur propter ignem, quod panis in eo coqui solet. Pyramidem] .i. cumulum muis in Pyramidis formam. Est autem pyramis structura ex lapidibus in morem ignis ascendentis cuius vertex acutus est extructus, quales in Ægypto leguntur miræ altitudinis fuisse, de quibus Martialis in principio. Barbara pyramidum sis leat miracula Memphis. Addit autem Cornix. Da pectori cordon] id autem dicitur fecnum quod autumnio secatur, sicut corda frumenta vocantur, quæ sero matureant. Latamine muni] .i. fimo. Iam ne ades, intelligendum est aliquantulum moræ interfuisse, & interea tacuisse Cornicem. Omnia autem faciliora sunt quam ut expositionis egeant.

Pyramis.

Cordum.

Ful. Hoc igitur tantum vris discrimen, & vrbis
Taliter exortum noſter recitabat Amyntas:
Principio rerum, primaq; ab origine mundi,
Clas muliere marem sociale fœdere iungens
Cæli opifex (sic namque deum appellabat Amyntas:
Nomen adhuc teneo) natos producere iuſſit,
Atque modum docuit fieri, quo pignora poſſent.
Accinxere operi, mandata fideliter implens,
Sicq; vnam de pomi eſu ſeruata fuiſſent;
Fœmina ſis mater puerum parit, atque puellam,
Atque puerperio ſimili fecunda quotannis,
Auxit in immenſum generis primordia noſtra.
Poſt tria huius, deus redijt, dum pignora pectus

Fœmi.

Famina prospiciens, venientem à limine vidis.
 A D A M aberat, securus oves pascebat, adulter
 Nullus adhuc suspectus erat, sed multiplicatis
 Connubys, fraudata fides, sine cornibus hirci
 Facti, & Zelotypi coniux suspecta marito:
 Nam quæ quæque facis fieri sibi storia veretur.
 Erubuit mater, nimiaq; libidinis ingens
 Indicium rata igitur natos abscondere quosdam
 Accelerat, sano sepelitis, paleisq; recondit.
 Iamq; lares deus ingressus, saluere penates
 Iussit, & hæc dixit, mulier tua pignora profer,
 Femina maiores natu producere mendas.
 His deus arrisit, velut arridere solemus
 Exiguus animus pulvis, parvisq; catellis.
 Et primo letatus (ais) cape regia sceptra.
 Rex eris: at ferrum, & belli dedis arma secundo,
 Et dux, inquit, eris: fæces, populiq; secures
 Protulit, & vires, & pila insensita Romæ.
 Læmque magistratus celebræ partitur in omnem
 Progeniem, humanus tacitus voluebat honores.
 Interea mater rebus gausa secundis,
 Euolat ad caulas, & quas absconderat, ultro
 Protulit, hæc dicens, nostri quoque pignora ventris,
 Hos aliquo, pater omnipotens, dignabere dono.
 Stuosum albebas palæis caput, hæserat armis
 Stramen, & antiquis quæ pender aranea rectis.
 Non arrisit eis, sed tristiti turbidus ore,
 Vos fenum, terram, & stipulas (deus inquit) oletis.
 Vester eris stimulus, vester ligo, pastina vestra,
 Vester eris vomer, iuga vestra, agrestia vestra.
 Omnia, aratores eritis, pecorūque magistri,
 Fænisæcæ, soli sufflores, nautæ, atque bubulci.
 Sed tamen ex vobis quosdam donabimus urbes,
 Qui sine factores, lanij, lixæ, artocapique.
 Et genus hoc alij soliti sordescere semper

BAPTISTÆ MANTVANI

Sudare, & toto servire prioribus annis.

Talis est omnipotens fatus, repetitis olympis;

Sic factum servile genus, sic ruris, & urbis

Inductum discrimen, ait Mantus Amyntes.

Hoc igitur Apologo rusticano discrimen urbanorū & rusticorum cōmemorat à deo factum, sicut, & mercedum nonnulli sic dicunt institutam differentiam. Nam quum mechanici à deo quantum mercedis exigerent, exquisissent, assignassetque furoribus, crepidarijs, & pluribus alijs quotidiana mercede conducendis denarios binos, latomis autem, & fabris lignarijs, ac carpentarijs senos, disquisierunt priores quantum possessionis ex tātula mercede compararent, respondit quantū satis esset ipsis & liberis, quotannis iugerum. At reliquis quātum compararent petentibus, respondit, quotidie tantū terræ posse comparare, quantum per crura & troisū bipentini projicerent. Conati autem prae avaritia in longum proijcere in podicē proiecērūt, in quē ferē magnæ mercedes nunc quoque projiciuntur. Præterea dicunt ranas & simias sic effectas, cum muliercula, scilicet Eva, aut alia nimis fecunda vereretur veniētī deo omnes liberos prodere, occultit quosdam in furno, & quosdam sub vase elixorio. Reliquis autem beneficio donatis, & negante plures habere, iussit deus qui in furno essent in simias cōverti, qui sub vase, in ranas ac bufones. Talem igitur apologum, ac fabellam anilem hic prosequitur auctor. Modum docuit] Jicens: Crescite, & multiplicamini, per coitum scilicet. Accinxere operi] id est, operam dederunt diligenter liberis procreandis. Mandata fideliter implet] jucunda narratio quia hodie quoque ad illud præceptum plus a quo inclinamur. Post tria lustra] id est, quindecim annos. Nemo autem sit mihi tam ineptus, ut Historiā putet a poeta narrari. Hirci sine cornibus] id est, foedi adulteri. Nā quæ quisque &c.] Prouerbialiter, & disertius quā illud. Quæ fuit in furno, forium sibi querit in illo. Saluere penates] familiares, & omnes in domo habitātes. Tua pignora] id est,

Pignora.

id est, natos. Nam pignora natorum dicuntur, pignora
ferum. His deus arripit. Id est, annuit, & blandus atque
affabilis fuit. catellis] .i. canis foemina. & primo] scilicet
omnium. Unde ad primæ genituræ iura alludit. Fasces]
qui erant ex virgis, in quibus securis erat colligata, fere-
bantur autem a iustis post eos magistratus, qui in cor-
pus, & sanguinem animaduertere poterant. Securis] à se-
cundo dicta, quod interfecit, ut collum nocentium, &
vites] quibus centuriones & ceteri duces milites cede-
bant. Nam ex vite erat baculus, non ex alia arbore, ne
seuiores haberentur, saltem in conciuies. Nam alios
virgis cedere licebat, luuenalis Saryra octaua. Nodo-
sam post hæc frangebatur vertice vitem. Si lentus pigra
muneret castra dolabra, Et pila] quæ sunt Romanorum
tela. Lucanus: Signa, pares aquillis, & pila minantia pi-
lis. Hæserat armi] id est, humeris. Stimulus] quo bo-
ues instigantur. Ligo] instrumentum rusticorum, ut pali-
num, quod bifurcum est ferramentum, quo pastinatio, &
repastinatio vinearum fit. Fœnifeca] id est, secantes fœ-
num. Persius: Fœnifeca pingui vitæ sunt vnguine pul-
tes. Soliflores] fodientes terram. Est autem vna pars.
Nam si duæ essent soli secundam produceret, quam cõ-
posita corripunt in medijs syllabis, dummodo etiam in
nominatiuo], .i. habent ut fœnifeca, soliflor: quid
dico, quia quanticunque à nominatiuo quantuscunq;
aut quantumcunque producit, ut qualicunque à qua-
liscunque. Fartores] qui sarcimen faciunt, Lani] id est
carnifices. lixa] aquam ferentes. Arrocopi] panifices
aut panem incidentes. Et genus hoc alij] sicar dicimus,
id genus, pro eius generis: sic ponit hoc genus, pro hu-
ius generis. Mantous] id est Mantuanus, sed Mantous
dicitur à Manto, nymphea, matre Oeni, qui Mantiam
à matre denominauit. De quo Maro: Fatidicæ Man-
tus, & Thusci filius amnis. Amyntas autem is est de quo
in Amynta visum est.

Eor. Mirabar, si quid resti dixisset Amyntas.

Cinix erat, semper nobis urbana inuentus.

Cui nihil est præter stulta hæc commenta negoti.

G.

Indis

Fasces:

Securis:
Vites:

Pila:
Stimulus:
Ligo.
Palinum:
Fœnifeca:
Soliflor:
res.

BAPTISTE MANTVANI

Ludit, in agrestes semper iocularur: & vrbis
 Talia garulitas, & vaniloquentia fingit.
 At neque de superis puer has componere nugas,
 Isti locus manifesta gerit conuitia secum.
 Sed in tam rudis es, in pleno inflatus omaso,
 Vt neque perpendas isto te scommate carpi.
 Nos quoque paulisper mentem extendamus ad vrbis
 Stultitiam, ne forte putes sapientius illos
 Viuere, qui splendunt auro, qui murice fulgent.
 His oculis vidi, iuniceis plerisque, superbis
 Vestiri, atque foro regali incede: egressa.
 Quos secreta famies, premit, atque domestica egestas,
 Stultius his certe nihil est opulencia ficta,
 Paupertas: & segnitie & inertia vis.
 Vera, quid est aliud quam desipientia vera?
 Vidi etiam patres (id rem indignam, atque nefandam)
 Dum segnes dormire volunt, & viuere laute
 Prostituisse suas vulgo cum coniuge natus.
 Quid peius, quid perfidius, quid stultius unquam?
 Ful. Quid si vitam alio nequeant traducere pacto?
 Corn. Cum totidem, quos nos, habeant animasque, manusque,
 Dic, cur vitam alio nequeant traducere pacto?

Mirabar, si quid recti dixisset Amyntas] Quasi dicat,
 iuuenis ille insanus amore, & rusticus odio habens.
 Cui nihil negotij pro negotij, i. otiosa, iuuenas] id est,
 multitudo iuuenum vrbancorum. Coniuncta] contumeli-
 as. Omaso] i. intestino pingui, tarditatem ingenij affe-
 renti, vt Horat. & Persius attestantur. Isto scommate] i.
 irrisorio dicto, Te] qui rusticus es. Carpi] id est, re-
 prehendi. Nos quoque] id est, vicissim. Qui murice] i.
 purpura. Prostituisse] i. ad turpem questum in lupana-
 ribus & prostibulis transisse, quasi pro foribus, vbi luxu-
 ria perditos expectant. Quid] scilicet dicas, aut quid fa-
 ciant, & est inanior desidiose re purgatio, quam vt re-
 fellatur. Vnde dicit Cornix. Habent ciues vrbani ma-
 nus & pedes, vt nos; cur non quarunt sibi victum labo-
 ribus, & parsimonia, vt nos.

Esi e-

Est etiam, cuius vecors industria vanas
 Quærat opes, ubi nullus opes inuenit ab æuo,
 Aes ligat herbarum succis, & vertere in quædam
 Aestimât, ac nigra semper fuligine pallet.
 Est, qui durâ tellure lasens desiderat aurum,
 Dat magicis operam studijs, & tempora perdit.
 Quid lenius, quid frivolius, quid inanius unquam?
 Omnia, ut veniant ad opus telluris, & agri,
 Omnia percontant, ut agant nihil, omnia versant:
 Semper agunt, nunquam peragunt, ex fanore victum
 Infamem extorquent: vi, fraude, dolisq; laborant:
 Mille vijs opibus, mille insidiantur honori.
 Nos capras, & oves, armentaq; pascimus: illi,
 Accipitres, catulos, & equos, & cercopithecos.
 Rusticus est cuium pastor: voluturniq; canemq;
 Cuius virum melius, se iudice, nobilissimæ?
 O Fulca, utilitas unde, & opulencia maior.
 Ful. Si venit ex nostris operis opulencia maior,
 Civibus unde igitur tantarum copia rerum?
 Corn. Ex vi, fraude, dolis: vi, fraude, dolisq; laborant.
 Nonne vides, insane, ut nos crudeliter urgent.
 Quo capiunt astu? nos irretire loquendo.
 Sacrum offerre putant, & opus sublime, piæque,
 Huc aures oculosq; adigunt: huc ora manûsq;.

Est etiam] Adfert alia urbanorû vitia, & seie opposita
 segnitiei, dicēs. Est etiam, scilicet ciuis, cuius vecors] i.
 peruersi cordis industria, quærit opes vanas] i. vltra
 quàm satis sit, & non iusta ratione, ut qui per artem vt
 (dicunt) alchymia. i. adiuuamini, adiuuando natu-
 ram sperantes, aut argentum ventere in aurum: qua via
 nullus, inquit, hactenus inuenit opes, certum est multos in-
 uenisse pauperiem, dicunt tamen eius rei studiosi inuen-
 tos, qui ad intentum peruenerunt. Fuligine nigra] quia
 vapore fumeo: sed quomodo pallet nisi hoc ad anxie-
 tatē referatur, non cōstat. Est qui, &c.] Alius error eorū
 qui magicis artibus, & characteribus, nescio quibus, spe-

Vecors:

Alchymia:

BAPTISTÆ MANTVANI

ſperant poſſe inueniri theſauros abſconditos. Omnia,
ne veniant ad opus telluris, & agri, omnia, inquam, per-
tentāt] .i. experiuntur, ne fiant agricolæ, quæ nihil ho-
neſtius, nec iuſtius. Semper agunt, nunquam peragunt]
.i. perficiunt nihil eorum quæ incæptant. Ex ſcœnore]
id eſt, uſura. Accipitres] .i. aues ad predam. catulos] ad
venationem, & equos] ad venandum, aut auibus, aut ca-
nibus, cercopithecus] .i. caudatas ſimias. Nam μέρκος
dicitur cauda, τριχίος ſimius aut ſimia. Sunt ergo
quos tatos marinos quidam vocant, capite, vt dicit Eli-
nius, ſubnigro, & pilo aſſinino, quibus deformitas deco-
ri eſt, ſuntque ob cautum ingenium diuitibus in delicijs.
Ciuis] eſt paſtor volucrum, & canum, quia eos paſcit.
Quo aſtu] .i. qua calliditate ab ἄστυ .i. ab vrbe vbi a-

Aſtu.

Iretire.

ſtutiores ſunt. Irretire] .i. in laqueos & retia illigare,
hoc eſt circumuenire & decipere verbis putant. Sacrum
offerre] .i. arbitrantur ſe obſequium præſtare deo, quā-
do nos decipiunt. Huc) .i. ad hanc operam, vt nos de-
cipiant. Adigunt) id eſt, applicant. ora) .i. omnia quæ
dicunt. & manus) id eſt, omnia quæ faciunt.

Ful. Vnde urbanarum tibi tanta peritia rerum?

Corn. Hæc didici quondam, ductis in mania capris,

Quam lac vociferans ibam venale per urbem.

Mansi apud artocopum, sapiens, & ad omnia præptus.

Furta erat, & cernam ferro subradere panem,

Ipse, ut erat mores urbis doctissimus, ista

Tradidit, affirmans nihil esse nocentius urbe:

Se quoque furari didiciſſe aiebat ab urbe.

Sunt etiam qui parca ab auis patrimonium fundunt

In meretricum uſus, quid ſædus, improbiuſq;

Dic, ubi macari ars, homicidia, ſeditioneſ?

Nonne inter ciues, atque intra mania regnant?

Quid reges, qui regna hominum per vulnera quarunt?

In mortemq; ſuos adigunt? quid peſtora miles

Obſiciens telis, per milie pericula vadens?

Pro

Pro fſſipe dat vitam, nulla eſt inſania maior,
 Gloria præferunt viſæ, quid glæxia? quid laus?
 Quid fama eſt? quid honor? voces, & opinio vulgi:
 Omnia longa dies abolet, quum vivere ceſſat:
 Omnia ſic abeunt ut lux cum ſole recedit,
 Qui mare ſollicitant remis, cum vivere poſſint
 In patria, ſtulti, ventis qui credis & vendis,
 Stultus: diuitie cui ſunt & negligis, vti,
 Stultus: qui ut nauiſ cumulet patrimonium, parvis
 Abſtinet, & genium fraudat ſtultiſſimus: & om
 Que facere ipſe poſſet, nauiſ facienda relinquit.

Vnde urbanarum) Bona interrogatio, ut decorum ſeruemur, & verſimilis narratio. Antecopum) ut videtur, accipit pro panificis, ſeu (ut dicitur) piſtore, qui Græce dicitur artotopos). I. artopocus, quia ἀρτος dicitur panis, & τωλω facio. Sed antecopus dicitur, quaſi labor panis. Nam ἀρτος Iuvenalis videtur accipere pro pane, dicens Satyra quinta. Saluta ſit artocipi reverentia. Vbi tamen pro piſtore accipi poteſt, ut ſic maneat diſcretio panis, qualem antecopus fecerit, & ita obſervando eius iuſſum ſit ei reverentia. Sed ad Poetam noſtrum. Ipſe ut erat mores urbis doctiſſimus. Hoc exemplo convincere poſſumus participia comparari. Nam ſi nomen ſit doctiſſimus, non regere accuſatum: quocirca ego quidem morum potius dicerem. Hic tamen verſus mores potius docet legendum. Neq; tamen omnino inauditum, ſi ſuperlativa à participiis accuſativum regentibus deducta, accuſativum regunt, quum adverbialia à præpoſitionibus orta id faciant: ut proxime Hſpaniam Mauri ſunt, inquit Saluſtius, Sunc etiam) Aliam aſſert urbanorum ſtulticiam, qui patrimonium ad paucis partem meretricibus abſumunt. Qui reges docet. & Reges & cæteros bella pro domino aut inani gloria gerentes, urbes ſere incolere: ſtipendiarios autem, qui inuocati nomina ſua dant, etiam urbanos eſſe, & maxime

BAPTISTÆ MANTVANI

insanire, quum pro modica stipe periculum vitæ sube-
unt, quod rustici non nisi coacti faciunt, pro libertate
patris & cõuge & liberis. Qui mare sollicitant) Rur-
sus aliud genus stultitiæ (quod persius quoq; prosequi-
tur) eorũ, qui quum satis habeant, nauigant tamen cum
periculo vitæ. Itero stultus est, d' iurię cussunt & negli-
git uti) vt auarus. Nam vt dicit Seneca: tam deest aua-
ro quod habet, quàm quod non habet. Vnde de sene a-
uarus. Horatius: Quarit, & indolis miser abstinet, & ti-
met vi. Et primo Sermo. Cõge'is yndiq; saccis indor-
mis inhians, & tanquàm parcere sacris Cogere, aut pi-
etis tanquàm gaudere tabellis. Stultus, qui vt natis cu-
mulet, &c.) Quia sepe absumunt. Vnde Persius vt u-
us iste nepos olim sacur anseris exis, &c. Vide Satyræ
vltimam, vbi totum est argumentum. Et genium) i. na-
turam. Est enim genius Deus nature & loci natu, quem
qui alimentum nature debuit subtrahunt, deus auda-
re dicuntur. Terent. in Phor. quum deus audans geni-
um. Quæ facere ipse potest) quod per tabellam, seu
apologum de cassita pulchrè recitat Gellius.

genius.

Qui numerare stellas & se comprehendere sacra
Posse putant; stulti. verum de mentior istis
Natura cuiusque Dei scilicet, & eundem
Figere in uisum: nam lucem & debile lumen
Eorum fides pietas: cuius ratione coactus
Difficile assentiri nudis nos omnia verbis
Credimus, & plures fuculas accendimus aris
Cuius est, infida fides: inquit, erit nunquam
Mente sinuq; arcana deus: sed nomina seire
Eset opus, poterant nobis se ostendere uerum
Quanto latere uolunt, quid vestigare uerum est
Que nos scire negant ipsi qui cuncta gubernant
Nostra etiam pietas pietate potentior uerbis
Namq; uiri, qui sacra cantant, templisq; ministrant,
Quanta legunt ruri patris alimenta diebus
Vidi ego quesitæ ex rure, in mania plenis

Puppi

CORNIX, ECLOGA. VI.

52

Puppibus inferri (pietas ea rustica) struges.
 Stultorum est aliud genus inmedicabile quoddam.
 Causidici, latrocinatores, & aule & forenses.
 Nummarum aucupium docti legant & tyranni.
 Aere patrocinium vendunt, producere causas.
 Et litis pendere diu, vindicta quædam est.
 Sunt et equestre genus medici, qui tangere veniunt
 Dominumquam illicita audant, & ponere querelam.
 Non intellectis, temeraria negina protervi.
 Hi, quæ si senectus palpat, sanctæ potestas
 Exercentendi egro homines, impune necant.
 Quæ vero populi præsum, homines, gubernant.
 Quo plus iuris habent, quantoque licentia maior.
 Infamie solent tantum amplius, ubi sancti
 Rectores, & iustitie, & pietatis amici.
 Quos patres sero, ante focum memorare solent.
 Omnia nunc abeunt pessum, spoliata querantur
 Tempia, gemunt inopes, viduæ lacrimantur.
 Quam causam mali, quæ sitas pro lege libido.

Qui numerat stellas] ut astronomi, & se comprehendere
 facit] ut astrologi, genethliaci, & mathematici, naturam
 quicunque dei scriptam] Vnde ille: Mitte arcana dei:
 alius: Altiora te ne quaeris, & viroque maior: Noli
 nimis sapere, sed ad sobrietatem docens. Nostra] .i. rusti-
 corum, cum ratione coactus] id est, rationibus innuens.
 Plures fabulis] id est, credas, & cæcos toros. Mente si-
 nunt] .i. desinunt. Poterant nobis se ostendere] argu-
 mentum quo verisimile sit, deum non velle à nobis nos-
 sci, quum se non præbeat noscendum. Quid vestigare] .i.
 inquirere necesse est ea, quæ ipsi qui gubernant cuncta]
 scilicet superi, negant] id est, prohibent nos scire: Qua-
 si dicat: nihil. Quan] .i. quandoquidem. Nostra etiam
 ploras] id est, charitatis, ut dicunt, exhibitio in ele-
 mosynis erogandis. Legunt] id est, colligunt, stultorum
 est aliud] in pragmaticos, & causidicos inuehitur qua-
 si Satyræ. Vnde apud personam Cornicis assumptæ.

Facula.

BAPTISTÆ MANTVANI

Rabula. rabulæque forenses) .i. forum iudiciale, seu causas se-
stantes. Rabula secundum Festum dicitur multis in-
tentus negotijs, paratusque ad radendum quid, aut au-
ferendum, vel quia est in negotijs agendis acrior, quasi
rabiosus. Secundum Marcellum autem, rabula à rabie
dictus est, quem nunc aduocatū vel causarū patro-
num dicimus. Cicero non enim declamatorem aliquē
de ludo, aut rabulam de foro, sed doctissimum, atque
perfectissimum quærimus. Sunt ergo rabulæ (vt iterū

Aucupium. Nonius attestatur) litigiosi. Aucupium) .i. captiōnem
ab auib. capiendū. Coniculus, hoc nomen est aucupi-
um. Legumque tyranni) quia summū ius, summa ma-
liū est. Are. patrociniū vendunt) Enumerat caufidi-
corū vitia. Vindemia quædam) id est, licentia, vt in
vindemia quæ est vini collectio: vt mellis frugum. Sūt
equestre genus medici) Et hoc quoque satyricē. Eque-
stres sunt, quia multis fere vehuntur medici. Venas illi-
citas) vt femora mulierum. Nomina temeraria) .i. re-
bus non conuenientia, quæ fingunt, ne ignari depre-

Vindemia. hendantur. Esi tenebras palpant) .i. cæci & ignari sunt.
Est facta potestas) a legibus quæ medicis præbent in-
terficere, vt curent: qui verò populis præ sunt. In primo-
res, & optimates, ac magistratus inuehiunt. Inuicem lo-
tent tanto amplius) quia tam non vel leue in alijs scelus,
in illis maximum sit. Vnde inueniunt. Omnes animi vici
tanto conspectius in se Crimen habet, quāto qui peccat
maior habetur. Ab eunt cæsum) .i. pessumdantur, & per-
eunt. spoliata queruntur.) .i. comburuntur templa.

Ful. Ista iura, & Corni lex candescantia fuerit. (non

Transit honestatis scelus omnibus obiectum
Innocuos habitare homines: & in orbe mementa.

Corn. Non habitant colubæ quedam Balearibus arua

Proxima, (non memini nomen) neq; noctua Cretam.

Nec nemus Aegeria sonipes, nec vir bonus urbem.

Ful. Vir bonus est animal rarum, paucisq; per urbes.

Et per rura locos habet, est rarissima virtus.

Corn. Infans, Fulca, infans, tot in urbibus hostes.

Sunt tibi, quos ciues, hi nos tendentque pilantq;
Non habita nostri capitis ratione, coarctant,
Nos ad furti, ipsi mox ad suspendia mittunt:
Fas igitur si quid nostris sese vnguibus offert
Radere, & insidijs, ac nostri indagine captos,
Deplumare, leni tactu sensim, & pede pressim.
Si vides excusa, si sunt secreta, negato
Furti: quod occultum est, non est iniuria, furum.
Quidquid habent, noster labor est, industria nostri est.

Istam d. Cornix excandescētia) id est, vehemēs ira. fi-
nes) id est, limites trāsit honestatis. Balearis insula sunt
in Hispania, Græcis dicta à fundarū iactu. Nā βαλῶν

Fines,
Balearis,
βαλῶν.

significat iactio, tollitur autem nunc. I. Balearicos autē
contra glires à senatu auxilium petisse constat, quoniam
in quibusdam arvis vicinis, nō possent vivere serpentes:
ea autem arva sunt in Eboso, quæ est insula inter Ophi-
usam & Pythiusam. Eboli enim terra serpentes fugat,
omni omnium veneno forum animalium expers: eadem
cuniculos gignit populantes melle Balearum. Dicit
autem se nominis immemorem, ut decorū seruetur. Nā
non congruit rustico longinquarum insularum nomina
scire, sicut Maronjanus rusticus oblitus erat nominis
Geometæ dicens. In medio duo signa: Conon & quis
fuit alter? Dispersit radio totū qui genibus orbem, Neq;
noctua Cretam) scilicet habitat, scilicet nomen non ig-
norat quia sub Venerorum ditione est. Noctua autem,
quæ in Creta negatur, plurima Athenis est, usque adeo
ut in proverbio sit. ἡ ἀγρία ἐστὶν ἡ δῖος id est, no-
ctuas Athenas, aut in Athenas. i. fertis, qui merces eo
vbi abundante inutiliter transfuenit, ac si aquas in mare
vehat. Aegeria autem nemus est, vbi Numa pōpulus
secūdis Romanorū rex colloquiū cū Aegeria nimpha
uxore sua de rebus religiosis habuit, vbi sonipes nega-
tur vivere. Est, a equus a sono pedum sic dictus, Æneid.
4. stat sonipes, ac frena ferox spumantia mandat. Nec
vix bonus virbe) scilicet habitat, sicut nec Albionem, Sonipes,

Eboso

Noctuas
Athenas,
Aegeriæ.

seu

BAPTISTÆ MANTVANI

Compilo.

seu Britanniam maiorem lupus. Vir bonus est animal
rarum) Maro. Vir bonus & sapiens, qualem vix repe-
rie vllum, Millibus ē cunctis hominum consiliis A-
pollo, Index ipse sui, Iuuenalis. Rari quippe boni. &c.
Haber) id est habirat, residet, Sunt tibi) scilicet rustico,
pilantque) Horatius compilo secunda longa po-
suic: ne me Crisdini scinia lippi Compilasse putes, ver-
bum non non amplius addam Est autem notum Gallis
vocabulum: quod stractus est à pilo, natura primam
corripit. Inde autem tractum voluit per apologum Ae-
sopi, quo qui duas vxore habuit, alteram iuenculam,
quæ canos decerpit radicatas, alteram grandem natu-
ram, quæ vbi sibi confirmem haberet maritum, nigros ca-
pillos fastulit, caluus & depilatus manet, atque ita nuda-
tus & priuatus intelligitur: his quod efficere, pilare est.
Coarctant) id est, compellunt nos ad furta, quia exi-
gunt quod sine furto nos habere nos posse sciamus & mir-
tant mox ad suspendia) Prouit nosse, Candidus, quem
alij ex agro Parmensi, alij ex Mantuano arundine dicunt.
Nostris vnguibus) Argute quia cornices, scilicet vngu-
ibus discipunt, est, imperceptibiliter, hoc est, par-
latum, & pedepressum, id est quasi pressum pede, sine suspi-
tu. Deplumare) quia aues id auius faciunt. Stride-
det) scilicet quispiam furta, excusa) dicens, videlicet te
iocari voluisse. Si sint secreta, negaro, Futurum quod no-
cultu est, non est inuria, quia quicquid habent, scilicet
ciues, est noster labor, & industria nostra] Hæc autem
Cornici potius quam bono pastori conueniunt dicere,
quia furta nulla licita sunt: nec sua sibi vdicare sine su-
perioris auctoritate perantulum. Vnde dicit Fulica.

Ful. Iam longè egre teris me tam rationis, & equi.

Cor. O Fulica, improbitas urbana conquinat orbem,

Vnde tot in te ras veniunt: astate procelle,

Frumenta, ventis, annes. grando? Vidisse recordor.

Tollere n tremere, ac postes, & iecta labare,

Soleas obsistere, noctu obterebris cecisse lunam.

Cur

CORNIX, ECLOGA. VI.

34

Cui seniti lolium, messi dominantur avenae.

Vna in capreolos transit, caligine, vernis

Deperient flores, mala paruit omnia nobis

Hec ciuile nefas: parit quoque plura deinceps.

Vnde venit furor armorum, bellique tumultus,

Qui genus omne mali secum vehit? omnibus urbs est

Fons, & origo malis: descendit ab urbe Lycaon.

Deucalion Pyrrha cum coninge raptus, ille

Intulit illud in terris, hic abstulit, ille

Abstulit humanam terris genus, intulit iste.

Si terra (vix perhibens) flammis abolebitur unquam,

Istud grande nefas vlla descendit ab urbe.

Enl. O Cornix, iam pone modum sermonibus istis,

Audis iam dudum pueros de pulce loquentes.

Cetera si quidquam superest, post prandia dices.

Pulce indulgentiam moner urbibus hora relicta.

Iam longe egredieris, metam rationis, & qui) quia vr-

banos depluare, si aliam fore diceretur, consulis. Coin-

quinet) contuminat, polluit, orbem, id est, vniuersum

mundum vnde tot in terras) dicit omnem tempestatem

importunam, omnesque calamitatem propter urbanorum

scelera a deo demitti. Qui segeti) Virg. Grandia sepe

quibus mandauimus hordea sulcis, infelix lolium &

steriles dominantur avenae. Est autem lolium de quo salua-

tor: Nonne bonum semine seminasti vnde ergo habet zi-

zania, iniuncti) homo superseminatum vna in capreolos)

i. accidas quasi chordulas, quibus sese vitis palis & ramis

alligant, quibus etiam vesci solent diuites. Caligine) i.

aere nebuloso & obscuro, atque ita infecto. Parurit)

pro parit, i. prouocat. ciuile nefas) i. nefandum ciuium sce-

las. Descendit ab urbe Lycaon) que ad perfidiam Iupiter

in lycon, id est, lupum transformauit, & occasione huius

sceleris diluuium, secundum Ovidium superinduxit.

Deucalion Pyrrha cum coniuge) i. vxore. rusticus) i. f. fuit,

quia in montibus Thessalię habitauit, vbi inter saxa de-

gen

BAPTISTÆ MANTVANI

gens ad sese profugientes tempore particularis dilunii
benignè recepit, quocirca humanum genus factis post
terga lapidibus seruasse fingitur. Ille) scilicet Lycaò, hoc
est, itelus eius, intulit illumem) i. inundationem aquarum,
hoc est diluuium. terra) i. in terras. Vt inferretq; deos
Latio. Hic) scilicet Deucalion cū Pyrrha abstulit) s. il-
lunt. Ille) i. Lycò abstulit) genus humanum) i. terre. Ille)
s. Deucalion, intulit) s. in terras genus humanum, q. se-
cundum fabulas perierat, aut secundum historiam il-
lic perisset si non seruasset. Si terra, vt perhibet) Id du-
bitat rusticus aut ex Ethnicis sumptum, quibus non est
fides habenda, nisi eadem in sanctis quoque literis ha-
beantur. Nos autem credimus ignem conflagrationis
diem iudicii præcessurum. Sed & Ouidius aliquan-
do mūdum igne peritūrum asserit Metamorph. i. Esse
quoque in factis reminiscitur affore tempus. Quo ma-
re, quo tellus, correptaq; regia celsa ardeat, & mun-
di molēs operosa laborat, &c. Istud grande nefas) sci-
licet propter quod mundus ardebit. descendet ab vl-
la) id est, a quavis vna vrbe, & non ab agro. O Cor-
nix, iam pone modum) id est, finem sermonibus istis)
scilicet tuis improbis, & contumeliosis. Audio tamdu-
pum pueros) id est, minores famulos, aut liberos, lo-
quentes de pulre) id est, instare horam prandij. Si quis
quam superest) id est, reliquum est. Cellius docet su-
peresse super id quod satis est esse. Horat, scilicet pran-
dendi, mōet indulgendum) id est, operam dan-
dam esse. aut inuigilandum, pulti) id est, cibo illi ru-
stico, quo Romani diu vixerunt. vrbibus) id est, contu-
melijs de vrbibus relictis.

ECLOGA

55
ECLOGA SEPTIMA DE CON-

VERSIONE IUVENVM AD RELIGI-

ONEM QVVM IAM AVCTOR AD
religionem aspiraret, inscripta

POLLVX.

Ioannis Murnellij Argumentum.

Galbula pastores ad sydera laudibus effert,
Et canit vt viso versus sit numine pollux.

ALPHVS, ET GALBVLA.

*Albula quid sentis? Pollux doctissimus olim
Fistulicen, subito quodam quasi numine tactus,
Destituit calamos, tunicas, arma, sodales:
Bardocucullatus caput, vt campestris alaunda,
Quatuor ante dies in religiosa recessit*

Claustra: ferunt illum, pecudes dum solus in agris

Pasceret, effigiem quandam vidisse coorum:

Cetera non memini: sed tu quid, Galbula, sentis?

Galbula) Si friuolum non sit, dicam non sine ratione
in hac septima Ecloga agi de conuersione iuuenum. Nā
septenarium numerum, qui ex primo impari, & proxi-
mē illum subsequente pare conficitur, constat habere
nescio quid misterij non solum in sanctis litteris, sed e-
tiam apud poetas, vnde est illud. O terq; quaterq;ue
beati, &c. Nā te iam septima porat Omnibus eran-
tē terris ac fluctibus æstas. Dicūt pręterea, septimo quo-
que anno immutari nobis ætatem, vt primis septem an-
nis simus infantes, proximis pueri, tertijs adolescentes,
quartis iuuenes, qua etate constituendum est nobis ge-
nus vitę, quos, & quales nos esse velimus, & in quo ge-
nere vitę. Bene ergo (vt. de cæteris ætatibus, quę pa-
ri ordine subsequuntur, taceam) in hac septima Eclo-
ga agitur de iuuenum ad religionem conuersione, vn-
de hactenus adolescentiam suam (sic enim inscripsit o-
pus) poëta cecinisse putatur, deinceps cānturus iuueniā,

&

BAPTISTÆ MANTVANI

Fistulicen
Tibicen.
Bardocu-
cullatus.

Bardi.

Bardus.

Bardum.
Alauda.

& yirilem ætatem, in duobus videlicet yltimis carmi-
nibus, quæ in religione composuit. Sed iniquamus hæc
argutioribus. Per Pollucem hoc loco intelligo pœ-
tam. Fistulicen) id est, canens fistula, vt nostra ætate: si-
cut tibicen, canens tibia gruis, vt olim factitabant, &
nunc quoq; nonnunquã. Quodã quasi numine tactus)
quia spiritus vbi vult spirat. Bardocucullatus caput). i.
habens Bardocucullum capiti tegendo aptũ: Bardi au-
tem dicebantur olim stulti apud Gallos. Bardocucul-
lus, vestis est Gallicè grossioris villi, facta cõpositione
ex bardis qui pœtæ erant Gallicani, & cucullus: Cu-
cullus enim vestis est grossior capiti tegendo apta. Bar-
di item dicebantur olim stulti, apud Gallos, vt possis
accipere bardocucullum vestem fuisse Gallicam, stulto-
rum, & viliũ hominum, vnde Maritalis in distichis.
Gallia Sõronico vestita est bardocucullo Cercopithe-
corum penula nuper erat. Bardus ad hoc auctore Fe-
sto, stultus à tarditate ingenij appellatur. Græcè autem
bardos dicitur. Præterea, vt idem inquit bardus Galli-
cè cantor appellatur, qui virorũ fortium laudes canit,
à gentè bardorũ. De quibus Lucanus. Plurima securi
fudistis carmina Bardi. Notius autem dicit bardũ esse
propria vi, & ingenio tardum. Nam græci bardos tar-
dos dicebant. Plaut. in Persa. Nimis equidem pro bar-
da, & rustica recer habitam esse. Ex his & lijs multis, Vt
de alpibus patet Gallicam quoq; linguã immutatã esse.
Nam multa nuuc aliter, quàm olim dicebãtur, à Gal-
lis dicuntur. Vt cãpestris) i. in campis versari solita, A-
lauda) i. avis cucullata, & plumeã cristam habens. Effi-
cient quandam vidisse deorũ) vt in processu patebit. Vi-
detur autem diuam virginem intelligere, aut quæ Her-
culi occurrisset à Cicerone memoratur, de qua suo loco
dicam. Cætera nõ memini) id enim & rustica cõuenit,
vt iam sæpe diximus, & æconomiz, atq; argumẽto hu-
ius eclogæ. Nã intendit narrando duo facere, collige-
re videlicet laudes pastorum, & perfectionem religio-
nis, pristinũ Carmelitanæ, quæ prima est.

Gal. Vt dixere patres, faciens primordia rerum

(Magnus)

(Magna canam, nobis quæ quondam tradidit Umber)
 Instituit deus agricolas, pecorisq; magistros:
 Primus agriculor rudis, innotus, æt asper,
 Quilis humi segnis, lapidosus, rebellis aratro,
 Ast ouium primus pascet, minutissima proles,
 Instat ovis, quæ bile caret, quæ lacte redundat,
 Mutis erat, nullis unquam pastoribus asper.
 De grege sepe suo sacrum ponebat ad aras.
 Nunc one, nunc pingui vitula faciebat, æt agno
 Sæpius æt magno diuos ambibas honore,
 Sic profecit apud superos, sic numina flexit,
 Ut fuerit primo mundi nascens ab ortu
 Tempus ad hoc, celo pecoris gratissima cura,
 Affrictos quosdam (sed nescio nomina, curæ
 Dintinuunt animum) deus ex pastoribus olim
 Constituit reges, qui postea mirice, æt auro
 Conspicui, gentes bello domare superbas.
 Quum Paris Iliaca tria numina vidit in Ida,
 Aut Paris, aut alius, puerum qui obtruncat ad aram
 Pastor erat: quando cælesti exterritus igne,
 Venit ad ostentum pedibus per pascua nudis.
 Pastor erat Moses, Moses à flumine tractus.
 Exul apud Graios Amphrisia pastor Apollo
 Rura perag: aut, posito deitatis honore,
 Cælestes animi Christo ad præsepia nato,
 In caulis cecidere deum pastoribus ortum,
 Et noua diuini partus miracula docti
 Pastores, primi natum uidere tonantem.
 Et sua pastores insans regnator Olympi
 Ante magos, regesq; dedit cunabula scire.
 Se quoque pastorem deus appellauit, oueisq;
 Minibus ingenijs homines, æt mentibus æquis.
 Et ne vana putes hæc somnia, nuper ab urbe
 Rur: veniens, picto perlegi hæc omnia templo.
 Sunt pecudes pictæ, parui sub matribus agni

BAPTISTÆ MANTVANI

*In tellure cubant, ingens equitatis ab alto
Monte venit, radiant auro diademata diuini:
Et suspensa tenent vaga lumina prætereuntium
Non igitur mirari, nos ter se numina pollux
Vidit, amans villas & oueis, & ouilia diui.
Simplicibus præsens deus est, offenditur asu.*

Vt dixere patres) vt probet verisimile esse pastori nume-
visum, altius orditur laudes pastorum, docetque quod
verum est: Abelem primum iustum fuisse pastorem, mul-
tosque reges, vt Abraham, Dauid, & similes fuisse pa-
stores. Christum ad hoc se appellasse pastorem dicen-
tem. Ego sum pastor bonus, Et recens natum primo à
pastoribus agnatum atque visum, & multa id genus a-
lia, quæ legendo patebunt. Vt dixere patres) Virgilius,
Arunci meminere fene. Rustici enim non ex libris, sed
ex maiorum relatu historias sciunt. Deus faciens primor-
dia rerum) id est, in prima hominum genesi instituit a-
gricolæ, vt A D A M, & primogenitum Cain, pæcorisque
magistros) vt Abelem quia autè dicendo primordia, re-
rum visus est altius ordiri, bonam facit parentum, di-
cens magnam canam, nobis quæ quondam tradidit Vn-
ber, cui totam doctrinam suam vbique acceptam fert.
Primus agri cultor) scilicet Cain, ac quum primus pa-
stor) id est, instar. Abel) id est, ini statum, & morem, ac si-
militudinem, quod Valla negat, quæ bile) id est, cholera
amaritiam animo adferente. Sacrum ponebat ad aras.
Historia patet in principio Genosios. Vitulo faciebat)
scilicet rem sacram. Sed facio, & operor per se posita,
de rebus sacris intelliguntur. Nec dices: Faciam vitulæ,
quia id tauri est: sed vitula, aut vitulo. subaudienda rem,
diuinam, vt in Bucolicis Maro: Quum faciam vitula pro-
frugibus, ipse venito. Diuos ambibat) id est, ambientium
more venerabundus adorabat. Sic) id est, vsque adeo, nu-
mina flexit, vt cura pecoris fuerit à primo ortu mundi
nascens scilicet vsque ad hoc, id est, nostrum tempus,
gratissima, id est acceptissima, cælo) id est, cælestibus,
Assyrios, vt Abraham, Loth, Iacob, & cæteros patriar-
chas

Bilis.

Facio.

Operior.

POLLYX ECLOGA VII. 37

chas. Quum Paris) Alexander, quia & Paris pastor fuit.
 Nam cum Hectoris ipsa grunda videretur, gessisse catel-
 lum faciem gestantem, quia tota Troia incedebatur, id-
 eum ad Priamum retulisset, & ille ad somniorum, & pha-
 tallatum interpretum, responsum accepit filium gessare,
 qui Troia cremanda occasione maderet, quocirca pater
 quicquid pareret, interfici iussit. Mater autem non interce-
 cit sed exponendum seris dedit, ubi a pastoribus inuen-
 tus ab illis quoque educatus in vitam crevit, atque ab
 Oenone nymphâ admatatus est, ludicrumq; inter tres de-
 as dedisse ferunt. Quum vero optimus esset athleta, &
 eâ Hectoris congressus cum viceret, ab eo interemptus
 fuisse, nisi frater agnitus, tandem pro Helena promissa
 in Graciam profectus, fatalem anulum prædanti Vnde
 Statius in Achilleides. Soluerat Orbatio pastor de lit-
 tore classe Dardanius Paris ergo aut alius, quia de no-
 mine, ut iusticiam dubitat, cum videret tria nomina, scilicet
 Iunonem, Palladem, & Venerem de præstantia formæ
 concertantes, in Ida vidit, & sua sic dicit. Illa Idæ est, Thia-
 Troiana, Quod additur, ad discretionem Ida Cretien-
 sis, erat pastor, quorum qui obtingunt ad arma, I. A-
 braham, qui id facere voluit, erat pastor. Pastor erat
 Moyses, quando celesti exterritus igne, scilicet in rubro,
 qui non comburebatur, venit ad orientem, id est mira-
 culum aliud portendens, ut videtur item gl'ia generis
 cis Christi. Pedibus nudis) quia iussit se calcamenta
 exuere. Moyses inquã, a flumine tractus) (2. filia Pha-
 raonis regis Aegypti, quum esset in hirsella super aquas
 natans, unde nomen accepit. Apollo spoliatus divini-
 tate pavit Admetam regis armenta novem annis, unde
 Nomius, id est, pastoralis, est dictus: pavit autem apud
 Amphrysus fluvium Thessaliæ, spoliatus dico divini-
 tate propter intersectos Cyclopes, unde in principio. 4.
 Georg. dicit Virg. Erre memorande canamus Pastor
 ab Amphryso. Ideo hæc secundum Macrobi. lib. 1.
 Stat. fingitur, quia Apollo ipse est sol, qui omnia pas-
 cit. Deitatis) Latini diceretur divinitatis, sed carmen
 id non accepit. Coelestis animi) I. spiritus. Vnde: Qui

Paris.
Hecuba:

Thia-
Troiana

Moyses. 3011

Nomius.

In causis

BAPTISTÆ MANTVANI

indolide. Est enim ex ætas imbecillis, & inopi consilij.
Nullumq; odium) scilicet parentum, arte) scilicet filij.
Constituere tentare fugam. Id est, discedere clam a parē-
tibus tam duris. Error enim communis. Vnde prius. Se-
mel infanimus omnes. Res est fortis amor, violeptia
fortior) scilicet est. O Virgo) Quamula discessio ab ami-
ca: crudelis) quæ amantem non redamas. Maro. Ah cru-
delis Alexi mihi mea carmina curas, &c. Quod lumina)
Legendum videtur tot, ut sit, pectus, inquam, quod im-
plet toties lumina tot fletibus. Dolor duplex illius, at-
que meus: illius, scilicet virginis, quam occulto æstuan-
tē putat amore, & se qui manifesto absumitur igne. Exi-
lio peracto) quia in exilium voluntarium, ut patris sa-
uitiam, & nouerca odium deuiter, abscondere destina-
uit. Fiat amor foelix, ut potiarur amica saltem semel, id
amatorie & modestæ.

*Talia pergebat memorans, voluitq; reuerti:
Tantus amor iuuenem, vis tanta furoris agebat.
Sed iam iacta fuga cunctis erat alea nota:
Fronde sub Herculeæ fessius marore sedebat.
Ecce puellari virgo stipata corona,
Ora, manus, oculos, habitumq; sumellima Nympha
Et talia affata est puerum sermone dolentem:
Chare puer, quò tendis iter? vestigia verre.
Nescis, heu nescis, quò te via ducat, & audes*

*Ignotis errare locis, nihil insidiarum
Per campos vatus herbosos, nihil esse periculi:
Omnia tuta putas, & quod placet, velle credis;
More iuuentutis stolidæ, collectus in orbem
Sæpe latet molli coluber sed graminis umbra.
Est facile incautos offendere: paruos infans
Innocuos rutilum digitos extendit ad ignem.
Nec nisi iam lesus vires intelligit ignis.
Hæc regio intrantes aditu conspuit amano
Fallere, delicias offert, & gaudia: verum
Ingressis, quum trisse nihil sapere esse putat*

Mille

IMAVTAM ETITITAT
POLLYX, EGLOGA. VII.

1699

Nullo parat laqueas, & nullo pericula profero.
Tramas hic, ut collem gressu superaveris istum.
Puteum in umbratosam solum cruidelo ferarum
Hospitium, loca tena sita, & calyina opaca.
Quisquis eo decipius abit, remeare vetat.
Et piceis primum velatur lumina vallis.
Deinde per omne nemus amica per agmina hostium
Transit in effigiem monstri, dum volvere linguam.
Atque loqui tentat, magis: dum collere sese
Credidit humi graditur quadrupes, neque suspexit, ostia
Ima tenebrosa vallis, lacus coeque nigros
Octupes, & nigris mons plurimulus homines
Huc trahit in Stygias latebras, atque barathrum.
Precipites dantur, rapidaque voragine mergi.
In Stygia, & zernas Erebi rapinae in umbram.
Hec quos pastores istis ambagibus acti.
Cum gregibus perire sum, ego sedula semper
Monstro iter hic ad opem, vigilo indefessa secundum.

Talia vergebat memorans. Commemorat quae virgo
vix sit Polluci, quum iam fugam facere decreverat. Et
autem, quia in Carmelum ire vadet, & virginum coro-
nam tecum duxit, non inquit, putaveris diuam virginem
Marion, cuius protectione, & humane indulgentia tupe
Carmeliana religio, quam auctor noster professus est.
Quam adeo Eclog. 8. id manifeste docet. Alludit tamen
ad eam quae Herculi apparuit dicunt. unde sic ap-
paret faciem Froade sub Hercule respexit, quodque
ad huius Pythagorae litterae de quo in obsequio
Maroniano abside diximus. Vt vero sciamus quae Hec-
culi apparuerit, audiamus Ciceronem. I. off. ad. 1. 1. 1.
differente in. Imprimis constituendum est, quos nos &
quales esse velimus, & in quo genere vitae, quae delibera-
tio est omnium difficillima: tuentis etiam adolescen-
tia, cui inel maxima imbecillitas consilij, tunc id sibi
quique vixit, etiam de cetero constituit quod maxime
adamant. Praeque ante impleatur aliquo certo genere

BAPTISTÆ MANTVANI

teusque, vivendi, quam potuit quod optimum esset in-
dicare. Nam Hercules Prodicus dicit, velle ad Xee-
nophontem, cum primam pubesceret, quod tempus à
natura ad deligendum, quam quisque vitam vivendi sit
ingressurus, datum est, exisse in solitudine, atque ibi
sedentem diu secum multumque dubitare: quum duas
cerneret vias, vnam voluptatis, alteram virtutis, vtrum
ingredi melius esset. Hoc Hercules Iouis latu edito, po-
tuit fortasse contingere, nobis non idem. Et. Hæc
Cicero. Auit autem inter dubitandum duas accessisse
matronas, Vircutem & Voluptatem, quarum volup-
tas prius ingressa, accuratissime erat ornata, & omnia
delicias posset trahere reserans aliquando, tum fa-
stuosæ omnia ostentans, & multa etiam plura pollicēs,
secum trahere Hercule sentavit. At vixit a pere, & du-
ra seureque intuens contra. Non pollicetur, inquit, a-
liquam voluptatem, aut quierem, sed laborem, pericu-
la, sudores infinitos, terra marique tolerandos, sed ho-
rum premium erit te deum fieri. Quod audiens Her-
cules gratibus verbis Voluptatem se pollicens, Vircutem
sequens est. Cuius, ut inquit, Maro, primus agredus
difficilis videtur. Nam virtutis dextrum pectus ardua
est. Difficilemque aditum primum. Insuper o-
stendit, sed requiem præbet, sed in vertice summo. Sed
ad virtutem Voluptas, inquit, ad virginem, quæ con-
stiterat, quæcere quæ nuntio inconstans amare, sed
alacris facta. Nam persisterat, propterea, hoc est pe-
riculum in amore, non amplius timetur, & in exitu
est. Per quod significatur, omnia pericula ven-
tus, & omne periculum, ut alea belli & cetera, inquit, i-
sta, pericula, per iugam, quam parauerat, nota, quæ
sed omnes se habent, quod inquit, constituerat, & hoc
inquit, debebat, sed in amore, amore languens, & mo-
rte confectis sub trode Herculeas, inquit, pericula, quæ
summa crescit in rursus. Unde Quod Populiferis
sed & cetera. Et autem, per dicitur Hercules, unde in Bue-
populus, Alcides, gratia, cuius, inquit, coronatus
ad inferos descendit, ac redit, dignetur autem virtutis,
quæ inquit, vult, & eximias pallas, inquit, frons

[illegible]

Adius.

Virt.

Strygius.
Barathrum.

BAPTISTÆ MANTVANI

Que contra Idalios fluctus mihi tollis in altum
 Aera Carmelus viridi caput arbore cinctum
 Præbuit his antiquis patribus spelæa domus
 Præbuit arboreas intra nemus illic densum
 Ex hoc in vestros deducta cæcaminavimus
 Religio venit, sicut de fonte perennis
 Flumina, & ex uno multis generare nepotes
 Illius in sylvis, abies ubi pluvina surgit
 Pinguis ubi picea sudat liber & arbutum
 Inuocatum postquam salicet egeris ænam
 Mox tua mutatur ætas renovabitur ævis
 In loca se tollant meliora iuventia semper
 Immortalis eris, diuque comes ire per ævis
 Inter Hamadriades, & Crendas atque Napeas
 Flore coronatæ caput & vadentibus herbis
 Fas eris ac super & subter cognoscere cælis

Tolle moras) Prosequitur verba virginis quæ Pollux
 apparuit, Blanda atria mortis propinqua) quæ ducunt
 in bonis dies tyos, & in puncto descendunt ad inferna.
 Et alibi, stulte, hac nocte rapient animâ tuam. Tutam
 oram) id est, montis Carmeli, qui cōtra Idalios fluctus
 id est, Cyprum, præstenditur mihi, aut diuæ virginis aut
 sanctæ inspirationi. Nam omnis religiosa præstatio He-
 liam & Helicam cæterosque filios prophetarum habet
 auctores, etiā Hieronymo testore. Hic Carmelus
 præbuit primus antiquis patribus. I. a dicitur. Spelæa. I.
 spelunca. domus arboreas) i. sub arboribus intra ne-
 mus. dēsum illic) in nemore alicibus pleno. Vnde di-
 xit, caput eius cinctū viridi arbore. Religio venit deduc-
 ta ex hoc cacumine. i. ex hoc vertice Carmeli, in ve-
 stros mōtes) quos. in Eudæa sunt. Nam duces diuæ Lu-
 douico, primū in Galliā translati sunt, sicut flumina. I.
 deducuntur, de fonte perenni) i. per totum annum, &
 in perpetuum fluente. Flumina enim fere in montibus
 fontē habēt pro capite. Illius in sylvis) Ordo est, Post-
 quam egeris sollicite apud inuocatum in sylvis illius I. Carmeli,

POLLUX, ECLOGA VII.

61

carmeli, ubi) in quibus surgit summa abies, & liber)
(cortex interior picez) scilicet arbor pinguis, qui
picem exodat, & liber terebinthi sudat, scilicet resina,
& picem. Allegorice vult illic tranquillam, & sine pe-
nura esse vitam, quia qui omnia derelinquit, Christum
sequentes, centuplum recipiunt, & vitam eternam pos-
sidebunt. Mutatis annis) in eternitate qui erant in sa-
eculi, ita per alia inter hamadryades, Nymphas ar-
borum, & Oreadas, i. Nymphas montium, & Napeas, i.
nymphas florum, inter ceteras virginum, (as enim) quia &
ipsa virgo, hi sunt qui sequuntur agnum quocumque ve-
rit, &c. Ac super & subter) quia in medio erit.

Sic effata, leues virgo discessit in auras.

Tunc sua auras Pollux mirata repente

Pectore, & exemplo vultum expressisse furorem.

Non aliter quam flamma cadit si ardensibus aëris

Effluat, & totas præcepit Radice cuomas undas.

Sic abys crudelis Amor, qui sepe phætreum

In iuvenem dum principia ostendit, arantem

Ima sepiet ut timide insensit, & suffragantem.

Sic igitur Pollux in Claustra flammula venit.

Alph. Sane quibus aspiant ocula nolitibus olivæ

Sine quibus insensit sine causa, & crimine di finis

Galb. Quod nos in pecudes, in nos id nos habent di.

Hoc rus scire fas est, sapientem sublimis orbi.

Sic docuit rediens aliquando ex urbe sacerdos

Ianus, & in magna dixit sibi codice lectio.

Alph. Sol cadit, & Baldi, rux somnia cecumina tangit.

Ngz quoque iam sero even sole recedere tempus.

Galb. Sarcophagus se ubi ferre molestem.

Pendit levis, levis est, & conturbat, ut in piam.

Ferre labor sero, gravemque sed rursus parat.

Ngz pecus ducam, mihi pars erit ista laboris.

Sic effata) Bene effata, quia sic dicitur oracula.

Virgo) aut virtus, aut diua virgo, discessit in leues au-

ras).i.

POLLUX, ECLOGA VII. 61

quia nouit in itinere ministratum iri. Cantharus i. poculum quo Sylenus uti dicitur in Buc. Virgilij: Et grauis attrita pendeat cantharus ansa. Cantharus ergo leuis quia exhaustus. Parus labor est ferre omnia) scilicet cibi & potus repositoria. Serò). i. vespere & graue pondus, sed vtile est ea omnia ferre mane. Ipse) scilicet ego, ducam pecus). i. gregem nostrum.

ECLOGA OCTAUA, DE religione Rusticorum inscri-

pta Religio.

Joannis Marnelli Argemontensis

Ille canit me necesse, rura hic canipetia, nymphe u
Pollucis ante laudes & festa canuntur, oup. Hic u

LEANDRVS & APHVS

Hic rura canunt, rura hic canipetia, nymphe u
Pollucis ante laudes & festa canuntur, oup. Hic u

Ad solis montes, ubi rura in gradine, p. et fas
Mithras, nec amentia p. nonet deducte tempus.

Alph. Aertos montes, et summa cacumina longe
Prospecto, quid sint montes, ubi aera caetera.

Alph. Aertos montes, et summa cacumina longe
Prospecto, quid sint montes, ubi aera caetera.

Alph. Aertos montes, et summa cacumina longe
Prospecto, quid sint montes, ubi aera caetera.

Alph. Aertos montes, et summa cacumina longe
Prospecto, quid sint montes, ubi aera caetera.

Alph. Aertos montes, et summa cacumina longe
Prospecto, quid sint montes, ubi aera caetera.

Alph. Aertos montes, et summa cacumina longe
Prospecto, quid sint montes, ubi aera caetera.

Alph. Aertos montes, et summa cacumina longe
Prospecto, quid sint montes, ubi aera caetera.

Alph. Aertos montes, et summa cacumina longe
Prospecto, quid sint montes, ubi aera caetera.

Alph. Aertos montes, et summa cacumina longe
Prospecto, quid sint montes, ubi aera caetera.

Alph. Aertos montes, et summa cacumina longe
Prospecto, quid sint montes, ubi aera caetera.

ADOLPH. XVIIIO
BAPTISTE MANTVANI

Nulla magis presens, quondam Pallasinus Agor

Tradidit hoc, dum vere fuit castus et, et agnos

Tradidit, et dixit, solus mealeamen habeto.

Dic ubi castane pines? ubi copia maior

Glandis? in excessu fontes, et pascua rursi

Montibus, arctoreas, et pingue potentia comedi,

Sunt populi fortes, illic robusta pueritia,

Lata pedes, callosa humeri, nervosa laceris,

Hispida, et maris, molis inde fesse ferenda.

Horrida seclitio tellus sit. In hac aloga, que inscribi
at de ael-gione patrum, habetur primo laudes ma-
tium, quas candidus natus occasio nem ex calore sol-
stinali, quo vigenie, montes petere nitens, accumbat,
no immemor (si recte sentio) carmeli sui, quem incol-
re iam animo constituerat, & cuius laudes prosequi in-
tendit. Solsticio scilicet rituali, non brumali. Est enim
duplex. Alterum quo sol stare dicitur, quod aliis assur-
gere in epicyclo suo nequit alterum, quia profundius
descendere non potest, ut in bruma, ad solitos scilicet
Candido, & greci eius, Nam Alphus montes ignorat.

Deducere.

Ordo est. Tempus monet deducere, dicens, perducere
aut producere. Nam deducere in altum inditatum est.
Hec amen: ad montes solitos, ubi ros est in gramine,
& estas minor, & temperantior, quia in summis monti-
bus tempore et quo frigus opacum est. Montanus ager
qua fruge redundat, hac questione, non ostenditur occa-
sionem montium describendorum. Quod de ingenium,
versatus. Constructio ad rem respiciens, non ad vocem,
sicut apud Comicum. Scelus qui me perdidit, pulicum.
primam communem habet hanc vocem, Cimicum. Cimi-
ces sunt vermes foetidi, parietibus, & lectis inhaerentes,
& ubicunque vapor est aquatum, frequenter, ut culices,
pulices, musce, & id genus bestiole. Lustra potius tera-
nu sunt. Inter salices, quia in locis humidis nascuntur.
Plus .i. herbe palustres & papyro. Narundines, quae
in Aegypto tate nascuntur, ut ex singulis inter nodis fa-
ciant na-

Cimex.

tiant nauculas. Habet autem membranam tenuem, quia olim scriptabant. Vnde nunc aburitur vocabulo, papyrus pro charta dicente. Et nunci pendere id est, non pluri sapere, quam nunci, quod aut parum est nunciis, ut priscianus, & ceterellius sententiæ aut grani fabæ quæ se aperit, ut Senius vult, aut vnde nulli, mucor nuci priusquam condonatur in nucleum. ponitur autem pro nihilo, aut re minimi pretij, & valoris. Vnde fluunt amnes quia fere in montibus ortum habent, vbi tanta marmora caduntur locandis, i. confluendis templis, i. ad construenda templa autem ha: i. malos transieras. Saepè melampodion melampodion genus nigri hellebori à Melampode quodam, qui eo vti in divinationibus solebat. Dictum autem à pastore eiusdem nominis, qui primus hanc herbam inuenisse dicitur, dum capras eo purgari animaduerteret, datoque corum lacte fures praedas sanari. Vnde Maro dicit scor. 3. Inuenta quæ hocent artes, colere magister phyllivide chiron, amythaoniusque melampus. Interpretatur autem melampus, nigri pedis. Vocant enim μελαρπνιγμν. & ποῖς dicitur pes. Fuit & alius mæte. i. v. æ. insignis, medicina capellis nulla magis presens, i. presentis, & citius, sanans. Quodam Valsinus Agon] Ne contra decorum medicina pernis censeatur, dicere accepisse ab Agone pastore, quem Valsinus à lico nominat. Dic vbi astatenæ plures, videlicet, quam in montibus. q. d. nusquam. Artoces, i. panem qui caro includitur, Pasticula vulgo vocant: αἰγρος enim dicitur panis, & κρεας caro. Lata pedes, i. habens largos pedes. callosa humeros, i. habens humeros callosos ex labore, aut pulposos. Nervosa lacerto, i. habens lacertos nervosos, hispida, i. pilosa, molli terendum, i. ad mollem ferendum, id est quodvis oneri portandum, incessalla, id est infatigabili.

Antennae
Melampo-
dion.

Melampus

Mantes.

Artocreas.
Pastillum.
Artoz.

Vallibus ex illis, onera ut navalia curas,

Confluit hic: nullum est hominum genus ceteris urbi.

Sign

BAPTISTÆ MANTVANI

*Sine finem ferre e stabulis, haurire ploucas,
 Latrinas curare, viamq. aperire caustis
 Sordibus, et scalis puseos descendere in altis.
 Ingenio callentis, et duro robere pollentis.
 Sed quid opis multis? Subeunt apus, et hauriunt
 Infatuire focos lignis cumulare, Verbaque
 Aruisci versare manu, dare libera pennis
 Spiritamenta, bonis ventres ad flumina ferre.
 Vertere humanam in mundam scopis doctissima gens est.
 Quodque magis miror semper sub pondere curans,
 Coribus in doris orruntur, et ardua quousq.
 Per iuga, cum capreis habitant spele, et per arum.
 Adde quod in castra brevis est, et montibus altis
 Transitus erectum, capis, et qua ad nulla tollunt,
 Nubila transcendunt aliqui, puto sydera tangunt.
 Esse locum meminerant, ubi surgit ab amore Titan.
 Qui (nisi dedidisset) contingit vertice montis.
 Et visisse illic hominem, sed potest ab actum
 Improbitate, quia, quod scilicet omnia prima
 Manderet, et magno seruare nulla Tonanti.
 Hinc quidam sanctique patres in montibus altis
 Dilegere domos tacitas, Carthaginiensis, et
 Carmelus, Garganus, Athos, Lemnus, et Ilium,
 Et Sina, et Sorastis, apus, et ombrosaque vallibus,
 Et iuga Nirsini, fatis senis in hirsuta, et altis
 Abiebris, et iuga, apus, et Gamaludus sanctum,
 Cetena, preterea, Nec enim sermonibus istis
 Omnia complecti statuo, montana frequenter
 Culmina cuncta, sed anas, et merus, et anser,
 Ibis, monocrotalus, milui, fulicæ, et palus, et
 Vallibus ex illis). i. inter montes istos, aut loquitur de
 planitie quæ est in montibus. Enumerat autem sordida mi
 nisteria, ad quæ fere aptiores sunt in montibus orti, si
 cut ad omnem laborem. Vnde Iuuenalis Saryra secunda.*

Et il-

IMAVTIANI ET SILVARI
RELIGIO. ECLOGA VII.

64

Et illud audiret, positis motantibus vulgus aratris, pos-
set tamen videtur loqui de impluvio, & conualibus pa-
ris. Ut illis der honesta ministeria his sordidiora. Sed de
his qui in montibus nascuntur, potius est sermo, quia di-
cit: Coribus in duris oriuntur. Credo de illis locum
qui in Franciam veniunt purgari cloacas & fumari
idque quasi Satyrice morti, ut vellet an laudet, an ve-
rius, ut rideat eos, nisi quia rustico datur partes laudandi,
cui etiam vile ministerium dum brevis sit, laudabile
videtur. Ex illis igitur vallibus, quae sunt sub vertice
montium inter montes tamen constituta huc, ad hanc
plana loca subducuntur, ex superioribus rebus mun-
tus, ut quae opera navalia, & nautica expleat munus.
Castare, id est maculare aut excolare, seu scindere, id
est incidere, & amputare, fagos) arbores glandiferas
φαγεύω, id est comedendo, dictas. Non autem intelligo
ut totomacra faciant aut celatras, ad quas fagos aptae
videantur. Tibi pœula ponam fagina, celatrum duntaxat
opul. Ad comedendum. Cloacae sunt cryptae sub terrarum, Cloacae.
per quas sordes in fluvium dimittuntur. Sordibus corbis)
id est, ut heu, & sordes compactae & aquae ductu elatae in
tun. In aqua putres sordes, ut pinguis gratia popinis, ut
colinis. Dant libera fumo spanduntur, & porgantur. Popinis.
ria, vulgo caninos vocat. Vides ad luminaria ferre, ut
sordes aliorum, aut inestina pecorum in catorum semper
sub pondere ceciderunt) quod in vallibus ortis non con-
gunt, & haud proinus quod seminat, coribus in dorso
orientum, ut inter cutes, & laxa aspera, Spelza, ut spe-
lunca, id est Græcum est. Adde quod in cecum, id est
mancos, cator, & rusticana simplicitate, quasi ora-
tione, ut sic ferantur in cecum. Nubila transcurrentia
aliqua). Arbos enim est ultra mediam regionem, ut
que ad, ut in cecum, nubes, neque veniunt, sed cines-
tes ex sacrificiis derelicti reperiantur anno peracto in-
dignis. Ille locum memorat, id est, ut paradisi reg-
nem, quem quidem sub latari globo possunt. Quod
scilicet omnia poma) id quoque pastoralis loco non ca-

rel.

BAPTISTÆ MANTUVANI

ret. Hinc diu, sanctique patres. Hoc videtur principa-
liter intendisse, vt tandem Carmelini laudet. Carthusi-
a non longè à Grassanopoli, in Delphinatu, pri-
ma domus Carthusianorum, viroꝝ profecto cele-
stium, quibus, vt solus sibiint, Christiani fulcitur re-
ligio. Carmelus iniquitate omnes excellens, & obser-
uatione candidæ religionis, cæteris non inferior. Gar-
ganus Idæi Michaelis mons insignis. Athos) mons Thra-
ciæ in confinibus Macedoniae, miræ altitudinis, in quo
est Poidea religione insignis, quia cineres in arbori-
bus, illic disturbant negantur. Laureta) vbi diua virgo
habet ædem excellentissimam, & miraculis, ac Dona-
rijs clarissimam. æterna Idæa quæ à funibus colebatur,
cui ædes erat iuxta Læternalem portum, quæ in Chri-
stianam conuersa est vltim. Et Syna) mons est, vt dici-
tur Gala. 4. in Arabia, sepulchro diuæ Catharine reli-
giouis, & præceptis Moysi dantis olim tam illustis, apex
Soraetis) a pollinis obseruatione olim præclarus. Virg.
Summe deum, sancti custos Soraetis Apollo. Nunc
quoque quod illic sub Constantino nondum educto so-
delantur Siluester romanorum pontifex insignis, & val-
lis dicitur vmbrosa, in qua ille delinxit. Et iuga Nursini
fati sensu inelyra) à Nursia oppido in montibus posito.
Æneidos Septim. Et te mioræ misere in prælia nurse
Vfens, insignem lama, & felicibus arua. Et Gamal-
dula turrata caput sanctum) i. habens sanctum caput
Turritum) i. quasi turribus insignitum. Abiebus, quæ
arbores in montibus nascuntur, suntque quos sappinos
vocat. Et autem non longè à Florentia, & Tivoli, vt
Michael, & cæteri angeli in Sina auditi. Anas) anis
immunditia aquarum gaudens, & mergus) ad limum
tendens, & anser) etiam illius aquarum patris, & ibi
vt Ciconia, cui similis est, serpentibus nutrita. Opide
erotalis etiam ablocenitatem amans, ea ab opide, quod
est in gomo, deduci videtur. Milui) aues rapaces & ob-
scure viuentes. Fulica) aues circa littora turpem vi-
tam querentes. Frequentant) scilicet paludes.

Athos.

RELIGIO, EGLOGA VIN. 65

Alph. Inter montane tantos regionis honores,
Cur de messe nihil, nihil est de palmitis dictum?
Hec tamen humanis duos sustentacula visus
Maxima, monticula veniunt è rupibus ad nos
Hordeæ mercatum, torui fuligine imcti,
Serosi, & macie affecti, lacerti, ac sinuosi.
Indigenæ ostendunt, quæ sit natura locorum.
Sed quod montanis de religionibus inquis,
Respondit in mensum, quæ de Polluce feruntur.
Quæ dea (si nosti) visa est, quæ Candida, nympha
Dixit age, non captum certamen inuile nobis.
Vilior sermo de religione tenendus.

Cand. Galbula, qui solius pacudes in pascua secum
Ducere, se satis hoc potius docuisse, quod optas.

Alph. Plura quidem Polluce super narrata sed ipsam
Nec docuit Nympham, nec me quesivisse recorder,
Dum subijs mentem, cum religionis obora est
Mentis, & illarum visa est mihi maxima laudum.

Cand. Non eras illa Dryas, neque Libethris, nec Orca,
Nec erat è caelo superba regina, sonantis
Maser, anhelantis pacem lacum ævum ante.
Hæc Tethys, huic alma Ceres simulantur, & ipse
Æolus, equoreis ventos qui frenas in antris.
Hanc Deus æsthorum flammæ super, atque volantes
Sola equos, supra fulgentem Castropæiam
Extulit, & sacram bisseus sydere frontem
Cinxit, & adiecit subter vestigia lunam.

Inter montane] Obijcit Alphus nullam esse mentionem
factam de frugibus, quas vberiores in æquore, seu pla-
mitte nasci contendit. De messe) .i. de frugibus, de pal-
mitte) .i. vitibus. Mercatum) supinum à mercor, id est,
empium. torui) quia imiti fere sunt fronte, vsque adeo
vi imites dicantur in cotibus orti. Vnde Maro in Bu-
colicis. Nunc scio quid sit amor, duris in cotibus illum
Ilmarus, Aut Rhodophe, aut extremi Garamantes, nec
I. nostis

BAPTISTÆ MANTVANI

Serosi. nostri generis puerum, nec sanguinis edunt. Fuligine] i. pingui fumo. **Serosi]** id est, hirsuti. Iuuen; Hirsuta membra quidem, & dura per brachia seræ. Rorant inhaerentem animum. **Sitiosi]** Valla docet sitiosum esse in vsu. Licenter autem hic vsupatur sitiosi, quis per regulam fieret sitiosus. **Indigena]** inde genti, hoc est, vnde accipitur, incolæ. Sed quod] tendit ad principale, quod est, declarare quam virginem esse visum Polluci, hoc est, poetæ, ciuili; laudes accumulare, & poetæ in religione vitam paucis significare. **Galbula]** de quo in Polluce] ita dictum est, videtur per diminutionem dici à Galba, de qua Iuuenalis. Nec valis Galba talisset. Polluce super] i. de Polluce. Et enim anastrophe. Super autem accipitur cum ablativo pro de, vt. **Aeneidos primo;** Multa super Priamo rogant, super Hectore multa. Nunc subiit mentem] i. venit in mentem. Non erat illa **Dryas]** i. dea arborum, & præcipue quæregum: vt diximus. **Neg]** Libethris] i. vna Mularum, quæ libethrum incolunt, nec **Oreas]** i. dea montium. Nam **ὄρος** mons dicitur. **Ionantis]** i. veri Iouis, cuius est conare, hoc est, **I. r. v. C. u. a. t. s. r. i.** filii **D. n. u. maris]** scil. Maria: Iueneræ amplexu] i. laboranti in periculo vitæ, pacem] i. tranquillitatem in mari. **Tethys]** i. magna dea maris, vxor Oceani, facitque **Tethys]** in gemitu, & vtramque producere potest, vt, in **Georgicis:** Teque sibi generum Tethys emat omnibus undis.

Indiginx.

Galbala.

Dryas.
Libethris.
Oreas.

Tethys.

Ceres.

Æolus.

Ceres] dea frugum dicta regina Siciliæ alma, quia nos suo inuentio alit. Et ipse **Æolus]** rex ventorum dictus, quod illorum vsu mari fecit abscessa sylua, quæ impedito erat. In antris æquoreis] i. vicinis æquori. **Aeneidos primo:** Æolam venie loca fœta ventibus austris, & **Fraxar]** ibidem, illa scilicet in aula, **Æolus]** clauso ventorum carcere regnet. **Deus exultat flammæ]** scilicet quam virginem super flammâs æstorum, & nec canitur. O gloriosa domina, excelsa super lydera, quia assumpta es Maria ad æthereum thalamum. Atque volantes] id est, pernices: equos solis, quos **Ovid:]** in principio secundi **Metamor.** ponit vt abbi diximus. **Supra fulgen-**

RELIGIO, ECLOGA VIII. 66

fulgētem Cassiopeiam] quæ est in circulo arctico, effi- Cassiopeia
gies tamen corporis ad æstiuū circulum peruenit, quā
capite & dextra manu tangit, quam prope mediam di-
uidit circulus lacteus, non longè à Cephei circulo lo-
catam, ubi occidit cum scorpione, exoritur cum sagitta-
rio. Hanc Euripides, & Sophocles, & alij multi scripse-
runt gloriatam olim fuisse, quod Nereidas corporis
pulchritudine superaret, propter q̄ in filiqua astro con-
spicitur sedens, & vertente se mūdo resupinato capite
ferri videtur. Bisseno sydere] vt Apocalipsis duodeci-
mo: Mulier amicta sole, & luna sub pedibus eius.

*Alph. Candide mira canis, nullis pastoribus unquam
Cognita, quid Teihys? quid fulgens Cassiopeia?
Æolus equoreis ventos quis frenat in antris?
Qui sunt solis equi? magna atque ignota recens.
Sidera sunt partim, partim sumi numina prisca.
Quæ Pollux mihi, quæ narrasset, in eodem
Duxit, & ista facit paries, atq̄ omnia monstrat.
Pictus erat paries signis, & imagine multa.
Quæ non memini, mens est mihi debili, ista
Vix tenui, dum sepe animo vollo, atque resoluo.
Sepe recordari, medicamine fortius omni.
Ista potest nigro depellere nubila calo,
Ista potest siccis fluuios dare frugibus imbres,
Quæpi volet, ista novos duris immigtere campis,
Quæpi volet, emissos poterit astrigere fontes,
Qui modo sunt steriles, & nudi gramine campi,
Si volet in pingues poteris convertere g'ebas.
Frigida Saturni quævis hydra suscipit arto
Scorpius hospitio, non aufert hordea grando,
Nec domus ardebit: Nam tunc hæc omnia calum
Dicunt iras in terram effundere ab astris.
Si volet, hæc nobis custodet omnia vigo?
Si fauet hæc nobis, complebitur horrea menses,
Adjicietque gregi semper sacra gemellos.*

BAPTISTÆ MANTVANI

*Si pecus infelix erit, & sine vellere, solo
Ipsa posest mutū dare lac, dare vellera & agnos,
Et curare greges omnēque auertere morbum.
Nil opus est modò Pana sequi, neque cetera ruris
Numina, quæ vetere frustra coluisse feruntur.
Vidi ego circum aram nymphae pendere capellæ
Plaustra, boues & oves, hic Iani vidimus hircum.
Es memini inscriptam versu hoc legisse tabellam.
Votum pro saluo Ianus brene reddidit hircus.*

Candide mira canis] Ne contra decorū maiora, quā
quæ pastoribus conveniant, cecinisse puietur, calligat
poëta, dicens se à Polluce didicisse, Sydere sunt parum]
vt Cassiopeia & iste sacer pries) scilicet qui erat in æde
sacra. Sæpe recordari, subaudi est fortius omni medi-
camine. Fluvios, imbres) .i. effluentes & abundantes.
Nouos fontes emittere, quod vsu venisse varia loca
prædicant. Frigidus Saturni) id enim prognostichon est
futuræ calamitatis) id est, culmorum per grandinem
deiectionis. Vnde dicit Maro Georg. primo, Hoc,
metuens cœli mentes & sydera serua. Frigidus Saturni
se se quò stella receptet. Quia vt auctor noster interpre-
tatur, dum in Scorpionem venit, grandinem generat Sa-
turni sydus: sed diua virgine intercedente, non aufert
hordea grando, nec domus ardebit) id est, comburen-
tur fulmine. Fœtura) id est, secunda productio fœtus.
Maro: Si fœtura gregem supplauerit, aureus esto. Adj-
cit, scilicet ad gregem, gemellos) id est, geminos fœ-
tus. Si pecus infelix) id est, morbidum & miserabile
fuerit, bene autem conuertit sermionem ad rem pasto-
ralem. Solo nutu] solo indicio capius. Pana) deum
pastorum. De quo Maro. Pan curat oves, ouumque
magistros. Cetera numina) vt pana, Apollinem, Fau-
nos, Sylvanos, Egipanos, Saryros, Cereæ, Bacchū, &
Nympha) .i. diuæ virgines, atque patris sponsæ. Ca-
pellas) .i. capras cereas, hircum Iani, i. quem Ianus pu-
tât amissum, quum à puero in vepibus alligatus es-
set, vt prius vidimus. Est autem artificiose hoc dictum.

Nam

Pan.
Nympha.
Capella.

RELIGIO, ECLOGA. VIII. 67

Nam sic prius dictam veram historiam asserit. Erat autem hircus cereus, aut depictus, ut patet ex carmine: moris est autem Italorum in tabellis votivis, depingere casus suos, & miraculosas liberationes, aut recuperationes. Vnde & Amasius poeta,

Nunc dea, nunc succurre mihi: te posse mederi,
Picta docet templis multa tabella tuis.

*Dumque ea perlegerem, Pollux hæc carmina supplex
Axæ aram genibus positus in marmore dixit:*

O dea, quæ servas urbes & rura, precamur

Ne Padus exundat, ne strix nocturna per umbras

Hauriat infantes, nec eant per compita larvæ.

Dina, fame agricolis, salpas occide, malignam

Aggeribus pestem, gelidis sata leia pruinis

Quando bruma venit, conspergere, diua, memento,

Ne sine a rodant anno frumenta sequenti.

A Borea flatu pingues defende mariscas,

A gruis ore fabas, & ab ansere sarta palustris,

A serpente boues, à vipera, & fure cohortem,

A brucho erucas, à bruma & grandine vites,

A vi & fraude lupi pecus, à rubigine fruges,

A rabie catulos, à flamma & fulmine villas,

A murum insidijs petasidem, à milite pernas,

A campe & pigris, pigris hæc cetera nescit

Mens oblita sequi, numerus me in verba reduxit

Sæpius: ad numerum rediens, oblita forsitan

Mente abigam retrò gradior, numerumque recurro &

A murum insidijs petasidem, à milite pernas,

A campe & pigris, virides limacibus hortos,

Alphe, viden' quæ vii numeri & iam cetera cerno

A sonitu reboante cados, à frigore sata,

A granibus vitulas astris, à gusture porcos

Anguinoso, operas pubes ne rustica perdat,

Adde & dea, nec ludent examina fuci,

BAPTISTÆ MANTVANI

*Neu milium fiorentur aues, neu vellera senes
Succida, neu lappas appendas lana sequentes.
Dina gubernatrix hominum, custodia vatium,
Dina laborantium requies, medicina dolentium,
Et tutela gregum, nostris precor annis uotis:
Talibus orabas Pollux, ego possibus harenis,
In baculum pede porrecto, recitata notabam
Alius, ac memori condebam singula mente.*

Dumq; ea perlegerem] Ostendit Pollucem in religio-
ne memorē pastorem, atq; orare pro rerum rusticarum
conseruatione. Vnde carmen eius deprecatatorium recē-
set. Perlegerem] scilicet oculis, non ore. Nam (vt dixi)
picturæ sunt indoctorum libri, ea] scilicet quæ dipicta
dixit: in marmore] super marmor pavementitium. Ne
Padus exundet] quia sæpe vt Maro dicit, fluuiorum rex
Eridanus, camposq; per omnes Cum stabulis armenta
trahit. ne strix nocturna] .i. rusticorum superstitione,
qui putant striges, & lamias noctu volare, quæ infantes
auferant edendos: quod dictum est ad terrorem puero-
rum ne noctu vagetur. Auctor est Porphyrius ad illud
Horatii in arte poetica.

Ne quodcunque velit, possit sibi fabula credi,
Neu pransæ lamia viuum puerum extrahat aluo,

Strix.

Perottus autem dicit de strigibus sic. Striges nō a strin-
gendis infantium corporibus, vt quidam falso existi-
mant, sed a stridore nomen habent, fabulo sumque est,
quod eas tradunt vbera infantium labris immulgere;
aues sunt nocturnæ, Lucan. Quod trepidus bubo, quod
strix nocturna queruntur. Constat tamen & in male-
dictis iam esse, & etiam apud vetustissimos fuisse, acci-
piq; pro maleficis mulieribus, quæ noctu gradientes,
infantium corpora sanguine fugendo exhauriant. Hæc
laruæ. Hauriat igitur] .i. exhauriat sanguinem fugendo:
nec laruæ] id est, eademonies, ac lemures, hoc est, ne-
quam spiritus, qui vagari putantur, & dum innocui
sunt,

Laruæ.

sunt, lares dici. talpas] appositorie malignam pestem,
 aggeribus] i. cumulis terra. Ne uinea] scilicet muscae,
 aut alij vermiculi, vt limaces, bruchi, uinea, platta, ma-
 riscal] id est, ficus, amere palustri]. An domito, in pa-
 ludibus versari solito, à serpente boue] quia in alium
 immiti solent, cohorrem]. i. gregem à bruchis] i. ver-
 miculo, caules, & eternas, quæ salaces sunt herba, repa-
 scere solito, à bruma] i. brumali frigore, à subigine] in
 festa pluuia quæ rubiginem inducit, catulos]. i. cael-
 los, villas]. i. domos in agro: petasionem]. i. anterora
 crura suum: à milite] id est, stipendiario, Franci arctite-
 nentem Francum appellant, à campe]. i. vermiculo il-
 lo, hortenses maxime herbas & arborum frondes ero-
 dere solito, vnde Columella. Nec solum tenera audet
 erodere frondes, implicitus conchæ limax, hirsutaq; cā-
 pe. Fingit autem rusticum, oblitum carminis, vt decorū
 seruet. Quæ vis]. i. virtus, numeri]. i. rythmi & metri,
 quia metra iuuant animos]. i. memoriam. Vnde ille,
 Numeros memini, si verba tenera conitru roborant
 cador]. i. vasa vinaria, in quibus per vehemens toni-
 tru vina obuerti solent, & in vappam mutari. Fortas]. i.
 grauidas oues, æstris] quos Latini asilos vocant, Maro,
 Georg. 3. Cui nomen asilo. Romanum est: æstrum
 Graij vetere vocantes: Vitulos ardente sole numium
 excruciant, & in fugam quasi furentes vertunt à guttu-
 re anguinoso. Is enim suisbus peculiaris est morbus.
 peras] id est, labores diurnos, fuci] vesper, sunt inu-
 tiles apes, aut muscæ non mellificantes, sed mella in-
 rantes. Vnde dicit Maro de apibus, Ignauum fucos
 pecus à præsepibus arcent, Examina autem sunt apum,
 seu apium feciora. luuen. Examenque apium longa
 considerat vna. Milium] legumen, vt quidam volunt,
 à mille dictum, quod millesimum reddat, tamen pri-
 mam corripit, vt Georg. 1. & millo venit annua cina-
 vellera succida] id est, cum lana nondum lora. Sen-
 tes] id est, spinæ & vepres hirsutæ. lappas] id est, nodu-
 los hirsutos in lappa herba crescentes. Memori me-
) vt vero simile faciat,

Marisca.

Bruchus.

Bruma.

Petaso.

Campe.

Cadus.
Fœta.

Oestrum.

Angina.
Opéra.Examen.
Milium.Sentes.
Lappa.

Alpha

BAPTISTÆ MANTVANI

*Alph. Candide, Polluci pro sollicitudine tanta,
Pro precis officiis, pro religione pias sine
Dandum aliquid? nobis pietate peculia crescunt.*

Can. Quid ni aliquid dandum est? opus est persolvere crates.

Alph. Rusticus es, crates etenim pro gratibus inquis.

*Can. Crates & grates paruo discrimine distant:
Dandum aliquid, neu bis detur sine pascha reuerti,
Quando sacerdotes commissa piacula soluant.*

*Alph. Quid dabimus? Vituli gravis est iactura: uel agnum,
Vel leporem, pietas etiam laudabilis, anser.*

*Can. Dona docet tempus, lepores brumalia dona,
Quando niue hyberna currendi erepta facultas.
Anser ad autumnii finem, nouasque Kalendas,
Pertinet aestatis, corili noua poma racemi,
Munera lactantes hœdi sunt, ueris & agni.
Tunc si de cordis aliquem conspexeris agrum,
Ac iuuenem, qui nec uendi nec uiuere possit,
(Munus eris solemne satis) donabimus agnum.
Ipse mihi quam iam regredi post prandia uellem,
Carmina de Nymphis solennibus erima fastis
Tradidit, & dixit, si quando grauabere curis,
Hæc cane: pro mensis medicamine carmen habeto.*

Peculia.

*Candide, Polluci) ostendit poetâ hoc figmento pasto-
rum animum ad gratitudinem, ut ad eam inuiter, non
inmemor professionis suae: pietate) i. eleemosynis pie
exhibitis, peculia) id est, possessiones. Opus est persol-
uere crates) ut risum excitet, facit rusticum crates pro
grates dicere. Dandum aliquid, sed ne bis detur, sine) i.
permittite pascha reuerti. Piacula) i. peccata expiatione
digna: soluant) i. absoluant. lactura) i. amissio. etiâ) in-
ser est pietas) i. eleemosyna laudabilis. Dona docet ré-
pâ) i. pro tempore danda sunt dona, quia habent & ob-
scuriora sua tempora: Vnde lepores etiam debent dari in
media hyeme, quando nix alta impedit aufugere. An-
ser ad autumnum, & Kalendas Nouembrii pertinet.*

Corili.

Corili

RELIGIO. ECLOGA. VIII. 69

Coniungunt, & noua poma, & racemi sunt mune-
ra estatis. Hædi & agni lactantes. adhuc lacte genetes,
sunt munera veri. verni temporis. De cordis. festio
autumali, qui nec vendi &c. Morem rusticorum satyricè
describit, qui donant quod reuincere non possunt. Car-
mina scilicet frequentia, de Nymphæ solē nibus eruta,
fastis. Fastorum libris.

*Quando Molorchæo Titan descendis ab astro,
Pronus, & Astræ iam limina virginis intras,
Virgine lætesur pubes, & cæna senectus,
Transijt ad superos, & Olympica regna petiuit,
Ogdoas ut toto iam tertia fluxerit orbe,
Festa dies iterum, natalia virginis aras
Ignibus illustrans, offert noua liba sacerdos.
Libra redit, noctes properans æquare diebus.
Exuleas Picenus ager, velis Adria puppes
Illyricus, & Chamaus: cum necribus adsunt
Thusci, Umbri, Veneti, Siculi, Lætica templa
Cum donis turmatim adeunt, votisq; soluis,
In sublime iugum læti ad commercia tendunt.
Es quum Thessalicas cursu breuiore sagittas
Sol subis, & frigens urentibus arua pruinis:
Clausa gynæcei sacris penetralibus hausis
Corde deum toto, proprios oblita parentes.
Es quum semis rsi fugiens Chironis ab aris,
Languet, ad hyberni glacialia limina capri,
Induat ornatas, & mas & femina vestes,
Lætitiæq; diem celebrent, quo semine sacro
Coniugis annosus gravidam pater imbris aluum,
Illa dies etenim sancta primordia nymphæ
Fecit, & in nostras vetuit descendere sordes.*

Quando Molorchæo Docet quibus temporibus agan-
tur solemnia festa diuæ virginis: vi festum Assumptio-
nis in medio Augusti, quando sol dereliquit Leonem,
& ingreditur Virginem. Vnde idem in Partheni-
ce Mari-

BARTISTÆ MANTVANI

ce Mariana: terga sepe Titan Nemeæ extrema tenebat,
 Fulgentem cratera inter, claramque coronam; Sequi-
 tur autem in hac re opinionem Nigidij, qui hunc Leo-
 nem tradidit à Luna iussu Iunonis in terra Arcadica, &
 regionem Nemeæ educatum, & deinde in exitum
 Herculis demissum, quem Hercules iussu Euristhei cla-
 ua quâ à Molorcho hospite acceperat, interfecit. Itaq;
 postea claua pro gladio, pelle pro scuto vsum Hercule
 fuisse. Leonem verò à Iunone inter sydera relatum, qui
 ad occasum spectans, supra caput hydra constitutus
 est. Quando igitur Titan) id est, sol: descendit prouus,
 ab astro Molorcheo) id est, a Leone claua Molorchi in-
 terempto. Est autem longè petunt epithetum, & in-
 trat iam limina Virginis Astræ) id est, Iustitiæ virgi-
 nis, quæ Astræa dicta cælum petijt, sed vti dicit Virg,
 Ultima cœlestium terras Astræa reliquit, Tunc) scilicet
 pubes) id est, iuuenes pubescentes, & senectus cana) id
 est senes canescentes, lætetur virgine) s. Mariæ, quia
 scilicet tunc transijt ad superos, & perijt regna Olym-
 pica) id est, cœlestia. Ogdoas) describit festum natiui-
 tatis D. virginis, dicens. Vt) id est, postquâ, tertia Og-
 doas) id est, octaua aut tertius octonarius, numerus. Est
 enim $\omicron\gamma\delta\alpha\epsilon\varsigma\ \acute{\alpha}\nu\delta\lambda\omicron\varsigma$ numerus octonarius quo ter re-
 plicato post assumptionem, habetur natalis virginis,
 fluxerit iam toto orbe) iterum scilicet, est festa dies,
 quia natalia Virginis illustant aras virginis, ignibus,
 scilicet luminibus. Sacerdos offert noua liba) i. liba-
 mina. Libra) scilicet signum redit, properans) id est fe-
 stinans, æquare noctes diebus) quia paulo post est æ-
 quinoctium autumnale. Maro: Libra die noctisque pa-
 res vbi fecerat horas ager Picenus exultat) scilicet fe-
 sto solenni. Adria) id est, mare Adriaticum. vehit pup-
 pes illyricas & Chaonias) id est, Epiroticas, id est, ve-
 hentes Illyricos & Chaones, seu Epirotas Laurum
 visentes. Thulci adsunt cum mercibus) id est, rebus ve-
 nalibus. Umbri &c. In sublime iugum, vbi a deo est di-
 na virginis. Et quum Thesalicas) descripsit festum præ-
 sentationis eiusdem virginis, quod celebratur quum
 sol subie-

Molorchus.

sol subit cursu breuiori, quia tunc bruma est, sagittas
 Thesalicas) id est, sagittarium signum quod Chyron
 Thesaliensis constituitur dicitur: quia tunc clausa sacris
 penetralibus, scilicet templi gynæcei, id est, secreti vir-
 ginum. Est enim γυναικειον (id est, gynæceum) locus gynæceum.
 ubi mulieres versantur, ubi clausa hausit deum toto
 corde, oblita proprios parentes) quia soli contemplatio-
 ni diuinæ vacabat, nil terminum sapiens. Hoc autem
 festum celebratur vndecimo Kalendas Decembris. Ex
 quum semeferi fugiens Chiron s &c.) Describit festum
 conceptionis eiusdem diuæ virginis, sequens ordinem
 Kalendarij, non registræ. Quia prius concepta, quam
 presentata fuit. Et quum sol fugiens ab arcu Chito-
 nis) scilicet sagittarij, semeferi) id est: centauri. Cen-
 tauri enim sunt populi Thesaliæ, qui primi equos il-
 lic ascenderunt, vnde procul visi, crediti sunt vmbilico
 tenuis equi. Vnde fabula orta, vt inferne equi, super ne
 homines dicantur. Languet) quia parum habet caloris
 ad limina glacialia, id est, ad ingressum frigidi capri i.
 capricorni hiberni, id est hibernalis signi, tum scilicet
 & mas, & foemina induat ornatas vestes) id est, ornent
 se, & celebrent lætitia) scilicet cum lætentur, diem,
 quo pater) scilicet Ioachim, vt potior est sententia, an-
 nosus) id est, vetulus, Imbuir semine sacro) id est, præ-
 uento ab originali macula. Aluum coniugis) scilicet
 Annæ grauidæ. Etenim illa dies fecit primordia) id est
 concepium, sanctæ Nymphæ) id est, sponsæ altissimi
 patris, & vetuit descendere in nostras sordes) scilicet o-
 riginalis peccati, in quod omnes de viri semini nati de-
 scenderunt.

Centauri.

Quum volas imbrifera Lampas Phæbea sub urna,

Ad vernos reditura dies, iam proxima ueri,

Ite nurus omnes sacros altaribus ignes,

Tibura focis, faculas manibus date, ducite pompam:

Attulit in templum noua dona puerpera virgo.

Quando gregis princeps aurato vellere fulgens,

Incipiet Lephyris aperire serpentibus annum.

Et

BAPTISTÆ MANTVANI

*Es dare maiores luci quàm noctibus horas
 Alliger occultam redeas paranympheus in ædem.
 Et noua miranti referat mandata puella,
 Festæ Dies Thuscis populos de collibus omnes
 Cogit, & Arnicoles vocat ad Florentia templa.
 Tum quoque, sed tenui virgo prius intervallo
 Nupsit, & hæc teneris lux est celebranda puellæ.
 Quando sub extrema Cancris sestitudine Phæbus
 Voluitur, & reuehit vicina Canicula morbos.
 Thure piam celebra te diem, redit hospita mater
 In proprios à matre lares, aluaria circum
 Primitias Cereris geminæ suspendit matrem.
 Ista dedit Pollux, vigilans quæ in monitibus olim
 Fecerat ad pecudum caulas, dum nocte serena,
 Militiam cæli, sparsosq; examinas ignes.
 His quoque plura dedit, sed carmina plura referri
 Non finis extremum deponens vespere solem.*

Quum volat) Docet quando celebrandum est festum
 Purificationis, aut verius præsentationis, & apparatus
 uis Christi, quo præsentatus est à diua virgine in tem-
 plo. Ordo est. Quum lampas Phœbea) id est, sol vo-
 lat sub vna imbrifera) id est sub Aquario adhuc exi-
 stens reditura ad dies vernos) qui incipiunt (in Manio
 iam proxima veri. O nurus) id est, nuptæ omnes ite,
 date sacris altaribus ignes, date focis thura, date mani-
 bus vestris faculas, ducite pompam) id est, lætas suppli-
 cationes, seu processiones. quia virgo puerpura) id est,
 quæ virgo permanens, puerum pepererat, attulit in tē-
 plum noua dona] quia puerum, qui datus est nobis hoc
 est, deum incarnatum, & de virgine natum, quæ duo
 maxime sunt noua, nec prius visa, nec deinceps viden-
 da. Quando gregis princeps] Describit festum Annu-
 tiationis, & incarnationis dominicæ, quod in Manio
 celebratur, sole existente in principe gregis, id est, A-
 riete. Paranympheus) id est, pronubus Gabriel archan-
 gelus aliger) quia alati pinguntur angeli, Miranti) quia
turbata

RELIGIO, EGLOGA. VIII. 71

turbata est in semine eius. Luc. a primo. Nona mēda-
ta) quia Ecce concipies in vtero, & paries filium: Arni-
colas) id est, Annū amicum colentes, cuius accolae
quidam Fluentinos volunt appellando: Vnde non se-
mel pro Florentia Fluentia, & pro Florentinis Fluen-
tini leguntur. Id autem festum Florentini praecipue ce-
lebrant. Non est autem legendum amicolae, quasi ar-
ua colentes, quia illi ubique sunt, Arnicolae in Thuscia
tantum. Tum quoque) Tangit festum nuptiarum, quia
prius nupserat. Nam quum esset desponsata, missus est
angelus, &c. Tenui) id est, modico: intervallo] id est
spatio temporis. Est autem spondalcus versus, & hae-
lux) scilicet nuptiarum: puellis teneris) nubere speran-
tibus. Quando sub extrema cancri) Diserte docet fe-
stum, quod visitationis nomine celebratur sexto nonas
Iuliae, potius dicendum reuerthionis, quia statim vt co-
cepit, abiit cum festinatione in montana, & mansit illic
menses tres, usque post natiuitatē dñi Iohannis prae-
cursoris domini. Quando igitur Phœbus) i. sol, voluitur
sub extrema testudine cancri) i. extrema parte quae te-
studinata videtur, & canicula) scilicet celestis.

Vicina) i. mox oritura reuehit morbo, celebrate diem
piā) i. pii officij) thure, quia mater) i. pregnans virgo,
quae etiā ab Elizabeth mater vocata est, quae dixi: vn-
de mihi hoc, vt mater domini mei, &c. quod de ea po-
tius quam de alia pregnāte dicitur, quia per eū quae ge-
stabat, certa erat etiam partu futura mater. Hospita) i.
Maria, redit a matre) i. anna, in proprios fates) i. suas e-
des, suspēdite ergo circū altaria) gerit in manu) i. Mariae
& Elizabeth, quia a quibusdam vocatur festum Eliza-
bethi, Primitas Cereris) id est nouae fruges, quae nunc
maturae sunt. Ista dedit Pollux, &c. di exanimas ignes)
id est, dum virtutem) scutatur astrorum: vesper) id est
vesperus, quae vesper, & hesperus, & vesperugo, stella illa
vespertina, quae mane Lucifer dicitur.

ECLOGA NONA DE MORT

BYR CYRIAE ROMANAE POST

RELIGIONIS INGRESSVM

edita, inscriptaque Falcon

Ioannis Masomellij Argumentum.

Faustulus expertus Romani frigida tractus
Pascua, pastorum mores exponit iniquos.

FAVSTVLVS ET CANDIDVS.

Andide, quo casu patrijs procul actus ab oris
Hæc in rura venis? hic pascua nulla, nec amnes,
Nec liquidi fontes, nec ouilia tanta, nec umbra,
Et tamen assiduos gregis hæc pascuntur in usus.

Cand. Faustule, me noster Corydon qui plurima quondam
His armenta locis habuit, magnamq; pecori
Congeriem fecit; pecori me credere adegit,
Esse salutare risistis in montibus herbas.

At postquam segnes agro, et inertis saxa
Vidimus, et siccis arenem fontibus undam,
Pœnituit longæq; viæ patriæq; relicta.

Fau. Postquam te incolumen saluus intrare Latinas
Contigit, antiqui potes hæc mea tecta subire
Iure sodaliti: sunt hic mihi pauperis agri
Iugera pauca, meæ tuiq; sufficientia viæ.

Quidquid id est, commune puta: sibi forsitan vlla
Prospera seris aderit, fortuna simillima cento est.
Caricæ succede casa, dum præterit æstus,

Dum grex in gelida procumbens ruminat umbra,
Pone pedem, disjuncte parum, recubere possis.
Potu opus est, potu iste grauis compestatur æstus.

Pocula prende, fluei melius post pocula sermo.

Cand. Pocula quis tanta demens æstate recuset?

Fau. Vina sitim minuunt, animiq; doloribus obstant,

Vina

BAPTISTÆ MANTVANI

ora calefacta. Quartus aggreditur indicere siti adhuc
prædomitanti bellum. Quiorus pugnat. Victoria est se-
xti) scilicet haustus. Septimus triumphat) scilicet de siti.
hæc doctrina est senis Oenophili) i. amatoris vini, vt
prius docuimus.

Can. Res est consilij secreta fidelibus vti :

Vtile doctrinæ præbere senilibus aures.

Victa sitis, mens ægra manet, cura q. supersunt.

Fau. Vt sedata sitis, sic mens sedabitur ægra.

Fringe merum, bibe, cardiaco medicina dolori hæc.

Virtus ad curas isto medicamine Roma.

Can. Omne opus, atque labor anulis internallis, quiescat

Obba parum, contra muscas impone tabellam.

Non maderet imbore dies, nec habet nox humida vorum.

Crescere nec duris possunt in coribus herba.

Importuna fames, labor improbus, æris ardor

Consecere gregem macie, vix debila corpus

Spiritus æger agit, vacua cute porrigit ossa

Chumis, & exilis caue contrahis ilia venter.

Hic aries, qui fronte lupos cornuq. petebat.

Nunc one debilior, pauidoque fugacion agna est.

Hæc mihi s. sed nimium me audentia vota ferebant.

Omnia diuino prædixeras omine cornix.

Vix egressus eram limen, cum tristia portans

Anguria, & dextra venis, regerisq. sinistro

Cydone confedis, pressoque minaciter ore

Vociferans, iter auspicio prohibebas aperto.

Heu pecus infelix, quod lacte, & prole solebat

Affluere in nostris, licuit dum pascere campis:

Gramina dum quæris, succi plus perdis eundo.

Quam refenas pastus: sumi hic ralescimus ambo:

Tu tenui victu, cury ego victus amaris.

Res est consilij. Graphice docet quid curæ valeant,
quia victa sitis) i. est, mens ægra manet, curaque su-
per sunt. At quod Faustulus: vt sedata sitis est, sic mens
sedabit

sedabitur agra. Cardiaco medicina dolori hęc) Hęc
 medicina, scilicet frequens potus, est medicina dolo-
 ri cardiaco) id est cordis, quem qui patiuntur, nimium
 sitiunt. Unde Iuvenalis: Cardiaco nunquam cyathum
 missurus amico. Dicitur autē *ἀνδρὶ τῆς καρδίας*,

Cardiacus.

quæ Græcè dicitur cor. Quiescat obba) i. agenda lato
 fundo. Unde a Persio dicitur sessilis obba. Impōne ta-
 bellā contra muscas) tege ne a muscis inquinetur. Im-
 portuna fames) quæ importuna est de via sessi. Labor
 improbus) id est assiduus, & ita improbandus. Maro:
 Labor omnia vincit improbus. Et ardor aëris confece-
 re gregē macie) id est, emaceraverunt sed plus est con-
 fici macie, quam emecetari quia quod conficitur, defi-
 cit. Venter exilis) quia vacuus. Divino omine) i. a diis
 portento aut diuinandi vim habente. Maro: Sæpe ma-
 lum hoc nobis, si mens non laua fuisset. De caelo
 tactos memos prædicare querens: Sæpe sinistra caua
 prædixit ab illic cornix. A dextra venit) Elecro ta-
 mē lib. i. de diuin. scribit corum a dextra, a sinistra co-
 nicem facere ratum. Unde hic potius videtur dicen-
 dum, a laeva, verū addit, tegetisque sinistra Culmine
 confedit) ubi scilicet visa est. Et quia sola, infausti est
 augurij, ut Plin. docet. Teges dicitur tuguriū. Vocife-
 rā) est enim infelicitis garrulitatis avis. Auspicio aper-
 to) i. manifesto. Prohibebat iter) id est, processionem.
 In nostris) scilicet Maioribus, quam reſeras passu) id est
 ē pascendo, est enim nomen. Simul hic tabesumus am-
 bo, tu) scilicet infelix pecus tabescis. I. tenui victu) id
 est penuria victus, & inedia, ego) scilicet tabesco, vi-
 deus curis amaris,

Obba.

O nostræ regionis opes, o florida prata:

O campi virides, o pascua læta, feraxque

Et nunquam sine fruge sulcum, currentia passum

Flumina per villas, rursus per rura, per hortos.

Hinc pecus, hinc agri pingues, sub sydere cancri,

Cum stridore sonat passum, cum luus ardet,

BAPTISTE MANTVANI

Arua virent, sexu clemente de vimina sepe
 Poma ferunt, redolentq; ipsi in vepribus herbes
 O nemorem dulces umbrae apollis que suscit
 Quos tecum meministi gelida carpisse sub umbra
 Turtur ad gemitus ad hirundinis, ac philomela
 Carmina cum primis resonant arbuscula cicadis
 Aura strepens folijs nemorum veniebat ab Euro
 Et baccata super tendebat brachia cornu
 Ipse solo recubans, pecudes gestire videbam
 Atque alacres teneris luctari cornibus agnos
 Post somnos, per grantei humi nunc ore supino
 Aut fluxus implebam calamos, aut voce canebam
 Pectore nunc prono nullansia fruga legebam
 Vivere non salix poterat, dicique beatus
 Sed bona, quod nondum fueras expertus acerbam
 Valis eris tibi, reg, ideo fortuna reliquit
 Quando iterum venies, (veniet si forsitan aliquam)
 Sic ut capreolis fursum nitentibus haerens
 Stipitibus vites, siliquasq; tenaciter vinctas
 Sic illam tu prende manu, ne deferre prensam
 It, redit, effigiem vinctas, nec imagine constat
 Par Lamys, quas nocte ferunt errare per umbras
 Mobilis ut facies, ita mens deludere gaudens
 Quod dederat tolli: pensi nihil, omnia castis
 Qui nimis non metuit, sapientius repellit, & odit
 O nostre) Continua sunt verba Candidi. Nam Fan-
 sulus se latium significavit, atque in sua paria esse
 Omnia autem usque adeo facilia sunt, ut vel minima
 expositio videatur inanis: nihil tamen est abiectius di-
 ctum quam huic stylo congruat. Arua virent) Virg.

Ut quantum longis carpent armenta diebus,
 Exiguus tantum gelida ros nocte reponat.

Sepes poma ferunt] Miram narrat fertilitatem, sed non
 raram fructu, ubi in vnis hortis, poma, vites, fuges, &
 legumina non semel vno anno colligas, Redolent ipsis
 in vepri-

In vepribus herbe) id est quoque verum, quia rose nascuntur. Mollesque susurr) scilicet frontium, & apum. Maro: Sepe leui somnum suadebit inire susurro. Est autem susurrus, rancu & lene murmur, gellidis sub ymbriis) idem: Hic inter flumina nota, Et fontes sacros frigus caprabis opacum. Turtoris ad gemitus) quia cum canus, est gemitus. Idem: Nec gemere acia cessabit turur ab vltimo. Ad hirundinis ac Philomela carmina) Hæ enim auicula dulciter canunt. Maro: Hinc alta sub rupe canet frondator ad auras: quod de Philomela intelligi posse docet Seruius. Cum primis, idem: Sole sub ardenti resonant arbuta cicadis. Ab Euro) id est oriente, cornus baccata) aut brachia baccata, id est, baccis ornata, hoc est cornis. Idem: Vitum infœlicem baccas, lapidosaque corna dant rami. Et in eodem. 3. Agneid, Baccatæque ingis Naxos. Sole recubans) Idem: Recubant sub tegmine fagi: gestire) i. gestu alacritatem prodere, aut voce. Idem: Nec calamis solum æquiparas, sed voce magistrum. Ruriantia, quia maturæ fraga. Vnere tum foelix poteris dicique beatus, sed bona fortuna erat tibi tum vili, quod nondum fueras expertus acerbam) Id vero verius est. Vnde dici solent. Dulcia non inuenit, qui non gustavit amara, & sic: Dulcia non sapiunt cui non gustantur amara. Et Ideo quia despecta tibi fuit fortuna, reliquit te, id quoque moraliter, quo suadet presenti uti fortuna, quia multis dilatio nocuit. Vnde Lucan. Tolle moras, nocuit semper differre paratis. Quando iterum veniet, scilicet fortuna, veniet si forsitan unquam, bona paræthesis, qua incertitudinem fortune significat. Sicut vites hærent stipitibus) hoc est, ad palos, capreolis) i. chordulis quibusdam ad hoc natas. nitentibus) i. tendentibus fortum. Sic prende manu illam, scilicet fortunam, neque bene desere prentam) i. ut melius apprehensam. Fortuna, it & redit, & mutat effigiem, nec cõstat imagine) i. nec seruat semper eandem imaginem, par) i. similis, lamis) id est, mulieribus, qua se transfigurare dicuntur, penli) i. excogitati & deliberati, nihil, scilicet

Susurrus.

Baccatus.

Capreolus.

Par.

BAPTISTÆ MANTVANI

habens omnia casu, scilicet faciens: repellit, & odit)
qui minium metunt, unde dictum à Marone: Andas
ces fortuna lumar, aut vt alij legunt audentes. Vt pro
vel qui nimium sapunt] quia vt Philosophus docet,
quanto plus est sapientie, tanto minus fortunæ, quia sa-
pientes sunt prudentes, omnia prospicientes plusquam
eueniant, & ita pauca eis à casu & fortuna obuiunt.

Can. Delicias patij quosies reminiscimur agri.

Ferre tot ærumnas anima non possumus æqui.

Sed quò mente feror, casu afflictatus acerbo.

Vnde magis eruciet, felicia tempora voluo.

Mammi adest, florent vires, humilesq; genisse

Iam spicata seges, malus iam punicæ multo

Flore rubet, radolent, sepes albente sabuco

In patria, per rura Padi, per pasua Minci.

Hic verò nec dum incipiunt pubescere montes

Quid si Vere solum torpet, quid frigora bruma,

Solstitiumque feret, gelidis quum terra priuus

Albicat, & rapido cùm celum incanduit æstu.

Sunt tamen hic armenta, quibus curia vuidæ cornu

Non signata iugis, gemino frontis ardua cornu,

Luctanturq; toris pectus, nisi popula carpas.

Non eris hæc tanta humectum plingente corpus.

Fan. Hæc armenta quibus caput à tellure lenatur

Alcui, & cui sunt longa internodia crurum,

Cuncta vorant, herbas primæ quoque ore supino

Arboreas frondes, summaq; cacumina syluæ.

Hoc imbellæ pecus, quod huoni nascuntur æquum

Gramina decerpit, vacuis ieiunas in aruis.

Cand. Quid verbis opus est, cunctis animalibus hæc est.

Conditio, semper maiora minoribus obscura.

Agna lupo, mites æqualis sunt præda columbæ,

Innocuos delphin venatur in æquæ pisces.

Vnde fit hoc? Certe res prodigiosa videtur.

Hæc lica si proci hinc viduas & rapibus alia,

FALCO, EGLOGA, IX. 75

*Pingue saltem, & multo de stirum gramine dicas,
Quo magis approperas, tanto magis omnia sordent.
Fau. Hoc est Roma viri, quibus quid nocturna: iranco
Insidet, & sanguine volucrum regina superbis
Nutibus à longè plebem vocat. Inficia frondis
Turba cois, grandes oculos mirantur. En aures,
Turpe caput, rostriq; minaci acumen adun. Non
Dumq; super virgulta agili lenitate feruimus
Nunc huc, nunc illuc, alijs vestigia situm
Illaqueat, retinent alias lita vmina visco.
Prædæque sunt omnes verubus torrenda salignis.*

Delicias patrij) Permanet querulus Candidus, vt tan-
dem perueniat ad mores curiæ R. notādos. Vnde Magis
crucier, quia summum infelicitatis genus est, fuisse feli-
cem. Maius, scilicet mensis floridus. Iam spicata) id est,
in spicas formata. Malus punica, id est, quæ aucta ma-
la fert. Albente sabuco, scilicet floribus cum ætos ni-
gerrimos habeat. Per pascua Minci) pro Mincij, per a-
pocopem aut syneresin. Pubescere) id est, frondescere.
Quod si vere, id est, verno tempore, de quo dictum est.
Nunc omnis parturit arbor) Torpet, constrictum frigo-
re iacet, quid frigora brumæ) scilicet ferrent. Quid sol-
stitium) scilicet æstiuale feret. Bruma) inquam, gelidis
quum terra pruinis albicat: solstitio autem, rapido quæ
coelū incādunt æstu, curis vuida) id est, glabra, & nitida.
Horatius. Me pinguem & nitidum & bene curata cure
vises: cernix non signata lugis) id est, quæ nondum
portauerat iugum. Luxuriāque toris postus) quod
indicium bonum indicat. Virgilius Maro Allegoricōs
autem vult diuites omnia ingurgitare, vt docet mani-
teste Faustus. vnde addit Candidus. Semper maiora
minoribus obfunt, agna est lupo præda) Mites colum-
bæ sunt præda aquilæ, delphin qui balenæ & ceteræ ale-
re dicuntur, quia intrat eorum ora, & egreditur, cum se-
quentes pisciculi in aluum balenæ demittantur. Vnde
quidam lauronem appellant: venatur) id est insidijs
capit,

BAPTISTÆ MANTVANI

capit, quia nihil est perniciosius eo. Multa autem per allegoriam dicuntur. Hoc est Roma viris id est, captatrix. Ostendat enim se placidam & opulentam, & advenientes inedia confici sinit. Quod noctua auibus quæ admirationi est eis, & ita circumvolantes capiuntur aut visco, aut reti. Lita id est, illita, à lino: vimina id est, virgulae, aut pettiæ patuæ, sunt præda torrenda veribus: alij verubus legût. Sed & Macro verubus dicit: pars in frustra secant, verubusque tremeniua figunt. Salignis autem) i. ex salacibus, quia talibus vtuntur rustici.

Saligni.

*Cand. O bellum hoc poterit dici nihil aptius unquam.
Sed procul en colubem tortos in pulvere grassus
Flactit, & exsertie sitiens ferit aëra linguas.
Fam. Candide, quæ moneo memori sub pectore servas.
Quando inter sylvas graderis, defende galero
Lamina. Namque rubi præsedunt spicula longis
Dentibus, & curvis decerpit pallia mucro.
Nec deponere pedum multaque armare memento
Cote stium, ne re subita novus opprimat hostis:
Et perone pedem regito, spineta colubris
Plena hominum vita morsu insidantur amaro:
Et nunc longa dies astu facit acre venenum.
Mille lupi, totidem vulpes in vallibus istis
Lustra tenent, & quod dirum ac mirabile dictu est,
Ipse homines (huius tanta est violentia cali)
Sæpe lupi effigiem morisque assumere vidi,
Inq. suum secuire gregem, multaq. madere
Cæde sui pecoris. factum vicinia videt,
Nec scelus exhorret, nec talibus obuiat ausu.
Sæpe etiam miris apparent monstra figuris,
Quæ tellus affecta malis inflexibus edit.
Sæpe canes tantam in rabiem vertuntur, ut ipsos
Vincant cæde lupos: & qui interea fuerunt,
Hostiles ineunt animos, & ouilia mactant.*

O bellum

FALCO, EGLOGA, LIXA 76

O bellum) hoc Assentatorum more, vt Persius indicat, laudat dictū Faustuli, quod tamen hic amicē fieri potest: verum ostendit colubum insidiari cantantibus. Exseris linguis) ab ex & sero. Maro & linguis micatore, trisulcis. Defende galero) i. largo pileo rustico. Cynus mucro) i. pugio spinarum. Nec deponē pedum) i. baculum pastorem. Multa coire) i. duris lapidibus. Nouus hostis) i. impronissus, & inexpectatus serpens. Et perone) i. calceacamento rustico, crudio corio dura ambire solito. Spineta) i. loca spinis & vepribus cōsita: Maro. Nunc virides etiam occulant spinera lacertos. Sæpe lupi effig.) Maro inpharmacutria: Hic ego sæpe lupum fieri & se condere syluis Moerin, &c. Id autem Arcadibus dictum est euenire solitum, sed sic intelligo lupos fieri, vt socij Vilissis facti sunt & vrsi & leones, ac porci, quod eorum mores assumpserunt: vnde, furaces, & rapaces significant, sed ad fabulam quoque respicit: iam effigiem dicit & mores. Augustinus docet in Italia visum esse quibusdam quod in asinos essent vrsi, & ita subire onera & coniugibus imposita, more asinorum. Malis influxibus) i. malis influentijs. Atqui profecto aceto cōspersit Ro. quasi verò cælū id faciat. Canes ouilia mactāt. Nota allegoria in prelato: qui subditos spoliant.

Fama est. Ae rypson coluisse animalia quedam.

Et pro nominibus multas habuisse ferarum.

Ista superstitio minor est quā nostris ferarum.

Hic aras habet omne genus, contra iā cerē

Nature res, atque deo, quālibet obm

Præposuisse hominum cunctis animantibus: atque

Sæpe etiam morbosa assa, & pestifer annus

Ingruit, & passim languens pecus omne per arua

Sternitur, extincte domū balat ad vbera matris

Agnus obit: moritur duro sub pondere rannus.

Nec modus est morbo, non est medicina venena:

Sed vicina domus vicino a limine portem,

Hæret, & assidue sumunt contagia vires.

BAPTISTÆ MANTVANI

*Ista feras raro pestis rapis, vile semper
 Fert pecus, extinctas caulas epulantur atroci
 Dente lupi, nostraque fere iactura opusculunt.
 Etenim. Heu heu quam præceptis miserum me insania grahit:
 Credere fallaci grauis est dementia fame.
 Romuleus colles, Tiberim, Romanaq; tellus
 Audieram, & studio mens est accensa videndi.
 Ducendique bonis in tot præstantibus eunum.
 Accessi cum parte gregis tentoria: demens
 Totum panem larem cum pastoralibus armis,
 Trans iuga summa iuli, mulatralia, cymbia, athena,
 Et cacabos, & quo formatur caseus, orbem
 Fagineum, impensam, atq; operas amissimus omnes,*

Fama est Aegyptum) Docet omne genus ferarum habere
 aras suas Romæ. i. omne genus viciosorum esse in hono-
 re & pretio. Quod Iuue. Satyra 1. graphicè docet, asse-
 rit, nō nisi flagitiosos exilio & carcere dignos sublima-
 ri, & ideo inquit: Aude aliquid breuibz Gyaris, aut
 carcere dignum, Si vis esse aliquod. Fama est Aegyptum)
 Idem docet Iuuen. Sat. 14. Quis nescit voluci Bythy-
 rhynce, qualia demens Aegyptus portenta colat, Cro-
 codilon adorat pars hæc, illa pauet saturā serpentibus i-
 bin &c. Multas ferarum id est, multas feras. Ista) scilicet
 Aegyptiorum superstitio, Superstitiosorum & deli-
 rantium religio minor est, quam nostra) i. Romana,
 Quia ferarum hic aras habet omne genus. P. r. p. posuisse
 in paradiso, Gen. 1. Dominamini piscibus maris, & vola-
 tilibz cæli, & vniuersis animantibus, quæ mouentur super
 terrā. Szpē etiā morbosa æsta) hoc quoq; verū, pecus
 omne, Id quia pastor dicit, sed & homines plurimi pe-
 stilentia absumi illic quotannis solent. Dum balat) id
 propriū est ouis, vt boare bouis, & mugire tauri, mor-
 ritur duro sub pondere taurus) Hæc omnia nimis gra-
 phicè habentur Georg. 3. Ecce autem duro sudans sub
 vomere taurus Concidit &c. Nec modus) i. huius est
 morbo, non est medicina veneno) i. infectioni veneno-
 sa.

Balare.
 Boare.
 Mugire.

sz, ibidem: Quæ sitæque nocent artes, cessere magistri
 Phillyrides, Chiron, Amythaoniusque Melampus. Ista
 feras, rarò pestis rapit) id quidem verum & tamen non
 ita multiplicantur, vt pecudes. Opulescunt) i. Opulē-
 tz, & diuites fiunt, vt feras sit nomen. Nam si feres scri-
 bitur, referat ad lupos. Credere fallaci grauis est de-
 mentiā famā] Prouerbiale: sensus autem est, se tractum
 famā, quæ erat, omnes qui Romam accederent, dita-
 ri, illuc cum pecore commigrasse, & cum armis pasto-
 ralibus, quæ graphice enumerat. Mulctralia) vasa in
 quæ lac trahitur & mulgeur. Cymbia) vasa in morem
 cymbarum, in quæ transfunditur, Aheia) id est, lebe-
 tes ex ære factos, & cacabes) aliud genus vasis, quidam
 caldaria vocant. Et quo formatur caseus orbem) id est,
 vas rotundum quo imprimitur. Vnde à forma forma-
 ginem vocat Apuleius, Vnde Gallicum vocabulum.
 Huic vt charum ostendat, fagineum) i. ex fago com-
 memorat formatum. Impensam) scilicet, pecuniam. At-
 que operam amissimam omnes) quæ erat vox coruū ali-
 quando Romæ vñum expositi.

*Quid faciam? quo me vertam? Sperata negantur
 Pabula, tot casus, tot ubique pericula: cogor
 In veteres remeare casas, & copia fieri
 Consilijs egressa malis, iterumq; per æstus,
 Et montana pati longos per saxa labores.
 Hæc pecus infelix, & leno sydere pastor
 Huc ameste: Fui multo præstantius istud
 Ignorasse solum patriam, in limine uitæ
 Consummisse dies, gelidis sennisse sub antris,
 Atque Padi circum ripas, Athessiusq; per agros,
 Aut ubi per virides campos, & pascua nota
 Mincius ir, vel quæ vitreo natar Abdua cœsu,
 Consedisse, gregem pauisse salubribus herbis.
 Fav. Te tua credulus & me mea fallit in horæ
 Vidi ego summe qui prosperitatis habebant
 Culmina, dum laudati petunt, cecidisse, nec anquam
 Emer-*

BAPTISTÆ MANTVANI

Emerfisse malis facis experientia cautor.
 Hi prius explorant & non laudatæ sequuntur.
 Omnia laude carent, quæ sunt: meliora fuerunt
 (Non nego) quæ famam retinent, ac nomina servant.
 Cuncta sua pollent vicibus. Luna, Adria, Troia,
 Salvia, quas nobis memorabas sæpius Umber,
 Nomine sunt solo, deleuit cætera tempus.
 Si minor est patriæ (forsan modo) gloria nostræ,
 Res tamen est melior, laudatæ gloria Romæ
 Quanta sit, in toto non est qui nesciat orbe.
 Fama quidem manet, utilitas antiqua recessit.
 Illi, prisca quibus maduerunt pascua, fontes
 Nunc humbre carent, venis aqua defuit haustus.
 Nulla pluit nube, Tiberis non irrigat agros.
 Tempus aquæ ductus veteres contriui, & arcus,
 Et castella rursus, procul hinc, procul ite capelle.
 Hic ieiuna fames, & languida regnat ege, las.

Quid faciam] Desperantis vox, & cœpta fateri. Con-
 filijs egressa malis] quod summè dolendum innuit
 Virgiliana Iuno. *Æneid. I. Mene inceptis desistere*
victam, & læuo]. i. sinistro, & inimico sydere, pastor huc
auerte] potius quàm aduerte dicit, quia à bonis pascuis
 ad sterillia migrasse dolet, istud] scilicet sterile & scele-
 ratum. Patrioque in limine rutos consumpsisse dies] re-
 petere, fuit multò tutius. Athesi suæ per agros] qui fuit
 ex Tridentinis alpibus. Tridentum alluit, & Veronam
 diuidit. Mincius] fluius Mantuanus, non longè à Mân-
 tua, in Padum fluens, sæpe commemoratus. Abdua]
 qui à Serabone Adua dicitur, fluius ex Verbano lacu
 ortus, in Padum quoq; incidit. Verbanus autem, vt La-
 tius, & Benacus, ex alpibus ortum habet, atq; incremē-
 tum. Consedisse] à confido. i. locum habitationis repis-
 se, vt *Æneid. i. Vultis & his mecum pariter considere re-*
gnis? gregem pauisse repete, vt dixi, fuit multò salubri-
us, Te tua credulitas] docet non facile credendum ef-
 se, horas, & non in oras, legendum. Sed secundum
 Vallam,

Vallam, quia non ponitur nota incrementi, potius diceret in horam. Vidi ego) à certitudine argumentatur, quia plus valet oculus testis vnus quàm auriti decem. Ordo est: Ego vidi eos qui habebant culmina). i. summum tatem supreme. i. summæ prosperitatis. Alludit ad totam fortunæ. Cecidisse dum petunt laudata) quia sæpe quæ bona & læta vertuntur in peius. Vnde dici solet: dii bene vertant. Nec vnquā) s. postquā semel inciderant, emeruisse malis). i. caput extulisse è malis, quibus obruti erant. Facit experientia cautos) & ideo senes difficulter inducuntur ad credendū, quia multam experientiam fraudis habent. Hi) sci. cauti, Explorant). i. exquirunt & examinant prius, & non sequuntur omnia laudata, sed quæ competerint bona, quia sæpe laude carent quæ sūt meliora. (Iaudatis Nō nego). i. fateor, fuerunt. i. multa quæ retinent famam, ac seruant nomina, cū nihil habeant rei. Sed cūcta pollēt suis vicibus). i. vicissitudinibus, vnde Comicus: Omnium rerum vicissitudo est. Luna, Adria, Troia, Salvia) hæc vrbes quas Vmber, sci. doctus ille, cuius sæpe meminit, memorabat nobis, hoc semper ne contra decorum plus quam vt pastori cōpetat, sapere dicatur. Sunt, scilicet nunc solo nomine quia tempus deleuit cætera) quia omnia senescunt, & labascunt in tempore. Vnde tempus edax rerum, &c. Luna) ciuitas olim Heituræ ad Macram flumen, de qua Lucanus: Hoc propter placuit Thuscens de more vetusto Acciri vates, quorū qui maximus æuo Arnus, incoluit desertæ mœnia Lunæ. Interijt enim nunc, sed religio adhuc Lunensis nominatur. Adria) quoq; vrbs Italię, fuit, quæ mari cui vicina est, nomen dedit, quod Adrianum seu Adriaticum dicitur, & interdum etiam Adria genere masculino, mare ipsum quod sperū vocant, quia orientem versus, in quā ora Veneriæ sūt. Troia) notior est, quàm vt de ea quidquam dicendum sit. Delecta est Salvia) vt aliæ multæ, vt Saguntus in Hispania, Carthago in Africa, Corinthus in Peloponneso, &c. Si minor est patriæ forsā modò gloria nostrę) Ergo & rauulus se Manuanū indicat, quia ait. Res tamen est melior. II.

BAPTISTÆ MANTVANI

Hor Illi prilca. &c.) Per fontes, beneficos in poëtas intelligit, ut Mecenate, Augustum, Messalam. Pollione & similes aquæ ductus veteres, manifesta est allegoria. Hic ieiuna fames & lāguida regnat egestas) selecta, & apta epitheta, Nam ideo fames, quia ieiuna, & ideo lāguidus ferē, quia egeus. Egestas .n. languorem parit, sicut, & inedia, ut patet in apologo, quem Liuius recitat de mēbris quæ in ventrem contraherunt.

*Hic tamen, ut fama est & nos quoque vidimus ipsi,
Pastor adest, quadam ducens ex alite nomen,
Lanigeri pecoris diues, diuissimus agri.
Carmine qui priscos vates, atque Orphæa vincat,
Orpheæ qui traxit sylvas, & saxa capendo.
Hic alios omni tantum virtute Latinos
Exuperat quantum Tiberim Rādus, Abdua Macram
Lenta salix nymcum, tribulos rosa, populus algam.
Credimus hunc illi similem, cui Tityrus olim
Eis senos fumare dies altaria fecit.
Hic oxium custos, ipso vigilantiôr Argo.
Daphnide nec solum, sed eo, qui dicitur olim
Admeti pauisse greges per Thessala rura,
Doctior: omne pecus Solymi curare magistri
Dignus, & antiquo dignus succedere patri.
Qui fuit Assyri pecoris post retia pastor,
Ipse potest seruare gregem, depellere morbos,
Humectare solum, dare pascua, soluere fontes,
Conciliare Iouem, fures arcere, luposq;
Si fauet iste, mane: quid si negat iste fauorem,
Candide, coge pecus, melioraq;e pascua quere.*

Hic tamen ut fama] Huc tendit principale initium, ut videlicet Falconem Sinibaldum à largitate laudet, aut ad eam inuitet, cuius gratia videatur tota Ecloga cōposita, ut fama est] quæ sepe mendax. Vnde Maro, tam ficti prauiq; tenax, quàm nuntia veri. Ideo addit. Et nōs quoq; vidimus ipsi. Pastor adest] Aut quia etiam imperatores vocant pastores, ut sermo pastoralis: aut quia daturus

tarius, & ut dicunt, eleemosynarius est, & ita multorum
 pastor. Quadam dicens: ex alite nomen) Dicitur enim
 Falco, quod & avis nota nomen. Lanigeri pecoris di-
 ues. Maro in Bucolicis: Quam diues niuei pecoris, quā Falco.
 lactis abundans. Ditissimus agri. Idem Æneidos primo:
 Huic conlux Sycheus erat, ditissimus agri Phœnicum,
 Carmine qui priscos vates atq; Orphea vincat. More
 Maroniano principem ab exercitu separat, ut egregi-
 um significet nam Orpheus vnus priscorum est vatum, Orpheus.
 sicut Æneidos primo. reliquias Danaum, atque immi-
 tis Achilles: vbi Achilles non excluditur à Danais, sed
 excellere atque egregius esse significatur. Orpheaque
 in medio posuit, sylvasq; sequentes. Et saxa) quod Am-
 phioni scribit Horatius, dicens in arte Poëtica: Sylue-
 stre homines, sacer interpretsq; decorum, Cœdibus, &
 victu fœdo deterunt Orpheus dictus ab hoc lenitery-
 gres rabidosque leones, Dictus, & Amphion Thebanar
 conditor vrbis, Saxa mouere sono testudinis, & prece Padus.
 blanda, Ducere quo vellet, &c. Tiberim Padus) Est e-
 nlm Padus longè maximus fluminum Italiz, quinque
 ostijs in mare Adriaticum prorumpens, Vnde Georg. i. Abdus.
 Fluminum rex Eridanur. &c. Abdus) fluius latus, de Macra.
 quo iam dixi, Macram) fluium exiguum, cuius memi-
 nit Luc. .i. dicens. Nullasque vado qui Macra morans
 Alnos. Macri autem campi sunt in medio Bononiæ, &
 Ravennæ, & aliarum ciuitatum, per quas itur Romani.
 Lenta salix iuncum) scilicet exuperat, populus) abor
 frequens ad Padum. Algam) herbam, quam proicit a-
 qua, quæ ad Populum sæpe iacitur. Maro: proiecta vili-
 or alga. Credimus hunc illi) scilicet Augusto Cæsari.
 Cui Tytius) id est Maro: Bis senos, ut in prima Ecloga:
 Hic illum vidi iuuenem Melibœæ quotannis, Bis senos
 cui nostra dies altaria fumant. Ipsa vigilantior Argus)
 cui tamen centum erant oculi, quorum bini dumtaxat Argus.
 somnum acceperunt. Verum Falco quoque peruigil est
 avis. Vnde in Epigrammatis alludit de eo ad summum
 pontificem. Ducere sopitis pastor potes otia curis: Falco
 tuas Argi more gubernat oues, Daphnoide) quem tamē
 Theocri-

BAPTISTÆ MANTVANI

Theocritus, & Maro doctissimum, & diuinandi peritum inducunt. Nec solum) scilicet Daphnide doctior, sed eo scilicet Apolline Nomio, qui ob interfectos Cyclopes nouem annis spoliatus diuinitate, paut armenta Admeri regis Thessalia iuxta Amphrysium, ut alibi diximus: per nra ergo Thessala, id est, per Amphrysium, Omne pecus) id est totam ecclesiam catholicam: Magistri Solymi id est, Hierosolimitani, videlicet Petri, & dignus succedere patri) scilicet Petro Papæ, qui pater dicitur, qui scilicet pater fuit, pastor pecoris Assyrii) id est, Iudæi, & totius Ecclesiæ, quæ prima fuit in Assyria, Post retia) id est relictis retibus factus est piscator hominum: Conciliare Iouem) aut Deum, aut summum pontificem. Si fauet iste, mane) Omnem ergo spem in Falcone collocandum censet, quod ut significet, Hoc argumentum excogitauit.

ECLOGA DECIMA, DE fratrum obseruantium, & non ob-

seruantium controuersia, post religionis ingressum, inscripta

E B M E V S.

Ioannis Mummely Argumentum.

Nunc veræ & falsæ discrimina religionis
Narrat, ouesque pias Carmeli separat hædis.

Candidus, Bombus, Barrachus, &

Myrmix.

Maxime pastores agitat discordia, Bombe,
Qui Solymos colle, Galilææque rura cohibent.
Barrachus hinc, Myrmix illinc certare parati,
Indice te, paucis si non audire recusa,
Et nisi te reuocant maiora negotia, dicent.

Tu pater es uasum tu scis componere lites,
 Iurgiaq; et blandis conuitia tollere verbis.
 Te quoque Pierias fama est potasse liquores,
 Et uidisse deas, quibus est custodia sacri
 Fontis, et Eurota campos, ac Phocidis arua,
 Ipse ubi fronde sua tibi tempora cinxit apollo,
 Dona dedit, citharam ueruos, et ebumea plestra.

Bem. Dicite quandoquidem repidos admouit ad ignes
 Nos hyberna dies, dum non finit ire per agros
 Bruma gregem, statu Boreas dum seuit acuto.
 Dum riget omne solum, lectis dum pluit ima pendet
 Siccis, dum torpens sub aquis glacialibus annes.
 Otia damnantur, quæ nulla negotia tractant.

Maxima pastores] Hac ultima Ecloga, quam ut superiorem in religione composuit, agitur Carmelitarum fratrum obseruantium, quorum partes Batrachus agit, & non obseruantium, quos Myrmix defendit, controuersia, fietis nō abs re cotendendum uocabulis. Nam Batrachus, rana dicitur, cui ferè similem habent Carmelite de obseruatione interiorem tunicam, quia piceam, aut ut dicunt, priscam. Myrmix autem formica, quæ nigra est, ut non obseruantium tunica. Mar: It nigrum campis agmen Præterea, ut in fabulis est, ranæ elegunt regē, ut obseruantes sub vno comiter viuunt patre. Formicæ autem in vna quidem domo multos habent magis rarus, ut non obseruantes diuersas habent culinas. Item proponit Candidius, per quem fere lictorē intelligo. Pastores] Id est, Carmelicolæ, aut fratres, de Carmelo profectos. Solymos, id est, iherosolimitanos. Tu pater es uasum. Fortè Generalem ordinis hoc nomine appellat, qui pater est uasum, quia Carmelitanz, qui filij olim erant prophetarum, & propheta, qui & uates dicuntur. Tu sci componere] id est, finire, ut ante diem clauso componet uesper olympo. Et in Bucolicis. Non nostrum inter vos tantas componere lites. Unde qui pacto licem terminauit, se composuisse, aut compositione.

BAPTISTÆ MANTVANI

positionem fecisse dicunt. Pierios liquores). I. haustus
musicos quibus poeta euaserit. (t. r. vidisse deas). i. Musas;
quibus visis, & ab eis ad Hypocrenen ductus Helio-
dus poeta euasit. Vnde Ouidius.

Ecce deas vidi, non quas præceptor arandi
Viderat, a scraæ quum sequerent oues.

Eurotas.

Neutro autem modo dicit se Persius euasisse poetam,
in principio sic. Nec fonte labra prolui caballino; Nec
me in bicipiti somniasse Parnaso. Memini, vt repente
sic poeta prodirem Et Eurotæ campos) Eurotas fluius
est Lacomæ laurifer. Vnde illic Phœbus fingitur docu-
isse lauros. In Bucolicis maro: Omnia quæ phœbo quô-
dam meditante beatus Andijit Eurotas, iussitq; edificere
lauros, ille canit.

Ac Phocidis arua) in quibus Parnassus est mens, to-
m. Musis consecratus, Ouidius: Separat Aonios a stris
Phocis ab aruis, Terra scraæ. Et paulo post.

Mons vbi verticibus petit arduus astra duobus,

Nomine Parnassus, superatque cacumine nubes.

Fronde sua). i. lauro. maro in bucolicis phœbo sua sem-
per apud me Munera sunt lauri, dona dedi) scilicet su-
a in cytharam, quam à se inuentam Orpheo dedit. Ner-
uos) i. chordas & eburnea plectra). i. Lyram heptachor-
dam, quam inuenit. cum terrachordis Mercurij dicatur.
Horatius in arte. Ne forte pудо: i. Sit tibi musa lyre
solers, & canor Apollo. Dicite) Sic Palemon Ma-
ronianus. Dicite, quandoquidem in molli confedimus
herba. Et nunc omnis ager, nunc omnis parturit arbor.
Quod hic ex industria mutat, quasi per legem amor-
bei carminis contrarium dicens. Tepidos admouit)
Persius. Admouit iam bruma foco te Basse Sabino.
Boræas) ventus septentrionalis, dictus rex Thraciæ;
quod illinc vbi regnat, ad nos veniat, flans est acuti.
Vnde Maro: Et Boræ penetrabile frigus adurit. Dum
rigit) scilicet gelu. Sciria) gutta in longum congelata.
Torpent) stagnantium more. Otia damnantur) quæ
nulla negotia tractant) Vnde Cicero principio tertij
Officiorum. Publium Scipionem dicere solum scripsit

Cato

BEMBUS, ECLOGA X 31

Cato, nunquam se minus otiosum esse, quam quum otiosus, nec minus solum, quam quum solus esset. Magnifica verò vox, & magno viro, ac sapiente digna, quæ declarat illū, & in otio de negotijs cogitare, & in solitudine secū loqui solitū. Vbi scies otiosum dici, qui muneribus publicis vacuus, operam dat rerum cognitioni. Vnde poetica studia otiosa vocantur. Non ergo otiosus nihil agit, sicut cessator,

*Myr. Pastores genus infelix ætate vagantur
Pro grege solliciti, sed nos cum frigidus imber
Continet in stabulis, litæ & iurgia surgunt.*
*Bat. Qui veteres audens ritus mutare, suoque
Arbitrio, & nullis docuit sub legibus æuam,
Hi sunt à Myrmix, qui bella domestica gignunt.
De veteri ritu, de consuetudine patrum,
Rixæ agitur, vobis leges moresq; parentum
Batrachæ dic, dic cur nostrum venistis in orbem
Ex Phœnice solo, nos pascua vidimus illa.
Vidimus herbosos falci vîgine campos,
Vertice Carmeli vitreis uberrimus undis
Fons cadit, & rauco densum nemus irrigat amne.
Vidimus & Iordanis aquas, ubi maximus olim
Pastor oues mergens, scabiem resecauit auitam.
Annis hic à Libano veniens, Galilea per arua
Transit, & ampla lacu consurgit in æquora magno,
Vnde coit rursus: rursus mare fundis apertum,
Vrbs ubi Romani de nomine dicta Tiberi.
Vnde coit rursus tandem Ierichunte relicta,
Intrat in insanes Asphalti gurgitis undas.
Hinc scias est, nos oram omnem vidisse, probatam
Dicite, & hic tandem vestras demergite lites.*
*Myr. Batrachus audaci semper sese ingerit ore,
Et mihi se præfert magno temerarius ausu.*
Bat. Non ego me ingessi, processî à iudice iussus.

Pastores genus infelix) proponit Myrmix licet, dete-

BAPTISTÆ MANTVANI

stans eo q. qui de observatione non sunt, quia mollio-
 rem ducunt vitam, vellent in suo statu sine controv-
 ersia & molestia permanere: contra de observatione vel-
 lent omnes sui similes esse. Aestare vagantur pro gre-
 ge solliciti) Allegoricos p. victu. Sed quum nos frigidus
 imber continet in stabulis) Maro in Georgico primo.
 frigidus agricola si quando continet imber. Non exire
 autē stabulis: tunc dicit ibidē sic. quum proprius stabu-
 lis arimēta tenerent, Lites & iurgia surgūt) Arguta qua-
 si an odium iurgiorū litē resurgit. Vnde Batrachē. Qui
 veteres audent ritus mutare &c. Hi sunt & Myrmix,
 qui bella domestica gignunt.] Quasi dicat non nos su-
 mus in culpa, qui velimus in pace sine iniuriā vivere,
 sed qui ordini, & professioni nostrā iniuriā inferunt
 per novos ritus. Inierloquitur autē Bembus, signifi-
 cans se peritum locorum, & observationis veteris ut ido-
 neus comprobetur iudex arbitrarius. Leges moresque
 parentum] id est, patrum, & maiorum tuorum, ad quos
 reuocare vis. Dic cur nostrum venistis in orbem] id est,
 Europam. Ex Phœnicia solo] id est, ex Galilæa, quam
 Phœnices secundum Strabonem habitant, & quæ est in
 Phœnicia. Nos pascua vidimus illa] Ut pastorem di-
 cere tem videantur, & non impertinentem. Ad Bucos
 licum carmen dicit pascua, non claustra: Fœlici vligi-
 ne] Vligo, inquit Sennius, est naturalis terræ humor ab
 ea nunquam discedens: vnde vliginesus ager semper
 humidus est, humidus aliquando siccatur. Vertice Car-
 merl] vitreis vberimus vndis: Fons cadit] i. defluuit. V-
 bi maximus olim pastor. Non tam de Helisæo, qui illic
 Naaman Syrum à lepra mūdauit, quā de diuo Ioan-
 Baptist. loqui videtur, qui scabiem auitam, id est ori-
 ginalem maculam refecauit baptizando. Amnis hic]
 i. Iordanis à libano veniens] per duos fontes, qui di-
 cuntur Ior & Dan, vnde Iordanis nomen. Rursus ma-
 re fundit apertum] scilicet Tiberiadis. De quo Ioannis
 sexto. Abijt Iesus trans mare Galilææ, quod est Ty-
 beriadis. De nomine dicta. Tiberi pro Tiberi, scilicet
 Tiberias, tandem Ierichunte relicta] Declinatur, hæc
 Ierichus,

Ierichus, hinc Ierichunus, sicut Amathus Amathū-
tis, & multa alia. Inter in infames Asphalti gurgitis vn-
das] Asphaltes est quod mare mortuum vocant, in quod
vrbes illæ quinque infames absorptæ sunt igni & sul-
phure propter abhominabile crimen, quod ab illarum
vna Sodomiticum vocant. Hinc] id est, ex his quæ dixi.
satis probatum est, nos vidisse omnem oram]. i. regio-
nem illam. Dicite ergo, & demergite] id est obruite, &
fopite, hoc est, finite tandem hinc] id est, de hac ve-
stras lites. Et mihi se præfert magno temerarius ausu]
Volunt enim de observatione, vsunt præstantiores, ha-
beri. Processi à iudice iussus] dixerat enim iudex Bem-
bus. Batrachæ dic, &c.

Bem. Pone pedum Myrmix, & in quoque Batrachæ, non est
Orandum armatis manibus, sed mentibus aquis.
Batrachæ dic, Myrmix animi compesce furorē
Inireæ, v. venis magis ad responsa paratus:
Qui furit, insanit: qui verè insanit, amaro
Impatiens animo, nec corda, nec ora gubernat:
Quicquid ais, vanum est, quid quid nobis, ineptum.

Bat. Bembe, genus nostrum, generisque exordia dicam.
Venimus Assyris, ut Candidus inquit, ab oris:
Est pater Helias nobis, qui sustulit armis
Pastorum genus omne malum, qui traxit Olym-
pō Flammigeros ignes, qui ascendit in æthera curru.

Bem. Nobile, & antiquum genus hoc: & clara propago.

Bat. Pastores alij, quosquos per rura vagantur
Omnia sunt rui nostri à fontibus orti.
Nos dedimus leges, pascendi ostendimus artem,
Quo magis hi peccant, qui cum sint ordine primi,
Primatum amittunt, studia inconsulta sequendo.
Nos radix, alij rami: sed nos quoque rami
A vetere radice patrum iam ætate caduci.
Tradidit Helias certam pastoribus artem,
Quæ curare greges, quæ noxia pabula fas est

BAPTISTÆ MANTVANI

*Discere, & occultos umbras, veniosq; latentes:
 Quine s'ibularis foret, & qui pestifer animus,
 Signa edis, nihil unisist, quod unilua tangat.
 Sed fons ille finens Carmeli è rupibus altis,
 Tam niuidus quondam, tam dulci lymphidus unda,
 Tramite mutato (patet id) modo currit in anstrum,
 Sed prius (extat adhuc vetus alieus) ibat ad ortum.
 Hi cursas fecere novos, liquere priores,
 Quos dederat riuo veterum prudentia patris.*

Pone pedum Myrmix) Quia acris lis est, ne ex verbis
 ad verbera prorumpant, monet tela deponi, pro quibus
 pastores pedum habent, & tu quoque Batrache) Bona
 phantasia, priorem compellat eum, qui de observatione
 non est, quasi ardentior sit ad arma. Non est orandum)
 .i. cause non sunt ab oratoribus dicenda coram iudice
 armatis manibus. Idem vetant leges, sed mentibus
 æquis) Quia disturbatis animis, facile veritas læditur.
 Batrache dic) Reperit & confirmat quod supra dixit.
 vt venias magis ad responsa paratus) Bona admonitio,
 quia ardentes irarato se purgant, vt decet, intenti ad in-
 gerenda potius conuitia, vt patet apud Virgilium Ma-
 ronem in Palamone, nec corda nec ora gubernat. Vn-
 de Horatius. Ira furor brevis est, animum rege, qui, nisi
 paret, Imperat, quidquid molitur id est, cum volimi-
 ne & difficultate conatur atterrare. Bembe genus no-
 strum) Vt gratiam & benevolentiam iudicis capter, cõ-
 pellat eum proprie, polliceturque exequi ipsius iussa.
 Venimus Assyrijs, vt Candidus, inquit, ab oris) dixe-
 rat enim. Qui Solymos colles, Galilæaque rura cole-
 bant, iudæa enim in Assyria est, cuius caput olim Babi-
 lonia. Est pater Helias nobis) Thesbites de quo. 3. & 4.
 Regum, abundans mentio sit: qui sustulit armis) Nescio
 an legendum sit, aruis. Quod si legendum est armis, in-
 telligam de aruis zeli, aut de ignibus cœli, quibus ar-
 matus, duas quinquagenas sustulit, qui traxit Olym-
 pammigeros ignes) vt. 4. Regum primo: di homo

Dei

Dei sum, descendat ignis de caelo, & deuoret te, &
 quinquaginta tuos. Idem 1. Regum 18. Inuocauit i-
 gnem, qui deuorauit holocaustum. Qui ascendit in a-
 thera curru) vt habetur Regum secundo. Nobile, &
 antiquu genus hoc, & clara propago) Quia monastica
 vitæ princeps est Helias, & sancti literis perquam il-
 lustris. Propago aut quâdo progeniem significat, primis
 cordipit, quando vitem, producit. Pastores alij) Id, vt
 dixi, diuus Hieronymus quoque sentit. Nos deinde
 leges, quia primi fuerunt, qui religiosorum more simul
 viuerent & monasticam vitam in Carmelo agerent.
 Pascendi ostendimus artem) id est, normam simul vi-
 uendi. Quo magis his, qui noua instituta appetunt, &
 vetera, quæ digniora, & meliora sunt imitari volunt,
 primatum amittunt, quia dicunt se vltimos imitanti-
 um approbares, quum primi sunt, quia iussi sunt in so-
 lido statu permanere sequendo studia inconsumpta) id
 est, inconsultorum, quibus nouitas placet: sed nos quo-
 que rami à veteri radice). i. pullulauimus à patribus no-
 stris, sed alij quasi per imitationem collateraliter, per
 nos propagationem ex vera radice caduci ætate) id est
 antiquitate, à prima perfectione decedentes, quod di-
 cit, propter non observantes. Tradidit Helias) certam
 pastoribus artem) id est, formam recte viuendi exem-
 plo vitæ suæ reliquit. Quæ curare greges) Vt rem pa-
 storiam, vt dixi agere censeatur, omnia ad pastores re-
 fert, ostendens officia pastoris omnium, quum allego-
 ricos intelligat animorum. Pastorum enim est curare
 greges, vitare pabula noxia, quia certis diebus saltem
 abstinent à carnibus: & occultos imbres) id est, infecti-
 ones, & ventos laentes) murmura, ni fallor, intelligit.
 Maro autem in Georgicorum primo dat verorum ven-
 torum prognostica. nihil omisit) More suo positione
 omisit primam producit, quum Horatius, & ferè alij o-
 misit priuata breuiter scribant. Sed fons ille fluens, allego-
 ricos vita religiosa tam limpidus) id est, purus & clarus.
 Tramite mutato, patet id, modo currit in austrum) id
 est meridiem, qui animantibus. In Italia pia ferunt, est

BAPTISTÆ MANTVANI

pestifer, quia corrumpit etiā obsonia. Imenalis: Tar-
 men hic properat velut, & eat auster. Horatius. Pres-
 entes auri coquere hortum obsonia, & cetera. Allego-
 ricos, vult bona insinua esse inuersa, atque depranata,
 sed prius ibat ad ortum, scilicet solis, id est, orientem,
 quia Eurus & Boras salubres sunt venti. Allegoricos
 intelligit ad cælum. Extat adhuc vetus alnus, per
 quam, scilicet fons ille fluere solebat. Adhuc reperi-
 untur reliquæ veteris religionis. Extare enim est, su-
 perstitè esse, aut superstare, dum reliqua ceciderint. Hi
 scilicet noui, qui non obseruant.

*Myr. Quid tibi, sua nouo, curat, feri, eramite prisco abno-
 Dummodo fecundis huiusce pasua lymphis?
 Et quid de cali quæteris regione, & per austrum,
 Solis iter, melior, viti, quæ respicit austrum,
 Et melior legum Lybæ de collibus vna,
 Bat. Et melior taxus boream quæ respicit, ergo
 In boream melius poterat decurrere ritus?
 Pastores, & cura pecoris malefana relictis,
 Sermonem de vitæ facis, quasi legibus usam
 Grex & vitis eant, nec quod discrimen in undis,
 Graminèque, & ventis, nosti, & quam noxiæ auster,
 Sit pecori, discas a Roma, si innoxius auster:
 Cur Musinensis agri pecudes sunt fallere fusca?
 Cur Elitimus habes niueas, nec Mantua molli,
 Lanicio excellit. Veronæque proxima Mantua?
 Vnde hæc multiplices rerum variantia formas
 Non aliunde nisi talis, & gramine, & vnda.
 Bem. Candide verum, pedis procul hinc (rogo) proximus au-
 Iner eas hoste, videro bellum acre futurum. (fer,
 Clam cape, & auserto, subter samenta reconde.*

Quid tibi? Rullice respondet Myrmix, vt doceat non
 obseruantes ferè indoctos esse, & non littèris, sed per-
 ditis studijs vacare. Quid tibi, id est, ad te, sicut in Eu-
 uangelio. Quid tibi & mihi mulier? Dummodo fec-
 undis,

cundis. Id quidem verum, si eam fecunditatem patiar
quam Batrachus desiderat, per astrum solis iter, quia
semper est in Zodiaco, melior vitis, si est, quæ respicit
austrium, quia respicit solem incumbentem. Vnde dicta
est. Denique apertos Bacchus amat colles. Et melior
legitur Lybicis de collibus, Lybiam, hoc est, meridi-
em respicientibus, aut reuera de Libycis intelligit, ob-
eandem rem. Est melior taxus. Docet Batrachus non
esse responsum ad rem, quia licet ad austrum versa vitis
sit melior, non tamen continuò melior est pecori au-
ster quam Eurus, sicut licet taxus quæ frigora secundum
Maronem amat, dicat autem. 2. Georgicorum apertos
Bacchus amat colles, aquilonem, & frigora taxus, præ-
stantior est, ad boream, non statim tamen, ad boream
est, melius pecus. Sermonem de vite. Argute taxat eos
ebriositatis, & viuositatis, quia ex abundantia cordis
os loquitur, quasi legibus iisdem, aut potius patris iis-
dem grex, & vitis erant, quod esse negat, quia sæpe ubi
maior vini copia, minor est pecorum, innocens per hoc,
vini copiam efficere castitatem religiosorum. Nam ven-
ter mero & stuans facile despumat in libidinem, ut au-
stor est Hieronymus. nec quod discrimen, id est, quæ
differentia, scilicet, sit, & quam noxius, id est, nocius
auster sit pecori, discere à Roma, si innocuus auster, &c. Id
quidem manifestum, quia eo flante varij generantur
morbi. Cur Mutinensis agri pecudes sunt vellere fus-
co? Cur Clitumnus habet iuueas, scilicet pende, sed
& iuuenos, ac tauros. quibus in triumphis utebantur.
Vnde Maro Georgicorum secundo.

Hinc albi Clitumne greges, & maxima taurus
Victima, sæpe tuo perfusi flumine sacro
Romanos ad templa dei duxere triumphos.

Clitumnus autem fluuius est in Menania, quæ pars
est Umbriae, patris Thuscæ, de quo fluuius dicit Plinius
in naturali historia, quod animalia quæ cum potues-
runt, albos fetus procreant. Cur Mantua molli lan-
cio excellit. Est tamen in Euganeis mollior, sed vicini

BAPTISTÆ MANTVANI

sunt. Veronâq; proxima Manto. i. Mantuz vrbi. Vlti-
 patiué dixit Manto, quia non vrimur nisi in nominati-
 uo, accusatiuo, & vocatiuo in o, & genitiuo in us, à
 Græcis in o, longum exeuntibus, vt Manto Mantus.
 Candidè vtrumque pedum, quia deposuerant pedum.
 i. baculum pastoralem, sed non longè à se reiecerant, ne
 à verbis ad verbera peruenirent, monet sedulus pastor
 Bembus secretè Candidum, vt vtriusq; pedum subter
 samenta recondat) Sarmènta autem, quia non omnes
 Gallici noscunt, sunt putamina & resectamenta vitium.

*Batra. Bembe mihi tecum sermo est, dum viximus una,
 Dum commune pecus nobis fuit, heu mihi quantum
 Idedecus, heu quot sunt pecudes incommoda passæ.
 Nec mersare gregem fluuiis, nec vellera certis
 Temporibus (sicut mos est) tondere licebat.
 Nudabant spineta pecus, nudata secabant
 Terga rubi, scabie cutis aspera, tabidus humor
 Pestis, & in totum serpebant ulcera corpus.
 Multum igitur refert, pecudes quæ pascua carpant,
 Flumina quæ potent, & qua regione morentur.
 Dic mihi, dic Myrmix priscum cur lana colorem
 Perdidit? Hic, gregibus quidnam noua vellera fecit?
 Cur pecus est nigra, quod erat melioribus annis
 Clarum? Immixsarunt mutati vellera mores:
 Bembe, ad te redeo, paucis absolvere nitar.
 Sed quò digna omni tua sit sententia laude,
 Vera loquar: tu iura series, ego facta docebo:
 Iudicium reddit verum ennarratio vera.
 His animaduersis agrè toi damna ferentes,
 Venimus ad fontem, riuumq; à vertice summo
 Scrutari mihi curâ fuit, tu provide Myrmix
 Interea nidos auium, vel dorcada paruam
 Venabere, tuæ quæ dona darenur amat e.*
*Myr. Bembe, vides ut aperta in me consilia torquent
 Auguror, ista manus est, non ore agitanda.*

*Mos mihi, non lingua, maledicta refellere dextra,
 Cand. Batrachæ, ne verum taceam, linguosior equo es,
 Iurgia bilem acuius, conuitia pectus acerbant.
 Non tibi cum puero res est, nec homuncio Myrmix,
 Res male tuta, viros lingua irritare proterua.*

*Ba. Da veniam, Myrmix, amitam proferri volenti,
 Nescio quis mihi misit, in os malus error amatam.*

My. Da veniam, cane ne rursus imo voce lacescas.

Bembe, mihi tecum sermo est) Quasi dicat. In hoc homine nihil video rationis, dum viximus vna] id est, priusquam per reformationem (vt aiunt) à non obseruātibz seiuncti sumus. Heu mihi quantum dedecus, heu quot sunt pecudes incommoda passa) quasi dicat maxima & innumera. Nec merfate gregem fluuio] id est, debitam curā animis adhibere. Nudabant spineta pecus] id est, mundanæ cogitationes & conuersationes. Nam litera, vt dicunt, aperta est. Tabidus humor vitium carnis. Mulum igitur refert] id est, distat, & ad rem facit, quæ nabula) De spiritualibus intelligit. Priscum cur lana colorem perdidit) Quia prius, vt ex aulæis comprobauerunt obseruantes, vti sunt vestibz piceis, seu griseis, qualibus adhuc in nonnullis vtuntur fratres illiterati, quos conuersos vocant. Nona vellera) quia nunc nigra sunt intrinsecus indumentā, quod factum dicunt, vt vnius videantur gregis. Quia enim piceus color (vt in fratribz D. Francisci videmus) tam varius est, concluderunt in nigrum immutare, quem de obseruatione Italica respuunt, putantes natalem, & sine fuco factum, magis congruum religioni, quod & Maro censuit, dicens. Nec varios disiect mentiri lana colores. Veritas enim præstat mendacio, Quod erat melioribus anxi clarum) Si de exteriori loquitur, non videtur præcedere, quia omnes adhuc candidā seruant chlamidem. Dicamus ergo clarum, id est, subnigrum qui respectu planè nigri clarus est. Vellera) vulgo gemino. Il. scribitur, quia tamen à Velando venit, potest simplici scribi. Vera loquar.) Oratorie iuxta rhetorum præcepta

BAPTISTÆ MANTVANI

præcepta præ se fert fiduciam. His animaduersis, (scilicet malis, quæ pecori obuenerant: Venimus ad fontem) scilicet religionis, vel Dorcada, Dorcas Græcè dicitur, Latine caprea, id est, caprea sylvestris. Tu promide) Ironicos id refert, tuæ quæ dona darentur amata. Id amare, sed vnam non verè. Vnde Myrmix: Bembe vides &c. Mos mihi, non lingua, maledicta refellere dextra.) Id autem acerbius contra se fatetur Myrmix, id est, non obseruans vt se longè à Dominico consilio abhorrere significet, qui auferenti pallium docet potius tunicam addere, quàm in pugnam procedere, aut licet inutilem fouere. Verum quia neutrum decent conuitia, accedit Candidus bene fungens officio suo. Quia Candidus dicitur omnis liuoris expertus, linguosior) i. verbosior, æquo. i. quàm æquum & honestum est, iurgia bilem) id est, choleram, quæ stomachum mouet. Quia sermo durus suscitatur furorē, Nec homuncio Myrmix) id iucundè, quia Myrmix, vt dixi, formica interpretatur, cui robur pro modulo corporis maximum inest, quia grana maiora se infert, interdum & oua sua se quoque maiora transfert. Viros, quasi dicat animosos, & mares animos. Amitam proferre volenti) Amita patris est soror, vt matertera matris, cui honestius quam amata mittentur munera. Cætera nota, vt hæc ferè nota putem.

B. A. Alueus excelsa saliens de rupe, lacunam

Federat, & clausis ripas equauerat undis.

Gurgēs erat textus sylvæ umbræ opaco.

Densæque sperant tristem spinosa lacunam.

Mille venenorum species in gurgite vidi.

Mille secus ripas in opaco marginē mille.

Per nemus ad tymphas sinuoso serpere gressu.

Obstupui, & rapido rediens ad ocula cursu.

Incipio paleas furca versare tricorni.

Ecce caput tollit coluber, linguaque trisulca

Sibilat, instantur fauces, neptia limba tendit

Brachia, ventrosus profert vestigia busto,

Vipera

*Vipera per stipulam ingrediens strepit: ô loca, dixi,
 Non pecora tantum, Verum et pastoribus ipsis
 Noxia mox grege diuiso de sedibus illis
 Pascua quæ situm tristis meliora recessi.
 Perque per antiquum fontis noua flumina duxi
 In campos, ubi prima suos aurora colores
 Explicat et croceos Phœbi redentis ad ortus,
 Hic mihi sacunda pecudes, hic pascua læta,
 Et sine labe liquor, dulces sine cramine lymphæ,
 Hæc loca primæui sunt quæ colere parentes.
 Signa case superant, puiem, cariosaq; ligna
 Fixa solo, seimæta pedum discrimine septem,
 Et focus, et lacera quæ cingitur æta sepe.*

Alueus excelsa) Docet Batrachius quid in fonte vide-
 rit, dicens: Alueus, id est, riuus saliens de excelsa ru-
 pe, foderat, scilicet præcipiti casti lacunam, id est, rece-
 ptaculum aquarum, & sordium. Gurgēs: vortex aqua-
 rum, spineta, i. spine densæ, sepietani, id est sepiemento
 quodam clauferat. Ego vidi mille species venenorum,
 id est, prauarum traditionum, & malorum morum. Ad,
 id est, iuxta, lymphas, id est, aquas, id est, vidi fontem
 primæ religionis penitus infectum. Obsupus, &c. fur-
 ca tricorni, id est, tria cornea habenti, Nepa liuida, i.
 scorpius habente venenum liuidum sub cauda. sed hic
 dicit, liuida brachia, i. chelas fluentes, ventresus, id est
 habens magnum ventrem, bursus, id est rana venenosa.
 Vipera, id est, aspidum pessima, sic dicta, quod vi pariat,
 quia non potest edere fetus suos, quos ore concipit, &
 patrē concipiendo necat, sed ipsi vicini partui, aut tam
 maturi ad partum, dentibus secant ventrem matris,
 & ita vipera, neque patrem neque matrem vidit vnquā
 incolumem, quod benignitate nature in nos efficiatur
 ne tam noxia pestis multiplicetur. Pascua quæ situm
 tristis meliora recessi, Quæ situm, supinum, id est, qua-
 ram: aut quæ siturus meliora pascua. Vnde docet ob-
 seruantes discessisse propter prauos non obleruantium
 mores,

BAPTISTÆ MANTVANI

mors. Pérque iter antiquum i. iuxta traditionem primorum patrum. In campos, vbi prima suos. id est orientem versus, sicut prius dictum est ad ortum. Croceos ortus Phœbi, scilicet solis. Hæc loca primæni sunt quæ coluere parentes. Manifesta est ergo allegoria. Nam per orientem eorum purâ, & salubrem significat vitam: per meridionalem plagam, & austrum, vapidâ, & mollem, vt ventus ille plumbeus, & tepidus est. Signa castæ, scilicet pastoralis, cariosaque ligna fixa solo, seiuncta pedum discrimine septem. Tantum enim spatij cœlis singulis congruit, & focus, scilicet communis, quo ignis fouetur & arca, id est, locus spatiosus in medio claustrî, circum quem poricû, & deambulacra faciunt, cingitur sæpe lacera allegoricos significat claustrorum muros dirutos, & perutos à non obseruantibus factos.

Myr. Cura viris leuibus rerum solet esse nouarum,

Propterea certè noua pascua queris, & amnes

Fingis inauditas, & vis nouus auctor haberi.

Bat. Cura viris grauibz rerum solet esse suarum.

Propterea Myrmix nimis à gravitate recedis.

Hæc nouitas non est nouitas, sed vera vetustas.

Religio, & pætas patrum instaurata resurgis,

Quam tua corruptis leuitas, & nota tuorum

Segnities: igitur si quis labentia recta

Erigas, & sterilem qui mansuescecit agrum,

Iudice te damnandus erit: non ponitur arbor

Aliera, sed veteri inseritur bona virgula trunco,

Segne prius lignum, nostro sis fertile cultu.

Myr. Quamuis pingue tuo pecori sis gramen, & vnde

Defecata, tamen multe cum matribus agne

Interiere: lupi, & pastæ meminere volueres

Bat. Hæ, fateor, quæ dira tue contagia pestis

Accepere, etiam prociâ aspicientibus obsunt,

Tantum virus inest, vestri vis tanta veneni.

Propterea magis, atque magis discedere semper

Est animus, patitur pecus hæc incommoda nostrum

Sola,

Sola, quod in vastam nondum decessit eremum.

Nec satis à vobis procul in desertis recessis.

Myr. Batrache, de gregibus mentiris plurima nostis.

Certe alienarum tibi cura superflua rerum.

Et temere assumis partes censoris iniqui.

Cur mihi, qui pascu cuius pecus, ista tueri

Non licuit? Solis ne domus mea cognita vobis?

Cura viris leuibus.] Quanquam id strenue cauet Batrachus, ne res nouas dicatur molitus, tamen quum aliud non posset, id falsò obijcit Myrmix. Et vis nouus auctor haberi. Hoc eis obijcitur, qui ad reformationem alios vocant, aut compellant. Cura viris grauib. Subtilis responsio, diuerbum diuèrbio retundens. Hec nouitas non est nouitas, id est, quam dicis esse nouitatem, non est nouitas, sed vera verustas. Vnde manifestè dicit, Religio, & pietas patrum instaurata i. in statum, & formam priorem reducta, vnde verius dicitur Instauratio, quam restituitio. Et nota tuorum, scilicet confutrum, qui mansuefecerit agrum. Redit ad translationem præter sepe dictam causam, de videlicet non pastoralis agatur res. Segne, id est, tardum, & infecundum, quamuis pingue. Docet etiam inter eos, qui se obseruantes dicunt, adhuc esse morbosos, & multos interisse, ad quod Batrachus: Hæ fauor, id est, fateor quod hæ oues interiere, quæ dira tuæ contagia pestis acceperunt. quæ infectæ ad vos venerunt, nec se purgari permiserunt, tantum virus, i. venenum. Quod in vastam nondum discessit eremum, i. quod nondum penitus à communione vestra discessit. Dicitur autem eremus sine aspiratione genere sceminino, & media lóga quæ tria inueni solent. De gregibus inentiris plurima nostris. Quum aliter se purgare nequeat, ad conuitia resurgit. Cur mihi qui pascu cuius. Dictum id puto pro cuius, id est, cuiuscunq; pecus. Ista tueri, id est, prospicere quæ tu mihi obijcis, solis ne domus mea cognita vobis, i. videtis vosne soli infectionem, vt dicitis domus meæ, quem nos ignoramus.

BAPTISTÆ MANTVANI

*B. A. Aethiopes una quoniam nigredine sordent,
Ille color nulli vitio datur, omnibus idem
Vultus, & alterius si quis reprehendere ora,
Et sua damnet, pecori, pecorisq; magistris
Fax eadem, scabies eadem, cutis & color idem.*

*Bem. Parcite, iam satis est lis intellecta, diesq;
Inclinata cadit, iam post iuga summa ruit sol.
Audite o magni generis longæua propago,
Læ super vestra, quæ sit sententia nostra.*

Myr. Batrache, me audaci toties sermone laceffis,

*Bar. Non ego, sed non æqua magis te causa laceffis,
Iudiciūq; timet sibi mens male conscia iustum.*

*Can. Quando inimicitias tempus deponere, rursū
Vestra nonas lites recordia suscitatur, ergo
Perpetuis hæc rixa odij æterna manebit.*

*Quæ vos debilitas capitis, quæ insania vexat?
Non pudet his vti tanto sub iudice nugis?
Ergo animis audite æquis, odiūq; sepultis,
Ultima doctiloqui, quæ sit sententia Bembi.*

*Bem. Ferte per antiquos patrum vestigia gressus,
Et veteres seruate vias, reuocate vagantes
Per valles & saxa greges, per lustra ferarum
Fugite in antiquis iterum magalia campis.*

*Aethiopes una) Graphicē docet, quare illi non vit-
deant suam deformitatem, suaque vitia, quia omnes ta-
les sunt. Ille color, i. niger, fax eadem infectio. Quia
verò ad manifesta vsque conuitia processum est, ne
ultra progressio fiat, dicit Bembus, Parcite, id est, ab-
stinete a conuitijs, quia lis est iā satis intellecta, Diesq;
Inclinata cadit. Audite o magni generis longæua pro-
pago: quia eos ab antiquitate laudat. Timet iamdudum
Myrmix causæ suæ, vnde non attendit ad iudicem, sed
ad conuitia dicta, dicens, Batrache, me audaci toties,
sermone laceffis, id est, prouocas ad iram. Non ego,
scilicet te laceffo, sed magis, id est, potius, laceffis te
causā, scilicet tuā, non æqua, id est, iniqua, iudiciūque
timet*

timet sibi mens mala conscia iustum. Multæ, & egregiæ ubique sunt sententiæ, quas memoriæ commendasse profuerit. Interloquitur Candidus, qui director videtur vtorumque litigantium, quia pro eis iudicem delegit. Quando, ordo est, quando tempus scilicet est, deponere inimicitias, tunc scilicet vestra vecordia, id est, perversitas cordis, suscitatur rursus novas lites. Ego) indignanter id dicit. Non pudet his vti tanto sub indice nugis, Magni facit auctoritatem iudicis, vt sententiæ ab eo datæ maius sit pondus. Ergo, quia, id decentius, & honestius est, quam odijs progredi, animis audire equis, odijsque sepultis, id est, sopitis, & oppressis. Ultima, id est, vt dicunt, definita sententia. Est autem hæc: Ferre per antiquos &c.) Intedete more maiorum vestrorum. Reuocate vagantes per valles) id est, qui aberrant à Carmelo, qui mons est, id est, à vera religione in Carmelo instituta. Intelligere autem potes molliter viuentes. Et per saxa) id est, dura & aspera mundanarum curarum, & per lustra ferarum,) id est, lupanaria, quia meretrices Lupa, quæ feræ sunt dicuntur, & lustra ob id etiam lupanaria. Secunda autē allegoria remotiore, manifeste vult errantes in perniciosis institutis, & moribus ad rectam reduci religionem, quæ antiqua est: vnde concludit. Figite in antiquis iterum magalia capis) Magalia (vt dixi) & mapalia Pœnorum lingua sunt tuguria, & quali pastorales case. Vult ergo præstare, in antiqua viuere paupertate dummodo sancta malorum suorum seruent vestigia,

Harvard College Library
Nash Fund
January 20, 1948

Morning water

Morning water

Evening prayer

makest me dwell in safety.

Glorie be. &c. As it was. &c.

Thou art affliction taken out

of Gilead. &c.

Remember ye thou keepe

holy the Sabbath day,

Since dayes shalte thou la-

boure and doe all that thou

halt to doe. But the seventh

daye is the Sabbath of the

Lorde thy God, in it shalte

thou do no manner of worke

thou and thy sonne and thy

daughters thy manervant

and thy maidservant, thy

Cattel, and the stranger that

Evening prayer

came to him, and after that

he had opened his mouth, he

taught them saying. Blessed

are the poor in spirit,

for theirs is the kingdom of

heaven. Blessed are they

that mourn, for they shall

be comforted. Blessed are

the meek, for they shall re-

ceive the inheritance of the

earth. Blessed are they which

hunger and thirst after righte-

ousnes for they shall be sa-

tisfied. Blessed are the mer-

ciful, for they shall obtaine

mercy. Blessed are the pure

in heart,

opening prayer

In haer for they shall see God
 as he is the peacemakers
 for they shall be called the
 children of God. Blessed are
 they which suffer persecutio
 for rightes sake, for
 this is the Kingdome of
 heauen, blessed are ye when
 men curse you, & persecute
 you, and shall saye all
 manner of euill sayings a-
 gainste you for my sake, re-
 ioice and be glad for great is
 your reward in heauen. for
 to persecute they the Apo-
 phets, which were before
 you

opening prayer

be and be still. and shall
 as fire to God the sacrifice of
 righteousness and put your
 trust in the Lord.

There be many that will
 say, who will heare us any
 good.

And I see thou by the light
 of thy countenance upon us.
 Thou shalt put gladnesse in
 my heart since the time that
 thou dost and iudges, and
 oyle, increased.

I will lay me downe in
 peace and take my rest, for
 it is thou Lord onely, that

may

Sporning prayer

Of this Canticle.

Benedicite.

O All ye workes of the lord
 blessye the Lord, praise
 him & magnify him for ever.
 O ye angels of the Lord, bless
 ye the Lord, praise him and
 magnify him for ever.
 O ye heavens, bless ye the
 Lord, praise him and magnify
 him for ever.
 O ye waters that be above
 the firmament, bless ye the
 Lord, praise him and magnify
 him for ever.
 O all ye powers of the Lord, bless

Sporning prayer

bless ye the lord, praise him
 and magnify him for ever.
 O ye sunne and moone, bless
 ye the Lord, praise him and
 magnify him for ever.
 O ye starres of heauen, bless
 ye the Lord, praise him and
 magnify him for ever.
 O ye snowes, and icicles,
 bless ye the Lord, praise him
 and magnify him for ever.
 O ye windes of God, bless
 ye the Lord, praise him and
 magnify him for ever.
 O ye fire and brate, bless
 ye the Lord, praise him and
 magnify him for ever.

spoynting praier

magnific him for euer.

¶ per wotter and Sommer
be the pe the Lord, praise him
and magnify him for euer.

¶ per herboes and fresshes,
be the the lord, praise him a
magnify him for euer.

¶ per frost and cold blast
be the the lord, praise him and
magnify him for euer.

¶ per ylle and Snotore,
be the pe the Lord, praise him
and magnify him for euer.

¶ per nightes and dayes,
be the pe the Lord, praise him
and magnify him for euer.

spoynting praier

¶ Our cre them and lift them
up for euer.

¶ Dape by dape wee magnify
the.

¶ And wee worship thy name
euer more without end.

¶ Touchsafe ¶ Lord to kepe
us this day without sinne.

¶ Lord our mercy upon
us, haue mercy upon us.

¶ Lord let thy mercy light
ten upon us, as our truste is
in the.

¶ Lord in the haue I shew
the let me neuer be confound
ed.

